

क्रम संख्या- ५७

महाकश्यप महारथविर

शाचार्य
भिक्षु अमृतानन्द

Dhamma.Digital

२०४४

नेरु. २०१५

प्रकाशकः

“आनन्दकुटी विहार गुठी”

(सं. द. नं. १/०३१ प्र. जि. अ. का. का.)

आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू,

काठमाडौं, नेपाल ।

फो. नं. २-२४४२०

(सर्वाधिकार सुरक्षित)

बुद्धाब्दः २५३१

वि. सं. २०४४

ने. सं. ११०८

ई. सं १९८८

प्रथमावृत्ति १०००

मुद्रकः

हिसि प्रेस

समर्पण

नेपाले थेरवादी भिक्षुयारूपे सर्वप्रथम दुहाँ
बिज्याना थेरवाद बुद्धधर्मया नी स्वना बिज्याकह्य,
नेपाली भिक्षु संघया वयोवृद्ध तथा संघमहानायक
जुया बिज्याकह्य पूज्य प्रज्ञानन्द महास्थविरया
श्री चरणे सादर समर्पित ।

Dhamma.Digital

पिका: पाखें

आनन्दकुटी विहारगुठीया स्थापना २०२६ साल आश्वीन २२ गते नलाखनेखुनु जूगु खः । थ्व गुठीया संस्थापक अध्ये आचार्य अमृतानन्द महानायक महास्थविरं गुठीया भि ज्वीगु कल्याण ज्वीगु उपदेश जक बिया बिज्यागु मखु, अर्थ व सामग्रीनं बिया गुहाली याना खना बिज्यागु दु । उकि हे थौंक १५ वं भित्रे थ्व गुठीं ५६ गू बुद्धधर्म सम्बन्धी अमूल्य ग्रन्थत छापे याय् खन । थौं हानं ५७ गूगु सफू छापे याना खना । वनं महाश्रावक महाकश्यप अर्हत महास्थविर वारे । खतु महाकश्यप सम्बन्धी नेपाली भाषं गुठीया पाखें छापे थ्वी थुं कूगु दु । अयनं वस्पोल अर्हत महास्थविरया बुद्धशासन प्रति बुगु स्नेह करुणा व निस्वार्थ भाव सकसिनं थ्वीके बह जूगुलि नेवा भाषनं छापे जुया खंगु खः । यदि वस्पोल मवुगु जूसा थौं शीगु थ्व बुद्ध शासन शीसं खंके मफंगु खं । वस्पोल सवां पांसुकुलिक ध्रुतांगधारी जुया बिज्याकहा महान पुरुष खः । वस्पोलं गुकथं तथागत देशित धर्मया सुरक्षा याना बिज्यात घंगु खं नं थुकि प्रष्ट जुया खंगु दु । वस्पोल सम्बन्धी थ्व सफू स्वया शीसनं निस्वार्थ भावं ज्या याय् सयकेन । वस्पोल सम्बन्धी त्रिपिटके उखें थुखें चिच्चावनाखंगु मुं का थुगु अमूख्य ग्रन्थ प्रकाशन याय्त मौका चूलाका बिया बिज्याहा वस्पोल आचार्य महानायक महास्थविरया सुस्वास्थ्य दीर्घायु कामना याना खना ।

भिक्षु मैत्री

सदस्य-सचिव

आनन्दकुटी विहार गुठी

स्वयम्भू, आनन्दकुटी विहार ।

निगू शब्दः श्रद्धाया स्वां

बुद्ध-धर्मय् बुद्ध व धर्मं लिसे संघ वया च्वंगु दु ।
बोद्धपि बुद्धया शरण वना च्वन, धर्मया शरण वना च्वन,
संघया शरण वना च्वन । त्रिशरण नाप नापं हे वना च्वन ।
धर्म-प्रतिष्ठापक व धर्मं नापं धर्म-परम्परा न्ह्याका तःपि व
तद्दपित नं लिसे लिसें हे लुमंका माः हना थथे शरण वनेगु
बौद्ध-संस्कृतिया हे जक विशेषता खः । शाक्यमुनि बुद्धं
महापरिनिर्वाण जुया बिज्यायेत सुं व्यक्ति विशेषयात
उत्तराधिकार बिया बिमज्याः । महापरिनिर्वाणं लिपा धर्म
व विनय हे भिक्षुसंघया शास्ता खः । धात्थे धाःसा थथे जुया
हे पालि बुद्ध-धर्मय् आःतकं संघया महत्ता व विशिष्टता
ल्यना च्वन । अले व्यक्तित्वं क्वचिके मबीगु कारणं याना
धर्मया मूल रूपं नं अक्षुण्ण जुये फया च्वन । संघया कार्य-
पद्धति व महत्त्वया रक्षा जुया च्वन । न्ह्याक्व हे थकालिह्य
महास्थविर जुयेमा, न्ह्याक्व हे शील-सम्पन्नह्य महास्थविर
जुयेमा, न्ह्याक्व हे धर्म विनय विज्ञह्य महास्थविर जुयेमा
याकःचां छहसिनं सुं प्रार्थीयात उपसम्पन्न याये मफु ।

शुक्रिया लागि विनयानुसार भिक्षु संघ आवश्यक । मेगु खँ, संस्कृत भाषाया महायानी बौद्ध बाङ्गमय्य् आचार्यपिनि चिन्तन-मननयात प्रामाणिक मान्यता दुथें पालि त्रिपिटकय् मदु । थुकि हे संगायनाया सूत्रय् माः हना आःतकं आखः पाःसां भाषा व भाषाय् दुनेया शब्द व वाक्ये तकं मपाक श्रीलंका, बर्मा, थाइलैण्ड, काम्बोडिया व लाओसय् पालि त्रिपिटक मूल रूपं सुरक्षित जुया चवन ।

थथे धर्मया मूल रूप व संघया महत्ता संरक्षण यायेगुली आपलं संघ स्थविरपिनि देन दु । थुगु देनय् संघ स्थविर महाकश्यपया देन अविस्मरणीय व अद्वितीय खः । शाक्यमुनि बुद्धया महापरिनिर्वाण न्ह्यवः हे अग्रमहाश्रावक सारिपुत्र व मोद्गल्यायन परिनिर्वाण जुया बिज्याये धुंकूगु खः । उकि बुद्ध परिनिर्वाण जुया बिज्यायेवं तृतीय महाश्रावक जुया बिज्याकहा संघ स्थविर महाकश्यप प्रति तधंगु उत्तरदायीत्व बल । वसपोलं थःगु विमुक्तगु हानं निरोध समापत्ति ध्यानं युक्तगु व्यक्तित्वं संघया नेतृत्व गुलि बल्लाक याना बिज्यात, उलि हे संघ सम्मति संगायनाया निर्णय यायेगु, परियत्तिघर, प्रतिसम्भिदालाभी, अग्रस्थान प्राप्तपि, त्रिविद्याधारी, क्षीणारुर्वापि जक संगायनायात सदस्य ल्ययेगु, संगायनायात गण संख्या निश्चित यायेगु, संगायना सम्पन्न यायेगु याना बिज्यासे संघ प्रतिष्ठा व पद्धति नं अक्षुण्ण याना बिज्यात । थुलि स्पष्टगु सांघिक सांस्कृतिक सौरभ शायद हे गुगुं मेगु धर्म संगठनय् व धर्म वाङ्गमय्य् दइ । थुजागु धर्म

व संघ प्रति अतुल्य बिरकालीन शास्त्रजया ज्या माना
विज्याकहा संघ स्थविरया जीवन चरित्र नेपाल भाषाय न
दत्त । ध्व तः घंगु धर्म-प्रीतिया विषय खः ।

अद्वेय आचार्य भिक्षु अमृतानन्द महास्थविरं
स्वीखुदं न्ह्यो निह्य अग्रश्रावक सारिपुत्र व मोद्गल्यायनया
जीवन-चरित्र नेपाल भाषाय बिया विज्याः गु खः । स्वीखुदं
लिपा वसपोलं स्वहाहा महाश्रावक महाकश्यप महास्थविरया
जीवन चरित्र बिया विज्यात । धुगु महाकश्यप चरित्र
बुद्धकालीन ग्रन्थमाला शैली कथंया धाःसा नेपाल भाषाय
ह्लापांगु श्रावक चरित्र खः । त्रिपिटक व अट्टकथाया दुने
संकलन याना तध्यसारं माः हुना तःगु धुगु चरित्र छगू साख
कल्प ह्लापा पद्योत्तर बुद्धया न्ह्योने तृतीय श्रावक जुयेत
प्रार्थना धासैं निसैं प्रारम्भ जुया च्वंगु दु । ध्वघां ल्यू विपरबी,
कनकागमन (कोनागमन, कोनाकमन) व कश्यप बुद्धया
शासनव् वसपोलं याना विज्याःगु पुण्य-साधनाया वर्णन दु ।

संघ स्थविर महाकश्यपया वर्तमान चरित्र हे वास्तव्य सार
चरित्र खः, छायाधाःसा ध्व चरित्र पुण्यया प्रतिफल स्वरूप खः,
आदर्श खः । मगधया महातीर्थ गामय कपिल व सुमना-
देवीया काय् पिप्पलीया विवाह याये मयः । कथे मगध-
शांगल नगरयाहा क्रौञ्चिक व सुचीमती या म्हाय् भद्राकापि-
लानीया नं विवाह याये मयः अथे नं परिवन्धं निह्यसितं
विवाह याना बिल । निह्यसिके नं कामराष उत्पन्न मजू ।
ध्व विलक्षण चरित्र लौकिक दृष्टि तिपयाये हे फइ अखु ।

थुगु चरित्रया हेतुजन्य विशेषता समेतं प्रस्तुत सफुती उल्लेख
जुया च्वंगु दु ।

मां-बौपि मदये धुंका पिप्फली व भद्राकापिलानीं
छन्हं हे छे पिहां वने न्यायेकल । चाहू वंहा पिप्फलिं बुई
भंग पक्षि की व्वाना नया च्वंगु खंका छे च्वने मन मदयेका
वःगु, थुखे भद्राकापिलानीं हामोले च्वंपि कीत भंगलं व्वाना
नया च्वंगु खना छे च्वने मन मदयेका च्वंगु पः लात ।
निहासिनं निहासितं ह्यसीकेगु ई नं वल । निहां दान बिया
जक छे तोतूसा सच्छिदं लिपा लाइ धका चायेका सुनानं
ह्यसीके मफयेक सुतुक्क छे पिहां वल । थ्व युगल गृहत्याग
तःघंगु धर्म-संवेग वइगु शैली सफुती उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

स्वयं संखाना काषाय वस्त्रं पुना वःह्य पिप्फली
माणवं राजगृह व नालन्दाया दथुइ वरमाया वव्य दकसिबे
ह्लापां बुद्धया दर्शन यात । च्यागू प्रकारया उपसम्पदा मध्ये
ओवाद पटिगगहण उपसम्पदा अन हे जुल । अनं लिपा बुद्धं
पुना तया विज्याःगु म्वाथःगु पंसुकूल चीवर पुना फिस्वंगू
धुताङ्ग स्त्रीलय् च्वना च्यान्ह दुखूनु हे वसपोल प्रतिसम्भदा
ज्ञान सहित अर्हत् जुया विज्यात । अग्रश्रावक सारिपुत्रया
उपाध्यायत्वय्, महामौद्गल्यायनद्वारा त्रिशरण शील कया
श्रामणेर प्रव्रजित जूह्य राहुलया वसपोल ओवाद आचार्यं नं
जुया विज्यात । थुकथं बुद्ध-शासनया नसंचा इलं निसंया
महाकश्यप महास्थविरयागु शासन-ज्याया वर्णन थुगु सफुती
दुध्याना च्वंगु दु ।

किंस्वंगू धुताङ्ग शील्य अग्रहा महाकश्यप महास्थविरं
 निरोध समापत्ति ध्यानं दनागु सुपात्रय् बीगु दान तःधंगु फल
 बीगु जुया दुःखीपित उगु पुण्य अवसर बीगुली न्हाबले
 करुणा तथा बिज्यात । घाँय्चुं व घू कीगु क्वपुंजा छहा
 प्लेगं पीडितहा मिसायाके थःगु समापत्ति ध्यानं दनागु
 सुपात्रय् फया कया बिज्याःगु बाखनं कीत तःधंगु धर्मसंवेग
 उत्पन्न याना व्यू । कुष्टरोगीया जा दान स्वीकार याना
 निर्विकार भावं उगु जा भपाः बिज्याःगु वर्णन ब्वनेबले नुगः
 हे च्येकमिका व्यू । ल्केश चीकेगु धुत, धुतवाद, अल्पेक्षा
 सन्तुष्टि आदि स्वभावगु धुतधर्मं व पंसुकूल चीवर पुनेगु,
 स्वपु जक चीवर पुनेगु, भिक्षाटनं जक जीविका यायेगु,
 सिमाक्वय् जक द्यनेगु आदि किंस्वंगू गुणया धुताङ्गया वर्णन
 सफुती बांलाक जुया च्वंगु दु । बुद्धया ह्युतुं हे बुद्धथे
 ध्यानय् च्वने फुगु अले दिव्यचक्षु आदि नं अथे हे वसपोलयाके
 दुगु खँ ब्वनेबले संघ स्थविर महाकश्यप प्रति पाठकपिनि
 छयो अथे क्वछू वं । बुद्धं हे वसपोलयात “जि पुता कश्यप”
 धया तःगु वाक्यांश खनेवं कीगु श्रद्धा स्वां अथे ह्वइ ।

संघ स्थविर महाकश्यपया अग्रश्रावक सारिपुत्र
 लिसेया बुद्धया महाररिनिर्वाणं लिपायागु जुइगु स्थितिया
 बारेयागु दार्शनिक तत्व चर्चा अथे हे क्लेश तप्त मयाइहा
 अनातापि हानं क्लेश खना मग्ग्याःह्य अनोत्तप्पीं सम्बोधि
 प्राप्त याये फइमखु धयागु धर्म साकच्छा ब्वने हे बःह जू ।

बुद्ध महापरिनिर्वाणं लिपाया घटना वर्णन संघ स्थविर महाकश्यपया च्वय् उल्लेख याना थें वसपोलयागु शासन-कार्यय् अतुल्य देन खः । लिसें थ्व प्रसंग बुद्धया महापरिनिर्वाणया संवेग बीगु अले महापरिनिर्वाणं लिपाया परिस्थिति छलंग् क्यनीगु कथं प्रस्तुत जुया च्वंगु दु । ह्वेनसांगया यात्रा विवरणय् नं थ्व हे चित्रण दु । खालि गण संख्या जक बुद्ध उपस्थापक आनन्द महास्थविर दुध्याये न्होया ४६६ या थासय् ६६६ जुया च्वंगु दु । ह्वेनसांगया वर्णनय् महाकश्यप महास्थविरया छगू मेगु विशेष नं देन दु । व खः, आनन्द महास्थविरया पाखें सूत्रया अले उपालि महास्थविरया पाखें विनयया संगायनाय् लिसः काये धुंका स्वयं महाकश्यप महास्थविरं अभिधर्मया संगायना आज्ञा जुया बिज्यात । वसपोलं थुगु संगायनां लिपा व्याक्कं बुद्ध-वचन ताडपत्रय् च्वका नं बिज्यात ।

महाकश्यप महास्थविरया आयुया प्रसंगय् सुमङ्गल-त्रिलासिनीं १२० दँ तक गोतुला द्यना बिमज्यागु खँ अले महापदानसुत्तवण्णनां वसपोलया आयू हे १२० दँ जक धका धया तःगु खँ उल्लेख यासे महानायक महास्थविरं पादटिप्पणी १२० दँ गोतुला द्यना बिज्याःगु खँ द्वंगु जुइ धका धया बिज्याःगु दु । ह्वेनसांगं थः यात्रा विवरणय् च्वया तःकथं धाःसा वया यात्रा कालय् तक मनूतये वसपोल जीवित्त हे तिति धयागु बिश्वास दुगु जुया च्वन । ह्वेनसांगया यात्रा वर्णन कथं महाकश्यप महास्थविर गौतम बुद्धयाके पवना

कयागु पंसुकूल चीवर मैत्रेय बुद्धयात लःह्लायेत अनुपाद्विशेष
निर्वाणय् विमज्जाःनिगु जुया च्वन । थुगु वर्णनय् यथार्थता
व अयथार्थताया खँ सिबे महाकश्यप महास्थविरस्य गहन
उत्तरदायित्व भाव अभिव्यंजन महत्त्वपूर्ण खः । प्रस्तुत
महाकश्यप चरित्रय् महाकश्यप महास्थविरयागु परिनिर्वाणया
स्पष्ट विवरण नं ला मदु ?

प्रस्तुत सफुती दकसिबे ववय् “बोधिसत्त्व लिसे
सम्बन्ध” दु । बुद्धया बोधिसत्त्व चर्या न्यासः व पीन्हेगु
जातकय् दु । थुपि चर्याय् किच्यागु चर्या महाकश्यप
महास्थविर पुण्य सहभागी जुया विज्यागु लुइकेत तःधंगु कुतः
यायेमाः । थथे कुतः याना विज्यासे महाकश्यप महास्थविरया
बोधिसत्त्व लिसे सम्बन्ध दुगु पुण्य-साधना बिया तःगु
किच्यापु जातक-सार संस्कारया दृष्टि घात्थे महत्त्वपूर्ण जू ।

थुगु सफूया नेपाल भाषा पूज्य महानायक महा-
स्थविरयागु ह्लापा ह्लापाया नीन्यागूलि मयाक दुगु नेपाल
भाषा सफूत स्वया पाःगु खने दु । येया भाय् हे जक
गतिलाः स्यल्ला भालपा च्वनां नेपाल भाषा थहाँ वये
थाकुइ घका हे शायद वसपोलं थुगु सफुती पाल्पाया नेपाल
भाषाया स्वरूप नं छचला विज्यात । वाराणसीले, विभङ्गट्ट-
कथाले, राजगृहले, धायेके लगेयात धयागु प्रयोग थ्वया
नमूना खः ।

त्रिपिटक, विशेषतः सूत्रपिटकय्, उखें थुखें लानां
च्वंगु महाकश्यप महास्थविर सम्बन्धी चरित्र मुना छगु

[७]

निगू शब्दः श्रद्धाया स्वां

स्वतन्त्र ग्रन्थ कथं पिदंगु थुगु सफूया नेपाल भाषाय् थःगु हे थाय् दु । चव्य् न्हायना थें बुद्धकालीन ग्रन्थमाला शैलीया थ्व सफू नेपाल भाषाय् ह्यापांगु खः । गुलि ज्यू खइ, आनन्दकुटी विहारया एकान्त्य चार्हि याकःचा वाङ्मय साधनाय् थःत देछाया चवना बिज्याकहा, छहा व्यक्ति हे छगू साहित्यिक-समिति छगू संस्थानंति ज्या याना बिज्यायेगु प्रवाहशील संलग्न श्रम-साधना सम्पन्नहा पूज्य महानायक महास्थविरं नेपाली भाषाया त्रिपिटक बुद्धकालीन ग्रन्थमाला नेपाल भाषाय् नं आशिर्वाद जुइक छगूयां त्यू मेगु बियावं बिज्यासा !

वसपोलया पालिकाय् अभिवादन सहित थ्व हे जिगु निगू शब्दया श्रद्धाया स्वां खः ।

नगर मण्डप श्रीकीर्ति विहार
अमलासि, कीर्तिपुर
लुटिपुत्री, १९०८

- भिक्षु सुदर्शन

नतो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

प्राक्कथन

प्रस्तुत "महाकश्यप महास्थविर" नांया थ्व सफू च्वये धका च्वयागु मखु । परिस्थिति याना थ्व सफू तयार जूगु खः ।

सन् १९८७ अर्थात् वंगु वर्षया मई महीना पाखे स्वास्थ्य उपचारया लागि जि बैँकोकया चूलालंकारोन् घैगु अस्पताले च्वं च्वनागु खः । अन च्वच्चं बुद्धकालीन श्रावक-चरित भाग खुसूगुया शब्दावली आदि तयार याना प्राक्कथन समेत अस्पतालेसं तयार याना । निलाति लिपा अस्पतालं पिहाँ वया । थुथाय्तकं लुम्बिनी विकास सम्बन्धी कमिटी छगूया मीटिंगे जापान वनेमाःगु कारण चूला वल । तर व मीटिंगया समय धाःसा अगष्ट महीनाय् लाना च्वन । अतः अस्पतालं पिहाँ वया वात् महाधातुले (=महाधातु विहारे) लच्छिति लना च्वने माल । लच्छियंकं छु याना च्वनेगु घैयें मने जुल । अले बुद्धकालीन श्रावक-चरित भाग-६ मांभाषाय् रूपान्तर याना च्वय्माल घैगु विचाः वल ।

अले अन विहारे च्वञ्जोछि ध्वहे ज्या याना । मूल सूत्रया अनुवाद बाहेक मेगु खँत व्याकं थुकी दुध्याका तैगु दु । छि छि थासे अर्थात् प्रशंग चूलाथाय् मूल सूत्रया खँत नं दुध्याका तैगु दु । महाकश्यप महास्थबिर सम्बन्धी व्याकं सूत्रते अनुवाद खँय्भाय्या बुद्धकालीन श्रावक-चरित भाग-६ ले याना तयागु दु । थुकथं ध्व सफू तयार जूगु खः ।

सफू ब्वमीपितः छिकेया निरिति सम्पूर्ण सफूयात प्यंगू भागे तयागु दु । गथे कि—(१) अतीत खँ, (२) वर्तमान खँ, (३) बुद्धपरिनिर्वाणं लिपाया घटना व (४) बोधिसत्व-लिसे सम्बन्ध । ध्व शीर्षकया दुने च्वंगु खँयात नं विषय वस्तु याकनं खंका काय् फय्केत उप-शीर्षकत तया बियागु दु । ध्व व्याकं, सफूया छीने च्वंगु “विषय-सूची” ले उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

जिगु बुद्धि चाःथें त्रिपिटक पालि साहित्यले महाकश्यप महास्थबिर सम्बन्धी कारणत माला थुकी संग्रह याना बियागु दु । गुलि कारणत जि थुकी संग्रह याना तैगु दु व सिबे मेगु जि खंके मफूगु कारणत नं दय्फू । तर जिके विश्वास दु कि त्रिपिटक मूल पालि व अर्थकथाले जि खंके फक्को कारणत गुगु थुकी संग्रह जुयाच्वंगु दु व कम मजू ।

ध्व संग्रहया मूल उद्देश्य मूल पलिसाहित्यले उखे थुखे लाना च्वंगु कारणत व्याकं मुंका छथाय्सं तया बियागु खः । सुं पाठक वर्गपिसं थुकी तोफिया च्वंगु छुं खँत दत

घाःसा “धुकी ध्व खँ तोफिया च्वंगु दु” घका सूचं बियादिल वा बिया बिज्यात घाःसा जि आभारी जुये ।

भगवान् बुद्ध स्वयमं महाकश्यप महास्थविरयातः थःगु थासे तथा बिज्याःगु दु । अतः वसपोलया जीवनी खँ स्वया यंके बले फीतः ध्व खँ अवबोध जुय्फू कि भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुय् धुनेकथं गुकथं वसपोलं बुद्ध भगवान्या मूलगु खँ व सिद्धान्तयात सुरक्षित याना बिज्यात । बुद्ध धर्मया मूलगु हाः छु खनि घका सीकेभास्ति वःपि जिज्ञासुते निति ध्व सफूर्ति अवश्यमेव गुहाली विय्फु घंगु जिगु विश्वास खः ।

ध्व धर्म व विनयया परम्परा जम्बुद्वीपे तृतीय सङ्गीतितकं आचार्य परम्पराद्वारा संरक्षण जुल । अनं लिपा महेन्द्र महास्थविरं ध्व परम्परा लंका देशे यंका बिज्यात ।

तृतीय सङ्गीतितक जम्बुद्वीपे स्वाना वःगु आचार्य परम्पराया खँ परिवारपालि पृ. ६७ व समन्तपासादिका I पृ. २८ व ५३ स थथे उल्लेख जुया च्वंगु दु—

(१) उपालि महास्थविरं भगवान् बुद्धयाके विनयया खँ सय्का कया बिज्यात, (२) दासक महास्थविरं उपालि महास्थविरयाके विनयया खँ सय्का कया बिज्यात, (३) सोणक महास्थविरं दासक महास्थविरयाके विनयया खँ सय्का कया बिज्यात, (४) सिग्गव महास्थविरं सोणक महास्थविरयाके विनयया खँ सय्का कया बिज्यात, (५) मोग्गलिपुत्त तिस्स महास्थविरं सिग्गव महास्थविरयाके विनयया खँ सय्का कया बिज्यात ।

उक्तिं यथे धाःगु-

“उपालि दासको चेव, सोणको सिग्गवो तथा ।
तिस्सो मोगगलि पुत्तो च, पञ्चते विजितादिनो ॥
“परम्पराय विनयं, दीपे जम्बुसिरिह्वये ।
अच्छिज्जमानं आनेसुं, ततियो याव सङ्गहो ॥”
(परि. वा. पा. पृ. ६७, सम. पा. I. पृ. ५३).

युपि न्याह्य महास्थविरपिनि प्रव्रज्या वर्षं अर्थात्
उपसम्पदाया दं दीपवंस-५ गा. नं. ३५ स यथे उल्लेख जुया
च्वंगु दु-

“चतुसत्तति उपालि च, चतुसट्ठि च दासको ।
छसट्ठि सोणको थेरो, सिग्गवो तु छसत्तति ।
असीति मोगगलिपुत्तो, सम्भेसं उपसम्पदा ॥”

अर्थ-

“(१) उपालि महास्थविरया उपसम्पदा वर्षं ७४
दं, (२) दासक महास्थविरया ६४ दं, (३) सोणक
महास्थविरया ६६ दं, (४) सिग्गव महास्थविरया ७६ दं
अले (५) मोगगलिपुत्त तिस्स महास्थविरया उपसम्पदा
वर्षं ८० दं ।”

आनन्द महास्थविरया शिष्यपि यथे खः-

“सठ्ठकामी च साल्होच, रेवतो खज्जसोमितो ।
यसो च साणसम्भूतो, एते सद्धिबिहारिका ।
थेरा आनन्दस्स, विठ्ठुब्बा तथागतं ॥” (सम. पा. I. पृ. ३१)

अर्थ—

“तथागतया दर्शनं यायूनांपि आनन्द महास्थविरया
खुह्य शिष्यापि— (१) सब्बकामी महास्थविर, (२) साल्ल
महास्थविर, (३) रेवत महास्थविर, (४) खुज्जसोभित
महास्थविर (५) यश काकण्डपुत्र महास्थविर व
(६) साणसम्भूत महास्थविरपि खः ।”

अनुरुद्ध महास्थविरया शिष्यापि—

“सुमन वासभगामी च, जेय्या सद्विहारिका ।

द्वे इमे अनुरुद्धस्स, दिट्ठपुब्बा तथागतं ॥”

(सम. पा. I. पृ. ३१; महा. वं.-४, गा. नं ५६)

अर्थ—

“तथागतया दर्शनं यायूनांपि अनुरुद्ध महास्थविरया
निह्य शिष्यापि— (१) सुमन महास्थविर व (२) वासभगामी
महास्थविर खः ।”

च्चे च्वया तयापि महास्थविरपि द्वितीय सङ्गीतितक
उपस्थित दुगु खः । तृतीय सङ्गीति लिपा मोग्गलिपुत्त तिस्स
महास्थविरया शिष्य जुया बिज्याकह्य महेन्द्र महास्थविरं
बुद्ध शासनया परम्परा लंकाय् यंका स्थापना याना
विज्यात ।

व्वमी भाजु मय्जुपितः खँ लुइका काय् अपुइकेया
निति सफूया अन्तस नांया सूची, विशेष शब्दया सूचि व
गाथाया सूची नं तया वियागु दु । वथे त्रिपिटक धयागु छु

खनि धका सीकेत "त्रिपिटक" या सूचि नं तथा बियागु दु ।
अथे हे थ्व सफुती च्वंगु संकेत शब्दया अर्थ नं तथा
बियागु दु ।

सफूया प्रूफ स्वयंगु आदि ज्याखँव गुहालि बिया
बिज्याःह्य आयुष्मान् कुमार कश्यप महास्थविर सहित
दीपंकर श्रामणेरे व ह्लिह्लि धर्थे प्रेसे वना प्रूफ कया हयादीह्य
श्री खङ्गबहादुर उपासकयातः नं दुनुगलं निसें साधुवाद दु ।
अथे हे आनन्दकुटी विहारया सदस्य-सचिव भिक्षु मैत्री सहित
गुठीया सकल सदस्यपितः नं धन्यवाद बियागु दु । अन्तस
आयुष्मान् सुदर्शन (एम्. ए.) स्थविरयातः नं साधुवाद
मन्थसे च्वने मफू गुह्यस्यां थ्व सफूया बारे थःगु विचार
विद्वत्तापूर्वक प्वंका बिज्यात । गुठीया प्रकाशनया कोले थ्व
सफू ५७ गूगु प्रकाशन खः ।

"चिरं तिद्वतु सद्धम्मो"

आनन्दकुटी विहार
स्वयम्भू, काठमाडौं ।
फो. नं. २-२४४२०.

- भिक्षु अमृतानन्द
चत्र २१, २०४४

संकेत शब्दया अर्थ-

- अ. क. = अट्टकथा ।
अट्ट. सा. = अट्टसालिनी ।
अप. दा. पा. = अपदानपालि ।
अप. दा. अ. क. = अपदानट्टकथा ।
अं. नि. = अङ्गुत्तर निकाय ।
अं. नि. अ. क. = अङ्गुत्तर निकायट्टकथा ।
उदा. पा. = उदानपालि ।
उदा. अ. क. = उदानट्टकथा ।
अरि. पि. = अरियापिटक ।
चतु. भा. अ. क. = चतुभाणवार अट्टकथा ।
चुल्ल. व. पा. = चुल्लवग्गपालि ।
जा. अ. क. = जातकट्टकथा ।
जा. सं. = जातक संग्रह ।
थेर. गा. पा. = थेरगाथा पालि ।
थेर. गा. अ. क. = थेरगाथट्टकथा ।
थेरी. अप. दा. पा. = थेरी अपदान पालि ।
थेरी. अप. दा. अ. क. = थेरीअपदानट्टकथा ।
दी. नि. = दीघनिकाय ।
दी. नि. अ. क. = दीघनिकायट्टकथा ।
दी. नि. अ. क. टी. = दीघनिकायट्टकथाटीका ।
धम्म. प. अ. क. = धम्मपदट्टकथा ।
पटि. म. अ. क. = पटिसम्भिदामग्गट्टकथा ।
पपं. सू. = पपञ्चसूदनी ।
पारा. वा. = पाराजिकपालि ।

[१]

पेत. व. पा. = पेतवत्थुपालि ।

पेत. व. अ. क. = पेतवत्थु अट्टकथा ।

बु. गृ. = बुद्धकालीन गृहस्थीहरू ।

बु. प. = बुद्धकालीन परिव्राजकहरू ।

बु. ब्र. = बुद्धकालीन ब्रह्मादिदेव ।

बु. ब्रा. = बुद्धकालीन ब्राह्मण ।

बु. म. = बुद्धकालीन महिलाहरू ।

बु. रा. = बुद्धकालीन राजपरिवार ।

बु. वं. पा. = बुद्धवंसपालि ।

बु. वं. अ. क. = बुद्धवंसट्टकथा ।

बु. वि. = बुद्धकालीन विमानकथा ।

बु. धा. च. = बुद्धकालीन ध्यावक-चरित ।

बु. धा. वि. च. = बुद्धकालीन ध्राविका-चरित ।

म. नि. = मज्झिमनिकाय ।

मनो. र. पू. = मनोरथ पूरणी ।

महा. व. पा. = महावग्गपालि ।

महा. वं. टी. = महावंसटीका ।

विमं. अ. क. = विमंज्जट्टकथा ।

विसु. म. = विसुद्धिमग्ग ।

सं. नि. = संयुत्तनिकाय ।

सं. नि. अ. क. = संयुत्तनिकायट्टकथा ।

सम. पा. = समन्तपासादिका ।

सुत्त. नि. अ. क. = सुत्तनिपाट्टकथा

सुमं. वि. = सुमंज्जलविलासिनी ।

D. P. P. = Dictionary of Pali Proper Names.

त्रिपिटक-सूची

विनयपिटकः	सुत्तपिटकः	अभिधम्मपिटकः
१-पाराजिकपालि	सुत्तविभङ्ग	१-दीघनिकाय
२-पाचित्तियपालि		२-मज्झिमनिकाय
३-महावग्गपालि	खन्धक	३-संयुत्तनिकाय
४-चुल्लवग्गपालि		४-अङ्गुत्तरनिकाय
५-परिवारपालि	५-खुद्दकनिकाय	५-कथावत्थु
		६-यमक
		७-पट्टान

- (१) खुद्दकपाठ
 (२) धम्मपद
 (३) उदान
 (४) इतिवुत्तक
 (५) सुत्तनिपात
 (६) विमानवत्थु
 (७) पेतवत्थु
 (८) थेरगाथा
 (९) थेरीगाथा
 (१०) जातक
 (११) निद्देस { १-महानिद्देस
 २-चुल्लनिद्देस
 (१२) पटिसम्भिदामग्ग
 (१३) अपदान
 (१४) बुद्धवंस
 (१५) चरियापिटक

विषय-सूची

	पृष्ठः
(१) अतीत खं	१
पद्मोत्तर बुद्ध	१
विपश्ची बुद्ध	७
कोनागमन बुद्ध	१३
कश्यप बुद्ध	१४
(२) वर्तमान खं	३०
जन्म व नामकरण	३२
विवाह	३३
गृहत्याग	४०
बुद्धया पाखें संग्रह	४४
कपिलवस्तुले विज्याःगु	५७
महाकश्यप याथाय् उपसम्पदा जुइपि	५६
भिक्षाटनद्वारा मानव कल्याण	६१
ल्लाय् महाकश्यप धाःगु ?	७६
अग्रस्थान पद	८१
महाकश्यपया सत्संगतद्वार अरहत्व	८५
बुद्धद्वारा प्रशंसा	८७

महाकश्यप स्थविरया ध्यान	६४
सारिपुल्लया प्रश्न	६६
महाकश्यपया उपदेश	१०३
महाकश्यपया आयु	११०
बुद्धयाके महाकश्यपया प्रश्न	११२
छ बुढा जुल	११८
कश्यप ! उपदेश या !	१२५
विविध कारणत	१३८
(३) बुद्ध परिनिर्वाणं लिपाया घटना	१४६
कुशीनगर पाखे	१४६
सु श्व सुभद्र धैह्य भिक्षु ?	१४६
चिताय् मि मच्याः	१५८
धातु पूजा	१६३
सङ्गायना याय्गु प्रस्ताव	१६४
गन सङ्गायना याय्गु ?	१७१
आनन्दया विरह	१७६
राजगृहले वर्षा वास	१७६
सङ्गायनाया तयारी	१८०
धर्म व विनयया सङ्गायना	१८४
विनय सङ्गायना	१८७
धर्मसङ्गायना	१९७
चिचिचाधंगु शिक्षापद	२०३
बुद्धवचनया विभाजन	२०७
भिक्षुणी उपश्रयले	२१७
थुल्लनन्दा भिक्षुणीनं चीवर तोतल	२२३
धातु निधान	२२७

[न]

महाकश्यपयातः बन्दना या !	२३३
ऋद्धिबल प्रदर्शन	२३५
(४) बोधिसत्त्वलिसे सम्बन्ध	२४०
(१) असातमन्त जातकं	२४०
(२) गग्गजातकं	२४४
(३) कक्कारुजातकं	२४८
(४) इन्द्रिय जातकं	२५२
(५) पदमाणव जातकं	२५२
(६) तित्तिर जातकं	२६३
(७) बिलार कोसिय जातकं	२६६
(८) भिस जातकं	२७०
(९) पञ्चुपोसथ जातकं	२७१
(१०) हत्थिपाल जातकं	२७२
(११) सम्भव जातकं	२७४
(१२) सरभङ्ग जातकं	२७५
(१३) सङ्खपाल जातकं	२७५
(१४) चुल्लसुतसोम जातकं	२७८
(१५) सुधाभोजन जातकं	२७९
(१६) महासुतसोम जातकं	२८०
(१७) साम जातकं	२८१
(१८) खण्डहात जातकं	३०७
नामावली	३१०
शब्दावली	३२७
गाथासूची	३५६

महाकश्यप महास्थविर

Dhamma.Digital

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स ।

[१] अतीत खँ

पद्मोत्तर बुद्ध— विभिन्न सफूया आधार कया धाय्-माल धाःसा पद्मोत्तर (=पदुमुत्तर) भगवान् बुद्ध छगू लाख (१,००,०००) कल्प न्हापा जन्म जुया विज्यात धका धाय् फू' ।

तुषित भवनं च्युत जुयाः वसपोल सुजाता देवीया कोखे जन्म जुल । वसपोलया अबुया नां नन्दन व माँया नां सुजाता खः । वसपोलया जन्म हंसवती नगरे च्वंगु हंसवती धयागु उदचाने जुल । वसपोल जन्म जुया विज्याःबले पलेस्वाँ

-
१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३५: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसं-युत्तं; मनो. र. पृ. I. पृ. १७८: महाकस्सपत्थेरवत्थु, एतदग्गपदवण्णना; थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५०१; महा-कस्सपत्थेरगाथावण्णना; अप. दा. अ. क. पृ. २०६: महा-कस्सपथेरापदानं ।

वां गा:गुलि वसपोलया नां पयोत्तर च्वं वंगु खः धका
बुद्धवंसट्टकथां च्वया तल ।

फिदो दँ (१०,०००) तक वसपोल छेँ च्वना
बिज्यात । स्वंगू ऋतुस च्वनेया लागि नरवाहन, यशवाहन,
व वशवति धयागु वसपोलया स्वखा प्रासादत दुगु खः । वस-
पोलया धर्मपत्नीया नां वसुदत्ता खः । वसपोलया काय्या नां
उत्तर कुमार खः ।

बुढा, रोगी, सीह्य व प्रव्रजित यानाः प्यंगू निमित्त
(=दृश्य) खँ सेली वसपोलं छेँ तोतेगु मने तया बिज्यात ।
थुलि मने तय्वं वसपोल च्वनाच्वंगु वशवति प्रासाद कुह्याःया
घःचा चाह्मूथें चाःहिला आकाशे थाहाँ वनाः बोधिवृक्ष दुथाय्
कुहाँ वन । अले बोधिसत्व प्रासादं पिहाँ बिज्यात ।

स्वांया पुन्ही खुनु उज्जैन निगमया रुचिनन्द धयाह्य
सेठया म्हायनं व्यंगु खीर-भोजन यायधुंकाः वसपोल शालवने
दिवाविहार याना बिज्यात । सन्ध्या इले सुमित्त धयाह्य
आजीवकं व्यंगु च्याह्यु धाय् कयाः सलल (=सरल) घैंगु
सिमाक्वे च्वनाः बुद्धत्वज्ञान प्राप्त याना बिज्यात^१ ।

व बेलस, हंसवती नगरे चेगू कोटी (८०,००,००,०००)
धन दुह्य वेबेही (=वैदेही) धयाह्य साहु छह्य दुगु खः । छन्हु,
उपोसथशील अधिष्ठान यानाः, बास वःगु स्वां ज्वनाः, हंसवती
नगरया छेपाखे च्वंगु क्षेम धयागु मृगदायले बिज्याना च्वह्य

१. बु. वं. अ. क. पृ. २५७-५८: पदुमुत्तरबुद्धवंसवण्णना ।

पञ्चोत्तर बुद्ध याथाय् वनाः स्वी छायाः वन्दना यानाः छसि-
ल्लिकक फेतुत ।

व वेत्तस, भगवान् बुद्धं महानिसम धयाह्म तृतीय
श्रावकयातः भिक्षुपिनि सभाय् “भिक्षुपिं ! धुताङ्गधारी जिह्म
भिक्षुपिं मध्ये महानिसम भिक्षु अग्र खः” धका अग्रस्थाने तथा
विज्यात । अर्थात् अग्रस्थानया पदं विभूषित याना विज्यात ।

श्व घटना खनाः वेदेही साहु साव लय्ताल । धर्मो-
पदेश सिधय्का ब्याकं मनूत लिहाँ वने घुंसेली भगवान् या-
थाय् वनाः वन्दना यानाः साहुनं थथे विन्ति यात—

“भन्ते ! कन्हेया निंति जिगु भोजन स्वीकार याना
विज्याहुँ ।”

“उपासक ! भिक्षुपिं यक्को दु ।”

“भन्ते ! गुलि दु ?”

“रुवी प्यंगू (६४) लाख दु ।”

“भन्ते ! छत्ताहे श्रामणेर विहारे मल्यंक जिगु भोजन
स्वीकार याना विज्याहुँ ।”

शास्तां स्वीकार याना विज्यात ।

१. ‘भन्ते’ धका क्वकालिपि भिक्षुपिसं थकालिपि भिक्षुपित्तः तथा
गृहस्थीपिसं भिक्षु व श्रामणेर पित्तः सःतेगु शब्द खः । थुक्किया
अर्थं आदरणीय, पूज्य अथवा श्रद्धेय्य धका धाःगु खः ।

२. बुद्धधर्मवा परम्परा कथं गृहस्थी मिज्जेततः ‘उपासक’ धका व
मिसातेतः ‘उपासिका’ धका धाई । ‘उपासक व उपासिका’
धका बुद्ध तथा भिक्षुपिसं प्रेमपूर्वक धाइगु वचन खः ।

भगवानं निम्तो स्वीकार याना विज्याःगु सीका छे वनाः भोजन प्रबन्ध यानाः कन्हेखुनु साहुनं “भोजन तयार जुल” धका भगवान्यातः सूचना बीके छवत । भिक्षुसङ्घपि नापं भगवान् उपासकया छे विज्यात । भगवान् सहित सकल भिक्षुसङ्घयातः भोजन लवल्हानाः उपासक छसिलिक्क फेतुत ।

ध्वहे बेलस, महानिसभ स्थविर भिक्षाटन् यायां वहे छेया न्हाने च्वंगु सडके थ्वंक विज्यात । अले वेदेही साहुनं खनाः स्थविरया ल्हातं भिक्षापात्र पवना काल । स्थविरं भिक्षापात्र बिल ।

“भन्ते ! जिथाय् छे भगवान् सहित भिक्षुसङ्घपि विज्याना च्वंगु दु । दुने विज्याहूँ” धका साहुनं विन्ति यात ।

“उपासक ! जि वने मखु” धका स्थविरं धाल ।

अले, साहुनं वसपोलया पात्र जाय्क भिक्षाभोजन तथा हइबिल । वसपोल विज्याय् धुंसेली भगवान् याथाय् वनाः वन्दना यानाः साहुनं थथे विन्ति यात—

“भन्ते ! महानिसभ स्थविरयातः ‘भगवान् छे दुने दु, दुने विज्याहूँ’ धका धयानं दुने दुहाँ विज्याय्गु इच्छा याना विमज्या । भन्ते ! छपिके स्वयानं वसपोलयाके अपो गुण दुलाकि छु ?”

सुं गुणवान्या गुण बखान याय्त बुद्ध भगवान् नुग मस्या । अकिं भगवानं थथे धै विज्यात—

“उपासक ! जिपि जुलसां भिक्षाभोजन याय्त छे”

दुने च्वंच्वना । व भिक्षु जुलसां भिक्षाभोजन याय्त छे दुने मवं । जिपि जुलसां शहर, नगर, गाँया शयनासने च्वना । व भिक्षु जुलसां जङ्गले जक च्वं । जिपि पौ दुथाय् च्वना । व जुलसां पौ दुगु थासे मच्चंसे चक्कंगु, खुल्लागु थासे जक च्वं ।”

शुक्लं भगवान् बुद्धं महानिसम स्थविरया अनेक-
प्रकारं गुण वर्णना याना विज्यात ।

स्वभावतः च्याना च्वंगु देवाय् घ्यो सया बी थें
उपासक साव प्रफुल्लित जुल । अले वं थथे बिचाः यात—

“जितः मेगु छुं सम्पत्ति माःगु मडु । भविष्यले सुं
छह्य बुद्धया पालाय् धुताङ्गधारी भिक्षुपि मध्ये अग्रस्थान
प्राप्त याय्गु आशिका याय्माल ।”

थुलि मने तयाः वं हानं भगवान् बुद्धयातः निम्तो
यात । थुगु प्रकारं वं न्हेनुतक बुद्धयातः निम्तो यात । न्हेनु
दु खुनु ख्वीच्यागू (६८) लाख भिक्षुपितः स्वपु स्वपु चीवर
दान बियाः भगवान्या श्री चरणे भागियान्तः थथे प्रार्थना
यात—

“अन्ते ! थव न्हेनुयंकं दान बिया च्वनाबले गुगु
जिके मंत्री-कायकर्म, मंत्री-वचीकर्म व मंत्री-मनःकर्म दयावल
उकियां प्रभावं जि छुं गुगु देवसम्पत्ति, शक्रसम्पत्ति, मार-

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३५-३६; चीवरसुत्तवण्णना, कस्स-
पसंयुत्तं; मत्तो. र. पू. I. पृ. १७८-७९; थेर. गा. अ. क.
II. पृ. ५०१-०२; अप. दा. अ. क. पृ. २०९-१०

सम्पत्ति अथवा ब्रह्मसम्पत्ति प्रार्थना याना मच्चवना । उकिया प्रभावं छगू मात्र ध्व प्रार्थना याय्कि महानिसभ स्थविरयातः प्राप्त जूगु थें ज्याःगु अग्रस्थान जि नं भविष्यले सुं छह्य बुद्धया पालाय् फिस्वंगू धुताङ्गधारी भिक्षुपि मध्ये अग्रस्थान प्राप्त याना काय् फय्माः । थुलिहे जिगु आशिका खः ।”

“ध्वं ला साबहे तद्धंगु आशिका याना च्वन । छु ध्वया आशिका पुरे जुइ ला कि जुइ मखु” धका ध्यानदृष्टिं स्वया विज्याःबले “पुरे जुई” धंगु सीकाः वसपोलं थये भविष्यवाणी याना विज्यात—

“छं बांलागु हे आशिका यात । भविष्यले, छगूलाख कल्प लिपा गौतम धयाह्य बुद्ध जुइ तिनी । छ वसपोलया तृतीय श्रावक महाकरयप धेहा जुई ।”

ध्व न्यनाः वया मने “बुद्धपिनि वचन निताजि जुइ मखु” धंगु जुयाः मानो व सम्पत्ति कन्हेहे लाभ जुइला धें च्वंक वैतः अनुभव जुल ।

पश्चोत्तर बुद्ध परिनिर्वाण जुया विज्याः सेंली वं वसपोलया स्तूपयात पूजा सत्कार यात धका महाकस्सपथेरापदान पृ. ४० ले उल्लेख जुया च्वंगु दु । अनं लिपा आयु दत्तले अनेक दानकार्य यानाः, शील पाले यानाः तथा

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३६-३७: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्त ।

अनेक कल्याणकारी ज्या यानाः मरणं लिपा व स्वर्गलोके उत्पन्न जुल' ।

विपश्ची बुद्ध— थनिं करिव ग्वीछगू (६१) कल्प न्हापा विपस्सी (=विपश्ची) सम्यक्सम्बुद्ध लोके उत्पन्न जुया विज्यात ।

तुषित भवनं च्युत जुयाः बन्धुमती नगरे बन्धुमा जुजुया बन्धुमती घैह्य अग्रमहिषीया कोखे वसपोलया प्रति-सन्धि (=गर्भं धारण) जुल । वसपोलया जन्म क्षेम मृगदायले अर्थात् मृगतयत् स्यात् मदु धका अभयदान वियातः गु बने जुल । व मचा जन्म जूबले बःनी वा न्हिने न्हागु इलेनं बांलाक रूप खने दइगु जूया निंति ज्योतिषतसें वसपोलया नां 'विपश्ची' धका तल ।

वसपोल च्यादो दँ (८,०००) तक छे च्वना विज्यात । नन्द, सुनन्द व सिरिमा घैगु स्वंगु प्रासादत वसपोलया दुगु खः । सुदर्शना घैह्य वसपोलया धर्मपत्नी खः । च्यादो दँ लिपा प्यंगू निमित्त (=दृश्य) खनाः, सुदर्शना देवीं काय्मचा नं बुइके धुंसेली वसपोलं गृहत्याग याना विज्यात । वसपोल लिसे चेष्यदोल (८४,०००) मनूत प्रव्रजित जुल । वसपोलं च्यालातक तपस्या याना विज्यात । लिपा, स्वाया पुन्हिया दिने सुदर्शन सेठया म्हायाय्मचां व्यूगु खीर भोजन

१ मनो. र. पू. I. पृ. १७६-८०; थेर. गा. म. क. II. पृ.

५०२-०३; अप. दा. म. क. पृ. २१०-११.

यानाः शालवने दिवाविहार याना विज्यात । सुजात घैहा यवपालकं व्यूगु च्याह्यु धाय् कयाः पातली घैगु सिमाक्वे "बुद्धस्वज्ञान प्राप्त मजूतले थ्व सिमाक्वं दनेमखु" धका प्रतिज्ञा याना फेतुनाः बुद्धस्वज्ञान प्राप्त याना कया विज्यात' ।

विपश्ची बुद्ध, बन्धुमती नगरया आश्रय कयाः क्षेम घैगु मृगदायले च्वना विज्याना च्वंगु बखते, थ्व कश्यप जुइह्य उपासक स्वर्गलोकं च्युत जुया बन्धुमती नगरे छह्य साव दरिद्र ब्रह्मया कुले जन्म जुल ।

व बेलस, विपश्ची बुद्ध भमवानं न्हेदँया छको धर्मो-पदेश याना विज्याइगु जुयाच्वन । अकिं अबले बडो भीड जुइगु । सारा जम्बुद्वीपे खुब होहल्ला मचे जुइगु । थ्व दरिद्र ब्रह्मनं थ्व होहल्ला ताल । थ्व ब्रह्मया जुलसां छपु जक वस्त्र दु । थ्वहे छपु वस्त्र भातह्यस्यां व कलाह्यस्यां पुनिगु । भातह्य पिने पिहाँ वनीबले कलाह्य पचिनांगा जुया छे च्वना च्वनीगु । कलाह्य पिहाँ वनीबले भातह्य पचिनांगा जुया छे च्वना च्वनीगु । थ्व निह्यस्या छपु जक वस्त्र दु घैगु खँ सकसिनं स्पू । अकिं वैतः 'एकसाटक ब्राह्मण' अर्थात् छपु जक वस्त्र दुह्य ब्रह्म धका धाइगु ।

अले ब्रह्मनं कलाह्यसितः धाल—

“हे मिसा ! बःनी धर्म खँ न्यं वने लाकि न्हिने ?”

“जिपिं मिसा जातिपिं बःनी वने मफू । न्हिने वने।”

थुलि खँल्हा बल्हा यानाः ब्रह्मानी भेपिं मिस्त नाथं न्हिने धर्म खँ न्यना वल । अले बःनी पाखे ब्रह्मानीयातः छेँ तयाः वस्त्रं पुनाः ब्रह्म धर्म खँ न्यनेत विहारे वन । व बेलस भगवान् बुद्धं धर्मोपदेश याना च्वंगु खः ।

परिषदया छखे पाखे च्वना उपदेश न्यना च्वंह्य ब्रह्मम ह्ये रात्रीया प्रथम याम पाखे पञ्चवर्णप्रीति^१ फँले जुल । थये प्रीति अनुभव जू बले ब्रह्मया मते थःमं पुना च्वंसु वस्त्र भगवान्यातः बीमु इच्छा जुल । थ्वया नप नापं वया मने थये नं खँ लुल—

“छिपिं निह्यास्या छपु जक वस्त्र दु । अकिं थ्व वस्त्र जिल धाय्कं छिपिं निह्यां पचिनांमा जुय्मली । छुलेसा वस्त्र मपुसे निह्यां नांमा जुमा च्वनेगुला ? थये याय् मज्यू आदि ।”

थुजागु कल्पनां यानाः आखिरे वं वस्त्र मवीगु निश्चय यात । थुगुहे कथं रात्रीया द्वितीय यामे नं वया मने ‘वस्त्र बीला मवी’ घँगु संघर्ष जुल । द्वितीय यामे नं मवीगु घँगु पक्षहे त्याकल ।

१. ‘पञ्चवर्णप्रीति’ धयागु छु खः धयागु खँ लेखकया बु. नू. भा-२ पृ. २०६ ले उस्लेख जुया च्वंगु दु ।

रात्रीया तृतीय यामे नं वया ह्ये पञ्चवर्णप्रीति फेले जुल । अले हानं भगवान्यातः वस्त्र बीला मवी घैगु कल्पना जुल । थ्व बेलाय् नं वया मने द्वन्द्वताया संघर्ष जुयावं च्वन । अन्तस वं “चाहे शरण जुइमाः चाहे मरण । थ्व खँ लिपा बिचाः यानावं च्वने” धका पुनातःगु वस्त्र लहाती कया भगवान्या चरणकमले तथा हे बिल । अले देपागु लहातं लज्या तोपुयाः जःपागु लहातं खम्पाय् दादां “बल्ल जि त्याके धुन ! बल्ल जि त्याके धुन ! !” धका स्वकोतक सः पिकाल ।

व बेलस बन्धुमा जुजु धर्मासनया ल्यूने पर्जाया दुने च्वनाः धर्मोपदेश न्यना च्वंगु खः । जुजु धया पितः ‘त्यात’ धयागु शब्द न्यने मयो हँ । अर्कि जुजुं ‘वं स्वैतः त्याकल खनि धका न्यना वा’ धका मनू छ्हासितः छ्वत । वं न्यसेली ब्रह्म नं धाल—

“थन मनूतसें किसिह्ये च्वना लडाइ याना शत्रुतेत त्याकई । थ्व अपाय्चो अजु चाय्माःगु खँ मखु । जि जुलसां लिखतं वःह्य दोहँयातः कथिं दाया बिसिके छ्वय्थे यानाः लोभचित्तयात त्याकाः थःमं पुना तथागु वस्त्र बुद्धयातः देछाना बिया । अतः जि लोभचित्तयातः त्याका ।”

अले व मनूनं ब्याक्कं खँ जुजुयातः कन ।

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३७: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसं-
युत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १८०-८१; थेर. गा. अ. क. II.
पृ. ५०३-०४; अय. दा. अ. क. पृ. २१०-११.

“हे मनु ! कीसं अनुकूल जुइकथं बुद्धयातः छुं चढे याय् मफुत । ब्रह्मुनं चढे यात” धयाः वैतः छजु वस्त्र बीके छवत । थ्व खनाः ब्रह्मुनं बिचाः यात—

“बुद्धया प्रभावं थ्व वस्त्र जितः प्राप्त जूगु खः । अतः थ्व जितः माःगु मडु” धका व नं बुद्धयातः हे दे छाना बिल ।

“ब्रह्मुनं छु यात ?” धका न्यसेली व वस्त्र नं बुद्धयातः हे प्रदान यात घैगु खँ सियाः जुजुं हानं निजु वस्त्र बीके छवत । व नं ब्रह्मुनं बुद्धयातः हे चढे यात । थुगु प्रकारं जुजुं बिया हक्को वस्त्रत ब्रह्मुनं बुद्धयातः हे दोहलपित । अन्तस जुजुं स्वीनिजु वस्त्र बीके छवत ।

थथे प्राप्त जूसैली ब्रह्मुनं बिचाः यात— “थ्व ला मू बढे यायां काय्थें जुल ।” थुलि मने तया स्वीनिजु (३२) वस्त्र मध्ये वं थःतः व कलायातः यानाः निजु वस्त्र कयाः मेगु बाकिदुगु फुकं भगवान्यातः हे चढे यात । थनंसिं ब्रह्मु भगवान्या विश्वासीह्य जुल ।

छन्हु, चिकुला बले भगवान्याथाय् वनाः ब्रह्मुनं धर्म खँ न्यना च्वंगु जुजुं खन । अले छगू लाख त्तुगु थःमं नियाच्वंगु कम्बलया गा ब्रह्मुयातः बियाः “आवंली थ्व कम्बलं न्ययाः धर्म खँ न्यनेगु या” धका ब्रह्मुयातः जुजुं धाल ।

“ध्व कम्बलं जिगु ध्व दुर्गन्धं जाया च्वंगु शरीरयातः
छु हे षई” धका बुद्धया गन्धकुटीस वनाः खाता द्यौने इलां
प्यनाः ब्रह्म लिहां वन ।

कन्हे खुनु सुथ न्हाप्पनं जुजु विहारे वनाः गन्धकुटी
दुने वनाः भगवान् याथाय् च्वं वन । व बेलस बुद्धया शरीरं
पिहां वःगु छवर्णरश्मी (=खुताजि रश्मी) इलांले कया
च्वन । थुकिं याना इलां प्यना तःगु कम्बल खूब थिनाच्वन ।
च्चे पाखे स्वयाः जुजु कम्बल हासीकाः थये धाल—

“भन्ते ! ध्व कम्बल जा जिमुखः । जि ध्व कम्बल
एकसाटक ब्रह्म यातः बियागु खः ।”

“महाराज ! छपिसं एकसाटक ब्रह्म यातः पूजा
यात । ब्रह्म नं जितः पूजा यात ।”

“ब्रह्म नं उचित थाय् सीकल । जिमिसं सीके मफुत”
धया जुजुं मनूतेत मालिगु च्याता च्याता वस्तुत तयाः
‘सर्वाण्डक’ धैगु दान ब्रह्म यातः बियाः थःपिनि पुरोहितया
थासे वैतः तल । स्वीनिजो धयागु ख्वीप्यंगू (६४) खः धका
भालपाः ख्वीप्यंगू सलाक दान न्हि न्हि बीगु निश्चय यानाः
जीवनकाच्छि दान बियाः शील पाले यानाः मरणं लिपा
ब्रह्म स्वर्गलोके उत्पन्न जुल’ ।

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३७-३८; चीवरसुत्तवण्णना,
कस्सपसंबुत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १८१-८३; थेर. मा.
अ. क. II. पृ. ५०४-०६; अप. दा. अ. क. पृ. २१०-११.

ध्वहे कल्पे कोनागमन व कश्यप बुद्धपिनि विचे व
ब्रह्म वाराणसीस तद्धं गु कुले जन्म जुयाः स्वर्गलोके वयं वनेषु
याना च्वन^१ ।

कोनागमन बुद्ध— मनुते आयुस्वीदोल (३०,०००)
दं दुबले कोनागमन बुद्ध जन्म जुया विज्यात^२ ।

तुषित भवनं च्युत जुयाः सोमवती नगरे यज्ञवत्त
ब्राह्मण्या कला उत्तरा घैह्य ब्रह्मनीया कोखे वसपोलं गर्भ-
धारण यात । सुभगवती घैगु उदयाने वसपोलया जन्म जुल ।
वसपोल जन्म जूबले लुं वागाःगु जुया च्वन । अकि लुं वःगु
घैगु अर्थं कथं वसपोलया नां 'कनकागमन' घैगु खःसां लिपा
अपभ्रंश जुया 'कोनागमन' घाइगु जुल ।

वसपोल स्वदो दं (३,०००) तक छे च्वना
विज्यात । तुषित, सन्तुषित व सन्तुष्ट घयागु स्वखा प्रासा-
दत वसपोलया दुगु खः । प्यंगू निमित्त (=दृश्य) खनाः,
हृषिगत्ता घैह्य ब्रह्मनीया पाखें पुत्र जन्म जूसेंली किसीह्ये
च्वनाः छे तोताः वसपोल प्रव्रजित जुया विज्यात । वसपोल-

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३८: श्रीवरसुत्तवण्णना, कस्सप-
संयुत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १८३; थेर. गा. अ. क. II.
पृ. ५०६; अप. दा. अ. क. पृ. २१२.

२. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३८: श्रीवरसुत्तवण्णना, कस्सप-
संयुत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १८३; थेर. गा. अ. क. II.
पृ. ५०६; अप. दा. अ. क. पृ. २१२.

नापं स्वीदोल (३०,०००) मनूतसें प्रव्रज्या ग्रहण यात ।
 उर्पि नापं चवना वसपोलं खुलातक तपस्या याना बिज्यात ।
 अले स्वांया पुन्हिं खुनु अग्गिसोन ब्रह्मया म्हायनं व्यूगु खीर
 भोजन भपिधुंकाः खदिरबने दिवाविहार याना बिज्यात ।
 सन्ध्याइले तिन्दुक घैह्य यवपालकं व्यूगु च्याह्यु घाय् कयाः
 उदुम्बर घैगू सिमाक्वे चवनाः बुद्धत्व प्राप्त याना बिज्यात ।
 न्हेवाः तक अनसं चवनाः लिपा थःनापं प्रव्रजित जूपि स्वीदोल
 भिक्षुपिनि उपनिश्रय सम्पत्ति खनाः अर्थात् न्हापाया पुण्य
 संस्कार खनाः आकाश मार्गद्वारा सुदर्शन नगरया आसपासे
 च्वंगु ऋषिपतने कुहां बिज्यानाः उर्पि भिक्षुपिनि द्युई चवनाः
 धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्यात । थःमाँ सहित फिदोल चक्र-
 वाडया देवतापि मुनाच्चंगु परिषद्यातः वसपोलं अभिधर्मपिट-
 कया खँ कना बिज्यात' ।

कश्यप बुद्ध— मनूते आयु न्यीदोल (२०,०००) दँ
 दुबले कश्यप बुद्ध उत्पन्न जुया बिज्यात ।

तुषित्त भवनं च्युत जुयाः वाराणसी नगरया ब्रह्मदत्त
 घैह्य ब्रह्मया कलाः धनदत्ती घैह्य ब्रह्मनीया कोखे वसपोलया
 प्रतिसन्धि जुल । फिला दय्का ऋषिपतन मृगदायले वस-
 पोल्या जन्म जुल ।

गोत्रया नामं हे वसपोलयातः 'कश्यप कुमार' धका
 नां छुत । वसपोल निदोल (२,०००) दँ तक छेँ चवना

विज्यात । वसपोलया हंसवती, यशवा व सिरिनन्दन धैगु
स्वखा प्रासादत दुगु खः । वसपोलया धर्मपत्नीया नां सुनन्दा
खः ।

प्यंगू निमित्त (=दृश्य) खनाः सुनन्दा ब्रह्मनीया
पाखें विजितसेन धैह्य काय्मचा बुसेली विरक्त जुयाः वसपोलं
छेँ तोतेगु कल्पना याना विज्यात । थथे कल्पना याना च्वं
वले वसपोलया प्रासाद कुह्याःया घःचा चाःहिले थें चाःहिला
आकाशे थाहांवनाः वर्माया सिमा (न्यग्रोध) क्वे जू वन ।
अले वसपोल पृथ्वीले दना देवतां व्यूगु अरहत् ध्वजा
(=चीवर वस्त्र) पुनाः प्रव्रजित जुया विज्यात । प्रासादे
दुपि नर्तकी मिसात पिहाँ वयाः वागु गाउत' ति उखे वनाः
सिपाइत च्वनेथें याना च्वन । उकी मध्ये मिस्त बाहेक
बाकिदको मिजंत नं प्रव्रजित जुल ।

अले इपि नापं छ्वाःतक च्वना वसपोल महापुरुषं
तपस्या याना विज्यात । अले स्वाँया पुन्हि खुनु सुनन्द
धैह्य ब्रह्मनीनं व्यूगु क्षीर भोजन यानाः छदिरबने वसपोलं
दिवाविहार याना विज्यात । सन्ध्याका इले सोभ धैह्य यवपालकं
व्यूगु च्याह्यु घाँय् कयाः वर्माक्वे च्वनाः अभिसम्बोधिज्ञान
प्राप्त याना विज्यात । अले न्हेवाःतक अनसं च्यनाः थःनापं

१. न्हेकु हाकयात १ गू यण्ठी धाई ।

न्यीगू (२०) यण्ठीयात १ गू उसभ धाई ।

च्येगू (८०) उसभयात १ गू गाउत धाई ।

प्रव्रजित जूपनिगु उपनिश्रय सम्पत्ति खनाः आकाशमार्गं वाराणसीया ऋषिपतने कुहाँ विज्यानाः इमितः धर्मचक्र-प्रवर्तन याना विज्यात^१ ।

श्व बेलस वाराणसीले जन्म जूह्य व उपासक (=महाकश्यप जुइह्य उपासक) तद्विक जूसेंली छन्हू जंगले चाःह्यू वन । व बेलस छह्य प्रत्येकबुद्ध खुसी सिथे चवनाः चीवर सुया च्वंगु खः । चीवरयात कापः मगासेंली कापः लथ्याना तल । श्व खनाः उपासकं “भन्ते ! छाय् कापः लथ्याना तथा विज्यानागु ?” धका न्यन ।

“कापः मगात ।”

“अथे सा, भन्ते ! श्व कापः तना चीवर सुया विज्याहूँ” धयाः उपासकं थःके च्वंगु कापः (=गा) दान वियाः “जन्म जूजू थासे सुयांपाखें विधनबाधा मजूइमाः” धका प्रार्थना यात ।

उखे, वया छेँ छह्य प्रत्येकबुद्ध भिक्षाटन् विज्याः वले वया कलाः व क्यहेँया दथुई थाकाथुकु जुल । अले लिपा क्यहेँह्यस्त्र्यां प्रत्येकबुद्धया भिक्षापात्र कयाः पात्र जाय्क भोजन तथाः “थुजापि मूर्खते पाखें सच्छिगू योजन तापाक्क चवने दय्माः” धका प्रार्थना यानाः प्रत्येकबुद्धयातः भिक्षापात्र लह्याना विल ।

धके धाधां भिक्षापात्र वियाच्वंबले तताजु जूह्यं लुक्ता
खलुईं दुग् खः । अके धयाच्वंगु तायाः तताजु जूह्यास्मां “ध्वं
व्यूगु भोजन वसपोलं थःमयाय्माः” धैगु मने तद्वाः
प्रत्येकबुद्धया ल्हातं भिक्षापात्र कयाः उकी च्वंगु भोजन प्वंकाः
पात्र जाय्क ध्याचना तथा विल ।

ध्व खनाः क्यहे ह्यस्यां “हे मूर्ख ! जितः छं चाहे वी
व्यू, चाहे दा, चाहे यग्गु याः तर निगू असंख्य कल्पतक पारमी
पुरे याना प्रत्येकबुद्ध जुया विज्याह्यस्या ल्हातीच्वंगु पात्र
कयाः पात्रले च्वंगु भिक्षा वांछ्वयाः ध्याचना तथा विड्गुला
साबहे तद्धंगु अपराध खः । थथेला याय् मत्यो !” धका
धाःसेली वयामने नं चिसिक्क वन । छुं चेतना नं दया वल ।
अले हानं व ब्याय् वनाः “भन्ते ! पलख तना विज्याहुं”
धयाः भिक्षा पात्रे च्वंगु ध्याचना वांछ्वया पात्र सिलाः
उकी जाय्क चतुमधु तथा विल । पात्रे च्वंगु चतुमधुं प्रकाश
खने दया च्वंगु खः । ध्व खनाः “भन्ते ! गथे ध्व भोजने
प्रकाश खने दत अथेहे जिगु शरीरं नं प्रकाश खने दय्माः”
धका प्रार्थना यात । अनुमोदन यानाः प्रत्येकबुद्ध आकाश पाखे
ध्वया विज्यात ।

ब उपासक व वया कला म्वानाच्वंतले कुशलकर्म

१. सं. नि. म. क. II. पृ. १३८-३९; चीवरसुत्तवण्णना, कस्सप-
संयुत्तं; सनो. र. पृ. I. पृ. १८३-८४; थेर. गा. म. क. II.
पृ. ५०६-०७; अप. दा. म. क. पृ. २१२-१३.

यानाः मरणं लिपा इपि स्वर्गलोके उत्पन्न जुल । अनं च्युत
जुयाः कश्यप बुद्धया पालाय् हे हानं इपि वाराणसीले तुं
जन्म जुल^१ ।

उपासक जूह्य जुलसां च्येगु (८०) कोटी धन दुह्य
वाराणसीया छह्य तद्धं ह्य साहुया कुले जन्म जुल । कला जुह्य
नं अथेहे छगू तद्धं गु धनी कुले जन्म जुल । तद्धिक जूसैली
उपासकं वहे साहुया ह्यचाय् नापं ब्याहा यात । वैतः छेँ
दुकावले लुखा खलुई थ्यं बलेसं निसें वं न्हापा याना वःगु
अपराधया प्रभावं मानो चःबिया खापा चाय्के थें दुर्गन्ध फेले
जुल ।

अले साहुया काय् नं “थ्व सुया गन्ध खः ?” धका
न्यंबले “साहुनीया ह्यचाय् मचाया खः” धका धाल । थुलि
न्यनेवं व मिसायातः तुरन्त हे थःछेँ तय्के छ्वत । व जुलसां
न्ह्य्को न्ह्य्को तक थःछेँ लिहाँ वय् माल^२ ।

अले, वबेलस कश्यप बुद्ध परिनिर्वाण जुया विज्यात ।
मनूतसें लुँया अप्पा दय्का विशाल चैत्य दय्कल । थ्व चैत्य

१. मनो. र. पू. I. पृ. १८४; थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५०७;
अप. दा. अ. क. पृ. २१३.

२. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३६; चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्तं;
मनो. र. पू. I. पृ. १८४; थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५०७;
अप. दा. अ. क. पृ. २१३.

दय्का च्वंबले व साहुया हाधाय्मचां थये मने लुइकल'—

“न्हेको न्हेको तक जि थःछेँ लिहाँ वय् धुन । म्वाना च्वनाया जितः छु सार !” थये मने तयाः वं थःके दुगु तिसा ब्याकं स्यंकाः उकिया ह्यकुछि हाकगु, कोलाछि ब्या व प्यलांगु जाः दुगु अप्पा छपा दय्कल । अले हरितालया चूया ग्वारा छग्वारा व च्याफो पलेस्वाँ ज्वनाः करयप बुद्धया चीभा दय्काच्चं थासे वन । वबेलस, चीभा दय्काच्चं थाय् छपा अप्पा मगाना च्वंगु खः । अले वं ‘व अप्पा मगागु थासे थ्व अप्पा ति” धका दकःमीयातः धाल ।

“खूब तद्वंगु साइते छं थ्व अप्पा हल । अतः छं हे ति धका दकंमीनं धाल । अले वं हरितालयाचूँ ग्वारा लायाः बांलाक मिले याना व अप्पा तल । च्याफो पलेस्वाँ छायाः वन्दना यानाः “गन गन जि जन्म जुई अन अन जिगु शरीरं श्रीखण्डया थें बास व ह्युतुं पलेस्वाँया थें बास वय्माः” धका प्रार्थना यानाः चीभा चाहिला छेँ लिहाँ वन ।

अले वहे दिने गुह्य साहुया काय्मचा याके व न्हापा वंगु खः वया मने व मिसा लुमंसी वल । वहे दिने नगरे नक्षत्रकूडाया घोषणा नं जुया च्वंगु खः । अर्थात् नगरे उत्सव याय्गु घोषणा याना तःगु खः । अले साहुया काय्मचा थः

१. मनो. र. पू. I. पृ. १८४: महाकस्सपत्थेरवत्थु, एतदग्गपद-
वण्णना; थेर. गा. भ्र. क. II. पृ. ५०७: महाकस्सपत्थेर-
गाथावण्णना; भ्रप. दा. भ्र. क. पृ. २१३: महाकस्सपथेरापदानं ।

नोकरतके थथे न्यन—

“उबले जि ह्याह्य साहुया ह्याचाम्चा थौकन्हे
मन दु ?”

“स्वामी ! धःगु हे छेँ च्वंच्वन ।”

“वैतः सःताहति व नापं नक्षत्रकूडा याय् ।”

इपि वना साहुया ह्याचाम्चायातः भागियात ।
साहुया ह्याचाम्चानं “भाजुपि ! ह्याय् छिपि वयागु ?” धका
न्यन ।

इमिसं साहुया काय्नां धाःगु खँ ब्याकं कन ।

“भाजुपि ! जिगु लुँया तिसात ब्याकं स्पंकाः चीभा-
यातः पूजा याय् धुन । आः जिके छुनं तिसा मदु ।”

इपि वनाः साहुया काय्यातः वं धाःगु खँ ब्याकं न्यंकल ।

“माःगु तिसात जि बिय् । वैतः ब्वना हति” धका
साहुया काय्नां धाल । इपि वना वैतः ब्वना हल ।

व मिसा छेँ दुने दुहाँ वय्वं छेँ जाय्क श्रीखण्ड व
पलेस्वाँया थें ज्याःगु बासनां जाल । साहुया काय्नां वैके
न्यन—

“न्हापा छंगु शरीरं दुर्गन्ध वःगु खः । आः जुलसां
छंगु शरीरं श्रीखण्डया व ह्युतुं पलेस्वाँया थें वास वः, थ्व
गथे ?”

वं शुरुं निसैं थःमं यानागु खँ ब्याकं कन ।

“बुद्धशासन धयागु नैर्याणिक हे खः खनिका” धयाः साहुया काय् अति प्रसन्न जुल । अले वं नं योजन पाय्धंगु सुवर्णमय कश्यप बुद्धया चीभाले कम्बलं भुनाः तो पुल । थासे थासे घःचा पाय्धंगु लुँया पलेस्वाँनं छायापिल । किनिकु किनिकु हाक याना भुण्डे यात’ ।

आयु दत्तले इपिं थ्व लोके च्वना अनं लिपा स्वर्ग-लोके उत्पन्न जुल । हानं अनं च्युत जुयाः साहुया काय्मचा जूह्य बारारणसीमं योजनति तापा थाय् छह्य अमात्यया कुले जन्म जुल । साहुया हाचाय्मन्वा जूह्य दैवलोकं च्युत जुयाः जुजू कुले जुजुया हाचाय् जुयाः जन्म जुल । थुपिं निह्यं ल्याय्हा व ल्यासे जूसैली कुमार च्वनीगु गामि नक्षत्रकूडाया घोषणा जुल । अले कुमारं माँह्यसितः धाल—

“माँ ! जितः पूनेगु वस्ः ब्यु । माँ ! जितः नक्षत्र-कूडाले वनेत वचन ब्यु ।”

माह्यस्यां हिया तःगु वस ह्य्रा बिल ।

“माँ ! थ्वला सात्र क्वाचुसेच्चं ।”

मेमु ह्य्रा बिल । व नं क्वाचुसे च्वं धका मका । मेमु ह्या बिल । व नं मका । अले माँह्यस्यां धाल—

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १३६-४०; मनो. र. पू. I. पृ. १८४-८५; खेर. गा. अ. क. II. पृ. ५०७-०८; अप. दा. अ. क. पृ. २१३-१४.

“पुता ! गुगु छेँ कीपि जन्म जुया च्वना व छेँ ध्व
स्वया नायुगु मिहीनगु वस पुनेगु भाग्य कीके मदु ।”

“माँ ! अयसा दैगु थासे वने ।”

“पुता ! जिगु मने जा थौं हे छ बाराणसीया जुजु
जूसा ज्यू धैथे च्वं ।”

अले माँहसितः भागियानाः “माँ ! अयसा जि वने”
धका कुमारं धाल ।

“ हूँ, पुता ।”

अले वया मने छु याय् गथे याय् धैथे जुल । थनहे
छेँ च्वना च्वनेगु खःला धैथे नं जुल । तर वतः वया
न्हापाया पुण्यकर्मं घ्वात्तु घ्वाना च्वन । अले व छेँलं पिहां
वनाः बाराणसीले वन । अले अन बाराणसीया मङ्गल
उदधाने वनाः अन च्वंगु लोहँ छगले थलुं क्वलुं जुइक गां
भुना दचन । व दिं जुलसां बाराणसीया जुजु मदया न्हेनु
दया च्वंगु खः । जुजुया दाहसंस्कार याय्धुंकाः अमात्यपि
(=मन्त्री भारदारपि) राज दरबारया पटांगिनिले मुनाः
सल्लाह यात । जुजुया छह्र जक ह्यथाय्मचा दु काय्मचा
मदु । जुजु मदुगु दे ताः त्यकेजुइ फैमखु । “सु जुजु जुय्फै ?
छ जुय् फुला ? छ जुय् फुला ?” धका थवं थवे आपलं खँल्हाः
बल्हा यात । अले लीपा पुरोहितं थथे धाल—

“आपा खँ ल्हाना च्वनाया छुं फाइदा मदु । पुष्कर-
रथ तोता छ्वय् त्यल ।”

थुलि धयाः तुयूपिं प्यहा सल जोतेयाना तःगु रथे न्याता ककुधभण्डत' व तुयूगु छत्र तथाः बाजं थाय्का वया ल्यू ल्यू पुरोहित सहित जुजुया मनूत वन । रथ पश्चिम ध्वाखां पिहां वनाः उदधान पाखे वन । अले गुलिस्यां "वान्हि जुया च्वंगु कथं रथ उदधान पाखे वना च्वन । रथ दीके माल" धका धाल ।

"दीके मते" धका पुरोहितं धाल ।

रथ उदधाने वनाः दधना च्वंहा कुमारयातः स्वचा चाःउला रथ दित । थलुं क्वलुं गां भुना दधना च्वंहा कुमारया गाचो छचो उलाः पुरोहितं कुमारया पाली स्वत ।

"ध्व द्वीप जक मखु परन्तु प्यंगूलिं द्वीपत राज्य याय् फूहा !" धका धयाः पुरोहितं स्वक्वतक तूर्यनाद आदि बाजलं थाय्के बिल । अले दधनाच्वंहा कुमारं ह्वा उलाः "छिपिं छाप्प वयागु ?" धका न्यन ।

"देव ! छिपितः राज्य प्राप्त जुल ।"

"जुजु गन वन ले ?"

"देव ! देवत्वले वने धुंकल ।"

"गोन्हु दतले ?"

"थनिं न्हेनु दत ।"

"काय् ह्यचाय्पिं सुं मदुला ले ?"

१. खङ्ग, छत्र, मकुट, खडाउ व चामो यातः 'पञ्चककुधभण्ड' धाई ।

“देव ? ह्यघाय् छह्य जक दु । काय् मदु ।”

“अय्सा राज्य याय् ।”

अले इमिसं तुरन्त अभिषेक मण्डप दय्के बिल ।
राजकुमारीयातः छाय्पा यानाः उदधाने हयाः कुमारयातः
राज्या भिषेक बिल । अभिषेकं लिपा छगू लाख मू वंगु वस्त्र
हल ।

“थ्व छु ?” धका जुजुं न्यन ।

“देव ! पुनेगु वस्त्र खः ।”

“तात ! थ्व ला क्वाचुसे च्वंले ।”

“देव ! मनूतसें पुनिगु वस्त्र मध्ये थ्वतिग्यंगु मेगु
नायुगु वा मिहिनगु वस्त्र मदु ।”

“छिमि जुजुं थुजागुहे वस्त्र पुनिगु ला ?”

“खः, देव ।”

“जितः लगेजू कि छिमि जुजु अपाय् च्व पुण्यचान्ह
मखु ।”

अले लुंया कलश काके छ्वयाः आसनं दनाः लाहा
सिला ह्युतु कुल्ला यानाः ल्हाती लः कयाः पूर्वदिशा पाखे
ह्वल । पृथ्वी तज्याना उथाय्सं च्यामा कल्पवृक्षत पिहाँ वल ।
थुगु हे प्रकारं दक्षिण दिशा पाखे, पश्चिम दिशा पाखे व
उत्तर दिशा पाखे लः ह्वल । ब्याकं थासं पृथ्वी तज्यानाः
च्यामा च्यामा कल्पवृक्षत पिहाँ वल । जंमा स्वीनिमा (३२)
कल्पवृक्षत दत । अले छगू वस्त्रं पुनाः मेगु वस्त्रं न्ययाः

“नन्द जुजुया राज्यले कपाय् पयनिपिसं आवंली कपाय् पयने मोल” धका नाय्खि च्वय्का व्यु धका उजं बिल । अले अलंकृत जुयाः छत्रं कुयाः किसीह्मे च्वना नगर जुनाः राज-दरबारे दुहां वनाः महान श्रीसम्पत्ति भोग यात ।

थुकथं दिन बिते जुया वनाच्चवंबले छन्हु, जुजुया श्रीसम्पत्ति खनाः महारानीं जुजुया उपरे करुणा तथाः “अहो तपस्वी !” धका कप्पा चाय्पुथे ज्याःगु सलं सम्बोधन यात ।

“देवी ! थ्व छु धयागु ?” धका जुजुं न्यंसेली महारानीं “देव छप्पिनि श्रीसम्पत्ति अति महान जू । अस्तीस समयस छप्पिसं बुद्धपिनि प्रति श्रद्धा तथाः महान कल्याणकारी ज्या याना बिज्यागु दु जुइमाः अकिं थपाय्घंगु श्रीसम्पत्ति दत्त । भविष्यया लागि हेतु जुइकथं आः छप्पिसं छुं पुण्यकार्य याना बिमज्या ।”

“देवी ! स्वैत बीगु ? शीलवान्पि हे महु ।”

“देव ! जम्बुद्वीपे अरहन्तपि खालि जुइ मखु । छप्पिसं दान बिज्यागु व्यवस्था जक याना बिज्याहुं । अरहन्तपि जि माला ह्यु ।”

कन्हे खुनु जुजुं पूर्व दिशापाखे दान बीगु व्यवस्था यात । महारानीं सुथ न्हापनं उपोसथ शील अधिष्ठान यात ।

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४१: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्तं ।

अले प्रासादया कःसिले वनाः पूर्वदिशा पाखे स्वयाः छाती बे दीका “यदि थ्व दिशाय् अरहन्तपि दुसा जिमिगु भोजन याय्त थन विज्याहुँ” धका लाहा ज्वजलपाः विन्ति यात । व दिशाय् अरहन्तपि मद्गु खः । तयार याना तःगु दानपदार्थत ब्याकं गरीब गुरुवातेत इना बिल । कन्हे खुनु दक्षिण दिशापाखे दानकार्य तयार यात । उगु हे छांटं महारानीं प्रार्थना यात । उगु दिशाय् नं अरहन्तपि मद्गु खः । हानं कन्हे खुनु पश्चिम दिशा पाखे दान कार्य तयार यात । महारानीं अथे हे यानाः प्रार्थना यात । अन नं अरहन्तपि मद्गु खः । हानं कन्हे खुनु उत्तर दिशा पाखे दानकार्य तयार यात । वहे छांटं महारानीं प्रार्थना यात । हिमाल पाखे विज्यानां च्वंपि पद्मावतीया^१ न्यासः कार्यपि प्रत्येकबुद्धपि मध्ये दकले थकालिह्य महापद्म प्रत्येकबुद्धं थ्व प्रार्थना दिव्य-श्रोतं तायाः किजापि प्रत्येकबुद्धपितः थथे धया विज्यात—

“आयुष्मान्पि ! नन्द जुजुं छिमितः निम्तो याना च्वन । वया निम्तो स्वीकार या ।”

निम्तो स्वीकार यानाः अनोतप्तदहले खा सिला आकाशमार्गद्वारा वयाः उत्तर धवाखा पाखे कुहाँ विज्यात । मनूत वनाः “महाराज ! न्यासह्य प्रत्येकबुद्धपि विज्याना च्वंगुदु” धका जुजुयातः विन्ति यात ।

१. थ्व पद्मावती धयाह्य सुखः व थ्वया कार्यपि धयापि सुखः धैगु बारेया खँ उप्पलवण्णाथेरी गाथट्टकथा पृ. १४५-५० ले च्वयातःगु दु ।

अले महारानीलिसे जुजु अन वनाः प्रत्येकबुद्धपितः
वन्दना याना पात्र कया वसपोलपितः प्रासादे थत यंका
दानबिल । जुजुं सङ्घस्थविरयातः^१ वन्दना यात । महारानी
सङ्घनवकयातः^२ वन्दना यात । अले थथे विन्तियात—

“आर्यपि ! छलपोलपि जीवनकाच्छि थनसं च्वना
बिज्याहूँ । ताकि छलपोलपितः आवश्यक वस्तुद्वारा कष्ट
थःमजुइमाः । जिपि नं पुण्यकार्यं वञ्चित थःमजुइमाः ।”

थुकथं प्रार्थना यानाः वसपोलपिनि वचन प्राप्त याना
काल । अले उदचाने न्यासःगू पर्णशाला, न्यासःगू चंक्रमण-
शाला व मेमेगु माःमाःगु थाय् दय्का वसपोलपितः अन तल ।

थुकथं दिन बितेजुया वनावंचंबले प्रत्यन्त पाखे
अर्थात् सिमाना पाखे अशान्ति जुल । अले महारानीयातः
“जि प्रत्यन्तपाखे वना वय् । छं प्रत्येकबुद्धपिनि हेरविचार
याना च्वं” धयाः जुजु वन । जुजु लिहां मवनि बलेहे
प्रत्येकबुद्धपिनि आयु फुत ।

महापद्य प्रत्येकबुद्ध चच्छियंकं ध्यानकृडाले च्वनाः
सूर्योदय जुइ त्यंगु बखते, लिधनेगु सिपुती लिधना दनाः हे
अनुपादिशेष निर्वाणधातुइले परिनिर्वाण जुया बिज्यात ।
थुगुहे प्रकारं मेपि प्रत्येकबुद्धपि नं परिनिर्वाण जुयाबिज्यात ।

कन्हे खुनु प्रत्येकबुद्धपितः आसन लाय्गु थासे बँ

१. दके थकालिहासितः ।

२. दके कोकालिहासितः ।

थिला, स्वां ह्वला, धुँ च्याकाः वसपोलपिनि प्रतिक्षाले
 महारानी च्वं च्वन । ताउतकं नं वसपोलपि मव.सेली “वस-
 पोल्पि छाया् मवःगु खनि, शायद वसपोलपितः सञ्चजकं
 मन्तला, स्वया वा हूँ” धका छह्य मनुयातः स्वके छ्वत । व
 वनाः मह(पञ्च प्रत्येकबुद्धया पर्णशालाया खापा चाय्का स्वःबले
 अन मखना चक्रमण शालाय् वंबले सिपुती लधना दनाच्वंगु
 खनाः वन्दना यानाः “भन्ते ! भोजनया समय जुल” धका
 निवेदन यात । परिनिर्वाण जुइधुंगु शरीरं छु लिसः बिइ-
 धका । न्ह्यो वय्का च्वंगु लाकि छु धका न्ह्यौने वनाः
 वसपोलया तुतीपाली थिया स्वःबले तुतीपाली ख्वाउँसें च्वना
 छानाच्वंगु खन । अले “परिनिर्वाण जुया विज्याय् धुकल
 खनिका” धका सीकाः मेह्यसिथाय् वन । वसपोलपि नं परि-
 निर्वाण जुया विज्याय् धुंकुगु सीकल । थथेहे सकलें
 परिनिर्वाण जुय्धुंगु खँ सीकाः राज दरबारे वन । अले
 महारानीं “गो प्रत्येकबुद्धपि ?” धका न्यंसेली “वसपोलपि
 सकलें परिनिर्वाण जुया विज्याय् धुकल” धका विन्तियात ।

थुलि न्यनेवं महारानी बिरहयाना ख्वल । लिपा
 जनतापि नापं अन वनाः साधुकृडा याका प्रत्येकबुद्धपिनि
 शरीर दाहसंस्कार यानाः ध्रातुत मुंकाः महारानीं चीभा
 दय्कल ।

प्रत्कन्तले शान्त यानाः जुजु लिहाँ वःबले लँ स्व
 वंह्य महारानीयाके जुजु “प्रत्येकबुद्धपिनि बांलाक हेरविचार

याः मखुला ? वसपोलपितः संच दु मखुला?" धका न्यंसेली महारानी "वसपोलपि सकलें परिनिर्वाण जुया विज्याय् धुंकल" धका धाल । थ्व न्यनाः जुजुं विचाः यात कि थपाय्धंपि पण्डितपि हे मरण जू धासेंली जिपिथें ज्यापि गय् याना मुक्त जुई" धयाः नगरे मवंसे उदधान पाखे वन । अले तद्धिक्कह्य काय्यातः सःतके छ्वयाः वैतः राज्य लःल्हानाबियाः स्वयं श्रमण जुया प्रव्रजित जुल । "वसपोल प्रव्रजित जूसेंली जि जक छु याना च्वनेगु !" धका महारानी नं उदधानेसं प्रव्रजित जुल । लिपा निह्यस्यां ध्यान लाभयानाः मरणं लिपा निह्यं ब्रह्मलोके उत्पन्न जुल ।

Dhamma.Digital

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४२-४३; जीवरसुत्तवण्णना, कस्सप-संयुत्तं; मनो. र. पृ. I. पृ. १८८-१९०; थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५११-१३; अप. दा. अ. क. पृ. २१६-१७.

[२] वर्तमान खँ

महाकश्यप जुया विज्याइह्य पुरुष, शाक्यमुनि बुद्धं बुद्धत्व प्राप्त याय् न्ह्यो हे मगध राष्ट्रया^१ महातीर्थ धयागु ब्रह्मगामे, कपिल धैह्य ब्रह्मया कलाया कोखे जन्म जूह्य खः^२ । भद्रा कापिलानी स्थविरां थःगु अपदाने वसपोलया माँया नां सुमनदेवो व अबुया नां कौशिक गोत्रीय ब्रह्म खः धका उल्लेख याना तःगु दु^३ । वसपोलया माँ-बौपिसं वसपोल-यातः 'पिप्फली' धका नां छुत धका चतुभाणवारदुकथः पृ.

१. मगध राष्ट्र धयागु थीकन्हेया भारतया उत्तर प्रदेशया बिहार जिल्ला खः ।

२. सं. नि. भ्र. क. II. पृ. १४३: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १६०; थेर. गा. भ्र. क. II. पृ. ५१३; अप. दा. भ्र. क. पृ. २१७.

३. थेरी. अप. दा. पा. पृ. २५८, गा. नं. ५६. थुकिया अनुवाद लेखकया बु. श्रावि. च. भा-१. पृ. ५७६ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

१५७: बोज्जङ्गसुत्तवण्णनाले च्वया तःगु दु ।

मह् (=मद्र) राष्ट्रले च्वंगु शागल नगरया कौशिक^१
ब्रह्मया कलाःया पाखें जन्म जूह्य भद्रा कापिलानी नापं न्यीदं
(२०) या उमेरे पिप्फलीकुमारया व्याहा जुल । थ्व बेलस
भद्रा कापिलानीया उमेर फ़िखुदं (१६) दया च्वंगु खः^२ ।

शाक्यमुनि भगवान् बुद्धया शिष्य जुया बिज्याय्
घुसेली वसपोलयातः गोत्रया नामं 'कश्यप' जक धाइगु जुया-
च्वंगु खः । लिपा उरुवेल कश्यप, नदी कश्यप, गया कश्यप व
कुमार कश्यप आदिपि नापं भिन्नता सीदय्केत वसपोलयातः
'महाकश्यप' धका धाःगु खः धका चतुमाणवारट्टकथा पृ.

१५७: बोज्जङ्गसुत्तवण्णनाले च्वयातगु दु । वसपोल
घुताङ्गधारी भिक्षुपि मध्ये सर्व श्रेष्ठह्य खः^३ । वसपोलया

१. थन कौशिक धका गोत्रया नामं धयातःगु खः । अण. दा. अ.
क. पृ. २५८, गा. नं. ५७ ले भद्रा कापिलानी स्थविरां थःगु
अपदाने 'कपिल ब्राह्मण' धका उल्लेख यानातःगु दु । थुकिया
अनुवाद लेखकया बु. श्रावि. च. भा-१. पृ. ५७० ले उल्लेख
जुयाच्वंगु दु ।

२. "पिप्फली माणवस्स वीसतिमे वस्से भद्राय सोलसमे वस्से
सम्पत्ते ..." धका सं. नि. अ. क. II. पृ. १४३: चीवरसुत्त-
वण्णना, कस्सपसंयुत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १६; थेर. गा.
अ. क. II. पृ. ५१३; अण. दा. अ. क. पृ. २१७ ले नं
उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

३. अं. नि-१. पृ. २३: एतदग्गजग्गो । थुकिया अनुवाद लेखकया
बु.श्रा. च. भा-६ पृ. २१० ले दु ।

आयु सच्छि व न्यीदं (१२०) दुगु खः धका सुमङ्गलविलासिनी II. पृ. ६६: महापदानसुत्तवर्णनाले च्वयातगु दु । सुमङ्गलविलासिनी II. पृ. ३२८: महापरिनिब्बानसुत्तवर्णनाले, अजातशत्रु जुजुया पालाय राजगृहले धातुनिधान याय्मु ज्या सिधय्का तिनि वसपोल परिनिर्वाण जुया बिज्यात धका च्वयातगु दु । तर गन, गुवले धैगु खँ धाःसा स्पष्ट मजु ।

जन्म व नामकरण

“वसपोलपि अर्थात् महाकश्यप जुइह्य व भद्रा कापिलानी स्थविरा जुइह्य निह्यं ब्रह्मलोके दनिबले फी शास्ता लोके उत्पन्न जुयाः धर्मचक्र प्रवर्तन याय् सिधय्का क्रमशः राजगृहले बिज्यात” धका श्रीवरसुत्तवर्णनाय् च्वयातगु दु ।

१. “तेसु तत्थेव वसन्तेसु अग्हाकं सत्या उप्पज्जित्वा पवत्तवरधम्म-
चक्रो अनुपुब्बेन राजगहं पाविसि” धका सं नि. अ. क. II.
पृ. १४३: कस्सपसंयुत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १६०; थेर. गा. अ.
क. II. पृ. ५१३. व अप. दा. अ. क. पृ. २१७ ले च्वयातगु
दु ।

उपरोक्त अर्थकथातसें थथे उल्लेख याना तःसां तभी महाकश्यप स्थविरया जीवनया घटनाक्रम अध्ययन याना स्वयंवेले बुद्धं, बुद्धत्वज्ञान प्राप्त याना काय् न्ह्यबःहे वसपोलया

मगध राष्ट्रमे महातीयं धेगु ब्रह्मगां छम् दुगु खः ।
 अन छहा धनाढ्य कपिल धेहा ब्रह्म दुगु खः । वया कलाःयः
 नां सुमनदेवी खः । थुमि पाखें छहा कायमचा जन्म जुल ।
 गुहासितः इमिसं 'पिप्फली' धका नां छुत ।

विवाह

तद्विक जूसेंली ध्वयामां-बौपिसं ध्वयातः “बाबु ! आः
 छ तद्विक जुल । आः ब्याहा याना कुलवंश रक्षा याना
 च्वनेमाः” धका धाल । ध्व खँ न्यनाः पिप्फलीं धाइगु—

जन्म जूगु खँ स्वतः स्पष्ट जू । छायाःसा दीर्घनिकायया
 महापदान सूत्रया अर्थकथाले वसपोलया आयु सच्छि व न्यीदें
 (१२०) दुगु खः धका उल्लेख जुयाच्चंगु दु । उखे, अजातशत्रु
 जुजुया पालाय् राजगृहले धातुनिधानया ज्या ववचाय् धुंका
 तिनि वसपोलया परिनिर्वाण जुल धका महापरिनिर्वाण सूत्र
 वर्णनाले उल्लेख जुयाच्चंगु दु । खः, ध्व खँ छाःसा अन स्पष्ट
 मजुकि वसपोल गन अथवा गुबले परिनिर्वाण जुया विषयात ।
 ध्व हे खँ लेखकया बु. रा. भा-२. पृ. ६२ ले नं उल्लेख
 जुयाच्चंगु दु । क्षीसं ध्व खँ नं लोबंके मज्यू कि वसपोलया
 विवाह न्यीदें (२०) दुबले जुल । अले हानं अजातशत्रु
 जुजुया पालाय् धातुनिधान याःबलेनं वसपोल दःहे दनि ।

यदि वसपोलया आयु सच्छि व न्यीदें (१२०) खः
 धेगु खःसा क्षी बुद्धया आयु केवल च्येदें (८०) जक खः । बुद्ध

“जितः थुजागु खँ न्यंकेमते । छिपिं म्वाना च्वंतले जि
छिमिगु सेवा टहल याय् । छिपिं मदेवं छेँ तोताः त्यागी
जुयाः प्रव्रजित जुयावने ।”

छुं दिन लिपा इमिसं हानं वहे खँ न्यंकल । वं नं
अथेहे लिसः विल । हानं न्यंकल । हानं नं अथे हे धकाः
प्रतिक्षेप यात । अनंली मांहास्यां न्हाबलें थ्वहे खँ जक
न्यंकीगु यात ।

“मांयातः सम्छे याय्माल” धैगु विचाः याना
माणवं यक्को असर्फी बियाः छहा लुकमीयातः धयाः छहा

स्वया नं वसपोलया आयु प्यीदं (४०) अपो दु । अतः वस-
पोलया जन्म बुद्ध भगवानं बुद्धत्वज्ञान प्राप्त याना काय्
न्हाबःहे जुइमाः । न कि संयुत्तनिकायादि अर्थकथाले उल्लेख
जुया च्वं थें ।

यदि वसपोलपि ब्रह्मलोके दिन बले हे भगवान् बुद्ध
राजगृहले बिज्याःगु खः धयागु जूसा वसपोलपि नबले जन्म
जुलले धयागु प्रश्न पिहाँ वः ।

धर्मचक्र प्रवर्तन याना बिज्याय् धुंका राजगृहले
बिज्यानाच्चं बले हे भगवान बुद्ध पिप्फली माणवयातः नापला
बिज्यागु खः हे खः । थुकी निगू मत मदु ।

बुद्ध स्वया नं महाकश्यप स्थविर थकालि धैगु खँ सं.
नि. II. पृ. १६६: जिणसुत्ते भगवानं महाकश्यप स्थविर-
यातः “कश्यप ! छ आः बुढा जुइधुंकल ” धका धया
बिज्याःगु वाक्छं नं तिबः व्यू । थ्व जिणसुत्तया अनुवाद
लेखकया बुआ. च. भा-६. पृ. ३०२ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

मिसाया रूप दय्के बिल । पालिस तय्गु आदि ज्या ब्याकं
सिघःसेली व मूतियात ह्याउंगु वसतं पुंकाः अनेक स्वांनं
छाय्पिल । अले मांहासितः थथे धाल—

“मां ! थुजाहा मिसा दुसा तिनि जि छे च्वने,
मखुसा छे च्वनेमखु ।”

बुद्धि दुहा ब्रह्मनीनं थथे मने लुइकल—

“जि काय् पुण्यवान्हा जुय्माः । न्हापा दान बिया-
वःहा जुइमाः । प्रार्थना याना वःहा जुइमाः । न्हापाया जन्मे
पुण्य याःबले याकचां जक याःगु मखय् फु । अवश्यनं थ्वं
पुण्ययाःबले थ्व नापं सुं मेपि नं दु जुइमाः । थ्व सुवर्णरूपथें
ज्याःहा सुं मिसा दु जुय्माः ।”

थुली मने तयाः च्याहा (८) ब्रह्मूत सःता मान
सत्कार यानाः सुवर्णरूप रथे तयाः “हे ब्रह्म त ! छिपि बनाः
जिमि जाति व यश ऐश्वर्य नापं मिले जूपि कुलया पाखें थथे
च्वंहा कन्या छहा माला हति । व कुलयातः थ्वहे लुंयामूर्ति
उपहार ब्यू” धका ब्रह्मनीनं धाल । व बेलस माणवया आयु
न्यीदं (२०) दया च्वंगु खः ।

“म्हाय्मचा माला हय्गु ज्या जिमि जुल” धयाः व
ब्रह्मूत छेलं पिहां वन । अले इमि थवंथवे “गन, गुगु देशे
वनेगु” धका खँ जुल ।

“मद्र देश जुलसां मिसामस्ते धुकू खः । अन वनेनु”
धका इपि मद्र देशया शागल नगर स्वयावन । अन, मोल्हुय्गु

छगू तीर्थस्थाने छखे पाखे मूर्ति तथा: इर्पि मे पाखे च्वन ।

मद्र देशया शागल नगरे असंख्य धनसम्पत्ति दुह्य
कौशिक गोत्रीय ब्रह्म या सुचीमती' घैह्य कला: दु । थुमी
भद्रा कापिलानी घैह्य म्हाय्मचा छह्य दु । व नकतिनि
फिखुदँ (१६) क्यनाच्वंगु ख: ।

अले भद्रायात: खुसीयंका: मोल्हुइके घुंका: वस
तिसां छायापा: छेँ यंका: कोथाय् तथा: भद्राया धाईर्पि
मोल्हुइत खुसी वन । इमिसं अन व लुँया मूर्ति खना:
“आयंपुत्री भद्रा ला हानं थन धका वयाच्वन खनि !” धका
भालपा: छह्य मिसां “दूर्विनीता ! छाया थन वया च्वनागु ?”
धका हक्का न्यताले दा:बले लोहँते दा:थेँ च्वंक वया लाहा
स्यात । “थपाय् पुगु ग:प दुगु खना: जि ला थ: मालिकनी
धका च्वनागु । थ्वला जिमि मालिकनीया दासी ति हे मय्यं”
धका धाल ।

थथे धा:गु ताया: वैत: ब्रह्मुतसें चा:उएका “छिमि
मालिकनी थुलि बाँला ला ?” धका वैके न्यन ।

“थ्व ला छु ! थ्व स्वया दोछिदुगँ मयाक जिमि
मालिकनी बाँला । खिउँसे च्वंगु कोथाय् च्वनीबले फिनिकु
(१२) हाक तक मत: तय्मो । वसपोलया शरीर तेजं हे

१. थेरी. अप. दा. अ. क. पृ. २५० गा. नं. ५७: भद्राकापिलानि
थेरीअपदानं । थुकिया अनुवाद लेखकया बु. श्रावि. च. भा-१.
पृ. ५७७ ले दु ।

खिउँ तनावं' ।”

अथे खःसा “वसपोलया माँ-ब्रौपिथाय् वनेनु सा”
धका धयाः सुवर्णरूप रथे तयाः ब्रह्मुत दासीत लिसे
कौशिक गोत्रीय ब्रह्म या छेया च्वाखाय् थ्यनाः खबर बीके
छ्वत^१ । ब्रह्मुनं इपिलिसे कुशलक्षेमया खँ-खँ ल्हाना “छल-
पोलपि गनं वयागु ?” धका न्यन ।

“मगध बेशया महातीथं धंगु गामे च्वंहा कपिल
धेहा ब्रह्मुया कुलं वयागु ।”

“छाय् वयागु ले ?”

“थ्व थ्व कारणं वयागु” धका इमिसं ब्याकं खँ कन ।

“ब्राह्मणपि ! छिमिसं बांलागु हे यात । समान जाति,
गोत्र धन व वैभव दुहा ब्राह्मणयातः जिमिसं जिमि म्हाय्मचा
बिय्” धका उपहार स्वीकार याना काल^२ ।

अले व ब्रह्मुतसें कपिल ब्रह्मुयातः “जिमिसं मद्रा
धेहा म्हाय्मचा लुइके धुन । आः आमकन याय्माःगु बन्दोबस्त
याना बिज्याहुँ^३ ” धका पौ च्वया छ्वत ।

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४३-४४: चीवरसुत्तवण्णना, कस्स-
पसंयुत्तं; मनो. र. पू. I. पृ. १६०-६२; थेर. गा. अ. क.
II. पृ. ५१३-१५ व अण. दा. अ. क. पृ. २१७-१८.

२. अण. दा. अ. क. पृ. २१८ महाकस्सपत्थेरापदान ।

३. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४४; मनो. र. पू. I. पृ. १६२; थेर.
गा. अ. क. II. पृ. ५१५ व अण. दा. अ. क. पृ. २१८.

४. अण. दा. अ. क. पृ. २१८: महाकस्सपत्थेरापदानं ।

श्व खबर न्यना पिप्फली माणवयातः वया माँ-
 बौपिसं “छं धयार्थे च्वंहा म्हाय्मचा दत” धका न्यंकल ।
 श्व न्यना: “थथे च्वंक बाँलाहा मिसा दइमखु धका च्वनागुला
 थुमिसं ‘म्हाय्मचा दत धका’ धया च्वन ।” थुलि मने लुइका
 “थःतः ब्याहा याय्गु इच्छा मजुगु खँ च्वय्माल” धका मती
 तयाः पिप्फली माणवं गोप्यरूपं भद्रायातः थथे पौ च्वया
 छवत—

“हे मय्जु ! थःगु जाति, गोत्र तथा भवभोग सम्पत्ति
 नापं मिले जूगु छेँ वनेगु स्वः । जिला छेँ तोता प्रव्रजित
 जुय्गु । लिपा पश्चात्ताप चाय् मोलेमाः ।”

“जितः फलानागु कुले बिया छ्वइगु जुल” धैगु खँ
 सीकाः उखे, भद्रा कापिलानीं नं पिप्फलीयातः गोप्यरूपं थथे
 धया पौ च्वया छवत—

“आर्यपुत्र ! थःगु जाति गोत्र तथा भवभोग सम्पत्ति
 नापं मिले जूहा मय्जुनापं छपिनि गृहवास बाँलाय्माः । जिला
 छेँ तोताः प्रव्रजित जुय्गु । लिपा पश्चात्ताप याय् मोलेमाः ।”
 पौ ज्वनावंपि मनूत निह्यं संयोग बश लेँ ध्वदुल ।

“श्व सुया पौ खः ?”

“पिप्फली माणवया ।”

“श्व सुया पौ ले ?”

“भद्राया ।”

अले इमिसं व पौत पोला स्वत ।

“सो ! ध्व मस्ते पौ !” धका धयाः पौ खुना छ्वया
मेगु ल्वेक पौ च्वयाः वं वया वं वया पौ ज्वना वन ।
इमि इच्छा मदेक मदेकं हे इपिं निह्मस्या सम्बन्ध च्वन ।

अले बहे दिने माणवं स्वांमा छमा हना तल । भद्रां
नं अथेहे याना तल । निह्मस्यां थः थःगु स्वांमात खाताय्
दथुई तल । बःनिसिया नय्-निय् याय् सिघेका निह्मं
कोथाय् वन । माणव जवपाखें खाताय् थाहाँः वन । भद्रा
देपा पाखें खाताय् थाहाँ वनाः थथे धाल—

“गुगु पाखे च्वंगु स्वांमा सुखुचिनि वया मने रागचित्त
उत्पन्न जुल धका सीकेगु । ध्व स्वांमात थिइ मज्यू ।”

स्वांमा थिई धका ग्यानाः निह्मस्यां चच्छिं न्ह्यो
मवय्कु । ख्वा खनिबले इपिं न्हिने नापं रागचित्त तयाः
न्हिला मजू । इपिं लोकामिसपाखें निर्लिप्त जुया च्वन ।
अर्थात् इमिके भ्याभचाहे रागचित्त मदु । मेमेथाय् धर्म सफुती
नं धयातःगु दु । क ब्रह्मलोकं च्युत जुया वइपिं प्राणीपिके
राग चित्त दइमखु । माँ-बौपिं दत्तले इमिसँ छेँ ज्या मसो ।
माँ-बौपिं मदय्का तिनि इमिसं छेँ ज्याया धन्दा काल ।

माणव साव धनी । मोल्हुइ बले वं छ्चलिगु लुं चुं
वां छ्वइगु जक हे मगध देशया कुरुवां (नालि) निह्मच्छिया
किनिगू (१२) कुरुवा दु । यन्त्र जडे यानातःगु तलाउत
ख्वीगू (६०) दु । किनिगू (१२) योजन बूँ दु । अनुराधपुर
(लंकाया प्राचीनगु राजधानी) पाय्धंगु किप्यंगू (१४)

दासत च्वनिङ्गु गां दु । क्खिप्यंगू (१४) हात्तिसार, क्खिप्यंगू (१४) तबेला व क्खिप्यंगू रथागारत दुगु खः^१ । मनो. र. पू. I. पृ. १६३ ले च्येन्हेगू (८७) कोटी धन दु धका च्वया तल । तर महाकस्सपत्थेरापवान पृ. ४१ ले धाःसा च्येगू (८०) कोटी धका उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

गुहत्याग

अहं, मनूतसें चाःउएका छायापातःगु सलह्ये च्वनाः बुँइ वनाः बुँया सिथे दनाच्चंबले हलं तच्छयाना तःगु चा पाँयले च्वंपि कीत को व मेपि भंगतसें नयाच्चंगु खनाः—

“हे दाजुपि ! धुमिसं छु नयाच्चंगु ?” धका पिप्फलीं न्यन ।

“आर्य ! कीत नया च्वंगु ।”

“धुमिसं याःगु पाप स्वैतः लाइले ?”

“आर्य ! छर्पितः ।”

थ्व खँ न्यना वया मने थथे जुल— “धुमिसं याःगु पाप जितः लाइगु जूसा थ्व जिगु च्येन्हेगू (८७) कोटी धनं जितः छु याय् फु ! क्खिनिगू (१२) योजनया बुँनं जितः छु

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४४-४५; मनो. र. पू. I. पृ. १६२-६३; थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५१५-१६; अण. दा. अ. क. पृ. २१८-१९.

यायुं फँ ! मन्त्र तयातःगु ध्व ख्वीगू (६०) तलाऊतसें छु याई !
ध्व फिप्यंगू (१४) गाँयापिसं छु यायुं फइ ! ध्व ब्याकं
मन्त्रायातः लः लहानाः जि छेँ तोताः प्रव्रजित जुया बने ।”

उखे मन्त्रा कापिलानी नं उगु बखते दुनेच्वंगु वस्तु
मध्ये स्वंग घँप पितहयाः हामो पाना धाइतसें चाःउएका
च्वनाच्वंगु इले कीतसें हामोले च्वंपि कीत नयाच्वंगु खनाः
“मय्जुपि ! थुमिसं छु नया च्वंगु ?” धका न्यन ।

“आर्या ! कीत नयाच्वंगु ।”

“थुकिया पाप स्वैतः लाइले ?”

“आर्या ! छपितः ।”

अले वं थथे मने लुइकल— “जितः प्यकुति दुगु काप
छकु व छकुरुवा (एक नाली) या जा दय्वं गाः । यदि थुमिसं
याःगु पाप जितः लाइगु खःसा दोलंदो देँ दय्का नं जि थःगु
छयोँ धस्वाके फइमखु । ब्याकं सम्पत्ति आर्ययातः जिम्मा
बियाः जि छेँ तोताः प्रव्रजित जुयावने ।”

माणव वयाः मोल्हुया श्रेष्ठगु प्रासादे थाहाँ वनाः
तद्धंनु बांलागु आसने फेतुत । अले वया लागि चक्रवर्ती जुजु-
यातः थें भोजन तयार यात । निह्वास्यां भोजन यात । सकलें
मनूत वने धुंसेली छिगु थासे फेतुत । अले माणवं मन्त्रायाके
न्यन—

“भद्रे ! छ ध्व छेँ वयाबले गुलि धनसम्पत्ति ज्वना
वयागु दु ?”

“आर्य ! न्येन्यादो (५५,०००) गाडा ज्वना वयागु दु ।”

“व ब्याकं व थ्व छे च्वंगु च्येन्हेगू (८७) कोटी धन तथा यन्त्र जडे यानातःगु ख्वीगू (६०) तलाउ आदि ब्याकं सम्पत्ति छन्तः जुल ।”

“आर्य ! छपिसं छु याना बिज्याय्गु ले ?”

“जि प्रव्रजित जुय् ।”

“आर्य ! जि नं छपिनि हे प्रतीक्षाले च्वं च्वनागु खः । जि नं प्रव्रजित जुय् ।”

इमितः थ्व स्वंगूलि लोक मि नयाच्चंगु पर्णकुटी थें जुयाच्चन । अले इमिसं बजारं काषायवस्त्र व चाःया भिक्षापात्र काय्के छ्वयाः, वं वैगु वं वैगु सँ खानाः “थ्व लोके सु अरहन्त दु वसपोलया उद्देश्य कया जिमि थ्व प्रव्रज्या जुई” धका प्रव्रजित जुयाः हिचाय् भिक्षापात्र स्वत्थना बोहले भुण्डेयानाः प्रासादं कुहाँ वल ।

छे च्वंपि दास दासी तथा ज्या याइपि सुनानं ह्यसीके मफुत । अले इपि छसिकथं ब्रह्मगामं पिहाँवनाः दासते गाँया ध्वाखा पाखें पिहां वनाच्चंबले इमि हाउ-भाउ व छाँटकांट खनाः दास गामेच्चंपि मनूतसँ ह्यसिकल । इपि हाला ख्वया “भो आर्य ! छु जिमितः अनाथ याना बिज्याय्गुला ?” धका धाल ।

“हे दाजुपिं । ध्व स्वंगूलि लोक मिं नयाच्चंगु पर्णकुटी
थें खः घैगु मने जुयाः जिपिं प्रव्रजित जुयागु खः । यदि छिपिं
छहा छहासितः स्वतंत्र याय्गु खः धयागु जूसा सच्छि दँ नं
गाइ मखु । अतः आः छिमिसं थःगु कपा चायाः स्वतन्त्र जुया
जीविका यानाच्चं” धका धयाः ख्वयाच्चंपिं इमितः तोताः
थःगु लँपु लिना सुतु सुतु वन ।

न्ह्यौने न्ह्यौने वनाच्चंह्य पिप्फलीं ल्यूने पाखे स्वयाः
थथे मने लुइकल—

“ध्व भद्रा कापिलानी जम्बुद्वीपे दकले सकले बाँलाहा
मिसा खः । ध्व जिगु ल्यू ल्यू वयाच्चन । शायद थथे खनाः
गुलिं गुलिं मनूते मने थथे जुइफू— ‘प्रव्रजित जुया नं थुपिं
बाया च्वने मफू ।’ गुलिं गुलिस्यां थथे खनाः मन स्यंका इपिं
अपायले नं वनेफू । ध्वयातः तोता छ्वय् माः ।”

थुलि मने तयाः न्ह्यौने न्ह्यौने वनाच्चंह्य पिप्फली
छगू दुवाले थ्यनाः टक्क दिनाच्चन । भद्रा नं थ्यंक्वयाः
वन्दना यानाः दनाच्चन । अले वँतः पिप्फलीं धाल—

“भद्रे ! छ थें ज्याःह्य मिसा जिगु ल्यू ल्यू वयाच्चंगु
खनाः ‘प्रव्रजित जुया नं थुपिं बाय् मफुपिं’ घैगु मने तयाः
कीगु उपरे मन स्यंकाः मनूत अपायले वनेफू । अकिं ध्व निपु
लँपु मध्ये छपु लँपु लिनाः छ हूँ, छपु लँपु लिना जि वने ।”

“भो आर्य ! प्रव्रजित जूपिनि निंति मिसा धयापि
खिति समान खः । प्रव्रजित जुयानं बाय् मफुपिं धका

मनूतसें कीगु दोष खनेफू । अकिं छपिसं छपु लँपु कया बिज्याहूँ, जिं छपु लँपु काय्, अलग जुय्” धयाः स्वको चाःहिला प्यख्येरपाखें पञ्चाङ्ग प्रतिष्ठित याना वन्दना यात । अले हानं छिपचिं ज्वरेयाना वन्दना यानाः “छगूलाख (१,००, ०००) कल्पनसें दया वया च्वंगु मित्र संसर्ग थनिनिसें दैमखुत” धका विन्तियात । हानं “छपि जुलसां जवगु जातिपिं खः । अकिं छपिं जवःगु लँपु लिना बिज्याहूँ । जिपिं मिसा जातिपितः देपाःगु लँपु ठीक जू” धयाः वन्दना यानाः भद्रा देपाःगु लँपु लिना वन ।

थुपि निहा निखेपाखे लिना वंबले “जिं चक्रवाड पहाड पर्वत ल्ह्वने फू तर छलपोलपिनि थ्व महान गुणयात ल्ह्वने मफू” धयें च्वंक थ्व पृथ्वी कम्पन जुल धका संयुक्तादि अर्थकथातसें उल्लेख याना तःगु दु । आकाशे वज्रया सः थें च्वंक सः ताय्दत । चक्रवाडया पहाड पर्वतत गर्जेजुल ।

बुद्धया पाखें संग्रह

थ्व बेलस शाक्यमुनि सम्यक्सम्बुद्ध, बुद्धत्वं लिपा धर्मचक्र प्रवर्तन याय् सिधेका छसिनिसें राजगृहसे बिज्यानाः वेणुवन महाविहारया गन्धकुटीस च्वना बिज्याना च्वंगु खः । अले, जब वसपोलं भूकम्प जूगु सः ताल अले वसपोलं “छाय् भूकम्प जूगु खनि ?” धका ध्यानद्वारा आवर्जन याना स्वया बिज्याः बले “पिप्फली माणव व भद्रा कापिलानीपिं जितः

उद्देश्य याणाः अर्थात् जितः लक्ष याणाः अप्रमेय्य सम्पत्ति
तोताः प्रव्रजित जुल खनि । इपि निह्य बाया वंगु बखते
निह्यसिया पुण्य प्रभावं याणाः पृथ्वी कम्पन जूगु खनि" धका
सीका बिज्यात । अले वसपोलं जि नं थुमितः संग्रह याय्
योग्यजू धका मती तथा गन्धकुटीं पिहां वयाः थःमं तुं पात्र-
चीवर कयाः असीतिमहाश्रावर्कपि मध्ये स्वैत नं छुं मघाःसें
स्वंगू गाउत लँपु पुलाः लँसो बिज्यात' । अले राजगृह व
नालम्हाया दध्वी च्वंगु बहुपुत्रक घैगु न्यग्रोध (=बर्मा)
सिमाक्वे मुलिपति लथ्याना च्वना बिज्यात । ध्व बेलस
वसपोल छह्य साधारण पंसुकूलिक भिक्षु थें च्वंक च्वना
बिमज्यासे बुद्धभेष धारण याणाः च्येकु (८०) हाक तापाक्क
थ्यंकः ख्वातुसे च्वंगु बुद्धरश्मी फँले याणा च्वना बिज्याना

१. भगवान् बुद्धं धर्मं प्रति गौरव तयाः संग्रह याय्गु विचार याणाः
धर्माविबोध याय् फुपिनि निति लँ स्वः बिज्याःगु घटना ध्व जक
मखु मे मेगु नं दु । गर्थेकि— अलवक यक्षया कारणे वसपोल
स्वीगू (३०) योजन, अङ्गुलिमालया कारणे स्वीगू (३०)
योजन, पुक्कुसाति जुजुया कारणे प्यीन्यागू (४५) योजन,
महाकप्पिनया कारणे सच्छि व न्यीगू (१२०) योजन, धनिय
गोपालकया कारणे न्हेसःगू (७००) योजन व वनवासि तिस्स
श्रामणेरया कारणे सच्छि व न्यीगु (१२०) योजन व स्वंगू
(३) गाउत लँपु बिज्यागु दु धका सुमं. वि. I. पृ. २६४ः
अम्बट्टसुत्तवण्णना; पपं. सू. II पृ. ११२ः रथविनीतसुत्तवण्णना
व सुत्त. नि. अ. क. II. पृ. २१७ः सेलसुत्तवण्णनाले उल्लेख
जुया च्वंगु दु ।

च्वंगु खः ।

व बेलस कूटागार प्रमाणगु रश्मी उखे-थुखे फैले जुया-च्वंगु खः । सूर्य चन्द्रया तेज थें च्वंकः वनान्तर छगूलि यचुस्से च्वनाच्वंगु खः । स्वीनिता लक्षणं शोभायमान जुयाच्वंगु वस-पोलया शरीर आकाशे नौत थी थें थिना च्वंगु खः । न्यग्रोध सिमाया सिमात्या तुइसे च्वंक खने दया च्वंगु खः । सिमाहःत वाउँसे वाउँसे च्वंकः खने दयाच्वंगु खः । सिमाया स्वाँत ह्याउँसे ह्याउँसे च्वंकः खनेदयाः च्वंगु खः । व बेलस सिमा-छमां सुवर्ण थें च्वंक खने दया च्वंगु खः^१ ।

थ्व बेलस पिप्फलीं तापक्कनिसें भगवान् यातः खन । खने साथ खँ थासंनिसें छयोँ क्वच्छुका परम आदर सत्कार तयाः “वसपोल हे जिह्वा शास्ता खः अर्थात् गुरु खः । वस-पोलयातः हे लक्ष यानाः जि प्रव्रजित जुयागु खः” धका धाधां स्वथाय् वन्दना यानाः “भन्ते भगवान् ! जि छपिनि शिष्य खः, छपि हे जिह्वा गुरु खः” धका स्वकोतक बिनित यात । अले वैतः भगवानं थथे धया विज्यात—

“कश्यप ! यदि छं थ्व महान सम्मान थ्व पृथ्वीयातः क्यंगु जूसा वं थुक्कियातः कुबी मफुत जुई । तथागतया अपाय्-घंगु गुण यातः छं क्यंगु महान सम्मानद्वारा जिगु चिमिसँ छपु

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४६-४७; चीवरसुत्तवण्णना, कस्सप-संयुतं; मनो. र. पू. I. पृ. १६६-६७; धेर. गा अ. क. II. पृ. ५१६; अ. दा. अ. क. पृ. २२०-२१.

नं संके फूगु मखु । कश्यप ! फेतु, छन्तः अंशभाग (दायाद) विय् ।”

अकिं महाकश्यप स्थविरं चीवर सूत्रे^१ थये उल्लेख याना विज्याःगु—

“...थुकथं प्रव्रजित जुयाः ताःहाकगु लँपुई वनाच्चवना बले राजगृह् ब नालग्वाया दथुई बहूपुत्रक चैत्यस्थाने फेतुना विज्याना च्चंहा भगवान्यातः खना ।”

भगवानं पिप्फलीयातः स्वंगू उपदेशद्वारा प्रव्रज्या व उपसम्पदा^२ याना विज्यात धका संयुक्तादि अर्थकथातसे^३ उल्लेख यानातःगु दु । (अथस्स भगवा तीहि ओवादेहि उपसम्पदं अदासि) ।

१. इव सूत्रया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६. पृ. १७९ ले दु ।

२. त्रिपिटक ग्रन्थयन याय् बले त्रिपिटके च्याता प्रकारं उपसम्पदा याना तःगु खँ क्षीतः प्राप्त जू । गथेकि—

- १) एहि भिक्खु—उपसम्पदा ।
- २) सरणागमन—उपसम्पदा ।
- ३) ओवाव पटिग्गहण—उपसम्पदा ।
- ४) पञ्चहस्याकरण—उपसम्पदा ।
- ५) गरुधम्म पटिग्गहण—उपसम्पदा ।
- ६) बूतेन—उपसम्पदा ।
- ७) अट्टवाचिक—उपसम्पदा ।
- ८) अत्तिचतुत्थकम्म—उपसम्पदा ।

१) 'एहिभिक्षु-उपसम्पदा' धयागु— जब भगवानं सु-
गुह्यासिया उपनिश्रय सम्पत्ति खना बिज्याई अले वैतः वसपोसं
“वा भिक्षु” घका सःता बिज्याई । अले व भिक्षु जुई । गथे
कि— पञ्चवर्गीय स्थविरपि । यश कुलपुत्र व वया न्येप्यहा
(५४) पासापि । स्वीहा (३०) भद्रवर्गीयपि । दोहिहा
(१,०००) पुलापि जटिलपि । निहा (२) अग्रश्रावकपि सहित
निसः व न्येहा (२५०) परिव्राजकपि व अङ्गुलिमाल स्थविर ।

जब भगवानं “वा भिक्षु” घका सःताबिज्याइ अले
वया सँ मदयाः अष्टपरिष्कार स्वतः उत्पन्न जुई ।

थुकथं “वा भिक्षु” धँगु वचनद्वारा जूँपि भिक्षुपि
१,३४१ हा दु—

“तीणि सतं सहस्सं च, चत्तालीसं पुनापरे ।

एको च थेरो सप्पञ्जो, सब्बे ते एहिभिक्षुका, ति ॥”

थुलि जक मखु । मेपि नं यक्कों दनि । गथेकि— ३००
हा परिवार दुहा सेल ब्राह्मण । १,००० हा परिवार दुहा महा-
कप्पिन । सिंदोल कपिलवस्तुयापि कुलपुत्रपि । सिखुदो
पारायणिक ब्राह्मणत आदि अनेक दु । अकि धाःगु—

“सत्तवीस सहस्सानि, तीणि एव सतानि च ।

एते हि सब्बे सङ्घाता, सब्बे ते एहिभिक्षुका’ ति ॥”

अर्थ—

“वा भिक्षु’ धँगु वाक्यं भिक्षु जूँपि जम्मा न्यी न्हेदो
(२७,०००) व स्वसः भिक्षुपि (३००) दु ।”

(सम. पा. I. पृ. २३३-३४: पठमपाराजिका, पद-
भाजनीयवणणा ।)

२) 'सरणायमन-उपसम्पदा' धयागु—बुद्धया शरणे वने, धर्मया शरणे वने, सङ्घया शरणे वने धंगु वचन प्रकट यानाः ज्वीपि भिक्षुपि खः ।

३) 'ओवादपटिग्गहण-उपसम्पदा' धयागु— भूयु अति उपदेशयातः स्वीकार यानाः जूहा भिक्षु खः । नथेकि महा-कश्यप स्थविर ।

४) 'पञ्चव्याकरण-उपसम्पदा' धयागु—सोपाक के । भगवानं सोपाकयाके प्रश्न न्यंबले ठीक उत्तर भूयसेली भगवानं वसपोलयातः ध्वहे छंगु उपसम्पदा जुल धका धया विज्यात ।

५) 'गरुधम्मपटिग्गहण-उपसम्पदा' धयागु—महा-प्रजापति गौतमी यातः स्वीकार याके व्युगु अष्टगरुधमं स्वीकार याय्वं जूगु उपसम्पदा खः ।

६) 'दूतेन-उपसम्पदा' धयागु—दूत छ्वया याय्गु उपसम्पदा । गथेकि अड्ढेकासी गणिका । (चुल्ल. व. पा. पृ. ३६७)

७) 'अट्टवाचिक-उपसम्पदा' धयागु— भिक्षुणी सङ्घ-याथाय् ज्ञप्ति चतुर्थकर्मवाचाद्वारा व भिक्षुसङ्घ याथाय् ज्ञप्ति चतुर्थकर्मवाचाद्वारा याय्गु उपसम्पदा खः । ध्व जुलसां केवल भिक्षुणी जुइपिनि लागि जक खः ।

'जत्ति चतुत्थकम्म-उपसम्पदा' धयागु— थीं कन्हे चले जुया च्वंगु ज्ञप्ति सहित चतुर्थं कर्मवाचाद्वारा याय्गु उप-सम्पदा खः । ध्व केवल भिक्षु जुइपिनि निर्ति जक खः ।

(सम. पा. I. पृ. २३५: पठमपाराजिका, पदभाजनीयवण्णना ।)

३. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४८: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्तं ; मनो. र. पृ. I. पृ. १६८; थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५२० व अप. दा. अ. क. पृ. २२१.

भगवानं विया विज्यागु स्वंगू उपदेश थथे खः—

“कश्यप ! अकिं छं थथे सय्का काय्माः (१) स्थविर, मध्यम तथा नवक' भिक्षुपिनि प्रति जिगु तीन्न लज्या व भय उपस्थित जुई । (२)... न्हागुं कुशलयुक्त धर्म खँ न्यनेबले व व्याकं बांलाक मने तथाः, मनं बांलाक ग्रहण यानाः न्हाय्पं विया धर्म न्यने .. । (३) सुखसहगतगु कायगत स्मृतियात तोमफिके म्वालेमाः ..^२।”

थुकथं उपसम्पदा याय्धुंकाः स्थविरयातः ल्यूल्यू तथाः भगवान् न्यग्रोध (=बर्मा) सिमाक्वं दनाः भतिचा उखे विज्यात । शास्ताया शरीरे ३२ ता महापुरुष लक्षणत दु धयागु जूसा महाकश्यप स्थविरया शरीरे न्हेता (७) लक्षणत दु धका अर्थकथातसें उल्लेख यानातःगु दु । तर ध्व न्हेता लक्षणत छु छु खः धयागु खँ लेखकं गननं खंके मफुनि । लुँयागु तःगोगु डुंगाया ल्यूने चिनातःगु खिपः थें वसपोल भगवान्या ल्यू ल्यू विज्यात ।

१. उपसम्पदाद्वारा १० दें निसें च्चे थाहाँ वीपं भिक्षुपितः 'स्थविर भिक्षु' धाई । उपसम्पदाद्वारा ५ दें निसें ६ दें दुपिं भिक्षुपित 'मध्यम भिक्षु' धाई । अले उपसम्पदाद्वारा ५ दें क्वेया पितः 'नवक भिक्षु' धाई । पपं. सू. I. पृ. ६३-६४: धम्मदायाद-सुत्तवण्णना ।

२. ध्व उपदेश संयुत्तनिकाय II. पृ. १८२ ले चीवरसुत्ते, कस्सप-संयुत्तले उल्लेखं जुयाच्चंगु दु । थुकिया अनुवाद लेखकया बुआ. च. भा-६. पृ. १७६ ले दु ।

भगवान् छायां अनं दनाः बिज्यागु जुइ धैगु जिज्ञासा पाठकते मने जुय्फू । सं. नि. अ. क. II. पृ. १४६: चीवरसुत्तवप्पनाया धापु कथं “ध्व भिक्षुयातः शुरुंनिसं जीवनकाच्छि अरण्यवासी, पंसुकूलिक आदि गुणे तय्माल” धैगु विचारं भगवान् व थासं दना बिज्याःगु जुया च्वन । अले शास्ता भतिचा उखे बिज्यानाः गनं छथाय् सिमाक्वे च्वनेगु भाव प्रकट याना बिज्यात । “शास्ता सिमाक्वे च्वना बिज्याय्गु इच्छा याना बिज्याथें च्वं” धैगु मनोभाव सीकाः स्थविरं थःमं न्यया च्वनागु रेशमया गा प्यबःयाना लथ्याना छथाय् सिमाक्वे लाया बिल । शास्ता उकी फेतुना बिज्यात । अले ल्हाति व गा पित्तुपिया वसपोलं थथे धया बिज्यात—

“कश्यप ! छंगु ध्व गा ला साबहे नाइसे च्वंले !”

“शास्तां जिगु रेशमया गा साबहे नाइसे च्वं धका धया बिज्याना च्वनं । शायद वसपोलया ध्व गा न्यया बिज्याय् मास्ति वल जुई” धका मने तयाः स्थविरं थथे धया बिज्यात—

“भन्ते भगवान् ! ध्व गा छपिसं न्यया बिज्याहुँ ।”

“कश्यप ! छं छु न्यय्गुले ?”

“भन्ते ! छपिसं न्यया बिज्यानाच्वंगु चीवर प्राप्त जूसा जि न्यय् ।”

“कश्यप ! म्वाथजुइधुंगु ध्व पंसुकूल चीवर छु छं पुनेफूला ? ध्व पंसुकूल काप लुइका कयाबले

समुद्र ध्यंकः भूकम्प जूगु खः । (व काप जुलसा पूर्णा घेहा दासीनं मसाने वांछ्वया तःगु जुयाच्चन ।) ध्व बुद्धपिसं पुनिगु भ्वाथःगु चीवर खः । भतिचा गुण दुपिसं ध्व पुने फइमंखु । प्रतिपत्ति पुरे याय् फूहसयां जक तथा स्वाभाविकरूपं पांसुकूलिक जुइहसयां जक ध्व चीवर पुने फई ।”

थुलि खँ सम्भे यानाः कश्यपयातः थःगु थासे तय्गु विचार यानाः भगवानं स्थविरनापं चीवर हिलाफुला याना कया बिज्यात । अले स्थविरं न्यया च्वंगु चीवर गा भगवानं न्यया बिज्यात । भगवान्या पंसुकूल चीवर स्थविरं न्यया बिज्यात । उकिं चीवरसूत्रे स्थविरं आनन्द स्थविर यातः थथे धया बिज्याःगु—

१. भगवानं पुना बिज्याना च्वंगु व चीवर जुलसा साबहे ख्वातुगु, क्वाचुगु तथा धू थें च्वंक मलिनगु जुयाच्चन । ध्व वस्त्र पूर्णा धयाहा दासीनं पुनाः मसाने वांछ्वया तःगु जुयाच्चन । अकिं भगवानं धया बिज्याःगु— “ध्व चीवर पूर्णा घेहा दासीनं पुनाः मसाने वांछ्वयातःगु कापया खः । मसाने वांछ्वयातःगु व काप कथाः उकी दुपि कीत थाथा यानाः महाधर्मवंश चयलि च्वनाः जि ध्व चीवर पुनागु खः । व काप कयाबले ध्व भिदोल लोकघातु कम्पा जूगु खः । आकाशे फय् वःगु खः । चक्रवाडे च्वंपि देवतापिसं साधुकारं ध्युगु खः ।” थुलि धया भगवानं हानं थथे धया बिज्यात—

“ध्व चीवरं पुनीहा भिक्षु स्वाभाविकरूपं हे पंसुकूलिक जुय् फय्केमाः । स्वाभाविकरूपं हे अरण्यवासी जुय् फय्केमाः । स्वाभाविकरूपं हे सपदानचारी जुयाः भिक्षा पवने फय्केमाः ।

“आवृसो ! अले जि व जिगु पटवस्त्रया सङ्घाटि
भगवान्यातः प्रदान याना । भगवान्या क्वाचुगु सन कापया
पुलांगु पंसुकूल वस्त्र जि पुना ।”

ध्व ब्रैलेस “भगवान् छपिसं बडो कठोरगु ज्या याना
बिज्यात । धःमं पुनाच्चंगु चीन्नर शिष्ययातः बिया बिज्यात ।
ध्वयां न्हापा थथे गबलें मजुनि । छलपोलपिनि महानगुणयातः

छु छ जिगु ध्व क्वाचुगु चीन्नर पुनेफूहा पुख्ख जुक्कूला ?”

अथे धार्मिक सङ्घाटनस्य स्वस्तिरयाके न्याहा किस्सेया
बल दु । तर धन शारीरिक मज्जया सिद्धे प्रतिपत्ति पुरे
प्राप्तुगु सन्तोबलया आवश्यक जू । अले भगवान्या चीवर पुनेत
योग्य जुहगु चर्या पालन याय्गु निश्चय यानाः स्थविरं भगवान्-
याके “जि छपिनि चीवर पुने” धका धाःगु खः धका सं. नि.
अ. क. III. वृ. १४६ः श्रीवरसुसत्तण्णजाय् उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

धन च्चि ‘महाआर्यवंशचर्या’ धंगु शब्द छवलत्तःगु दु ।
गुजागुयात ‘आर्यवंशचर्या’ धाई धंगु विषयले अं. नि-४. पृ. १०
ले च्वंगु आरियवंस सूत्र स्वय्गु ।

पूर्णा धैहा दासीनं वाङ्मयातगु काप कया बिज्याः
बले भूकम्प जुल धाःसा, शायद ध्वहे पंसुकूल कापः हिय्गु मने
तया बिज्याः बले उरुवेल कश्यपया बने शक्र शिवेन्द्र वयाः पुखु
दय्का व्यूगुला मखुला ? ध्व पुखु दय्का व्यूगु खं महा. व. पा.
पृ. २६ः उरुवेलपाटीहारियकथाम्बे उल्लेख जुयाच्चंगु दु । लेखक-
या बु. अ. भा-२ पृ. ६४ ले नं उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

भगवानं ध्व पंसुकूल वस्त्र गन कया बिज्यागु खः धंगु
खं गनं उल्लेख जुयाच्चंगु लेखकं खंके मफुनि ।

जि कुवी मफुत” धैथें च्वंक धयाः थ्व अचेतन पृथ्वी नं कम्पन जुल धका अर्थकथातसें उल्लेख यानाःतगु दु ।

“भगवानं पुनीगु चीवर प्राप्त जुल” धका न्हाय् तःमपुकुसे भगवान्या पंसुकूल चीवर पुनेत योग्यह्य जुइत वसपोल स्थविरं भगवान्याके फिस्वंगू (१३) धुताङ्गशील^१ कया बिज्यात । धुताङ्गशील ग्रहण यानाः न्हेन्दु तक जक वसपोल स्थविर पृथक्जन जुया च्वना बिज्यात । च्यान्दु दुखुनु अरुणोदयया समयस प्रतिसम्भिदा ज्ञान सहित वसपोलं अरहत्व साक्षात्कार याना बिज्यात^२ ।

अकि चीवर सूत्रे^३ वसपोलं आनन्द स्थविरयातः थथे धया बिज्याःगु—

“आवुसो ! छवाः तकजक स-ऋणी^४ जुया जि

१. फिस्वंगू धुताङ्गशील धयागु छु छु खः धैगु खँ लेखकया बु. प. भा-१. पृ. १२३ ले उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

२. मनो. र. पू. I. पृ. १६७-६६: एतदंगपदवण्णना; थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५२०-२१: महाकस्सपत्थेर गाथावण्णना; अप. दा. अ. क. पृ. २२१-२२: महाकस्सपथेरापदानं ।

३. सं. नि. II. पृ. १८२.

४. थन ‘स-ऋणी जुया’ धाःगुया अर्थ प्रकाश यासे अर्थकथां थथे उल्लेख यानातःगु दु—

‘स-ऋणी जुया’ धाःगुया अर्थ सल्केशी जुया धाःगु खः । छवाःतक जक सल्केशी जुया राष्ट्रपिण्ड (=जनतापिसं ब्यूगु भोजन) नयाः धाःगु खः ।

राष्ट्रपिण्ड नया । च्यान्हु दुखुनु जि अरहत्व प्राप्त याना कया ।”

छाय् भगवानं महाकश्यप स्थविर नापं चीवर हिला-
फुला याना कया बिज्याःगु जुई ? धैगु बारे च्वे कना थें संयुक्त
अर्थकथां नं “थःगु थासे तय्गु विचारं” धका उल्लेख याना-
तःगु दु’ ।

भोजन परिभोग प्यता प्रकारया दु—

- १) थेय्यपरिभोग (=खुया नय्गु) ।
- २) इणपरिभोग (=त्यास कया नय्गु) ।
- ३) बायादपरिभोग (=अंशभागी जुया नय्गु) ।
- ४) सामिपरिभोग (=मालिक जुया नय्गु) ।

(१) दुश्शीली जुयाः सङ्ख्या दथुई च्वनाः सङ्खभोजन
याय्गुयातः ‘थेय्य परिभोग’ धाई । छाय् धाःसा दुश्शीली जुयाः
चतुप्रत्यय स्वीकार याय्गु अधिकार मदुगु जूया निर्ति । (२)
प्रत्यवेक्षणा मयासे शीलवान्पिसं याइगु भोजनयातः ‘इण परि-
भोग’ धाई । (३) न्हेह्वा (७) शैक्षतसें याइगु भोजनयातः
‘दायज्ज परिभोग’ धाई । (४) क्षीणास्रवीतसें याइगु भोजनयातः
‘सामि परिभोग’ अर्थात् मालिक जुया नय्गु धाई ।

च्यान्हु दुखुनुनिसें निःल्लेशी जुयाः राष्ट्रपिण्ड भपा
बिज्याःगुलि वयां न्ह्यो नया बिज्याःगु भोजनयात वसपोल
‘स-ऋणी जुया’ धैगु संज्ञा बिया बिज्यागु खः । सं. नि. अ. क.
II. पृ. १४८: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्त’ ।

१. सं. नि. अ. क. II. पृ. १४९: चीवरसुत्तवण्णना ।

थुकथं निरामिसद्वारा जक भगवानं वसपोलयातः संग्रह याना विज्यागु मखु बल्कि आमिसद्वारा नं संग्रह याना विज्याःगु दु ।

छको, भगवान् राजगृहया वेणुवनारामे च्वना विज्याना च्वंबले छन्हु, कुयामे अथात् अँ मसइगु इले बिम्बिसार जुजुया साब अँ नय् मास्ति वल । अले मालियातः धाल । मालिनं अँमाय् रसायनिक साः तयाः कुयामे प्यंगः अँ सय्कल । अले व प्यंगः अँ खाना जुजुयातः बी धका मालि वन ।

व बेलस महामौद्गल्यायन महास्थविर भिक्षाटन् विज्याना च्वंगु वं खन । अले वया मने व अँ वसपोलयातः चढे याय्गु इच्छा जुल । वया मने थथे नं खँ लुल — “शायद थ्व अँ जुजुयातः मब्यूसे वसपोलयातः बी वले जुजुं जिगु ज्यान नं काय्फू ।” थथे मने खँ लूसां तभी स्थविरयातः दान याय्-गुली हे वं अपो गुण खन । अले “स्यासां थस्या” धका वं स्थविरया भिक्षापात्रे अँ तया बिया जुजु याथाय् वत्ताः ब्याकं खँ बिन्ति यात ।

वं धाःगु खँ खःमखु बुभे याय्त जुजुं मनु छह्य वेणुवनारामे छ्वत । स्थविरं व अँ भगवान् बुद्धयातः लःल्हाना बिल । भगवानं छगः अँ सारिपुत्र स्थविरयातः, छगः अँ महामौद्गल्यायन स्थविरयातः, छगः अँ महाकश्यप स्थविरयातः बियाः छगः अँ थःमं भपा बिज्यात । वेणुवनारामे वंह्य मनूनं

एव खँ सीकाः जुनु याथाय् वचना विन्तियात ।

कपिलवस्तुले विज्याःगु

बुद्धजुया दकेन्हापां भगवान् बुद्ध राजगृह नगरं कपिलवस्तुले विज्यात । स्वांया पुन्हि खुनु वसपोल कपिलवस्तुस थ्यंकः विज्यात घैगु खँ लेखकया बु. रा. भा-१. पृ. १३६ ले उल्लेख जुमच्वंगु दु ।

अले क्षणक्य खलःते मान दमन यावत्, तथागत धयापि गथेच्चं घैगु खँ क्यनेत चतुर्थध्याने च्वनाः वसपोलं न्यप्रोधारामे यमकप्रातिहार्यं क्यना विज्यात । आकाशे रत्नमय चक्रमणशाखा दय्का उक्ती चक्रमण यान्ताः कुत्तीषालीं धुकुतुं का हया विज्यात^१ ।

भगवान् थुक्कथं चक्रत्कार क्यन्ना विज्झन्ता च्वंबले उल्ले, राजगृहया सुद्धकूट पर्वते विज्यान्ता च्वन्हा सारिपुत्त महास्थविरं ध्यन्तद्धास ख्व दृश्य खन्नाविज्झन्त । उक्किं बुद्धचंसपय्यल्ले थथे उल्लेख याःगु—

“सारिपुत्तो महापञ्जो, समाधिज्झान कोविदो ।
निगज्झकूटे तिष्ठो येव, पस्सति लोकावायकं^२ ॥”

अर्थ—

१. चरि. वि. पृ. ४: निदान ।

२. बु. वं. पा. पृ. ३७१, पत्त. नं. ४३: रत्तमचक्रमणकण्डं ।

“समाधि ध्याने दक्ष जुयाः विज्याःह्य महाप्रज्ञावान्
सारिपुत्रं गृद्धकूटे च्वनाहे लोकनायकयातः खंका विज्यात ।”

भगवान् बुद्धया थुजागु चमत्कार खनाः अन च्वना-
विज्याःपि न्यासल (५००) अरहन्त भिक्षुपि सकसितं
सारिपुत्र महास्थविरं “कीपि सकलें वनाः बुद्धयातः वन्दना
याः वनेनु धका धयाविज्यात । उकिं बुद्धवंसपालि थये
धाःगु—

“लोकप्पसादनं नाम, पाटिहीरं निदस्सयि ।
अम्हे पि तत्थ गन्त्वांन, वन्दिस्साम मयं जिने’ ॥”

अर्थ—

“भगवानं लोकप्रसन्न जुइगु प्रातिहार्यं क्यना विज्यात ।
कीपि नं अन वनाः बुद्धयातः वन्दना याय्नु ।”

अले, तुरुन्त हे वसपोलपि सकलें कपिलवस्तुले वनाः
बुद्धयातः वन्दना यात । वन्दना यानाविज्याःपि अरहत्पिनि
दथुई महाकश्यप स्थविर नं दुगु खः । उकिं बुद्धवंसपालि थये
धाःगु—

“महाकस्सपो पिच्च थेरो, अत्तकनक सस्सिभो ।
धुतगुणे अग्गनिव्विस्सत्तो, थोमितो सत्थुवण्णिगतो’ ॥”

१. बु. वं. पा. पृ. ३०२, गा. नं. ४७: रतनचङ्कमनकण्डकं ।

२. बु. वं. पा. पृ. ३०२, गा. नं. ५६: रतनचङ्कमनकण्डं ।

अर्थ—

“कालातःगु लु^१ थं च्वंगु ला ऊन दुह्य व धुताङ्गुणे सर्वश्रेष्ठह्य धका बुद्धं प्रशंसितह्य महाकश्यपं नं बुद्धयातः वन्दना याना बिज्यात ।”

कपिलवस्तुले थ्यनाः न्हेन्हु दुखुनु जब न्हेदं (७) दुह्य राहुलकुमारं अंशभाग फोसे भगवान् लिसे लिसे राजदरबारं पिहां वल अले भगवानं वैतः थःनापं न्यग्रोधारामे व्वनायंका बिज्यात । न्यग्रोधारामे थ्यने धुंकाः “राहुलयातः प्रव्रज्या या” धका भगवानं सारिपुत्र महास्थविरयातः अन्हेयाना बिज्यात । अले सारिपुत्रया उपाध्यायत्वले कुमारया प्रव्रज्या कार्यं सुसम्पन्न जुल । त्रिशरण ग्रहणद्वारा राहुल कुमारया प्रव्रज्या जुल^१ । महामौद्गल्यायन महास्थविरं सँ खाना चीवरं पुंका त्रिशरण-शील बियाबिज्यात । महाकश्यप महास्थविर ओवाद-आचार्य जुया बिज्यात धका समन्तपासादिका उल्लेख यानातःगु दु^२ ।

महाकश्यप याथाय उपसम्पदा जुडिपि

छगू समयस, महाकश्यप स्थविर याथाय उपसम्पदा

१. महा. व. पा. पृ. ८६: राहुलवत्थु, महाखन्धकं; सम. पा. III.

पृ. १०६२.

२. सम. पा. III. पृ. १०६२: राहुलवत्थु, महाखन्धकं ।

जुय् मन्दुह्य व्यक्ति दुगु खः । अले आयुष्मान् आमन्द्यातः अनुश्रावण याय्त सःतके छ्वत । आयुष्मान् आनन्दं “जि महाकश्यप स्थविरया नां कया अनुश्रावण याय् मछाः । वस-पोल जिह्य गौरवनीय खः” धका घया विज्यात । भगवान्यातः थ्व खँ न्यंकल । भगवानं “अय्सा गोत्रया नां कयाः जूसां अनुश्रावण यायज्यू” धका आज्ञा जुया विज्यात । आनन्द स्थविरं अथे हे याना विज्यात^१ ।

मेगु छगू वखते अमगुष्मान् महाकश्यप याथाय् निह्य व्यक्तिषि उपसम्पदा जुइगु इच्छा यानाच्चपि दुगु खः । अले इजिसं “जि न्हापा जुई, जि न्हापा जुई” धका हल । थ्व खँ भगवान्सातः कन । भगवानं “छक्कलं निह्यसितं अनुश्रावण याय् ज्यू” धका आज्ञा जुया विज्यात ।

उगु वखते भिक्षुपिथाय् उपसम्पदा जुई मन्दुपि व्यक्ति-पि दुगु खः । इपि “जि न्हापा जुई, जि न्हापा जुई” धका हालाच्चन । स्थविरपिसं थ्व खँ भगवान्यातः कन । भगवानं “भिक्षुपि । निह्य स्वहासितः छगूहे अनुश्रावणद्वारा याय्गु । तर व जुलसां छह्यस्या हे उपाध्यायत्वले जुइमाः । नाना उपाध्यायत्वले मज्यू” धका आज्ञा जुया विज्यात^२ ।

१. महा. व. पा. पृ. ६६: उपसम्पदाविधि, महाखन्धकं ।

२. महा. व. पा. पृ. ६६: महाखन्धकं; अ. क. III. पृ. १०८८.

भिक्षाटनद्वारा मानव कल्याण

छगू समयस, भगवान् बुद्ध राजगृहले च्वंगु वेणुवनया^१ कलन्दकनिवापे च्वना विज्याना च्वंगु खः ।

व बेलस, राजगृहया छखा छेँ अहिवातक रोग^२ (=प्लेग) लगे जुल । व छेँ च्वंहा छहा मिसा बाहेक मेपि सकलें सित । मृत्यु खना ग्यानाः व्याकं धनसम्पत्ति छेँसं तौताः छेँलं पिहां वनाः व मिसा मेथाय् वनाः अनाथनीथेँ जुयाः मेपिनि छेँ ल्युने पाखे च्वन । अले छेँ च्वंपिसं करुणा तथाः थले ल्यंदुगु यागु व कोपुंगु जा वैतः बिल । व अनसं च्वनाः जसो तसो जीविका यानाच्वन ।

छन्हु, आयुष्मान् महाकश्यप स्वविर च्वाःतक निरोध-समापत्ति ध्याने च्वना विज्यात । च्यान्हु दुखुनु ध्यानं दनाः

१. वेणुवन धयागु भगवान् च्वना विज्याइगु विहारया नां खः । व विहारया कम्पाउण्ड क्षिच्याकुहाक (१८)तज्जागु पःखालं चाःउ-एकातःगु खः । भगवान् च्वना विज्यायत पाय्छि जुइकथं विशाल गन्धकुटी व मेमेगु आश्चर्यकीय प्रामादत, कुटी, गुफा, मण्डप, चक्रमणशाला व कौठातसेँ प्रतिमण्डित याना तःगु खः । ध्वया पिने प्यह्यरसं पँबो दुगु खः । यइपुसे च्वंगु वाउंसे च्वंगु दृश्य दुगु खः । अर्कि 'वेणुवन' धाःगु खः धका उदा. अ. क. पृ. ४२ः महाकस्सपसुत्तवण्णना, बोधिवग्गं उल्लेख यानातःगु दु ।

२. ध्वे अहिवातक रोग धयागु गुजागु खः धंगु खेँ लेखकया बु. म. भा-१. पृ. २२२ः धयामावतीया कथाय् उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

“थौं जिं सुया भोजन ग्रहण याय्मालि ? अले सुयातः दुर्गतिं मुक्त याय्फै ?” धका बिचाः याना स्वया बिज्याःबले वसपोलं व मिसायातः खंका बिज्यात । व मिसा निकट भविष्यले मदैगु खँ व मदयाः नरके वनीगु सम्भव दुगु खँ नं वसपोलं सीका बिज्यात । अले हानं वसपोलं थथे बिचाःयाना बिज्यात—

“यदि जि वैथाय् भिक्षा वंसाः वैतः दैगु कोपुंगु जा जित बिइ लाकि मबिई ? वं जितः कोपुंगु जा बिई धैगु सीकाः व दानमय पुण्यया प्रभावं व मिसा निर्माणरति देवलोके उत्पन्न जुई” धैगु खँ नं सीका बिज्यात ।

अले पूर्वाण्ह समयस चीवरं पुनाः पात्र-चीवर कयाः आयुष्मान् महाकश्यप व मिसा दुथाय् बिज्यात । व मिसा दुगु थासे वनाच्चवंबले शक्र देवेन्द्र अज्ञात भेष कयाः नाना-प्रकारया रसं भरिपूर्णगु सूप व्यञ्जन सहित दिव्य आहार स्थविरया भिक्षापात्रे तयाबीत सं बले—

“कोशिय ! छ पुण्यवान्ह खः । छाय् छं थथे याना च्वनागु ? गरीब मिसाया धन लुतेयाना काय्मते” धका धया वया भिक्षायात प्रतिक्षेप यानाः स्थविर व हे मिसा दुगु थासे वनाः वया न्ह्यौने ऊवाताहाँ दना बिज्यात ।

वसपोलयातः खनाः मिसां थथे मने लुइकल—

“वसपोल जुलसां महाप्रभावशालीह्य थें च्वं । वस-पोलयातः बी बहःगु जिके छुं मडु । थले ल्यनाच्चवंगु ध्व

फोहरगु आहार दु । गुकी घाय्चुं व घु किनाच्चंगु दु । थ्व फोहरगु आहारे ची नं मद्दु । व नं ख्वाउँसे च्वने घुंकल । सवा मद्दुगु थ्व कोपुंगु जा व यागु भतिचा जक दु । थुजागु आहार ग्य दान बिय्गु ?”

थुलि बिचाः याना व मिसां स्थविरयातः “भन्ते ! बिज्याहुँ” धका धाल । स्थविर छपला ति न्ह्यौनेवनाः दनाहे च्वना बिज्यात । उखे छेँ च्वंपि मनुतसें खनाः स्थविरयातः भोजन बी हल । तर वसपोलं स्वीकार याना कया बिमज्या । अले लिपा व मिसाया मने “शायद जिगुहे पाखें छुं कया बिज्याय्गु मने तल जुइमा” धका भाःपा चित्त प्रसन्न यानाः, आदर भाव तथाः थःके दुगु कोपुंगु जा व घु किनाच्चंगु यागु स्थविरया भिक्षापात्रे तथाबिल । वया प्रसन्नतायातः फल वल्लाका बीया निति अनसं छथाय् च्वना वसपोलं भोजन याना बिज्याय्गु भाव क्यना बिज्याःसेली मनुतसें आसन छगू लाया बिल । अले वसपोल उकी फेतुनाः व आहार साक्क नयाः अनुमोदन यानाः “थ्वयां स्वंगू जन्म न्ह्यो छ जिह्मा मां जुयाच्चंगु खः” धका धयाः आसनं दनाः लिहाँ बिज्यात । थुकथं वया श्रद्धा व प्रसन्नतायात अपो दय्काः बिल । व मिसा जुलसां वहे दिने परलोक जुल । मरणलिपा व मिसा निर्माणरति देवल्लोके उत्पन्न जुल ।

उखे, व मिसा मद्दुगु सीकाः “व गन उत्पन्न जुल खनि धका शक्र देवेन्द्रं दिव्यचक्षुं वाय्का सो बले त्रयस्त्रिंश

देवलोके उत्पन्न जूगु मखनाः बाचा इलेति आयुष्मान् महा-
कश्यप स्थविर याथाय् वनाः 'व मिसा गन उत्पन्न जुल खनी'
धका छलपोलं स्यूला ?" धका न्यसे थथे धाल—

१. "पिण्डाय ते चरग्तस्स, तुण्हो मूतस्स तिद्वतो ।
दलिहा कपणा नारी, परागारं अबस्सिता ॥

२. "या ते अदासि आचमं, पसन्ना सेहि पाणिभि ।
सा हित्वा मानुसं देहं, कं नु सा दिसतं गता' ति?"

अर्थ—

१— "छर्पिं भिक्षाटन् विज्याबले छथाय् छेँ न्हौने
छर्पिं नमवासे दनाच्चवना विज्यात । मेपिनि छेँ च्वनाच्चंहा
छह्य दरिद्री गरीपह्य तथा सुं हाःना मदुह्य मिसां छर्पितः
खन ।

२— "अले छर्पिनि उपरे तस्सकं प्रसन्न जुयाः गुह्यस्यां
छर्पितः कोपुंगु जा थःगु हे ल्हातं चढे यात, आः व मदे
घुंकल । आः व गुगु दिशाफाखे वन धका छर्पिसं सिया विज्याः
ला थें ?"

अले व उत्पन्न जूगु थाय् कनाविज्यासे महाकश्यप
स्थविरं थथे धया विज्यात—

"निम्माणरतिनो नाम, सन्ति देवा महिद्धिका ।
तत्थ सा सुद्धिता नारी, मोदताचामदायिका' ति ।"

अर्थ—

“निर्माणरति चण्डु महान प्रभाव वृषि देवलिकाधीपि
दु । कामावचरु जा दानं व्यूगुवा प्रभाव आः व कामावचरु देव-
लोकया न्यागुगु भूमिले — निर्माणरति चण्डु देवलोक
सुखिनी व मुदित जुया च्वे च्वन ।”

एवं खे न्येनाः दानया महानफलया वरि प्रससा
यासे शक्र देवेन्द्र हानं यथे धाल—

“अही दानं वदाकिष्ठा, कस्तपे सुप्पतिवृत्त ।
परनिमित्तं न दानेन, इच्छति वत दक्षिणम् ॥”

अर्थ—

“अहो ध्व विक्रसया दान ! उत्तम पुष्पक्षेत्र जुया
विज्याकहा महावचरुवदातः मेपिनि छे लं प्राप्त जूग कोपुंगु
जा दान व्यूगुया फल गुलि महान जुल सो^२ !”

१. कामावचरु भूमिले खूगु (६) देवलोकत दुध्या । उकी मध्ये
न्यागुगु भूमि निर्माणरति देवलोक खः । कामावचरु भूमी
घथागु— (१) चातुर्भाराजिक, (२) त्रयस्त्रिंश, (३) यामा,
(४) तुषित, (५) निर्माणरति व (६) परनिमित्तवशवर्त ।

अपो खे सीकेत लेखकया बु. म. भा-१. पृ. १७० व १७६
ले स्वयगु । शक्र देवेन्द्र जुलसां त्रयस्त्रिंश देवलोकवासी खः ।
ववे च्वपि देवतापिसं च्वे च्वे च्वगु देवलोकया खे सीके फेभखु ।

२. लेखकया बु. वि. पृ. १२: आचमदायिकाविमानकथा ।

दरिद्री मिसां ब्यूगु फोहरगु तभा घाय्चुं त्वाकज्यागु भोजन याना बिज्याःबले वसपोलयातः घःचाइपुसे मच्चं जुइला ? गय् यानाः वसपोलं उजागु भोजन याना बिज्यात जुई ? घैगु आदि प्रश्न कीगु मने जुय्फू । तर वसपोलयातः घःचाइपु घैगु भावना हे मदे धुंकल । छायाधःसा ब्याकं वस्तुले समानता भाव खंका बिज्याईह्य वसपोलयातः गनकया घृणा जुई ! थ्व ला छु, छको, राजगुहले वसपोल भिक्षापवं बिज्याःबले छह्य कुष्टरोगीनं वसपोलया भिक्षापात्रे जा तया बिल । व जा तया ब्यूगु बखते कुष्टरोगीया पाके जुयाच्चंगु पचिं छपचिं नं पात्रेसं कुतुं वन । थुलि जक मखु, व भिक्षा-भोजन भप्यू बले वसपोलयातः छप्ति नं घृणा मजू धका स्वयं वसपोलं हे थेरगाथापालिले धया बिज्यागु दु—

१. “सेनासनम्हा ओरुय्ह, नगरं पिण्डाय पार्विसि ।
भुञ्जन्तं पुरिसं कुट्टिं, सक्कच्चं तं उपट्ठीहं ॥
२. “सो मे पक्केन हत्थेन, आलोपं उपनामयि ।
आलोपं पक्खिपन्तस्स, अङ्गुलि चेतथ छिज्जथ ॥
३. “कुट्टमूलं च निस्साय, आलोपं तं अभुञ्जिसुं ।
भुञ्जमाने वा भुत्ते वा, जेगुच्छं मे न विज्जति ॥”

अर्थ—

१—“पर्वत शयनासनं कुहाँ वयाः नगरे भिक्षा पवं

१. थेर. गा. पा. पृ. ३७२: महाकस्सपत्थेरगाथा, चत्तालिसनि-
पातो । धुकिया अनुवाद लेखकया बुध्वा. च. भा-६. पृ. ३४३
ले दु ।

वना । अन नयाच्चंहा छहा कुष्ठरोगीया न्ह्यौने क्वाताहां
दना ।

२-“वं जितः पाके जुयाच्चंगु लाहातं जा छह्णु तथा
बिल । जा छह्णु तथा ब्यूहस्या पाके जुयाच्चंगु पच्चि छपच्चि
नं पात्रेसं कुतुं वन ।

३-“छुं छखा छैया अंगले लिद्धना जि व भोजन
याना । भोजन यानाच्चना बले अथवा भोजन याय् सिधय्का
बले जितः छप्ति नं घृणा मजू ।”

छह्णु राजगृह नगरे उत्सव जुयाच्चंगु खः । व बेलस
न्यासल (५००) कुमारीपि चन्द्र आकारया मधि ज्वना उत्सवे
वना च्वंगु खः । भिक्षाटन् विज्याना च्वंहा भगवान् बुद्धयातः
खना नं इमिसं छुं चढे मयाः । किन्तु ल्यूने वयाच्चंहा
महाकश्यप स्थविरयातः खनाः “छी कश्यप स्थविर विज्याना
च्चन” धाःधां सकस्यां वसपोलया पात्र जाय्क मधि तथा
बिल । भगवान् न्ह्यौने वनाः महाकश्यप स्थविरयातः लना-
च्चना विज्यात । अले स्थविर अन थ्वनाः मधि दुगु
भिक्षापात्र भगवान् यातः लःल्हाना विज्यात^१ ।

स्थविरयातः दान बिय्गुली मनूत जक उत्सुक जुइगु
मखु बल्कि देवतापि नं उत्सुक जूगु खँ उदानपालिले च्वंगु
सक्कुदानसूत्रं^२ प्रमाणित याः । व सूत्रे थथे दु--

१. विसु. म. II. पृ. ८७२: इद्विविघनिहेसो ।

२. थ्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६ पृ. २७५ ले हु ।

भगवान् राजबृहया वेणुवनारामया कसन्धकनिवासी
 च्वना बिज्याना च्वंगु खः । व बेलस आयुष्मान् महाकश्यप
 पिप्पलि गुफाय् च्वनाः छुं छगू समाधिले^२ तस्लीन जुयाः
 छवाःतक वहे ध्याने च्वना बिज्यात । जले छवाः बिते जुई
 घुसंली समाधिनं दना बिज्याना राजबृह पाखे भिक्षा पवं
 बिज्यात । थ्व बेलस न्यासःपि देवकन्यापि वसपोलयातः
 भिक्षा बीत उत्सुक जुयाच्चंगु खः । किन्तु वसपोलं इमी भिक्षा
 स्वीकार मयाःसे छगू गरीब त्वाले भिक्षापवं बिज्यात ।

१. थ्व गुफाया लुखा पाखे पिप्पलि धंगु सिमा छमा दुनु खः । उकिं
 थ्व गुफाया नां 'पिप्पलि गुफा' धंगु च्वं वंगु खः । गुलिं गुलि-
 स्यां 'पिप्पलि' धका नं धाः । उदा. अ. क. पृ. ४२ः
 महाकस्सपसुत्तवण्णना, बोधिवग्गो ।

२. थन 'छुं छगू समाधि' धाःगुया स्पष्टिकरण व्युत्से अर्थकयां बबे
 धया तल—

अरहत्फल समाधियातः थन 'छुं छगू समाधि' धाःगु
 खः । दृष्टधर्म सुख बिहारया लागि आयुष्मान् महाकश्यप थ्व
 समाधिले च्वना बिज्याय्मु याः । यक्को समय तक नं वसपोल थ्व
 समाधिले च्वना बिज्याय् फू । छगू छगू हप्तातक नं वसपोल
 थ्व समाधिले च्वना बिज्याः । अकिं क्षानाभिञ्ज सूत्रे वसपोल-
 यातः भगवानं "गुलितक जि नव-अनुपूर्व ध्याने च्वने फु
 उलितक हे कश्यप नं च्वने फु" धका थः समानगु थासे तयाः
 भगवानं वसपोलया प्रशंसा याना बिज्यागु खः । थ्व क्षाना-
 भिञ्ज सूत्रया अनुवाद लेखकया बुध्वा. च. भा-६. पृ. २१४
 ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

यथे धाय्वं तु वसपोल स्थविरं यमकप्रातिहार्यं न
कचनेफु धाःगु धाःसा मखु ।

पुलांपि आचार्यपिसं जुलसां 'छु' छगू समाधि' धाःगुया
अर्थ निरोधसमापत्ति खः धका कनातल ।

'निरोधसमापत्तिले समाधिष्ठ जुई' धयागुया अर्थ छु
धाःसा चित्तयात निश्चल जुइक तया तयगु धाःगु खः ।

'निश्चल जुइक तया तयगु' धाःगु छुले ता ?—

निश्चल जुइक तया तयगु धाःगुया अर्थ— विरोधी
पक्षद्वारा कम्पित मजुसे च्वनेगु खः । थ्व जुलसां समथबल व
विपश्यनाबल खः । थ्व बलद्वारा अनित्य, दुःख, अनात्म, निर्बेद,
विराग, निरोध, प्रतिनिस्सर्ग, विवृत्तानुपश्यना; प्यंगू मागंज्ञान
व प्यंगू फल प्रज्ञा— थ्व ज्ञिखुगू (१६) ज्ञानया ल्याखं
ज्ञिखुगू चर्याद्वारा— (थन उल्लेख जुगु १६ गू ज्ञानयात १६ गू
चर्या धाःगु खः) प्रथमादि ध्यान सहित च्यागू (८) ध्यान;
अले उभचार सम्मधि सहित गूगू (६) ध्यानया ल्याखं गुंगू
चर्याद्वारा— कावसंस्कार, चित्तसंस्कार व क्वीसंस्कारयात
शान्त याय् मस्ति वःपिसं अथवा शान्त याहपि अरहन्त व
अनन्तामीतसे व्याकं प्रकारया चित्तवृत्तियात निरोध अनाः
तयफु । थ्वहे समाधियात थन 'छु' छगू समाधि' धाःगु खः ।
मेकथं धालधाःसा अद्विकेपया ल्याखं नं 'समाधि' धाःगु खः ।
युक्रियात हे 'समापत्ति' धाःगु खः धैगु अर्थ नं जुइका काय्
फयके माः ।

छाय् स्थविर फलसमापत्तिले मच्चसे निरोधसमापत्तिले
क्वंगु ले ?

थ्व बेलस शक्र देवेन्द्र' कपाय्पयनिपिनिगु भेष कयाः
 सुजाता असुर देवकन्या नापं वयाः गरीब त्वाले छथाय्
 भुप्रोचाय् च्वनाः कपाय् पचनाच्चन । महाकश्यप स्थविर
 छसिनिसं भिक्षाटन् यायां अन थ्यंक बिज्यात । अले भेषधारी
 शक्र देवेन्द्र' खनाः वसपोलया ल्हाती च्वंगु भिक्षापात्र पवना
 कयाः भुप्रो दुने वनाः दिव्यरस दुगु मग मग बास वःगु
 भोजन जाय्क पात्रे तयाः वसपोलयातः लःल्हाना बिल ।
 भिक्षापात्रे च्वंगु भोजन खनाः वसपोलं विचाः याना
 बिज्यात— “थ्व मनू स्वय्बले धाःसा थपाय्च्च गरीब ख्वा
 वः । थ्वं तयाहःगु भोजन धाःसा थपाय्च्च बास वः । थ्व सु
 खनि ?” धका दिव्यचक्षुं स्वया बिज्याः बले वसपोलं
 शक्र देवेन्द्र धका सीकाः थथे धया बिज्यात—

“कौशिक ! आः याय्घुंक्व याय्घुं कल । आवंली थथे
 छले याय्मते ।”

प्राणी प्रति अनुकम्पा तयाः । थ्व स्थविर व्याकं समा-
 पत्तिले च्वना बिज्याय् फू । प्राणीया उपरे दुगु अनुकम्पां यानाः
 अपो यानाः वसपोल निरोधसमापत्तिले च्वना बिज्याइगु । थथे
 निरोधसमापत्तिले च्वना दनीह्यसितः दान बिइगुया फल विशेष-
 रूपं महत्फलदायी जू । उदा. अ. क. पृ. १३७: सक्कुदानसुत्त-
 वण्णना, नन्दवग्गो ।

निरोधसमापत्तिले सु सु च्वनेफू; निरोधसमापत्तिले
 च्वने न्ह्यो छु छु याय्माः धैगु विवेचनात्मक खँ अनहे पृ. १३७
 ले उल्लेख जुयाच्च्वंगु दु । वहे ग्रन्थया पृ. २४-२६ ले नं थ्व
 विषयस विवेचना यानातःगु दु ।

“भन्ते कश्यप ! छलेयाना बियागु दानया फल दु ला कि मद्दु ?”

“दु” धका धया विज्याय्वं शक्रं थथे धाल—

“भन्ते कश्यप ! जिमितः नं ला पुण्य माःनि । जिमितः नं पुण्य आवश्यक जू ।”

थुलि धयाः आयुष्मान् महाकश्यपयातः स्वचा चाःउ-
ला अभिवादन यानाः आकाशे थाहाँ वनाः “अहो दान !
परम दान ! कश्यपले सुप्रतिष्ठित जुल !!” धका स्वक
स्वक तक प्रीतिवाक्य (उदान) प्रकट यात ।

ध्व प्रीति वाक्यया सः विहारे च्वना विज्याना च्वंहा
भगवानं तायाः भिक्षुपितः शक्र देवेन्द्रं छलेयाना दानव्युगु खँ
कना थथे धया विज्यात—

“पिण्डपातिकस्स भिक्खुनो,
अत्तभरस्स अनञ्जपोसिनो ।
देवा पिह्यन्ति तादिनो,
उपसन्तस्स सदा सतीमतो’ ति ॥”

अर्थ—

“भिक्षाटनद्वारा जीविका यानाः मेपिन्त पोसे मयाइहा
अचल, शान्त तथा नित्य स्मृतिमान् जुया च्वनीहा भिक्षुयातः
देवतापिनि नं यः’ ।”

१. ध्व हे खँ धम्म. प. अ. क. पृ. २५८: पुष्पवग्गले नं उल्लेख
जुयाच्वंगु दु ।

छगू समयस, महाकरवच स्थविर राजगृह्या पिप्पलि
गुफाय च्वना सावसंक संच मदेका विज्यात । व बेलस वसपोल
याथाय् भगवान् विज्यानाः सप्तबोध्यङ्गया खँ कना विज्यात ।
ध्व खँ न्यनाः स्थविरया रोम लात^१ ।

हानं छको वसपोल विरामी जुयाः पिप्पलि गुफाय
च्वना विज्याना च्वंगु खः^२ । ध्व बेलस नं भगवान् अन
विज्यानाः सप्तबोध्यङ्गया खँ कना विज्यात । ध्व खँ न्यनाः
वसपोलया रोग लात धका अर्थकथां उल्लेख यानातःगु दु ।
रोग लासेली राजगृह्या गरीबते त्वाले भिक्षाटन् याः वं बले
न्यसःपि (५००) देव कन्यारपि वयाः वसपोलयातः भिक्षादान
कीत बल । तर वसपोलं हमी भिक्षा स्वीकार मयासे गरीबते
त्वाले हे भिक्षा पवं विज्यात^३ । स्थविर गरीबते त्वाले वनाः
भिक्षापवं विज्यागु खँ भगवानं खंकाः व बेलस वसपोलं थये
उदान प्रकट याना विज्यात—

१. सं. नि. IV. पृ. ७४: पठम गिलानसुत्तं, बोधिसङ्गसंयुत्तं । ध्व
सूत्रया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६. पृ. २२५ ले उल्लेख
जुयाच्चंगु दु ।

२. महाकस्सपसुत्तं, बोधिवग्गो. उदा. पा. पृ. ६७; अ. क. पृ.
४२: ध्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६, पृ. २६५
ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

३. उदा. अ. क. पृ. ४२: महाकस्सपसुत्तं, बोधिवग्गो ।

“अन्यत्रोक्ति मयास्ति, वृत्तं सारे प्रतिष्ठितं ।
 कुर्यात्तत्र वस्तुवस्तु, तत्रहं वृत्तिं ब्रह्मस्य” इति ॥”

यथा—

“सुनानं हेरचाह याके मोह्य धका स्थिति प्राप्ताह,
 दान्त जुयाः सारे प्रतिष्ठित जुयाः कामास्रवादि छुनं आस्रव
 मदेका क्षीणास्रवी जुई धुंकुहासितः जि ब्राह्मण धाय् ।”

छु समयस, वसपोल स्थविर राजगृहणे ज्ञेयः
 तत्र ध्याते च्चवाः ज्यान्हु दु खुनु ध्यानं दत्ताः “गन भिक्षा दवे
 मज्जि ?” धका विचाः यान्ना स्वःबले बुई फः च्चन्ना च्चह्य
 धिस्रव द्दहा सितः खंका विज्यात । व जुलसां बुईनं वा
 लयाहयाः ताय् सियाच्चन ।

“छु थ्व मिसां जितः भिक्षा विद्दु फूला थें ?” धका
 ध्यानं स्वया विज्याःबले “विद्युफू” धका सीका वसपोल व
 मिसा दुगु थासे भिक्षा विज्यात ।

भिक्षात्तत्र विज्याःहा स्थविरत्वात् ज्ञानः कुर्यात्तत्र
 प्रात्र जाय्क अ भिक्षां सत्त्वं तथा विद्याः “अपिसं प्राप्तं ज्ञानं
 कदा विज्यागु धर्मं जि नं प्राप्तं ज्ञानं कय् फद्य्साः” धका
 आशिका धाकाः स्थविरत्वात्ः वन्दना यात । अनुसोक्तं ज्ञानः
 स्थविर विज्यात ।

व बुई ज्ञेयु लक्ष्माय् दत्तासे ताहा छह्य दुगु खः ।

चीवर पारुपन यानाःतगुलि ताहानं स्थविरयातः न्याय्
मफुत । लिपा व मिसा वहे लँपुं वःगु बखते वैतः ताहानं
न्यात । व अनसं सित । दान ब्यूगु प्रीतिया कारणं यानाः
मरणलिपा दचना दंहा थें च्वंक व त्रयस्त्रिंश देवलोके
कनकविमाने उत्पन्न जुल ।

दिव्यलोके उत्पन्न जूसेंली “छु याना जि थन उत्पन्न
जूगु खनि ?” धका दिव्यचक्षुं स्वः बले “महाकश्यप
स्थविरयातः ताय् दान बियागुया पुण्यया प्रभावं जि थन
उत्पन्न जूगु खः” धका सीकाः “थुलिचा पुण्य यानागुया प्रभावं
हे थुजागु फल पावे जू धाःसेंली आः जि प्रमादी जुयाः च्वने
मज्यू बरु मेमेगु नं आपालं पुण्य याय्माः” धका वं मने
तल ।

थुलि मने तथाः महाकश्यप स्थविरया सेवा-टहल
याय्गु विचाः यानाः सुथ न्हाप्पनं सुवर्णमय च्वाफी ज्वनाः
स्थविर च्वनीगु थासे वनाः बँ पुयाः, लः तय्गु त्यपले लः
तया बिल । थ्व खनाः स्थविरं सुं वया बँपुया वन जुइका
धका मने तथा बिज्यात । मेगु दिने नं वं अथे हे यात ।
स्थविरं नं अथे हे मने तथा बिज्यात । स्वन्हु खुनु बँपुया च्वंगु
सः तायाः तथा सिमाया ह्वतं वया शरीरया तेज दुहाँ वःगु
खनाः स्थविर वयाः “छ सुखः ?” धका न्यना बिज्यात ।

“भन्ते ! जि छपिनि सेवक लाजदेवधीता खः ।”

“थुजाह्म सेवक ला जि सुं मडु ।”

“भन्ते ! जि वहे मिसा खः गुह्यस्यां छर्पितः बुई ताय् दान बिल । छर्पितः ताय् दान बिया लिहाँ वना चवना-बले लँपुई जितः ताहानं न्यात । अले जि अनसं सित । मरणं लिपा जि अयस्त्रिंश बेबलोके उत्पन्न जुल । छर्पिनि हे कारणं यानाः जितः थ्व दिव्य सम्पत्ति प्राप्त जूगु खः । आः नं छर्पिनि सेवा-टहल यानाः थ्व जिगु दिव्यसम्पत्ति चिरस्थायी याय् दय्माः घैगु विचाः याना थन वया बँपुया चवनागु खः ।”

“ह्यिग नं छं हे बँपुयागु ला ?”

“खः, भन्ते ।”

“याय् धुं वव मोल । आवंली छ थन वय्मते ।”

“भन्ते ! जितः नाश याना विज्याय् मते । छर्पि चवनीगु थासे बँ पुय्गु व लः तय्गु ज्या याका विज्यानाः जितः सेवा-टहल याके बिया विज्याहुँ ।”

“हे देवकन्या ! छ वनाछो । अनागते धर्मकथिक भिक्षुपिसं महाकश्यप स्थविरयातः सेवा-टहल याइह्य देवकन्या छह्य दुगु खः । गुह्य वयाः वसपोलया थाय् बँ पुइगु धका धाय्के मोलेमाः । आवंली थन वय्मते । लिहाँ हुँ ।”

“भन्ते ! जितः नाश याना विज्याय् मते” धका वं बार बार विन्ति यात ।

“थ्वं ला जिगु खँ मन्यं” घैगु मने तयाः “छं थःगु

ब्रह्मण मस्यूला !” धका धयाः पचि न्याय्का विज्यात ।

अले व अन चवने मफयाः आकाशे थार्हा वनाः लाहा
ज्वजलवा विन्ति याना दना “भन्ते ! जित्तः प्राप्त जूमु
सम्पत्ति नाश थाका विज्याय् मते, स्थिर जुइक तय् दय्माः”
धका धाधां ख्खवं आकाशे दना च्वन ।

उखे जेतवनया गन्धकुटीस च्वना विज्याना च्वंह
बुद्ध भगवानं व देवकन्या ख्वयाच्वंगु सः तायाः प्रकाश फेले
यानाः देवकन्याया न्ह्यौने सं च्वना च्वंगु थें याना क्यनाः
“देवकन्या ! जि पुत्र कश्यपया ज्या संयम याय्गु खः । पुण्य
इच्छा याइपिसं थ्व थ्व याय्माः धका सीका थुइका पुण्य
याय् सय्के माः” धका धय्माः कारण स्वाकाः धर्मोपदेश
सत्ताः बसपोत्तं थये धमा विज्यात—

“धुञ्जं धि पुरिसो कधिरा, कधिराधेतं पुमणुमं ।
तन्हि छन्दं कयिराथ, धुणो पुञ्जत्त उच्चधो ॥”

अर्थ—

पुण्य मुंकेगु सुख खः धका सीकाः पुण्य याय्गु इच्छा
दुपिसं हानं हानं उकी इच्छा तयाः बरोबर पुण्ययानाव
च्वनेमाः ।”

१. धम्म. प. अ. क. पृ. ४३९: लाजदेवधीतावत्सु, पापवग्गो।
पालि भाषां ताय्यातः ‘लाज’ धाई । अकि ‘लाजदेवधीता’
धका ताय्दान ब्यूहा द्वायामचा धाःगु खः ।

राजगृहमे काकबलियं' वैहा छह्य मरीच दुगु खः ।
 क्या कलकं पाउं त्वाकछ्याना खोले दक्कल । निरोधसमा-
 पत्तिले च्चक्कः वना विज्याह्य महाककल्प स्थविरं "वन वना
 स्वैथाय भिक्षा वनेमालि" धका ध्यानं विचाःयाना स्वः बले
 वैतः खनाः अन विज्यात । वं स्थविरया भिक्षापात्रं खोले तथा
 बिल । विहारे वनाः स्थविरं खोले जाःगु भिक्षापात्र भगवान-
 यातः लःल्हाना विज्यात । शास्तां भः तः भाच्छि क्या
 विज्यात । वाकि दुगु खोले साहा न्यासल भिक्षुपित्तः नात ।
 काकबलियं गुजागु फल प्राप्त याय्फैथे धका स्थविरं न्यं बले
 भगवानं "थानि न्हेनुत्वालं सेठया छत्र प्राप्त याई" धका धया
 विज्यात ।

काकबलियं थव खँ न्यनाः छेँ वनाः कलाहासितः कन ।
 छन्हुया दिने नगरपिने चाहू वंहा जुजुं सूलीले तथा-
 तःह्य छह्य मनूयातः खन । जुजुयातः खनाः व मनूनं "जुजुं
 नइगु जा छभू नय् दय्माः धका चिच्चेयाना हाल । जुजुं ज्य
 धाल । वःनी दरबारे वनाः वःनिसिवा बेली थायत् सनाच्चं-
 बले व खँ कसक्क लुमन । "थुइले थव नय्गु धय्का विइह
 मनू मा" धका हौकम जुल ।

"नय्गु ज्वना वनीह्य सितः दोछि दां बिई" धका
 स्वकोतक धायकुसेली काकबलियया कलां जि वने धका
 स्वीकार यात । अले वयातः जुजु याथाय् यंकल । वं पुरुष

भेष कयाः शस्त्र-अस्त्र भ्यानाः जाभू छभू ज्वनाः नगरं पिने वन । नगरं पिने ताल सिमाय् च्वनीह्य बीघतफल घैह्य यक्षं खनाः “आसे आसे छ जिह्य आहार खः” धका धाल ।

“जि छंह्य आहार मखु, जि ला जुजुया दूत खः ।”

“गन वनेतिनागु ले ?”

“शूलीले तयातःह्य मनू याथाय् ।”

“अय्सा, जिगु नं खबर छगू यंका बि फूला ?”

“फू ।”

“बीघतफलया कला सुमनदेव जुजुया ह्यचाय् नं हाकुह्य कायमचा छह्य बुइकल धका न्यंकाव्यु । थ्व ताल सिमाक्वे न्हंगः धनया घँपत दु, व ब्याकं छं का ।”

“बीघतफलया कला सुमनदेव जुजुया ह्यचाय् नं हाकुह्य कायमचा छह्य बुइकल” धका चिच्चेयाना हा हां व वन ।

यक्ष सभाय् च्वनाच्चंह्य सुमनदेव यक्षं तायाः “सुं छह्य मनूनं जिमितः यइपुसे च्वंगु समाचार न्यंकाच्वन” धका वैतः सः ताः “थ्व सिमाया किचया दुने छचाख्यरं धनया घःत दु । व ब्याकं छन्तजुल” धका यक्षं धाल ।

शूलीले च्वंह्य मनूनं जा नयाः हातु सिलेत सनाच्चंब-ले जा हःह्य मनू मिसा घैगु सीकाः वया सपः ज्वन । वं थःके च्वंगु तरवारं सपः त्वाल्हाना जुजु याथाय् वन । जुजुं “छं जा बिया वल धका गय् सीकेगु ?” धका धाः बले वं जुक्को

खँ बिनित्ति यात । जुजुं व धनया घःत काय्के छ्वयाः “थुलि धन दुपिं मनूत थ्व नगरे सुंदुला ?” धका घयाः वैतः सेठ पदवी बिल ।

च्वे च्वया तैगु खँ द्वारा प्राणीपिनि उपरे करुणातयाः, सोचविचार यानाः महाकश्यप स्थबिर भिक्षाप्वं विज्याइगु घैगु खँ स्पष्ट जू । मनूत जक मखु देवगणपिं नं वसपोलयातः भिक्षा बिय्गुली उत्सुकजू घैगु खँ पाठकपिसं सीकाहे दिल जुई । तर भिक्षा विज्याःबले भिक्षा प्राप्त याय् थाकुगु खँ नं वसपोलं कना विमज्यागु मखु । गथे कि छको वसपोल, राजगृहले वर्षावास च्वने सिधय्का भालबीस विज्याः बले वसपोल अन भिक्षाप्वं विज्यात । व बेलस वसपोलयातः खनाः मनूत कस्के जुयाः बिसे वनाः छेया लुखाद्वा नापं तिना च्वंगु खः । गुगु खँ वसपोलं भालवकभिवखु वत्थुले कना विज्याःगु दु^२ ।

छाय महाकश्यप धाःगु ?

भगवान्या पालाय् कश्यप नां यापि गोहाखे भिक्षुपिं

१. पपं. सू. IV. पृ. ४: देवदहसुत्तवण्णना; विसु. म. II. पृ. ८७२: इद्धिविध; अत्थ. सां. पृ. १३२: चित्तुप्पादकण्डवण्णना ।
२. पारा. पा. पृ. २१५: भालवक भिवखुवत्थु, छट्टसङ्कादिसेसो । थुकिया अनुवाद लेखक्या बुध्वा. च. भा-६. पृ. २६४ ले उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

दुःखः । गथे कि— उल्लेख कश्यप, नदी कश्यप, नया कश्यप,
कुमार कश्यप व कश्यप ।

कश्यपयातः 'महाकश्यप' धाःगु सम्बन्धे अर्थकथितेति ध्ये
उल्लेख यान्तातःगु दु— महान शीलस्कन्धं युक्त जुषा विज्याःहा
जूया निति अले गृहस्थीबलेसं निसं महान गुण दुहा जूया निति
'महाकश्यप' धाःगु खः । विशेष यानाः उल्लेख कश्यपादि
व कुमार कश्यपि नापं भिन्नता क्यनेया निति "महाकश्यप"
धाःगु खः ।

कुमार कश्यप स्थविरं ला महाकश्यपवा न्हाने थः
कुमार कश्यप खः धका थःगु अपदाने थ्ये उल्लेख याना
विज्याःगु दु—

"महाकस्तपमागम्म, अहं कुमारकस्तपो^२ ।"

अर्थ—

"महाकश्यपया न्हाने जि कुमार कश्यप खः ।"

विशेष यानाः मेमेपि कश्यपि नापं भिन्नता सी
दय्केत 'महाकश्यप' धाःगु खः^३ ।

१. चतु. भा. अ. क. पृ. १५७: बोज्जङ्गसुत्तवण्णना ।

२. अप. दा. पा. पृ. १२२: कुमारकस्तपथेरापदानं ।

३. मत्तो. र. पू. I. पृ. १७८; उदा. अ. क. पृ. ४२; बु. वं. अ.
क. पृ. ४२; चतु. भा. अ. क. पृ. १५७.

अग्रस्थान-पद्य

बुद्धया पालाय विशिष्ट गुणं दुर्षि भिक्षुर्षितः विशिष्ट-
ताया घोषणा याना बिज्जाइगु चलन दुगु खः । गुगु अनुसार
कौण्डिन्य महास्थविरयातः चिररात्रज्ञपि मध्ये अग्रस्थाने तथा
विज्यात । प्रज्ञावान्पि मध्ये धर्मसेनापति सारिपुत्र महास्थवि-
रयातः अग्रस्थाने तथा विज्यात । ध्वहे क्रमानुसारं छद्दुया
दिने भगवान् बुद्धं महाकश्यप महास्थविरयातः "एतद्दग्गं,
मिक्खवे, मम साधकानं मिक्खनं धुतवादानं पध्दिदं महाकस्सपी"
अर्थात् भिक्षुर्षि ! धुतवादी जि श्रावक भिक्षुर्षिमध्ये
महाकश्यप अग्र खः वका घोषणा याना विज्यात' ।

ध्व धुतवादी धैगुथा अर्थ प्रकाश यासे अर्थकथा^२ यथे
व्याख्या यानातःगु दु—

"धुतवादी" धयागु खं थुइकेत— (१) धुत धयागु
सीकेमाः, (२) धुतवाद धयागु सीकेमाः, (३) धुतधर्म
धयागु सीकेमाः, अले (४) धुताङ्ग धयागु सीकेमाः ।

(१) 'धुत' धयागु क्लेशयातः कम्पन यायगु अथवा
क्लेशयातः हटे यायगु अर्थ अनुसार 'धुत' धाःगु खः । मेकथं
धाल धाःसा मनूते क्लेश हटे यायगु ज्यायातः 'धुत' धाःगु
खः ।

१. अं. नि-१ पृ. २३: एतदग्गसुत्तं, एतदग्गवग्गो ।

२. अं. नि. म. क. I. पृ. ६२: एककनिपात्तवर्णना ।

(२) 'धुतवाद' धयागु— (क) धुतगुण धाःसा दु तर धुतवादी धाःसा मखु । (ख) धुतगुण धाःसा मदु तर धुतवादी धाःसा खः । (ग) धुतगुण नं मदु धुतवादी नं मखु । (घ) धुतगुण नं दु धुतवादी नं खः धैगुयातः धाःगु खः ।

(क) अन गृह्यस्यां धुताङ्गद्वारा थःगु क्लेशयातः मदय्का छ्वय्गु कोशिस याः तर मेपिन्त धाःसा अथे याय्त बक्कुल स्थविरं थें उपदेश मयाः, अनुशासन मयाः । उजाह्यसितः धुतगुण धाःसा दुह्य परन्तु धुतवादी धाःसा मखुह्य धाई । अकिं "छ्रपि आयुष्मान् बक्कुल धुतगुण दुह्य तु खः किन्तु धुतवादी धाःसा मखु" धका धाःगु ।

(ख) गृह्यस्यां थःह्यं धाःसा धुताङ्गद्वारा क्लेश हटेयाय्गु कोशिस मयाः किन्तु मेपिन्त धाःसा अथे याय्माः धका उपनन्द शाक्यपुत्रं थें उपदेश याई, अनुशासन याई । उजाह्यसितः धुतगुण मदुह्य तर मेपिन्तः धाःसा उपदेश याइह्य धुतवादी धका धाई । अकिं "छ्रपि आयुष्मान् उपनन्द शाक्यपुत्रयाके धुतगुण धाःसा मदु तर मेपितः धाःसा छ्रपिसं धुताङ्गद्वारा क्लेश हटे याय्माः धका उपदेश यानाबिज्याः" धका धाःगु ।

(ग) लालुदायी स्थविर याके थें गृह्यसिके नितां गुण मदु । उजाह्यसितः धुतगुण नं मदुह्य धुतवादी नं मखुह्य धका धाई । अकिं "छ्रपि लालुदायीयाके जुलसां धुतगुण नं मदु छ्रपि धुतवादी नं मखु" धका धाःगु ।

(घ) महाकश्यप महास्थविरथे गुह्यसिके नितां गुण
दु । उजाह्यसितः घुतगुण नं दुह्य घुतवादी नं खःह्य धका
धाई । अकिं “छर्पि आयुष्मान् महाकश्यपयाके घुतगुण नं दु
छर्पि घुतवादी नं खः” धका धाःगु ।

(३) “घुतधर्म” धयागु सीकेमाः धाः थाय् ‘अल्पे-
च्छता, सन्तुष्टिता, अलोभता, सल्लेखता व प्रविवेकतायातः’
अवश्यनं मने तथा तय् (इदमट्टिकता) धयागु आदि न्यागू
घुताङ्ग चेतना गुणं युक्त अल्पेच्छता स्वभावयातः हे ‘घुतधर्म’
धाःगु खः । थन गुगु अल्पेच्छता, सन्तुष्टिता, अलोभता, सल्ले-
खता व प्रविवेकता आदि धयातल थ्व ब्याकं अलोभ व
अमोहले दुहाँ वं । ‘अवश्यनं मने तथा तय्’ धयागु जुलसां
ज्ञान मात्र खः । अन अलोभद्वारा प्रतिक्लेप याःगु बस्तुले
च्वंगु लोभयातः व अमोहद्वारा उकियागु हे दोषयातः तोपुइगु
मोहयातः मदय्का छ्वय्गु कोशिस याई । अलोभद्वारा काम-
सुखल्लिकानुयोगयातः व अमोहद्वारा घुताङ्गले दइगु अतिधाव-
नताया कारणं दइगु शारीरिक दुःख कष्ट बिइगु भावनायातः
मदय्का छ्वई । अकिं थ्व धर्मयातः ‘घुतधर्म’ धका सीका
काय् फय्के माः ।

धातुमञ्जुसा व धात्वात्थदीपनीया अनुसार ‘घुत’ शब्द
‘घुत-कम्पने’ धैगु शब्दं बनेजूगु खः ।

(४) 'धुताङ्ग' धयागु सीकेमाः धाःगु खिस्वंगु' (१३)

धुताङ्गयात सीकेमाः धका धाःगु खः ।

थुपि धुतगुण व धुतवादीपि मध्ये महाकश्यप महा-
स्थविर अग्र खः, श्रेष्ठ खः धैगु खँ क्यनेया निति च्चे
“भिक्षुपि ! धुतवादी जि श्रावक भिक्षुपि मध्ये महाकश्यप
अग्रखः” धका उल्लेख जूमु खः ।

थःगु धुताङ्ग शीलया वारे महाकश्यप स्थविरं थःगु
उद्गार गाथाले थथे सिंहनाद याना विज्याःगु दु—

“यावता बुद्धसेत्तमिह, ठपयित्वा महामुनिं ।

धुतगुरो विसिट्ठोहं, सदिसो मे न विज्जति ॥”

अर्थ—

“बुद्धक्षेत्रले गुलि बुद्धपि दु वसपोलपि बाहेक धुताङ्ग
गुणले जि श्रेष्ठ खः । जि थें जाःह्य मेपि सुं मदु ।”

१. खिस्वंगु धुताङ्ग धयागु—(१) पंसुकूलचीवर पुनेगु, (२) स्वपु-
जक चीवर छ्चलेगु, (३) भिक्षाटन् जक याना नयगु,
(४) झोलाक भिक्षा वनेगु, (५) छगू आसनेजक च्वना नयगु,
(६) छकोजक छगूहे थले छगूहे आसने च्वना नयगु,
(७) छगूहे पात्रे अथवा थले तया नयगु, (८) जंगले जक
च्वनेगु, (९) सिमाक्वे जक च्वनेगु. (१०) खुल्लागु थासेजक
च्वनेगु, (११) मसानेजक च्वनेगु, (१२) गुजागु आसन प्राप्त
जुल उजागुलि सन्तोषीजुया च्वनेगु अले (१३) ग्वारातुला
मदघनेगु । लेखकया बु. प. भा-१. पृ. १२३.

(बु. श्रा. क. भा-६. पृ. ३५०, गा. नं ३७)

महाकश्यपस्य सत्संबतद्वारा अरहत्व

भगवान् बुद्धया पालाय् पाण्डियत्थ' धैमु जनपद दुगु खः । अन वैभव सम्पन्न ब्रह्मकुले जन्म जूहा जोतियदास धैहा युवक छहा दुगु खः । छह्हुया दिने महाकश्यप स्थविर थ.गु गामे भिक्षापवं विज्यागु वं खन । अले प्रसन्न जुयाः वं स्थविर-यातः भोजन प्रदान यात । वसपोलया धर्मोपदेश न्यनाः व साब प्रसन्न जुल । अले वं थःगु गां पाखे च्वंगु छगु पर्वते तद्धंगु विहार दय्काः स्थविरयातः अन तल । चतुप्रत्ययद्वारा सेवा-टहल याना वसपोलया उपदेश न्यन । धर्मखँ न्यन्यं वया मने वैराग दत्तावल । अले व प्रव्रजित जुल । लिपा, ताःकालं मदेवं हे विपश्यना भावना यानाः षडभिज्ञज्ञान^२ सहित व अरहन्त जुल^१ ।

१. सिंहलले 'पानियत्थ जनपद' धका डु ।

२. षडभिज्ञज्ञान धयागु—(१) ऋद्धिविघ्न-ज्ञान, (२) दिव्यश्रोत्र-ज्ञान, (३) पूर्वनिवासानुस्मृति-ज्ञान, (४) परचिह्न-ज्ञान, (५) दिव्य-चक्षु-ज्ञान व (६) आस्तवक्षय-ज्ञान खः । पटि. म. भ्र. क. पृ. ६६: सच्छिकातब्ब निद्देसकण्णजा । लेखकया बु. प. भा-१. पृ. ४८६ ले. नं स्वकभिसिं ।

३. थेर. गा. भ्र. क. I. पृ. ३८७: जोतियदास्तथेरगाथावण्णना ।

उगु वखते वाराणसीले छहा ब्रह्मया कुले सोममित्त
 (=सोममित्र) घैह्य ब्रह्म छहा दुगु खः । गुह्य स्वंगूलि वेद
 पारङ्गतह्य खः । विमल घैह्य स्थविर नापं वया परिचय दुगु
 खः । अकि व सधां घैथे वसपोल याथाय् वं । स्थविर याथाय्
 वनाः धर्मोपदेश न्यन्यं व बुद्धशासने प्रसन्न जुल । लिपा व प्रव्र-
 जित जुयाः उपसम्पदा नं जुल । याय्माःगु ज्याखँ यायां वया
 दिन बिते जुजुं वन । अले लिपा, वयामने “थुजाहा अलसीह्य
 वीर्यं मदुह्य नापं च्वनाः छु च्वे च्वे यागु गुणधर्मं कमेयाय्फइ”
 घै थें जुयाः लिपा महाकश्यप स्थविर याथाय् वना च्वंवन ।
 वसपोलया अति उपदेशे च्वना विपश्यना भावना बढेयानाः
 ताःकाल मदय्वं हे वं अरहत्व प्राप्त याना काल’ ।

अलसि स्वभाव मदेका छ्वय्त निम्न गुणत अभ्यास
 याय् फय्केमाः धका विमङ्गलकथाले उल्लेख जुया च्वंगु
 दु—

- (१) अपो भोजन मयाय्गु ।
- (२) ईर्यापय परिचर्तन याय्गु ।
- (३) आलोकमय ध्यान याय्गु ।
- (४) खुल्लागु थासे च्वनेगु ।
- (५) कल्याणमित्र नापं च्वनेगु ।
- (६) अनुकूलगु खँ ल्हाय्गु ।

महाकश्यप स्थविर थें जाःपि वीर्यवान् कल्याण मित्र-
पिनि सत्संगत व आश्रयले च्वने बले नं अलसि स्वभाव तना
वं धका विभङ्गट्टकथाले उल्लेख जुयाच्चंगु दु^१ ।

बुद्धद्वारा प्रशंसा

छगू बखते, राजगृहले वर्षाबास च्वने सिधय्का “मेगु
निगू हप्ता लिपा भगवान् चारिकार्थं विज्याई” धका भिक्षुपितः
भगवानं धाके लगेयात । थथे सूचना बिइगु वसपोलया चारित्र
खः ।

थथे पूर्व सूचना न्यनेघुंकाः भगवान् नापं चारिकाय्
वने मन्दुपिं भिक्षुपिसं थः थःगु सुय्माःगु चीवरत सुई । पात्र
उए माःपिसं पात्र उई । चीवर हिय्माःपिसं चीवर हिई ।
थुकथं चारिकाया निंति भिक्षुपिं तयार जुई ।

व सूचना न्यनेघुंका महाकश्यप स्थविरं नं थःगु
चीवर हिल । थ्व खनाः गुलिं भिक्षुपिसं थथे धाल—

“स्थविरं छायां चीवर हियाच्चंगु ल्या ? थ्व नगरे
दुने व पिने यानाः किच्यागू (१८) कोटी मनुत दु । उकी
मध्ये गुपिं स्थविरया थःथितिपिं मखु उपिं स्थविरया उपस्था-
कपिं खः । गुपिं उपस्थाकपिं मखु उपिं स्थविरया थःथितिपिं

१. विभं अ. क. पृ. २७५: सतिपट्टानविभङ्गो ।

खः । क्तुप्रत्ययद्वारा इमिसं हे स्थविरया सेवा-टहल याः ।
धुजामु सेवा-टहल तोताः स्थविर छु धका विहार तोता वनी
धका ! वंसां "भाप्रमाद पर्वत" पुला छु वनीखे !"

अले शास्ता चारिकार्थं पिहाँ बिज्यात । छसि कथं
भाप्रमाद पर्वते थ्यन । अले वसपोलया मने थथे कल्पना
वल—

"धक नगरया दुने व फिने यानाः किच्याम् (१८)
कोटी मनूत दु । मनूतध् मंगलामंगल ज्या खँय् भिक्षुपि
वनेमाः । विहार सुनसान जुइक तोता वनेगु ठीक जुईखु ।
स्वैतः लितः छ्वय्मालि थें ?"

अले वसपोलया मने थथे जुल—

"ध्व मनूत कश्यपया थःथितिपि व उपस्थाकपि खः ।
कश्यपयातः हे लित छ्वय् मालि ।"

शुक्ति मने तथा वसपोलं स्थविरयातः थथे धया
बिज्यात—

"कश्यप ! विहार सुनसान यानाः वनेगु ठीकमजू ।
मन्वुत्तय् मंगलामंगल कार्यस भिक्षुपि वना विइमाः । अतः छु

१. भगवान् चारिकार्थं पिहाँ बिज्याइ बले धक पर्वते धक्नीबले
"सुक्वने मन्वु इपि थनं तुं लिहाँ वनाछ्व । प्रमादी जुया
क्वने मते" धका धया बिज्याइगु । अरिक् व पर्वतया वं हे
"भाप्रमाद पर्वत" च्चं वंगु खः ।

थः परिषद्पि ज्वनाः लिहां हूँ ।”

“ह्रस्व, भन्ते” धका स्थविर थः परिषद्पि व्वनाः
लिहां विज्यात ।”

अके खँ ल्हानाःपि भिक्षुपिसं धाल—

“खन मखुला ! जिमिसं न्हापां हे मधयाला !
जिमिसंला धयाच्चवनागु खः कि वसपोल उलिमसि उपस्थाक
व थःथित्तिपिनि सेवा-टहलयात तोताः विज्याइ मखु, विज्यासां
तभि माप्रमाद पर्वततक जक विज्याय् फू । धया गथे अथे जुल
मखुला !”

भिक्षुपिनि थ्व हुइना-गुइना खँ न्यनाः भगवाब् लिहां
विज्याना भिक्षुपिके थथे न्यना विज्यात—

“भिक्षुपि ! छु खँ ल्हाना च्वनासु ?”

“भन्ते ! महाकश्यप स्थविरया वारे ।” धका धया
भिक्षुपिसं जुवक खँ न्यकुसोली भगवानं थथे धया विज्यात—

“भिक्षुपि ! छिमिसं थथे मने तयुक्ते कि कश्यप
चित्त कुलगृहले प्यप्पुना च्वंगु दु । थ्व वं मने तयुक्ते कि
वया मने छुं प्रत्ययया वारे आशा दु । व ला जिगु वचन
न्यना लिहांवंगु खः सिबे लाभ सस्कार वा प्रत्ययया आशां
मखु । न्हापांचिसं वं चन्द्रमा थें निमस जुम् क्यः धका
आशिका याना वःगु दु । कुलगृहले वा प्रत्यय प्रति वयां छुं

बन्धन मद्दु । न व छुं विषयले आसक्त हे जू । कश्यपयातः हे लक्ष यानाः जिं श्रावस्तीस चन्द्रूपमा सूत्रया^१ उपदेश भिक्षुपितः कनागु खः । अकिं जिं अन धयाःगु— 'भिक्षुपि ! काय संयम व चित्त संयम यानाः सदां न्हूह्य थें जुयाः, कुलगृहले अभिमान मतःसे, चन्द्रमा थें परिशुद्ध निर्मल जुया कुलगृहले वने सय्कि ।' अन हे जिं भिक्षुपितः थथे नं धयागु दु कि— 'भिक्षुपि कायसंयम व चित्तसंयम याना सदां न्हूह्य थें जुयाः, कुलगृहले अभिमान मतःसे, चन्द्रमाथें परिशुद्ध व निर्मल जुयाः कश्यप कुलगृहले वनीगु ।'

“भिक्षुपि ! कश्यपया मने चतुप्रत्ययया बारे नं छुं लालच मद्दु धका जिं छिमितः सन्तुद्ध सूत्रे^२ कनागु दु । अन जिं छिमितः थ्व नं धयागु दु कि 'भिक्षुपि ! कश्यप न्ह्याथि-ज्यागु चीवरे नं सन्तोषी जू । अले न्ह्यागु चीवरे नं सन्तोषी ज्वीमाः धका धाइह्य नं खः । अथेहे भोजनया बारे, अथेहे शयनासनया बारे, अथेहे ग्लानप्रत्ययया बारे नं । थुकथं वया मने चतुप्रत्ययया बारे छुं हे तक्यं मद्दु । जिं छिमितः कश्यप थें चतुप्रत्ययया बारे सन्तोषी जुई फय्कि धका नं अनसं धयागु दु । थ्व नं जिं धयागु दु कि जिं वा कश्यपं भिक्षुपितः न्वाय्माः, अति उपदेश विय्माः ।'

१. थ्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुझा. च. भा-६ पृ. १६८ ले दु ।

२. थ्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुझा. च. भा-६. पृ. २०७ ले उल्लेख जुयाव्वंगु दु ।

“भिक्षुपि ! गुह्य भिक्षु कुलगृहले वनीबले— ‘जितः हे जक बीमाः, यक्को बीमाः, उत्तम उत्तमगु वस्तु बीमाः, अळ फतिं फत्तले याकनं बीमाः’ धैगु विचार तथाः कुलगृहले वनी वं चित्त खिन्न याय्मालेयो, दुःखदौर्मनस्यया अनुभव याय्मालेयो । तर, ‘भिक्षुपि ! कश्यप अथे मने तथाः कुलगृहले मवं । चित्तखिन्न नं मयाः । दुःख दौर्मनस्यया अनुभव नं वं मयाः । भिक्षुपि ! अथेहे छिपिं नं जुय् फय्कि ’ ।”

उकिं वसपोलं धम्मपदे थथे धया विज्याःगु—

“उय्युञ्जेन्ति सतीमन्तो, ननिकेते रमन्ति ते ।
हंसाव पल्ललं हित्वा, ओकभोकं जहन्ति ते’ ति’ ॥”

अर्थ—

“गोचर ग्रहण याय्धुंका गथे ह्यैत जलाशयले आसक्त मजुसे तोता वनी अथे हे स्मृतिवान् ध्यानी अरहन्तापि थःमं लाभ यानागु अरहत्-फल-समाधिले तल्लीन जुई व इमी गन नं तक्थं धैगु दैमखु ।”

महाकश्यप स्थविरं नं थःगु उद्गार गाथाय् थथे २

१. धम्म. प. अ. क. पृ. ३६७: महाकस्सपत्थेरस्सवत्थु, अरहन्त-वग्गो ।

२. थेर. गा. पा. पृ. ३०३: महाकस्सपत्थेरगाथा, चत्तालिसनिपात;
अ. क. II. पृ. ५०१. ध्व थेरगाथाया अनुवाद लेखकया बुआ.
च. भा-६. पृ. ३४३ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

धया विज्यागु दु—

“अनाकिष्णा गह्वे हि, मिवसञ्जनसेविता ।
नानाविजयराकिष्णा, ते सेत्ता रमयन्ति सं ॥”

अर्थ—

“गृहस्थीपि नापं हिलेमिले जुष्वा भुलेजुया मच्चनीह्य
जितः चला आदि जनावरत व अनेक चखु बखुंतसें जाया-
च्चंगु पर्वत हे जितः यो ।”

“न बीक्षरे न सयने, सोज्जने नुपलिम्पति^१ ।
गोतमो अनप्पमेय्यो, मुलालपुष्प^२ विमलं व ।
अम्बुना नेक्खम्मनिन्नो^३, तिमवामिनिस्सटो^४ ॥”

अर्थ—

“चिदर व भोजने जिखु चित्त प्यप्पुनाच्चंगु मडु ।
गौतम बुद्ध अप्रमेय्य खः । निर्मल शुद्धगु पलेस्वीले लःमथाङ्गु
थें जि स्वंगू भवसंसारं मुक्त जुय् घुंगु दु ।”

थुलि जक मखु अध्यात्मिकरूपकथं नं भगवानं
महाकरयप स्थविरया मुक्तकण्ठं प्रशंसा याना विज्यागु दु—

१. स्यात् रोमनले ‘नुपलिम्पति’ । २. स्यात् व रोमनले ‘मुला-
लिपुष्पं ।’ ३. सिंहल, स्यात् व रोमनले ‘निक्खम्मनिन्नो’ ।
४. धेर. गा. पृ. ३७५.

“भिक्षुपि गुलि तक जि प्रथमध्याने च्वने फु उलितक कश्यप नं प्रथमध्याने च्वने फू । गुलितक जि द्वितीय ध्याने... तृतीयध्याने... चतुर्थध्याने च्वने फू उलितक कश्यप नं द्वितीयध्याने... तृतीयध्याने... चतुर्थध्याने च्वने फू । रूपावचर ध्याने थें अरूपावचर ध्याने नं कश्यप जि थें च्वनेफू । भिक्षुपि ! गथे जि ऋद्धिविघ्न ज्ञान स्यू कश्यपं नं स्यू । गथे जि दिव्यश्रोतद्वारा देव मनुष्यपिनि सः न्यनेफू अथेहे कश्यपं नं न्यनेफू । गथे जिके परचित्तज्ञान दु अथेहे कश्यपयाके नं दु । भिक्षुपि ! गुलितक जि पूर्वजन्मया खँ लुमंके फू, कश्यपं नं गुलि इच्छा यात उलि पूर्वजन्मया खँ लुमंके फू । गथे जि अलौकिक दिव्यचक्षुद्वारा दुर्गति सुगति वंपि प्राणीपि खंकेफू अथेहे कश्यपं नं अलौकिक दिव्यचक्षुद्वारा खंके फू । भिक्षुपि ! गथे जि आस्रव क्षय यानाः ध्वहे जीवने अभिज्ञा साक्षात्कार याना उपशान्त जुया च्वं च्वना अथेहे कश्यप नं आस्रवक्षय याना ध्वहे जीवने अभिज्ञा साक्षमत्कार याना उपशान्त जुयाः च्वं च्वनं” धका जि भानामिञ्ज सुत्रले^१ उल्लेख याय्घुंगु नं छिमिसं सिय्माः ।

ध्यानया विषयले थःगु मन गुलित लगेजू घेंगु बारे महाकश्यप स्थदिरं महाकस्सपत्थेरगाथाय्^२ थथे धया विज्याः

१. ध्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुधा. च. भा-६. पृ. २१४ ले उल्लेख जुयाच्च्वंगु दु ।
२. थुकिया अनुवाद लेखकया बुधा. च. भा-६. पृ. ३४३ ले उल्लेख जुयाच्च्वंगु दु ।

गु दु—

“न पञ्चङ्गिकेन तुरियेन, रति मे होति तादिसो ।
यथा एकरगच्चित्तस्स, सम्मा घम्मं विपस्सतो ॥”

अर्थ—

“पञ्चांगिक तूर्यनादद्वारा जिगु चित्त उलि लय्मताः
गुलि एकाग्र चित्त यानाः सम्यक् रूपं धर्मयातः बांलाक खंका
चवने बले जितः लय्ता वः ।”

थुलि जक वसपोलं स्थविरया प्रशंसा याना विज्याःगु
मखु बल्कि थः समानगु थासे समेत तया विज्याःगु खँ च्वे
उल्लेख याय्धुंगु दु । थुकथं भगवानं व भिक्षुपितः समभे
बुभे यानाः महाकश्यप स्थविरया प्रशंसा याना विज्यात ।
उर्कि हे वसपोलं स्थविरयातः धुताङ्गधारी भिक्षुपि मध्ये
अग्रस्थाने तयाविज्याःगु खः ।

महाकश्यप स्थविरया ध्यान

छन्हु, महाकश्यप स्थविर राजगृह्या पिप्फलिगुफाय्
चवना विज्याना चवंबले राजगृहले भिक्षाटन् याना लिहाँ
विज्यानाः भोजनं लिपा आलोक बढे याना प्रमादी व अप्र-
मादी प्राणीपि लखे व पृथ्वीले उत्पन्न जूपि व च्युत जूपि

प्राणिपि गुलि दु खनि धका दिव्यचक्षुद्वारा स्वयाच्चना विज्याना च्वंगु खः ।

उखे, जेतवनारामे च्वना विज्याना च्वंहा भगवान् बुद्धं
 “थौं जि पुता कश्यप छु ध्याने च्वं च्वन खनि” धका दिव्य-
 चक्षुं स्वया विज्याःबले “प्राणीपि च्युत व उत्पन्न जुइगु विषय
 कयाः स्वयाच्चन” घैगु खँ सीकाविज्यात । अले कश्यप-
 स्थविरया सन्मुखे च्वं थें च्वंक वचनाः आभाष फैले यानाः
 “कश्यप ! प्राणीपिनि च्युति व उत्पत्ति जुइगु विषययातः
 बुद्धज्ञानं नं अन्त काय् थाकु । माँया कोखे जन्मजुइपि प्राणिपि
 माँ-वौ पिसं मचाय्क च्युत जुइपि प्राणीपिनि अन्त काय्-
 थाकु’ । थ्व सीकेगु छंगु विषय मखु । कश्यप ! छंगु विषय

१. “माँ-बौपिसं मचाय्क च्युत जुइपि प्राणीपिनि अन्तकाय् थाकु”
 धका गुगु खँ थन उल्लेख जुयाच्चन उकिया स्पष्टिकरण थथे
 धका सीकेमाः—

सं. नि. I. पृ. २०७ ले च्वंगु ‘इन्दकसुत्त’ व कथा-
 वत्थुया पृ. ४२८ ले च्वंगु सलायतनुप्पत्तिले थथे उल्लेख याना
 तःगु दु—

“पठमं कललं होति, कलला होति अम्बुदं ।

अम्बुदा जायते पेसि, पेसि निब्बत्तते घत्तो ” आदि ।

थथे च्वयात.गु अनुसार सुं प्राणी गर्भाधान
 जुय्वं तुं छकोतलं गर्भेच्च्वंहा प्राणी (पटिसन्धिचित्त) संवर्धन
 जुइगु मखु । गर्भाधान संवर्धन जुइत छुं समय आवश्यक जू ।
 आवश्यक समयया दुने अर्थात् कलल अवस्थाय्, अम्बुद अव-

सीदति दु । च्युति-व उत्पत्ति जुइपि प्राणीपिनि खँ सीकेनु ला
बुद्ध विषय खः” धका धया विज्यासे धये गाथा धया
विज्यात—

स्थाय, पेशी अवस्थाय, धन अवस्थाय, प्रशास अवस्थाय,
भाषा प्वाथं पिहाँ वइनु अवस्थाय, प्रसूति अवस्थाय, निवाः
दय्का नं, लच्छि दय्का नं, निला दय्का नं... खुला दय्का
नं, इच्छि दय्का नं .. सच्छि दय्का नं प्राणी स्यने फू,
कुतुं बने फू, च्युत जुय्फू । थुकि मध्ये पेशी अवस्थाय तं च्युत
ज्वीगुयात मामं चाइ मखु । अनं उखे यागु अवस्थायामं
चाय् फू । मामं मचाइगु अवस्थाय च्युत जुइगु अवस्थायामं
थन “मा-बोपिसं मचाय्क च्युत जुइपि प्राणीपिनि अन्त काय्
थाकु” धका धाःगु खः । अकि “पठमं कललं होति...” आदि
धाःगु खः । थ्व गाथाया अर्थं लेखकया बु. ब्र. भा-१. पृ ६४
ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

अभिधर्मया भाषां च्युति चित्त धयागु अतीतले बाः
वया च्वंगु चित्तया स्रोत त्वा दलिगु खः । अर्थात् साधारण
भाषां मरण धाई । च्युतिचित्तया लिपा-आस्रवक्षय जुइ धुं
पिनि चित्तसन्ततिले बाहेक-पटिसन्धिचित्त उत्पन्न जुई । अथवा
जनकचित्त अथवा ओक्कन्तिचित्त उत्पन्न जुई । थुकियात
साधारण भाषां गर्भाधान अथवा पुनर्जन्म धका धाई । मनुष्य-
लोके गर्भाधान जुइपि प्राणीपिनि (प्रतिसन्धि जुइकथं)
-देवलोके उत्पन्न जुइपिनि थें- व्याकं स्कन्धत, व्याकं इन्द्रियत
छकोतलं खने दइमखु । प्रतिसन्धि जुइधुंका अर्थात् गर्भाधान
जुइधुंका गर्भाधान ब्वलनेत मेमेगु प्रत्ययत नं आवश्यक जू ।
आवश्यक प्रत्ययत चूमलात धाःसा नं गर्भाधान नाम जुई,

कुतुंबनी, फल बिड्मखु । विशेष यानाः लच्छि न्हवः नाश जुइगु भवस्थायात मामं चाइमखु । ध्वहे भवस्थायात थन "मां-बोपिसं मचाय्क च्युत जुइपि..." धका धाःगु खः । गर्भाधान जुया अर्थात् प्रतिसन्धि जुइधुंका प्यंगू ति हप्तां.तिनि मामं गर्भाधान जुलधका चाई । ध्वयां न्हवः मामं चाइमखु ।

गर्भाधान जुयाः अर्थात् प्रतिसन्धि जुइधुंका उकियात त्तित्रः बिया स्थिर याना यंकीगु उपस्थम्भक, सहजतः प्रथया आदि प्रत्ययते यथोचित प्रत्ययत चू लाय्व तिनि गर्भाधान स्थिर जुया बना मामं चाई । मामं मचाय्क विनाश जुइगु भवस्था जुलसां अणु, प्रमाणु, तृणविन्दुया भवस्था खः । थुजागु भवस्था-विनाश जुइपि सत्वप्राणीपि नं यक्को दु । थुकियात हे "च्युत जुइपि प्राणीपिनि अन्त काय् थाकु" धका धाःगु खः ।

महानिद्देसपालि जरसुत्तनिद्देसो (पृ. १००) ले जा स्वस्टरूपं थथे उल्लेख याना तःगु दु—

"कललकाले पि चवति, भरति, अन्तरधायति, विष्प-
लुज्जति । अब्बुदकाले पि । पेसिकाले पि... । घनकाले
पि... । पसाखकाले पि... । जातमत्तो पि . । सुतिधरे
पि .. । अद्धमासिको पि .. । मासिको पि .. ।
द्वेमासिको पि .. । छमासिको पि.. । संवच्छरिको पि .. ।
द्वेवस्सिको पि... । दसवस्सिको पि . । असीतिवस्सिको
पि .. । नवुतिवस्सिको पि चवति, भरति, अन्तरधायति,
विष्पलुज्जति" आदि ।

न्हापांगु हप्ताय संया च्चकाय किना च्वंगु किन्हाया
कण स्वयानं मिहीनगु भवस्थायात 'कलल' धाई । बोसो

“यमादं अप्पमादेन, यदा नुदति पण्डितो ।
पञ्जापासादमारुह, असोको सोकिनि पजं ।
पञ्चतट्टेव भुम्मट्टे, धीरो बाले अवेक्खति ॥”

अर्थ—

“जब प्रज्ञावान् पण्डितं प्रमादयात् अप्रमादद्वारा त्याकई अले प्रज्ञारूपी प्रासादे च्वनाः बुद्धिमानी शोक मदुह्य पुरुषं पहाडया च्वकाय् च्वनाः बे च्वनाच्चंपि प्राणीपित स्वय् थें- थःगु दिव्यचक्षुद्वारा शोकले दुनाच्चंपि मूर्खं प्राणी-पितः स्वय् फई’ ।

छन्दु, जेतवने च्वना च्वंहा महाकश्यप स्थविर ध्याने

हृप्ताले लाः सिलातःगु यति थें ज्याःगु अवस्था जुई । गुकियात् ‘अब्बुद’ धाई । तेलो हृप्ताय् नाय्का तःगु ह्यः थें गनं पेमपुनिगु अवस्था जुई । गुकियात् ‘पेसि’ धाई । थुजागु अवस्थाय् नं जीवन नायावं, बायावं, खने मदयावं, चब्बुनावं । अतः थुजागु अवस्थाय् च्युत जुइपिनि ज्ञान मां-बौपिके दै मखु । ध्वहे अवस्थायत् “मां-बौ पिसं मचाय्क च्युत जुइगु” धका धाःगु खः । चौथो हृप्ताय् खाचिया खें थें च्वंगु लाः न्वारा जुई । गुकियात् ‘घन’ धाई । ध्व अवस्था निसें मां जुइहास्यां चाई । ध्व विषयले विशेष अद्ययन याय् मास्ति वःपिसं सम्मोह्विनो-दनी पृ. २२ ले च्वंगु पकिण्णककथा अद्ययन याय्गु बेश जुई ।

१. धम्म. प. अ. क. पृ. १६१: महाकस्सपत्थेरवत्थु, अप्पमाद-वग्गो ।

च्वना विज्याः बले “ध्व बेलस भगवान् गन दु खनि” धका स्वया विज्याः बले वसपोल ब्रह्मलोके फलानाह्य ब्रह्माया फुस-
च्चे च्वनाः तेजघातुले तल्लीन जुया विज्यानाच्वन घंगु खंकाः वसपोल स्थविर नं उतनाघरि अन वनाः भगवान्या जवःपाखे च्वनाः तेजघातुले च्वना विज्यात । ध्व खँ सं. नि. I. पृ. १४५ ले अञ्जतर ब्रह्मसुत्तं, ब्रह्मसंयुत्तले उल्लेख जुयाच्चंगु दु । थुकिया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६. पृ. २४ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

सारिपुत्रया प्रश्न

छगू बेलस, सारिपुत्र व महाकश्यप स्थविरपि बाराण-
सीया ऋषिपतने च्वना विज्याना च्वंगु खः । अले छन्हु सन्ध्याइले आयुष्मान् सारिपुत्र ध्यानं दनाः आयुष्मान् महाकश्यप याथाय् विज्यानाः थथे प्रश्न न्यना विज्यात्—

(१) “आवुसो कश्यप ! मरणं लिपा तथागत^३
(=प्राणी) दु लाकि मडु ?”

“आवुसो ! भगवानं थुजागु प्रश्नयातः ज्या ख्यले

१. ध्व खँ धेर. गा. अ. क. II. पृ. ५८: महामोग्ल्लानत्थेरगाथा वण्णनाले नं उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

२. थन ‘तथागत’ धाःगु बुद्धयातः मखु । गथे वइगु खः अथे वनीगु घंगु अर्थकथं प्राणीपितः ‘तथागत’ धाःगु खः ।

मदुगु प्रश्न धका 'अध्याकृत' धैविज्याःगु दु ।”

(२) “अथे खःसा, आवुसो कश्यप ! मरणं लिपा प्राणीपि मदुला ले ?”

“आवुसो ! भगवानं थुकियात नं ज्या ख्यले मदुगु प्रश्न धका धयाविज्याःगु दु ।”

(३) “आवुसो कश्यप ! छुले सा, अथे खःसा मरणं लिपा प्राणीपि दु नं दु, म नं मदुला ले ?”

“आवुसो ! थुकियात नं भगवानं ज्या ख्यले मदुगु प्रश्न धका धै विज्यागु दु ।”

(४) “आवुसो कश्यप ! अथे खःसा मरणं लिपा प्राणीपि न दु, न मदुलाले ?”

“आवुसो ! भगवानं थुकियात नं ज्या ख्यले मदुगु प्रश्न धका धै विज्याःगु दु ।”

ध्व खँ सं. नि. II. पृ. १८५: परम्भरणसुत्तं, कस्स-पसंयुत्तले उल्लेख जुयाच्चंगु दु । गुकिया अनुवाद लेखकया बुध्वा. च. भा-६ पृ. १६१ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

१. सारिपुत्र महास्थविरं महाकश्यप महास्थविरयाके थुजागु प्रश्न न्यंगुंखनाः लेखकयातः बडो आश्वर्यं लगेजू । ध्व प्रश्न न्यंगुया बारे अर्थकथाचार्यपिसं नं छुं स्पष्टिकरण उल्लेख यानातःगु लेखकं मखँनी ।

वसपोलपि निह्यं ख्याति प्राप्त तथा सम्मानं प्राप्त बुद्ध श्रावकपि खः । भगवानद्वारा प्रशंसा प्राप्त श्रावकपि नं खः । किन्तु वसपोल ये ज्याःपि श्रावकपिनि दयुङ्गे थुजागु खँ

छगु बखते, आयुष्मान् महाकश्यप व आयुष्मान् सारिपुत्रपि धाराणसीया ऋषिपतने विज्याना च्वंगु खः । अले छग्हु, आयुष्मान् सारिपुत्र ध्यानं दनाः संघ्याइले ति आयुष्मान् महाकश्यप याथाय वनाः कुशलवार्ता याय सिधेका वसपोल-याके थथे प्रश्ने न्यना विज्यात—

“आवुसो कश्यप ! थथे धाःकि अनातापि (=क्लेश-यात तप्त मयाइह्य) व अनोत्तप्पी (=क्लेश खनाः मग्या-इह्य) पुरुषपिसं सम्बोधि प्राप्त याय फइमखु । आतापी (=क्लेशयात तप्त याइह्य) व ओत्तप्पी (=क्लेश खना मग्याइह्य) पुरुषपिसं सम्बोधि प्राप्त याय फई । थ्व बारे छीपिनि छु विचार ?”

“आवुसो !! खः, अनातापी व अनोत्तप्पी पुरुषपिसं सम्बोधि प्राप्त याय फइमखु ।

क-१—“आवुसो ! गथे अनातापी जुइ धाःसा—
 (१) आवुसो ! थन उत्पन्न मज्जुनिगु प्रापक अकुशल धर्मयात उत्पन्न जुलधाःसा जिगु अन्तर्थ जुय्फू धका भिक्षुनं आतप्त

सूत्रे उल्लेख जुयाच्च्वंगु खनाः जिथे जाःह्य अल्पज्ञयातः बडो धाश्चर्यं लगे जुल ।

थुजागु प्रश्नयात भगवानं ‘अध्याकृत’ धका घयातःगु दु धंगु खं थ्वसपोलपिसं मसी माःगु मखु । अथर्यं सिया विध्या जुई । थ्वयां अपो वसपोलपि निह्यं अरहन्तपि जक मखु, वसपोलपि षडभिज्जलाभीपि नं खः । थुजापि अरहन्तपिनि दथुई थुजागु प्रश्न न्यनातःगु दुगु जन् हे धाश्चर्यंया विषय खः । शायेद थुकी मेगु हे छुं रहस्य दुला ? थ्व जुलसां धांलाक विचाः याना स्वयं बहःगु विषय थं ताः ।

याइमखु । (२) उत्पन्न जूगु पापक अकुशल धर्मत चिला मवन धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका आतप्त याइमखु । (३) उत्पन्न मजुनिगु कुशलधर्मत उत्पन्न मजुल धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका आतप्त याइमखु । (४) उत्पन्न जूगु कुशल धर्मत लोप जुया वन धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका आतप्त याइमखु । आवुसो ! थुकथं अनातापी जुई ।

क-२- “आवुसो ! गथे अनोत्तप्पी जुइ धाःसा—
 (१) आवुसो ! थन उत्पन्न मजुनिगु पापक अकुशलधर्मत उत्पन्न जुल धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका भिक्षुनं ओतप्त याइमखु (=भयकाइमखु) । (२) उत्पन्न जूगु पापक अकुशल धर्मत चिला मवन धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका ओतप्त याइमखु । (३) उत्पन्न मजुनिगु कुशलधर्मत उत्पन्न मजुल धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका ओतप्त याइमखु । (४) उत्पन्न जूगु कुशल धर्मत लोप जुयावन धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका ओतप्त याइमखु । आवुसो ! थुकथं अनोत्तप्पी जुई ।

“आवुसो ! आतापी (=क्लेशयातः तप्त याइहा) व अनोत्तप्पी (=क्लेश खना ग्याइहा) पुरुषपिसं सम्बोधि प्राप्त याय्फू ।

ख-१- “आवुसो ! गथे आतापी जुइ धाःसा—
 (१) आवुसो ! थन उत्पन्न मजुनिगु पापक अकुशलधर्मत उत्पन्न जुल धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका भिक्षुनं आतप्त याई (=तापकाई) । (२) उत्पन्न जूगु पापक अकुशल धर्मत

चिला मवन धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका आतप्त याइ ।
 (३) उत्पन्न मजुनिगु कुशल धर्मत उत्पन्न मजुल धाःसा जिगु
 अनर्थ जुय्फू धका आतप्त याई । (४) उत्पन्न जूगु कुशल
 धर्मत लोप जुया वन धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका आतप्त
 याई । आवुसो ! थुकथं आतापो जुई ।

ख-२- “आवुसो ! गथे ओत्तप्पी (=क्लेश खना
 ग्याइह्य) जुइ धाःसा— (१) आवुसो ! थन उत्पन्न मजुनिगु
 पापक अकुशल धर्मत उत्पन्न जुल धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू
 धका भिक्षुनं ओत्तप्प याई (=भयकाई) । (२) उत्पन्न जूगु
 पापक अकुशल धर्मत चिला मवन धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू
 धका ओत्तप्प याई । (३) उत्पन्न मजुनिगु कुशल धर्मत
 उत्पन्न मजुल धाःसा जिगु अनर्थ जुय्फू धका ओत्तप्प याई ।
 (४) उत्पन्न जूगु कुशल धर्मत लोप जुया वन धाःसा जिगु
 अनर्थ जुय्फू धका ओत्तप्प याई । आवुसो ! थुकथं ओत्तप्पी
 जुई ।”

थ्व खँ सं. नि. II. पृ. १६४: अनोत्तप्पीसुत्तं, कस्सप-
 संयुत्तले उल्लेख जुयाच्चंगु दु । थुकिया अनुवाद लेखकया
 बुश्रा. च. भा-६. पृ. १६४ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

महाकश्यपया उपदेश

छको आयुष्मान् महाकश्यप राजगृह्या वेणुवने

कलम्बकनिवापे च्वना विज्यानाच्चंगु खः । अले छन्दु कसपीलं
भिक्षुपितः सम्बोधन यानाः थथे धयाविज्यात—

“भिक्षुपि ! थौकन्हे सूत्रधर व विनयधर भिक्षुपि
यक्को दु । अभिमानया कारणं यानाः थःतः अरहत्व प्राप्त
सज्जसां अरहत्त्व प्राप्त भालपाः ‘अरहत्व प्राप्त जुल’ धका
धाई ।

“अले, इमिके तथागतं वा तथागतया ध्यानलाभी,
समापत्ति कुशल व परचित्त कुशल जूह्वस्थां इमिसं धाःगु
खँया विषयले प्रब्त याई । अले इपि आपते लाई । इमिसं धाःगु
खँय् फुस्सुगु खने दई । इमि चित्ते अभिध्या, व्यापाद, थीन-
मिद्ध, उद्धच्चकुत्तकुच्च दई । इपि शंकालु जुई । पिनेयागु
ज्याखँ मत्त लो याइपि (कम्मरामी) जुई । खँ खि ल्हान्ता
च्वनेगुली मन लगे याइपि (भस्सरामी) जुई । न्ह्योगुलु
(निद्धारामी) जुई । मनुमिनु मुंकाः गफ याना च्वनेगुली
मत्त लगेयान्ता च्वनीह्व (संगणिकारामी) जुई । विशेषाधि-
गमनया लागि याय् मानिगु ज्या बाकिदय्कं बिचे हे ज्या
तोतिइह्व जुई । भिक्षुपि ! बिचे हे ज्या तोतेगुयात तथा-
गत देशित धर्मविनयले ‘परिहानी’ धका धाई । थ्व फिता
कारणयात तोते मफुतले थ्व धर्मविनयले अभिवृद्धि याय्फै
धका धाय् थाकु । जब थ्व फिता कारणयातः तोते फई अले
थ्व धर्मविनयले वया अभिवृद्धि जुई । थ्व उपदेश स्थविरं

अभिमानसूत्रे घया विज्यात् खः । युक्त्या अनुवाद
लेखकया बुध्ना. घ. भा-६ पृ. २५२ ले उल्लेख जुयाच्चंगु हु ।

छगू बखते वसपोलं पुचःले व कुलगृहले तन्वमा
अन्तीपिं भिक्षुपिं खनाः थये घं विज्यात—

१. "न गणेन पुरुषक्षतो घरे, विमनो होति समाधि बुल्लमो ।
नानाजनसङ्गहो बुबलो", इति विस्वान गणं न रोक्षये ॥
२. "न कुलानि उपबजे मुनि, विमनी होति समाधि बुल्लमो ।
सो उस्सुको^१ रसानुगिद्धो, अत्थं रिच्छति यो सुखावहो" ॥
३. "पङ्कोति हि नं अवेदयुं^४, मायं वन्तनपूजना कुलेसु ।
सुखुसं सल्लं दुक्कयं^५ सक्कारो कामुत्तिसेत्त दुक्कवहो ॥

अर्थ—

१— "भिक्षुगणपि मुक्ता ज्वनेगुलि यान्ताः खित्त खिन्न
जुद्धता च्चन्ते मालेयो ॥ अले थुकि यान्ताः समाधि नं लाभ
याय् फइमखु ॥ अनेक सत्त तापं ज्वनेगु दुःख अक्का सीक्का
गणनापं च्वनेगु इच्छा मयायुगु ।

२— "मुनि जुया इच्छा याइपिसं कुलगृहले वनेगु
वानि ममाग्गु ॥ कुलगृहले वनेगु वानि माताः खित्त खिन्न
जुद्धता च्चन्ते मालेयो ॥ अले थुकि यान्ताः समाधि नं लाभ याय्

१. अं. नि-१०, पृ. २२६: धेरवग्गो; घ. क. II. पृ. ६४६.

२. नालन्दा पालिके 'दुद्धो' । ३. स्याम व रोमने 'उस्सुको' ।

४. स्यामले 'सुखाधिवाहो' । ५. सिंहलले 'पवेदयु' ।

६. स्यामले 'सल्लं दुक्कयं' ।

फइमखु । कुलगृहले वनेगु उत्सुकतां यानाः, लाभ जुइगु साःगु भोजने लोभ लगे जुयाः सुख जुइगु कारणं विमुख जुइका च्वने मालेयो ।

३- “कुलगृहले गुगु वन्दनादि मान दइगु खः उकि-यात बुद्धादि आर्यपिसं पङ्क (=ध्याचः) धका धाई । अले गडे जूगु मसीनोगु कँ लिकाय् थाकुथें पृथक्जनपितः लाभ-सत्कार तोते थाकुइयो ।”

“उत्तिट्टपिण्डो आहारो, पूतिमुत्तं च अ्रोसधं ।
सेनासनं ख्वल्लमूलं, पंसुकूलं च चीवरं ।
यस्सेते अमिसम्भुत्वा, स वे चातुहिसो नरो ॥”

अर्थ—

“भिक्षाटनद्वारा प्राप्त जुइगु भोजन, वासःया लागि सा चो, च्वनेत सिमाक्वे व गुह्यास्यां पंसुकूल चीवरं पुनी— उजाह्य भिक्षु प्यंगू दिशाय् न्हाथायसं च्वनेफू ।”

१. “कम्मं बहुकं न कारये, परिवज्जेय्य जनं न उययमे ।
उस्सुक्को सो रसानुगिद्धो, अत्थं रिञ्चति यो सुखावहो ॥
२. “कम्मं बहुकं न कारये, परिवज्जेय्य अनत्तनेय्यमेतं ।
किञ्छति कायो किलमति, दुक्खितो सो समथं न विन्दति ॥”

अर्थ—

१- “उखे थुखेया अपो ज्यात मयाय्गु, अहितकारी

१. स्यामले ‘अनत्थमेतं’ ।

मित्रपि नापं सत्संगत याय्गु तोतेगु व प्रत्यय लाभ याय्या
निर्ति प्रयत्नशील मजुय्गु । कुलगृहले प्यप्पुना च्वनेगुलि व
रसले तक्कना च्वनेगुलि थःतः सुख विइगु लँपुं तापाना
वनेयो ।

२- “उखे थुखेया अपो ज्यात मयाय्गु, थःगु हित
मजुइगु नवकर्मादि ज्याखँय् मन मछ्वय्गु । शारीरिक कष्ट
पीडा यानाः दुःख भोग याइहासिनं समथ ध्यान प्राप्त याय्
फैमखु ।”

मेगु छगू समयस सुं घमण्ड भिक्षुपि खनाः वसपोलं
थये धया बिज्यात--

१. “ओट्टप्पहतमत्तेन^१, अत्तानं पि न पस्सति ।
पत्थद्धगीबो^२ चरति, अहं सेय्यो ति मञ्जति ॥
२. “असेय्यो सेय्यसमानं, बालो मञ्जति अत्तानं ।
न तं विञ्जू पसंसन्ति, पत्थद्धमानसं^३ नरं ॥
३. “यो च सेय्योहमस्मी ति, नाहं सेय्यो ति वा पन^४ ।
हीनो^५ तंसदिसो^५ वा ति, विघासु न विकम्पति ॥

१. स्याम व रोमने ‘ओट्टपहतमत्तेन’ ।

२. स्यामले ‘पत्थद्धति’ ।

३. स्याम व रोमने ‘पत्थद्धमानसं’ ।

४. स्याम व रोमने ‘पुन’ ।

५-५. स्याम व रोमने ‘हंसदिसो’ ।

४. "पञ्चवन्तं तथा तादि", सीलेसु सुसमाहितं ।
चेतोसमथमनुत्^२ तं, चे^२ विञ्जू पसंसरे ॥"

अर्थ—

१- "ह्युतु संकेवं जि सीकेफू धका घमण्ड याइपिसं,
जि हे श्रेष्ठह्य खः धका छयो^१ धस्वाकिह्यस्यां थःतःहे ह्यसिके
फइमखु ।

२- "अज्ञानी मूर्खतसें थः श्रेष्ठ मजूसां थः श्रेष्ठ धका
भालपाः च्वनी । थुजापि अहंकारीपितः ज्ञानिजनपिसं प्रशंसा
याइमखु ।

३- "गुह्यस्यां जि श्रेष्ठह्य खः धका वा श्रेष्ठह्य मखु
धका अथवा गुह्यस्यां जि हीनम हे खः वा हीनम मखु धका
नवविघमान^३ या पाखें कम्पित जुइमखु अले—

१. स्याम व रोमने 'वादि' ।

२. स्यामले 'चेतोसमथमनुयुत्' तं वे; रोमने 'चेतोसमथसंयुत्'
तं च'; सिंहलले 'चेतोसमथमनुयुत्' ।

३. नवविघमान धयागु—

(क) १. श्रेष्ठपि मध्ये जि श्रेष्ठ-खः धैगु मान,
(२) श्रेष्ठपि मध्ये जि समानह्य खः धैगु मान, (३) श्रेष्ठपि
मध्ये जि हीनह्य खः धैगु मान ।

(ख) १. समानपि मध्ये जि श्रेष्ठह्य खः धैगु मान,
(२) समानपि मध्ये जि समानह्य खः धैगु मान, (३) समानपि
मध्ये जि हीनह्य खः धैगु मान ।

४- “कम्पित मजुसे प्रज्ञावान् जुयाः, शीले संयमता
तयाः चित्ते शान्ति दयका च्वनी— उजाहा पुरुषयातः ज्ञानीः
पण्डितपिसं प्रशंसा याई ।”

१. “यस्त सत्सङ्गचारीसु, गारुडो नृपसञ्जति ।
अस्काः होति सद्धम्मा, नभसो^१ पठवी^२ यथा ॥
२. “येसं च हिरि श्रोत्तपं, सदा सम्मा उपट्ठितं ।
विरुहहत्तचरिया ते, तेसं खीणा पुनठमवा ॥
३. “उद्धतो चपलो भिक्खु, पंसुकूलेन पारुतो ।
कपीव^३ सीहचम्मैन, न सो तेनुपतोभति ।
४. “अनुद्धतो अचपलो, निपको संबुत्तिन्द्रियो ।
सोभति पंसुकूलेन, सीहो व गिरिगठमरे ॥”

अर्थ—

१- “गुह्यस्या सत्सङ्गचारीपिनि प्रति गौरव दैमखु—
उजाहा पुरुष आकाश व पृथ्वी थें सद्धर्म तापाना वनी ।

(ग) १. हीनपि मध्ये जिं श्रेष्ठहा खः धैगु मान,
(२) हीनपि मध्ये जिं समानहा खः धैगु मान; (३) हीनपि
मध्ये जिं हीनहा खः धैगु मान । विभं. पा पृ. ४६८: खुद्दक-
विमङ्गो ।

१. स्याम व रोमने ‘नभसो’ ।
२. बर्मिले ‘पुथवी’, स्यामले ‘पुथुवी’ ।
३. स्याम व रोमने ‘कपिव’ ।

२- “गुह्यस्या लज्या व भय सदां बांलाक दयाच्चनी
उजाह्यस्या ब्रह्मचर्यं अभिवृद्धि जुयाः पुनर्भव व आस्रव क्षीण
जुई ।

३- “माकनं सिंहया छये गुं भुने थें पंसुकूल चीवर-
धारी जूसां चंचल चपलता दुह्य भिक्षुयातः पंसुकूल वस्त्रं
स्वभा मव्यू ।

४- “गूह्यस्यां चंचल चपलतायातः शान्त दान्त यानाः
इन्द्रिय संयम याई- उजाह्यसितः पंसुकूल चीवरं पर्वते
चवनीह्य सिंह थें च्वंक स्वभा बिई ।”

महाकश्यपया आयु

महाकश्यप स्थविर दीर्घायु दुपि भगवान्या श्रावकपि
मध्ये छह्य खः धका धाय् बहःजू । छाय्धाःसा वसपोलया
आयु १२० दँ दुगु खः । कौण्डिन्य, सारिपुत्र, महामौद्गल्यायन
तथा भगवान बुद्ध स्वयानं वसपोलया आयु अपो दु ।

खः तु सुमङ्गलविलासिनीले वसपोल थें आयु दुपि
व वसपोल स्वयानं अपो आयु दु पिनिगु नामावली थथे बिया-
तःगु दु—

विशाखा महाउपासिकाया आयु १२० दँ दुगु खः ।
वथें पोक्खरसाति (=पुक्करसाति) ब्राह्मण, ब्रह्मायु ब्राह्मण,

सेल ब्राह्मण, बावरीय ब्राह्मण व आजन्द स्थविरया आयु नं
 १२० दँ दुगु खः । अनुरुद्ध स्थविरया आयु १५० दँ दुगु खः ।
 बाकुल वा बक्कुल स्थविरया आयु १६० दँ दुगु खः । ध्व-
 सपोल ति अपो आयु दुह्य भिक्षु बुद्धशासने मेपि सुं मद्दु ।
 (सुमं. वि. II. पृ. ६६: महापदानसुत्तवण्णना) । महाप्रजापति
 गौतमीया आयु नं १२० दँ दुगु खः । लेखकया बु. श्रावि.
 च. भा-१. पृ. ५०: महाप्रजापति गौतमी ।

गथे वसपोलया आयु दीर्घायु दुगु खः अथेहे वसपोलं
 भिक्षु जीवनभर धुताङ्गशील पालन याना बिज्यात ।

सारिपुत्र व महामौद्गल्यायन स्थविरपिसं ३० दँ
 तक खाताय् गोतुला दघना बिमज्या सा महाकश्यप स्थविर
 १२० दँ तक खाताय् गोतुला दघना बिमज्या धका सुमं. वि.
 III. पृ. ४८: सक्कपञ्चसुत्तवण्णनाले उल्लेख यानातःगु दु' ।
 अनुरुद्ध स्थविर जुलसां ५० दँ तक खाताय् गोतुला दघना
 बिमज्या । भद्दिय (=भद्रीय) स्थविर ३० दँ तक, सोण
 स्थविर १८ दँ तक, रट्टपाल (=राष्ट्रपाल) स्थविर १२ दँ

१. ध्व जुलसां भतिचा मिले मजूथे च्वं । छाया धाःसा सुमं. वि.
 II. पृ. ६६: महापदानसुत्तवण्णनाले वसपोलया आयु १२० दँ
 धका उल्लेख जुया च्वंगु दु । अथे खःसा गय् याना वसपोलं
 १२० दँ तक खाताय् गोमतुसे दघनी ? बरू प्रव्रजित जुसेली
 खाताय् गोमतु धका धाःगु जूसा पाएछि जुइगु । छपाइया गल्टिं
 थथे जूगु खः धका धाय्फु । मखुसा १२० दँ तक गोतुला मदघं
 धाय्गुली लूटी खने दु थें च्वं ।

तत्र, आनन्द स्थविर १५ दै तक, राहुल स्थविर १२ दै तक, बबकुल स्थविर ८० दै तक व नालक स्थविर प्रव्रजित्त जुया परिनिर्वाण मजूतले खाताय् गोतुला दधना बिमज्या धका उक्त अर्थकथाले उल्लेख जुयाचवंगु दु ।

विसुद्धिमग्ग भा-१. पृ. १५८: धुताङ्गनिद्देसले सप-
दानचारिका भिक्षाटन् याइपि भिक्षुपि मध्ये वसपोल
महाकश्यप स्थविर थे श्रेष्ठपि पुरुष मेपि म्हु धका बुद्धघोषा-
चार्ये उल्लेख याना तःगु दु ।

बुद्धयाके महाकश्यपया प्रश्न

भगवान् बुद्ध जेतवनारामे च्वना बिज्याना च्वंबले
छन्दु, महाकश्यप स्थविर भगवान् याथाय् वनाः अभिवादन
याय्घुंका छसिलिक्क च्वना बिज्याःह्य स्थविरं भगवान्‌याके
थथे प्रश्न न्यना बिज्यात—

१. भगवान् परिनिर्वाण जुय्घुंका सङ्गायना याय् न्ह्यो वसपोल
आनन्द स्थविर “गोतुलेत सं बले छबं फुसे मलानि बले वसपोल
अरहत् जुया बिज्यात” धका पञ्चसतिकवखन्धकले उल्लेख जुया
चवंगु खं स्वे बले वसपोल खाताय् गोतुला बिज्यागु खं स्पस्ट
जू । अतः १५ दै तक गोतुला दधना बिमज्या धैगु खं भगवान्
परिनिर्वाण जुय् न्ह्योया खं जुय्फू ।

“अन्ते ! छय् जुई न्हापा भतिचा शिक्षापद
(=नियम) दुबले आपालं भिक्षुपि अरहत्वे प्रतिष्ठित जूग ।
आः यौकन्हे आपालं शिक्षापद दया नं भतिचा जक भिक्षुपि
अरहत्वे प्रतिष्ठित जूग ?”

“कश्यप ! गुबले प्राणीपि क्षीण जुइगु अवस्था वई
व सद्वर्म्म अन्तर्धान जुइगु अवस्था वई अबले यक्को शिक्षापद
दद्या नं भतिचा जक भिक्षुपि अरहत्वे प्रतिष्ठित जुई ।
कश्यप ! उबले तक सद्वर्म्म लोप जुई मखु, गुबले तक सद्वर्म्म
थें ज्याःगु मेगु धर्म’ (सद्वर्म्मपरतिरूपकं) लोके खने दै मखु ।

१. सद्वर्म्म थें ज्याःगु धर्म (सद्वर्म्मपरतिरूपकं) धाःगुया अर्थ प्रकल्प
यासे सं. नि. प्र. क. II. पृ. १५० : सद्वर्म्मपरतिरूपकसुत्तपञ्चना,
कस्सपसंगुत्तले यथे उल्लेख यावत्तःगु दु—

(१) अधिगमसद्वर्म्मपरतिरूपकं (=अधिगमसद्वर्म्म-
परतिरूपक) ।

(२) परियत्तिसद्वर्म्मपरतिरूपकं (=परियत्तिसद्वर्म्म-
परतिरूपक) ।

विपश्यना ज्ञाने दंगु उपक्लेशयातः ‘अधिगमसद्वर्म्म-
परतिरूपक’ धाःगु खः ।

स्वंगूलि सङ्गीतिया दुने लाःगु व घातुकथा, आरम्भण-
कथा, असुभकथा, ज्ञानवस्तुकथा व विद्याकदम्बकथा पिने
लाःगु— गूह्विनव, गूह्वेस्सन्तर, गूह्वमहोसधं, वण्वपिटक
(=वर्णपिटक), अडगुलिमालपिटक, रट्टपालगज्जित (=रट्ट-
पालवज्जित), अलवकगज्जित (=अलवकवज्जित) व केतुल्ल-
पिटकयातः ‘सद्वर्म्मपरतिरूपक’ धाःगु खः ।

कश्यप ! गुबले सद्धर्मं थें ज्याःगु मेगु धर्मं लोके खनेदया वई, अबले सद्धर्मं लोप जुई । गथे कि— गुबले तक लुँ वह थें ज्याःगु मेगु नकलि धातुत खने दया वई मखु, अबले तक धात्थेंगु लुँ वह लोप जुई मखु । गुबले लुँ वह थें ज्याःगु नकलि धातुत खनेदया वई, अबले धात्थेंगु लुँ वह लोप जुया वनी । कश्यप ! अथेहे उबले तक सद्धर्मं लोप जुइमखु, गुबले तक सद्धर्मं थें ज्याःगु मेगु धर्मं लोके खने दै मखु । कश्यप ! गुबले सद्धर्मं थें ज्याःगु मेगु धर्मं लोके खनेदया वई अबले सद्धर्मं लोपजुई ।

१. 'सद्धर्मलोपजुई' धाःगुया अर्थं प्रकाश यासे वहे अर्थकथाय् थये उल्लेख यानातःगु दु—

(क) अधिगमसद्धर्मं लोपजुई ।

(ख) प्रतिपत्तिसद्धर्मं लोप जुई ।

(ग) परियत्तिसद्धर्मं लोप जुई ।

(क) प्रथमबोधिया समयस भिक्षुपि प्रतिसम्भिदालाभीपि बुगु खः । समय बितेजुया वंलिसे प्रतिसम्भिदा लाभ याय् मफयाः षडभिज्ञलाभीपि जुल । वयां लिपा षडभिज्ञ लाभ याय् मफयाः त्रिविदद्यालाभी जुल । आः समय बितेजुया वंलिसे त्रिविदद्या नं प्राप्त याय् मफयाः आस्रवक्षय जक प्राप्त याई । व नं मफइगु घरी अनागामी फल प्राप्त याई । व नं मफइगु घरी सकृदागामी जुई । व नं मफइगु घरी स्रोतापत्ति जुई । समय बिते जुया वंलिसे स्रोतापत्ति फल नं प्राप्त याय् फइमखु । अले, गुबले इमि विपश्यना, त्रिपश्यनाया मलिनताद्वारा इमिसं प्रगति याय् फइ मखु अबले 'अधिगमसद्धर्मं' लोप जूगुजुई ।

(ख) प्रथमबोधिले प्यंगू प्रतिसम्भिदाया प्रतिपत्ति पुरे याई । समय विते जुया वं लिसे खुगू अभिज्ञा अनुकूलगु प्रतिपत्ति पुरेयाई । व नं मफुसेली त्रिविदद्या अनुकूलगु प्रतिपत्ति पुरेयाई । व नं मफुसेली अरहत्त्व जक लाभयाई । व नं मफुसेली अरहत्त्व अनुकूलगु प्रतिपत्ति पुरेयाई । व नं मफुसेली अनागामी अनुकूलगु प्रतिपत्ति पुरेयाई । व नं मफुसेली सकृदागामी अनुकूलगु प्रतिपत्ति पुरे याई । व नं मफुसेली स्रोतापत्ति-फल प्राप्त याई । व नं मफुसेली स्रोतापत्ति अनुकूलगु प्रतिपत्ति पुरे याई । व नं मफुसेली शीलपारिशुद्धि मात्र पुरे याई । अले 'प्रतिपत्तिसद्धर्म' नं लोप जुल घाई ।

(ग) गुबले तक त्रिपिटक बुद्धवचन ल्यनाच्चनी उबले-तक शासन लोप जुल घका घाय् मज्यू । स्वंगूलि-पिटकया खँ छखँ तयाः अभिधर्मपिटक लोप जुयाः निगू पिटक दुतसे नं शासन लोप जुल घका घाय्मज्यू । थुगुहे प्रकारं निगू पिटक लोप जुयाः विनयपिटक छगू जक ल्यनाच्चवंतले नं शासन लोप जुल घका घाय् मज्यू । थुकी मध्ये नं खन्धक व परिवार लोप जुयाः, उभय विभङ्ग लोप जुयाः, निगू प्रातिमोक्ष ल्यंनाच्चवंतले नं शासन लोप जुल घका धाइमखु ।

गुबले प्रातिमोक्ष लोप जुई उबले 'परियत्तिसद्धर्म' लोप जूगु जुई । थव लोप जुय्वं शासन लोप जूगु जुई । परियत्ति लोप जुय्वं प्रतिपत्ति लोप जुई । प्रतिपत्ति लोप जुय्वं अधिगम लोपजुई । प्रतिपत्ति जुलसां अधिगमया कारण जुई । थुकथं प्रतिपत्ति स्वया परियत्ति प्रमाणकर जुई । सं. नि. अ. क. II. पृ. १५१-५२: सद्धम्मपतिरूपकसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्त'

शासन अन्तरधान जुइगु सम्बन्धे अं. नि. अ. क. I.

कश्यप ! थ्व पृथ्वीधातुं सद्धर्मं लोप याइमखु । न आप्धातुं, न तेजधातुं न वायुधातुं सद्धर्मं लोपयाई । बरु धनहे व मूर्खं भिक्षुपिं खने दयावई गुपिसं सद्धर्मं लोप याई । कश्यप ! गथे डुंगाले भार अपो जुयाः डुंघा डुबे जुइगु खः अयेहे सद्धर्मं लोप जुइ मखु ।

“कश्यप ! थ्व न्यागू कारणं यानाः सद्धर्मं लोप जुयाः नष्ट जुई । गुगु न्यागू धाःसा— (१) कश्यप ! थन भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक व उपासिकापिसं शास्ता प्रति गौरव मतःसे बेवास्ता याना जुई; (२) धर्म प्रति गौरव मतःसे बेवास्ता याना जुई; (३) सङ्घ प्रति गौरव मतःसे बेवास्ता याना जुई; (४) शिक्षा प्रति गौरव मतःसे बेवास्ता याना जुई अले (५) समाधि प्रति गौरव मतःसे बेवास्ता याना जुई । कश्यप ! थ्व न्याता कारणं सद्धर्मं लोप जुया नष्ट जुई ।

पृ. ४६: एककनिपातवण्णना; अं. नि. अ. क. II. पृ. ७७७: अट्टकनिपातवण्णना; पं. सू. IV. पृ. ८०: बहुधातुकमुत्त-वण्णना; दी. नि. अ. क. III. पृ. २२४: सम्पत्ताद्वौषमुत्त-वण्णना व विभं. अ. क. पृ. ४३५: दसकनिहेसवण्णनाले नं उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

१. थन शास्ता, धर्मं, सङ्घ, शिक्षा व समाधि प्रति बुकथं गौरव मतःसे बेवास्ता याःगु जुई धैगु वारे अर्थकथां बुकथं स्पष्टिकरण विधातःगु दु—

“वैत्य स्थाने वनेवले गुह्यस्थां कुसां कुवाः, लसकामं न्हाता, अप्पस न्हाताः उबे षुबे स्वयाः खं-विं र्हाता जुई—

“कश्यप ! ध्व न्याता कारणं सद्वर्मं धिर जुया च्वनी, लोप जुइ मखु । गुगु न्याता धाःसा— (१) कश्यप ! धन भिक्षु, भिक्षुणी उपासक व उपासिकापिसं शास्ता प्रति गौरव तथाः वास्ता तथा जुई; (२) धर्म प्रति गौरव तथाः वास्ता तथा जुई; (३) सङ्घ प्रति गौरव तथा वास्ता तथा जुई; (४) शिक्षा प्रति गौरव तथा वास्ता तथा जुई अले (५) समाधि प्रति गौरव तथा वास्ता तथा जुई । कश्यप ! ध्वहे न्याता कारणं सद्वर्मं धिर जुया च्वनी, लोप जुइमखु ।”

ध्व शास्ता प्रति अगौरव धाःगु जुई ।

“धर्मदेशनाया समय घोषणा याप् धुंका नं गुह्य ल्याय-
ह्यपि भिक्षुपिसं जाननेरपि नापं खं-खि ल्हानाच्वनी अथवा
मेगु छुं ज्या-जि यानाच्वनी अथवा धर्मश्रवण यानाच्वनीअमे
न्यो वयुका च्वनी अथवा चकबके जुयाः चित्त चंचल यानाः
मे मेगु खं ल्हानाच्वनी— धुकियातः धर्म प्रति अगौरव धाःगु
खः ।

“स्वविरया उपस्थाने बनाः गुह्यस्यां वन्दना मयासे
च्वंच्वनी, लाहातुती वेढंगं तथा तई, चीवर बांलाक तयातंमखु
अले स्वविरया स्वीकृति विना खं-खि ल्हानाच्वनी— धुकियातः
संघ प्रति अगौरव धाःगु खः ।

“अधिसील, अधिचित्त व अधिप्रज्ञारूपी स्वंगु शिक्षा-
मत्र पाले मयायुगुयातः हे शिक्षा प्रति अगौरव धाःगु खः ।

“अष्टसमापत्ति लाभ मयायुगु अथवा अष्टसमापत्ति

छ बुढाजुल

छगू समयस, भगवान् राजगृहया वेणुवनेच्चंगु कलन्द-
कनिवापे च्वना विज्याना च्वंगु खः । व बेलस महाकश्यप
स्थविर भगवान् याथाय् वनाः अभिवादन यानाः छखे पाखे
फेतुना विज्यात । अले छखेपाखे फेतुनाच्चंहा स्थविरयातः
भगवानं थथे धया विज्यात—

“कश्यप ! आः छ बुढा जुइधुं कल । अयनं छं थ्व
सनपातया चीवरं पुना च्वन । थ्व सनपातया चीवर छन्तः
ऊघातुसे च्वनेफु । अकिं छं गृहस्थीपिसं व्यूगु चीवर पुं,
निमन्त्रणाले हुं अले जिथाय् च्वं ।”

थ्व खँ न्यनाः महाकश्यप स्थविरं भगवान्यातः थथे
धै विज्यात—

“भन्ते ! जि जुलसां ताकालनिसें आरण्यिक जुयाच्चवना ।

लाभ याय्त प्रयत्न मयाय्गुहे समाधि प्रति अगोरव धाःगु खः ।”
सं. नि. अ. क. II. पृ. १५३: सद्धम्मपतिरूपकसुत्तवण्णना,
कस्सपसंयुत्तं ।

१. “जिण्णोसि दानि त्वं, कस्सप, गरुकानि च ते इमानि साणानि
पंसुकूलानि निब्बसनानि । तस्मातिह त्वं, कस्सप, गहपत्तानि चैव
चीवरानि धारेहिं, निमन्तनानि च भुञ्जाहिं, मम च सन्तिके
विहराही’ ति ।” सं. नि. II. पृ. १६६: जिण्णसुत्तं, कस्सप-
संयुत्तं ।

जि अरण्यले च्वनीपिनि वर्णवादी नं खः । भिक्षाटन् जक यानाः जीविका याइह्य नं खः तथा भिक्षाटन् यानाः जीविका याइपिनि वर्णवादी नं खः । पंसुकूलिक नं खः पंसुकूलिकपिनि वर्णवादी नं । त्रिचीवर जक पुनीह्य नं खः त्रिचीवर जक पुनिपिनि वर्णवादी नं । भन्ते ! जि अल्पेच्छी जुया च्वना तथा अल्पेच्छताया वर्णवादी नं खः । जि सन्तोषी जुयाच्वना तथा सन्तुष्टताया वर्णवादी नं खः । एकान्तवासी नं खः तथा एकान्तवासया वर्णवादी नं । भन्ते ! जि असंसर्गी जुयाच्वना तथा असंसर्गताया वर्णवादी नं । जिके वीर्यं नं दु तथा वीर्य-दय्कीपिनि वर्णवादी नं खः ।”

जब स्थविरं थथे धका भगवान् यातः धाल अले भगवानं हानं थथे धया विज्यात—

“कश्यप ! छु खना छु आरण्यिक जुयागु व अरण्य-वासया वर्णवादी नं ? छु खना छु भिक्षाटन् आदि याइह्य जुयागु व भिक्षाटन् आदिया^१ वर्णवादी नं ?”

“भन्ते ! निता खँयात खंकाः जि चिरकालनसे आरण्यिक जुयागु खः व अरण्यवासया वर्णवादी नं । भिक्षाटन् आदि याइह्य जुयागु खः व भिक्षाटन् आदि याइ-पिनि वर्णवादी नं । गुगु निता धाःसा—

“(१) ध्वहे जीवने प्राप्त जूगु सुखया अनुभव याय्त

१. धन ‘आदि’ शब्दया मतलब च्वे निह्यना तःथे प्रत्येक कारणत तथा न्येनेगु खः ।

व लिपा वइपि मनुतसें नं वथे याय् फय्माः धका अनुकम्पा तथा ।
 क्षय्यद लिपा वइपि मनुतसें देखासिखि याय् फय्मा धका मने
 तथाः । (२) मेता कारण खः भन्ते ! गुपि बुद्धानुबुद्ध श्राव-
 कपि जुल वसपोलपि सकले ताकाल तक आरण्यिक हे जुया
 बिज्यात व वसपोलपि आरण्यिकताया वर्णवादीपि नं जुया
 बिज्यात । भिक्षाटम् यानाहे जीबिका याना बिज्यात व भिक्षा-
 टम्माइपिनि वर्णवादी नं । पंसुकूलिक जुया बिज्यात व
 पंसुकूलिक जुइपिनि वर्णवादी नं । त्रिचीवरधारी जुया
 बिज्यात व त्रिचीवर धारण याइपिनि वर्णवादी नं । अल्पेच्छी
 जुया बिज्यात व अल्पेच्छताया वर्णवादी नं । सन्तोषी जुया
 बिज्यात व सन्तुष्टताया वर्णवादी नं । एकान्तवासी जुया
 बिज्यात व एकान्तवासया वर्णवादी नं । असंसर्गी जुया
 बिज्यात व असंसर्गताया वर्णवादी नं । वीर्यवान् जुया बिज्यात
 व वीर्यवान्पिनि वर्णवादी नं । गुह्यस्यां उजाम् जीवन बिते-
 याई उह्यसितः ताकालतक हित सुख हे जुई ।

“भन्ते ! थ्व हे नित्त कारणयातः खंका जि आरण्यिक
 भादि जुयान् खः व आरण्यिकता भादिया वर्णवादी नं
 जुयान् खः ।”

स्थविरया थ्व खे ग्यनाः भगवान् साब लय्ताया
 बिज्यात व कारण्य स्थविरयातः “साधु ! साधु !!” धका
 साधुवाद बिया बिज्यात । अठ न्ह्यौने थथे नं धया बिज्यात —

“कश्यप ! छ जुलसां बहुजन हित जुइगु लँ पुइ

वेनाच्चन, बहुजन सुखं जुइगु लैपुइ वनाच्चन । वेव तथा
मनुष्यपिनि हितया नितिं छं अनुकम्पा तथाच्चन । कश्यप !
अयजूया नितिं छं सनपातया पंसुकूल चीवर हे पुनाच्चं ।
भिक्षाटन् हे या व अरण्यले हे च्वं ।”

भगवानं 'छ बुढाजुल' धका धाः थें राजगृहे च्वंपिं
मनूतसें नं वसपोलयातः “भन्ते ! छरिं तस्सकं बुढा जुया
विज्याय् धुंकल । छरिपितः पहाड गय्वले व कुहाँ वय्वले
थाकु जू जुइमा” धका धाःबले वसपोलं थये धया विज्यात—

“यत्थ एके विहङ्गस्सि, आरुहन्ता^२ सिलुत्थयं ।
तस्स^३ बुद्धस्स दायादो, सम्पजानो पत्तिस्सतो ।
इद्धिबलेनुपत्थदो, कस्सपो अमिरुहति ॥”

अर्थ—

“गुगु अन्तिम वैसे पहाड गय्वले गुलिसितः थाकुइ
फू । तर बुद्धको दायाद प्राप्त याना तःह्य कश्यप जुलसां

१. “साधु साधु कस्सप । बहुजनहिताय किर त्वं, कस्सप, पट्टिपन्नो
बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय सुखाय वेवमनु-
स्तानं । तस्मात्तिह त्वं, कस्सप, साणानि वेव पंसुकूलमनि धारेहि
भिक्षात्तमानि, पिण्डाय च चराहि, अरञ्जे च विहराही’ ति ।”
सं. नि. II. पृ. १७०: जिण्णसुत्तं, कस्सपसंयुत्तं । एव सूत्रस्य
अनुवाद लेखकया बुध्वा. च. भा-६. पृ. ३०२ ले उल्लेख जुया-
च्चंगु दु ।

२. रोमने 'अरुहन्तो' ।

३. स्वामले 'एतथ' ।

ऋद्धिबलद्वारा बल्लाना स्मृतिसम्प्रजन्य जुयाः पहाड गई^१ ।”

अक न्होने धया बिज्यात—

“पिण्डपातपटिक्कन्तो, सेलमारुह कस्सपो ।
भायति अनुपादानो, पहीनमयभेरवो ॥”

अर्थ—

“भिक्षाटनं लिहाँ वयाः पहाड गयाः अनुपादानी
जुयाः भय त्रास छुं मकासे कश्यप ध्याने च्वनी^२ ।”

थये नं धया बिज्यात—

“पिण्डपातपटिक्कन्तो, सेलमारुह कस्सपो ।
भायति अनुपादानी, ड्य्हमामेसु निब्बुतो ॥

“पिण्डपातपटिक्कन्तो, सेलमारुह कस्सपो ।
भायति अनुपादानी, कतकिच्चो अनासवो^३ ॥”

अर्थ—

“भिक्षाटनं लिहाँ वयाः पहाड ग्यबले थाकु चाइपि
मनूत मध्ये कश्यप अनुपादानी जुयाः शान्त जुया ध्याने
च्वनी ।

१. महाकस्सपत्थेरगाथा, चत्तालिसनिपातो । पृ. ३७२.

२. महाकस्सपत्थेरगाथा, चत्तालिसनिपातो । पृ. ३७३.

३. महाकस्सपत्थेरगाथा, चत्तालिसनिपातो । पृ. ३७३.

“भिक्षाटनं लिहां वय्धुंकाः पहाड गइह्य कश्यप
कृतकृत्य, अनास्रवी तथा अनुपादानी जुयाः घ्याने च्वनी ।”

हानं छको लिपा मनूतसें वसपोलयातः थथे विन्ति
यात—

“भन्ते ! थुजागु वृद्ध बैसे थ्यने घुंका नं पहाडपर्वत
व जंगले हे च्वना विज्याय् माःला ? वेणुवन आदि विहारत
रमणीय जू, अन च्वना विज्यासा नं ला ज्युनि’ ।”

थ्व न्यनाः वसपोलं जिगु मन जंगल व पहाडे हे लगे-
जू धका थथे घया विज्यात—

१. “करैरिमालवितता, भूमिभागा मनोरमा ।
कुञ्जरामिरुदा रम्मा, ते सेला रमयन्ति मं ॥
२. “नीलवमवण्णा रुषिरा, वारिसीता सुचिन्धरा ।
इन्दगोपकसञ्छन्ना, ते सेला रमयन्ति मं ॥
३. “नीलवमकूटसदिसा, कूटागारवरूपमा ।
वारणामिरुदा रम्मा, ते सेला रमयन्ति मं ॥
४. “अभिवुट्टा सम्मतला, नगा इसिभि^२ सेविता ।
अवभुन्नविता सिखीहि, ते सेला रमयन्ति मं ॥
५. “अलं भायितुकामस्स, पहितत्तस्स मे सतो ।
अलं मे अत्थकामस्स, पहितत्तस्स मिक्खुनो^३ ॥”

१. थेर. गा. अ. क. II. पृ. ५२६: महाकस्सपत्थेरगाथट्टकथा ।

२. सिंहलले ‘इसीहि’; स्यामले ‘इसीभि’ ।

३. महाकस्सपत्थेरगाथा, चत्तालिनिपातो । पृ. ३७३.

अर्थ—

१- “करेरिमाल सिमातसें भरिभराउ जुयाच्चंगु भूमि भाग हे मनोरम्य जू । गन कि मनोरम्य जुइक किसीते सः ताय्दु— उजागु पहाड हे जितः यइपुसे च्वं ।

२- “वँचुसे च्वंगु आकाश वर्ण दुगु, सिचुस्से यचुस्से च्वंगु लः दुगु, न्ह्याथाय्सं दम्बीत दुगु पर्वत हे जितः यइपुसे च्वं ।

३- “वँचुसे च्वंगु आकाश वर्णले कूटागार थें च्वंगु सुपाय् दुगु, मा-किसीते सःद्वारा रमणीय जुयाच्चंगु पर्वत हे जितः यइपुसे च्वं ।

४- “सदां आकाशे सुपाचं भुनाच्चंगु, ह्येखाते सःलं ध्वया च्वंगु, अले ऋषिपिं च्वनीगु ‘नगा’ धैगु पर्वत हे जितः यइपुसे च्वं ।

५- “ध्याने मन तइहा, निर्वाणे मन छ्वइहा, अर्थ-कामी जिगु निर्ति थुजागु हे थाय् भिक्षुपितः यइपुसे च्वं ।”

हानं वसपोलं धया विज्यात—

१. “अलं मे फासुकामस्स, पहितसस्स भिक्खुनो^१ ।

अलं मे धोनकामस्स, पहितसस्स ताविनो ॥

२. “उमापुप्फेन^२ समाना, गमनावठमछादिता ।

मानाविजगणाकिण्णा, ते सेला रमयन्ति मं ॥

१. स्यामले ‘सिक्खतो’ ।

२. स्याम व रोमने ‘उमापुप्फव’; सिंहलले ‘उम्मापुप्फेन’ ।

३. "अनाकिण्णं गृह्णेहि, भिषसञ्चरिसेविता ।
नानाविज्जमग्गाकिण्णं, ते सेला रमयन्ति चं ॥"

अर्थ—

१- "निर्वाणे मन छ्वयाः योग अभ्यास याइह्य सुख-
कामी तथा अकम्पित जुया च्वनीह्य जितः थुजागु थाय् हे
यइपुसे च्वं ।

२- "उमा स्वांनं त्वप्पुया च्वंगु, सुपाचं आकाश
स्थप्पुयाच्चंगु अले अनेक ङंगः पक्षितसें जायाच्चंगु व पर्वत हे
जितः यइपुसे च्वं ।

३- "गृहस्थीपिं लिसे भुले मजुइह्य जितः, चला
आदि जनावरतसें जायाच्चंगु अले अनेक ङंगः पक्षितसें जाया-
च्चंगु व पर्वत हे जितः यइपुसे च्वं ।"

थुकथं वसपोसं आपलं गाथाद्वारा जंगल, पहाडपर्वतया
वर्णन याना बिज्यात । अपो खँ सीके मन्दुपिसं लेखकया
बुश्रा. च. भा-६. पृ. ३४३ ले स्वयगु ।

कश्यप ! उपदेश या !

भगवान् राजगृह्या वेणुवनारामे च्वनाच्चंबले छन्हु
महाकश्यप स्थविर वसपोल याथाय् वनाः अभिवादन यानाः

१. महाकस्वपत्थेरगाथा, चत्तालिसन्निपातो, पृ. ३७३.

छसिलिकक फेतुना विज्यात । छसिलिकक च्वनाच्चंहा
महाकश्यप स्थविरयातः भगवानं थथे धया विज्यात—

“कश्यप ! भिक्षुपितः अववाद उपदेश याः ! कश्यप !
भिक्षुपितः धर्मया खँ कँ ! कश्यप ! छं वा जि भिक्षुपितः
उपदेश याय्माः^१ ।”

भगवान्या थ्व आज्ञा न्यनाः थःगु प्रतिक्रिया व्यक्तयासे
स्थविरं थथे धया विज्यात—

“भन्ते ! थौं कन्हे भिक्षुपि अत्तेरी । धाःगु खँ
न्यनीपि मखु ! दुर्विनीत । अनुशासन स्वीकार मयाः^२ ।
भन्ते ! जि आनन्द नापं च्वनोह्य भण्ड^३ घैह्य भिक्षु व
अनुरुद्ध नापं च्वनीह्य अभिज्झक^४ घैह्य भिक्षुयातः खनागु दु ।
गुपिसं थवं थवे थथे खँ ल्हानाच्चंगु खः— थन वा, सुनां अपो
खँ ल्हाय्फु खनि स्वय्; सुनां वांलाक खँ ल्हाय्फु खनि स्वय्;

१. “ओवाद, कस्सप, भिक्खू; करोहि, कस्सप, भिक्खूनं घम्मिं
कथं । अहं वा कस्सप, भिक्खू ओवदेय्यं त्वं वा; अहं वा भिक्खूनं
घम्मिं कथं करेय्यं त्वं वा’ ति ।” सं. नि. II. पृ. १७०ः
ओवादसुत्तं, महाकस्सपसंयुत्तं ।

२. “दुब्बचा खो, भन्ते, एतरहि भिक्खू. दोवचस्सकरणेहि धम्मेहि
समन्नागता, अक्खमा, अपदक्खिणग्गाहिनो अनुसासनि ।” सं.
नि. II. पृ. १७०ः ओवादसुत्तं, कस्सपसंयुत्तं ।

३. स्यामले ‘भण्डु’ ।

४. स्यामले ‘अभिज्जि’; नालन्दा पालिले ‘अभिजिक’ ।

सुनां ताउतक खँ ल्हाय्फु खनि स्वय् ।' थुकथं प्रमाणं पिने वनाः खँ ल्हाना च्वंगु खः ।”

महाकश्यपया ध्व खँ न्यनाः भगवानं इमितः सःतके छ्वया बिज्यात । इपिं वयाः भगवान्यातः वन्दना याना छसिलिक्क फेतुत । छसिलिक्क च्वनाच्च्वपिं इमितः भगवानं थथे धयाबिज्यात—

“भिक्षुपिं ! धात्थे खःला छिपिं थवंथवे थथे धका खँ ल्हाना च्वनागु ?”

“भन्ते ! खः ।”

“भिक्षुपिं ! जिं छिमितः ‘सुनां अपो खँ ल्हाय्फु, सुनां बालाक खँ ल्हाय्फु, सुनां ताउतक खँ ल्हाय्फु’ धका प्रमाणं पिनेवनाः थवं थवे खँ ल्हा धका उपदेश वियागु छिमिसं स्यूला ?”

“भन्ते ! मस्यू ।”

“भिक्षुपिं ! यदि अथे धका उपदेश वियागु मस्यूसा छु खनाः, छु सीकाः थुजागु स्वाख्यातगु धर्म-विनयले प्रव्रजित जुया च्वपिं छिमिसं प्रमाणं पिने वना थथे खँ ल्हाना च्वनागु ले ?”

अले भगवान्या तुतीपालो भोपुया इमिसं भगवान्-याके क्षमा पवन । भविष्यले संयम याय् धका नं धाल ।

“भिक्षुपिं ! स्वाख्यातगु धर्मविनयले प्रव्रजित जुया-

च्वंपि छिमिसं दोंगुयात् दोंगु धका खंका क्षमा पवना भविष्यसे
संयम याय् धका धाःगु बां हे ला जु । आर्याविनयले थ्व
अभिवृद्धिया लेंपु खः” धका भगवानं आज्ञा जुया बिज्यात्^१ ।

× × ×

हानं छगू मेगु वखते भगवानं महाकश्यप स्थविरवसतः
अथेहे धया बिज्याःबले वसपोल स्थविरं थथे धयाबिज्यात्—

“भन्ते ! थौं कन्हे भिक्षुपि अत्तेरी । धयागु खँ
न्यनीपि मखु । धयागु खँ मन्यनेगु गुणं भिक्षुपि युक्त जुया-
च्चन । इमिके, अनुशासनयात् गौरव यानाः ग्रहण याय्गु
स्वभाव नं मडु । भन्ते ! गुह्यस्या कुशलधर्मे श्रद्धा दैमखु,
कुशलधर्मे लज्या दैमखु, कुशलधर्मे दरभर दैमखु, कुशलधर्मे
वीर्य दैमखु अले कुशलधर्मे प्रज्ञा दैमखु उजापिनि मुगु न्हिं वा
वःनी खः व कुशलधर्मे हानी हे जुई सिबे अभिवृद्धि जुईमखु ।

“भन्ते ! गथे कृष्णपक्षया दिने गुगु न्हिं वा वःनी
वइगु खः चःद्रमाया निति व वर्णं नं ह्यः जुई, मण्डलं नं ह्यः
जुई, आभां नं ह्यः जुई, थाहाँकुहाँ वनेगुलिं नं ह्यः हे जुई ।
भन्ते ! अथेहे गुह्यसिया कुशलधर्मे श्रद्धा, लज्या, दरभर, वीर्य,
प्रज्ञा दै मखु उजाह्यस्या निति गुगु न्हिं वा वःनी वइगु खः व
कुशलधर्मे हानी हे जुई सिबे अभिवृद्धि जुईमखु ।

१. सं. नि. II. पृ. १७०: श्रीवादसुत्तं, कस्सपसंयुत्तं; अ. क. II.

पृ. १३०. थुकिया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६ पृ.

२६८ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

“भन्ते ! अश्रद्धालुह्य धाय्गु हे परिहानी खः । लज्या मदुह्य धाय्गु हे परिहानी खः । दरभर मदुह्य धाय्गु हे परिहानी खः । अलसीह्य धाय्गु हे . , प्रज्ञा मदुह्य धाय्गु हे . , क्रोधीह्य धाय्गु हे . , वैरीह्य धाय्गु हे परिहानी खः । भन्ते ! अववाद ग्रहण याइपि भिक्षुपि मद्दु धाय्गु हे परिहानी खः ।

“भन्ते ! गुह्यस्या कुशलधर्मे श्रद्धा दई, लज्या दई, दरभर दई, वीर्यं दई, प्रज्ञा दई उजाह्यस्या गुगु दिन वा बःनी वइग्गु खः व कुशलधर्मे अभिवृद्धि हे जुई परिहानी जुइमखु ।

“भन्ते ! गथे कि शुक्लपक्षया दिने गुगु चन्द्रमाया ण्हि वा बःनि वइग्गु खः व वयान्ति वणं नं बढे जुई, मण्डलं नं बढे जुई, आभां नं बढे जुई, थाहांकुहां वनेगुलि नं बढे जुई । भन्ते ! अथेहे गुह्यसिया कुशलधर्मे श्रद्धा, लज्या, दरभर, वीर्यं व प्रज्ञा दई उह्यस्या गुगु ण्हि वा बःनी वइग्गु खः व कुशलधर्मे अभिवृद्धि हे जुई सिबे परिहानी जुइ मखु ।

“भन्ते ! श्रद्धा दुह्य धाय्गु हे, लज्या दुह्य धाय्गु हे, दरभर दुह्य धाय्गु हे, वीर्यदुह्य धाय्गु हे, प्रज्ञा दुह्य धाय्गु हे, अक्रोधीह्य धाय्गु हे, अवैरीह्य धाय्गु हे, अववाद ग्रहण याइपि धाय्गु हे अपरिहानी खः ।”

महाकश्यप स्थविरया ध्व टिप्पणी न्यनाः भगवानं स्थविरयातः “साधु ! साधु ! !” धका साधुवाद बिया “कश्यप ! छं धाःगु खँ पाय्छि जु” धका अनुमोदन याना हानं भगवानं थथे धया बिज्यात— “कश्यप ! गुह्यस्या

कुशलधर्मे श्रद्धा, लज्या, दरभर, वीर्य, प्रज्ञा दई उजाह्रासिया
न्हि वा बःनी अभिवृद्धि हे जुई सिबे परिहानी जुइमखु' ।”

हानं छन्हु, भगवानं महाकश्यप स्थविरयातः अथेहे
धयाबिज्यात । महाकश्यप स्थविरं नं ह्लापाथे हे धया
बिज्यात । थ्वबेलस धाःसा भगवानं थथे प्रतिक्रिया प्वंका
बिज्यात--

(क) “कश्यप ! अथेहे खः । ह्लापा स्थविर भिक्षुपि
आरण्यकपि दुगु खः व अरण्यवासया वर्णवादीपि नं । भिक्षाटन्
याइपि दुगु खः व भिक्षाटन्या वर्णवादीपि नं । पंसुकूलिकपि
दुगु खः व पंसुकूलिकया वर्णवादी नं । त्रिचीवर धारीपि दुगु
खः व त्रिचीवर धारणया वर्णवादी नं । अल्पेच्छपि दुगु खः
व अल्पेच्छताया वर्णवादीपि नं । सन्तोषीपि दुगु खः व
सन्तोष जुयेगुया वर्णवादीपि नं । एकान्तवासीपि दुगु खः व
एकान्त वासया वर्णवादीपि नं । असंसर्गीपि दुगु खः व

१. “साधु साधु कस्सप ! यस्स कस्सच्चि, कस्सप, सद्धा नत्थि
कुसलेसु धम्मेषु ... हिरी नत्थि ... ओत्तप्प नत्थि ...
विरियं नत्थि ... पञ्जा नत्थि कुसलेसु धम्मेषु तस्स या
रत्ति वा दिवसो वा आगच्छति, हानियेव पाटिकञ्जा कुसलेसु
धम्मेषु, नो बुद्धि ।” सं. ति. II. पृ. १७३ : दुतिय ओवादा-
सुत्तां, कस्सपसंयुत्तां; अ. क. II. पृ. १३१ । थ्व सूत्रया
अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६ पृ. ३०५ ले उल्लेख
जुयाच्चंगु दु ।

असंसर्गताया वर्णवादीपि नं । वीर्यवान्पि दुगु खः व वीर्य-
वान्या वर्णवादीपि नं ।

“अन गुह्य भिक्षु आरण्यिक व आरण्यिकताया वर्ण-
वादी खः, ... वीर्यवान् व वीर्यवान्या वर्णवादी खः
उजापितः स्थविर भिक्षुपिसं आसनद्वारा आदर सम्मान याः ।

“कश्यप ! अले अन न्हूपि भिक्षुपितः थये जुई—
गुह्य व आरण्यिक व आरण्यिकताया वर्णवादी खः— उजापितः
स्थविर भिक्षुपिसं आसनद्वारा आदर सम्मान याः । थये मने
तयाः इपि नं अथेहे जुइत सनी । गुकि याना इमितः
ताकालंतक हित व सुख जुई ।

(ख) “कश्यप ! थौकन्हे जुलसां स्थविर भिक्षुपि
आरण्यिक जूपि नं मदु, आरण्यिकताया वर्णवादीपि नं मदु ।
न भिक्षाटन् याइपि दु, न भिक्षाटन्या वर्णवादीपि । न
पंसुकूलिकपि दु, न पंसुकूलिक जुइपिनि वर्णवादीपि । न
त्रिचीवरधारीपि दु, न त्रिचीवर धारण याइपिनि वर्णवादीपि ।
न अल्पेच्छिपि दु, न अल्पेच्छताया वर्णवादीपि । न सन्तोषी-
पि दु, न सन्तोषी जुइपिनि वर्णवादीपि । न एकान्तवासीपि
दु, न एकान्तवासया वर्णवादीपि । न असंसर्गीपि दु, न
असंसर्गीपिनि वर्णवादीपि । न वीर्यवान्पि दु, न वीर्यवान्-
पिनि वर्णवादीपि^१ ।

१. “एतरहि पन, कस्सप, थेरा भिक्खू न चेव आरञ्जिका न च
आरञ्जकस्स वर्णवादिनो, न चेव पिण्डपातिका, ... न चेव

“गुह्य अन नां जाःपि, यशस्वी व चीवर पिण्डवाच
 व शयनासन ग्लानप्रत्यय भेषज्यं वस्तुया लाभीपि खः
 उजापितः स्थविर भिक्षुपिसं आसनद्वारा आदर सम्मान याई ।
 ध्व खनाः न्हीपि भिक्षुपिसं नं अथेहे जुइत सनी । गुकि यानाः
 इमितः ताकालतकं अहित व दुःख जुई । कश्यप ! धात्थें
 धाय्माल धाःसा थुकियात हे ‘ब्रह्मचारी उपद्रव, ब्रह्मचारीत
 उपद्रवले अभिप्रेरित जुयाच्चन’ धका घाई । कश्यप ! धात्थें
 धाय्माल धाःसा थौकन्हे ब्रह्मचारीपि उपद्रवी जुयाच्चन,
 ब्रह्मचारीपि उपद्रवद्वारा अभिप्रेरित जुयाच्चन ।”

गुरु शिष्यपिनि दथुई जूगु ध्व खँ बडो संवेगनीय
 तथा मार्मिक जू तथा चिन्तनीय नं ।

राजगूह्या पिप्फलि गुफाय् च्वना विज्याना च्चंहा
 महाकश्यप स्थविरयातः सेवाटहल याईपि निह्य भिक्षुपि
 वसपोलनापं च्वनाच्चंगु खः । इपि मध्ये छह्यस्यां वसपोल-
 यातः याय्माःगु ज्या खँ आदरपूर्वक याः । मेह्यस्यां जुलसां बं
 याःगु ज्यायात थःमं यानाथें च्वंक क्यनीगु । तुती सिलेगु लः
 तय्गु व मोल्हय्गु लः तय्गुलि समेत थथे याना क्यनीगु ।

पंसुकूलिका, ... न चेव तेचीवरिका, ... न चेव अप्पिच्छा,
 ... न चेव सन्तुट्टा, ... न चेव पविदिता, ... न चेव असंसट्टा,
 .. न चेव आरद्धविरिया न चेव विरियारम्भस्स वण्णवादिनो ।”
 सं. नि. II पृ. १७५-७६ : ततियन्नोवादसुत्तां, कस्सपसंयुत्तां;
 अ. क. II. पृ. १३१ । ध्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुथा. च.
 भा-६ पृ. ३०८ ले उल्लेख जुमाच्चंगु दु ।

अले छन्ह उह्यस्यां थवे मने लुइकल--

“ध्वं जुलसां न्हाबलें जि यानागु ज्यायात थःह्यं
यानार्थे च्वंक क्यनीगु । जि नं ध्वैतः याय्गु स्यू ।”

थुलि बिचाः यानाः छन्ह नय्धुंका व घना च्वंबले
उह्यस्यां मोह्लीत लः क्वाका छगः थले तथा मोल्ह्वीगु
कोथाया ल्यूने पाखे तथातल । लः क्वाकेगु थले बाफ क्यक
भद्रिचा कक लः तथा पुसातं त्क्पुया तल ।

मोल्ह्वीगु ई जूसेंली लः क्वाकेगु थल उला सोबले
बाफ वःगु खनाः “लः क्वाके धुं कल खनिका” धका भालपाः
ब्बां घना स्वविरयातः वन्दना यानाः “भन्ते ! लः क्वाके
धुन । मोल्ह्वु बिज्याहुँ” धका निवेदन यात । स्वविर
मोल्ह्वुय्गु कोथाय् बिज्याना “आवुसो ! लः हक्ति” धका
धया बिज्यासेंली भुतुली वनाः थले लः तूबले लः मदया
“सो थ्व दुर्विनीतया बानी ! फुसुलुगु थल भुतुली देखुना
गनवन थ्व ! लः क्वाके धुं कल जुई धका भालपाः जि
स्वविरयातः लः क्वाकेधुन धका धाय्धुन” धका हा हां घेपः
ज्वना लः कावनेत पिहां वन ।

अले उह्यस्यां ल्यूने पाखें क्वालः हया मोल्ह्वुय्गु
कोथाय् लः तथाबिल । थ्व खना स्वविरं बिचा याना
बिज्यात-- “लः क्वाके धुन धका धाःह्य ला आः हानं लः
मदु धाघां घेप ज्वनाः लः कावन । थ्व छु खः !” अले
बसपोलं मने लुइका बिज्यात कि उह्यस्यां याइगु ज्यायात

थुह्यास्यां सदां थःमं यानार्थे च्वंक वयनिगु खनिका धका सीका
बिज्यात । अले सन्ध्या इले उपस्थाने वया वन्दना याना
फेतुना च्वंह्यासितः स्थविरं सम्क्रे याना बिज्यासे थथे धया
बिज्यात--

“आवुसी ! भिक्षु जूपिसं थःमं यानागुयात जक थःमं
यानागु धका धाय् फय्केमाः । थःमं मयानागुयात थःमं याना
धका ह्येका धाय् मत्यो । छंला लः क्वाकेधुन धका धया
हानं लः मदु खनिका धका धाधां लः काः वन । प्रव्रजित
जूपिसं थथे याय् मत्यो ।”

“जाबा थुलिचा खँय् स्थविरं गपाय्हाकगु खँ कना
बिज्यागु” धका तँचाया व भिक्षु कन्हे खुनु स्थविरनापं
भिक्षा नं पवं मवं ।

स्थविर भिक्षा पवं बिज्याय् धुनेवं व भिक्षु स्थविरया
उपस्थाक कुले वन । “स्थविर गो ले ?” धका उपस्थाकं
न्यंसेली “स्थविर ह्यं मफय्का विहारे सं च्वना बिज्याना
च्वन” धका व भिक्षुं धाल ।

“भन्ते ! अय्सा स्थविरयातः छु माल ले ?”

“थुजा थुजागु भोजन माल” धका धाल । उपस्थाकं
उजागु भोजन तयार याना बिल । लँपु बिचे हे व भोजन
याना व भिक्षु विहारे लिहां वल । स्थविर भिक्षा बिज्यागु
थासं वसपोलयात्त काप टुक्रा छकू प्राप्त जूगु खः । व काप

टुक्रा स्थविरं थःनापं भिक्षा वंहसितः बिया बिज्यात ।
वं उकियात रंगे याना चीवर सुया पुन ।

कन्हे खुन्हु स्थविर उपस्थाकया छे भिक्षा प्वं
बिज्यात । उपस्थाकं "भन्ते ! छपिं संच मडु धका ह्यिग
ल्याय्महा भिक्षुं धाःगु सः । छपितः थ्व थ्व भोजन माल धका
धाःगु अनुसारं भोजन तयार याना बिया हयागु सः ।
व भोजन भपाः बिज्यात जुई" धका धाःबले स्थविर नःमवासे
सुम्क च्वना बिज्यात ।

विहारे लिहां वय्धुंका सन्ध्या इले वन्दना याना
फेतुनाच्चंहा व भिक्षुयातः स्थविरं थये धया बिज्यात--

"आवुसो ! छं थये थये यात सनि । प्रव्रजित
जूपिसं थये याय् मज्यू । वचन प्रकट याना भोजन पवना
नय् मज्यू ।"

अले स्थविरया उपरे तँम्बय्का, स्थविरया उपरे
वैरभाव तथा "ह्लापांया दिने लः भतिचिया खँय् जितः
ह्ये का खँ ह्लाय् मत्यो धका धाल । धाः हानं थौं वचन प्रकट
याना (विज्ञप्ति) भोजन नय्मज्यू धका धाल । थःत प्राप्त
जूगु काप नं थः उपस्थाकयातः हे बिल । अहो ! स्थविरया
ज्या !! जिं नं स्यू याय्गु !" धका मने तल । कन्हेखुनु
स्थविर भिक्षा प्वं बिज्याबले थः जुलसां विहारेसं च्वंच्वन ।
अले वं छयलेगु थलबलत कथिं दाया तच्छयानाः पर्णशालाय्
मिं तथाः मिं मनइगु सामानत मुगलं छयाना स्यंका व भिक्षु

बिसेवन । मृत्युं लिपा अबीचिले उत्पन्न जुल ।

ध्व घटना खनाः राजगृहबासी मनूते खँ जुल--

“स्थविरनापं च्वनीहा छहा भिक्षुं वसपोलया अति उपदेशयात सहयाय् मफया तँचाया वसपोलया पर्णशालाय् मि तया बिसेवन ।”

राजगृहले च्वंहा छहा भिक्षु चारिका यायां भावस्तीले ध्यंकवन । भावस्तीले ध्यंसेली जेतवने बना भगवान् दर्शन याः वन । व नापं कुशल वार्ता याय् सिधय्का भगवानं वँके— “भिक्षु ! छ गनं वयागु ?” धका न्यना विज्यात ।

“भन्ते ! जि राजगृहं वयागु ।”

“जि पुता कश्यपयातः ह्यं फुला ?”

“भन्ते ! ह्यंफू । केवल वसपोलयाथाय् च्वनीहा छहा भिक्षुं वसपोलया अति उपदेशयात सह याय् मफया तँमं वसपोलया कुटीले मि तया बिसेवन ।”

ध्व खँ न्यनाः भगवानं “भिक्षु ! आजक मखु व तँकाःगु ह्यापा नं व तँचाःगु खः । आजक वं कुटी मि तया स्यंका व्यूगु मखु ह्यापा नं वं स्यंका व्यूगु खः” धका धकाः अतीतया खँ न्यंका विज्यात ।

“अतीत समयस छहा सिङ्गिल घँहा कंगः स्वँ दक्का च्वनाच्वंगु खः । छन्हू तस्सकं वा बल । व बेसस छहा

माकः वांदायका थुरु थुरु खाखां व थासे थ्यंकवल । अले
वैतः सनाः सिङ्गिल भंगनं धाल—

“हे माक ! छंगु छयो”, ह्ला तुती ब्याकं मनूया थें
च्वं । छं च्वनेगु छे मदुला ? छाय् छे मदयकागु ?”

“हे सीङ्गिल ! सः जिगु छयो”, ह्ला तुती ब्याकं
मनूया थें च्वं । तर गुगु बुद्धि मनूतसें छे दय्किइगु सः व
बुद्धि जिके मदु धका माकनं धाल ।”

“अले सीङ्गिलं वैत थथे धाल— ‘चित्तयात्त वसे त्थ
मफूहा, शील सदाचार मदुहास्सां सुख सिय् फैमसु ।”

थ्व खँ न्यना तँचायाः ‘जिगु शील सदाचार
सनिका आः छे’ धका धका सिङ्गुहा वनाः वया स्वं-स्यंका
बिल ।

“भिक्षु ! व बेलस माकः जुया च्वंहा आः कश्यपनापं
च्वंहा कुटी मि तःहा भिक्षु खः । भंगः जुया च्वंहा जुलसां
जि पुत्ता कश्यप सः ।”

थुलि खँ कनेधुंका “जि पुत्तायातः उजापिं मूखंत नापं
च्वनेगु सिबे याकवा च्वनेगु हे ज्यू” धका धयाः थ्व सिद्ध
ग्यंका बिज्यात—

“वरञ्चे नाधिगच्छेय्य, सेय्यं सबिसमत्तनो ।

एक चरियं दल्हं कयिरा, नत्थि आले सहायता ॥”

अर्थ—

“भरसक थः स्वया गुणीपि लिसे च्वने फय्केमाः ।
उजापि चूमलासा थःसमान गुणदुपि नापं च्वनेगु । तर थः
स्वया कमसल गुण दुपि नापं गुबलें मच्चनेगु । थुजापि नापं
च्वनेगु सिबे याकचा च्वनेगु कल्याणकर जुई । छायाःसा
निर्बुद्धि मूर्खते पाखें कुशलधर्म अभिवृद्धि यायेत गुहाली जुइ
मखु^१ ।”

थुजागु घटनात वसपोलया जीवने घटेजुगु दुगुलि नं
शायद वसपोल स्थविरं उपरोक्ताकारं भिक्षुपित्तः दुर्विनीत
आदि धका धया विज्याःगु जुइफू ।

विविध कारणत

Dhamma.Digital

थेरगाथट्टकथा भा-२. पृ. ६३१: वज्जीसस्थेरगाथा-
वण्णना अनुसार असीतिमहाश्रावकपिनि नामावलौले वस-
पोल महाकश्यप स्थविरया नां फिन्हेगुगु (१७)थासे दु^२ ।

अप. दा अ. क. पृ. ६२: बुद्धापदान वण्णनाया धापु
कथं यमकप्रातिहार्यं लिपा भगवान् बुद्ध व वसपोलया

१. धम्म. प. अ. पृ. २३, बालवग्गो ।

२. लेखकया बु. म. भा-१ पृ. ६० ले च्वंगु पादटिप्पणीले असीति-
महाश्रावकपिनि नांया धलपी दु ।

श्रावकपितः अत्यधिक लाभसत्कार प्राप्त जुइ लगेजुल^१ ।
अले भगवान् बुद्ध कोशम्बीले च्वनाच्चंगु बखते मनूत कापः,
वासः आदि ज्वना विहारे वना “शास्ता गन दु ? सारिपुत्र
गन दु ? महामौद्गल्यायन गन दु ? महाकश्यप गन दु ?”
धका मात्तुमाला जुइगु जुया च्वन^२ ।

छगू समयस, भगवान् वैशालीस च्वनाच्चंगु बखते
परिनिर्वाण जुइहा महाप्रजापति गौतमी “बुद्ध, युगल श्रावक-
पिं, महाकश्यप, नन्द, आनन्द व राहुर्लपिं परिनिर्वाण जुया
बिज्याय् न्हाबहे जि परिनिर्वाण जुय्माल” धका धया
बिज्यागु दु^३ ।

वसपोलयात सिथं यंकुगु बखते बुद्ध, युगल श्रावकपिं
व महाकश्यप स्थविरपिं नं ल्यू ल्यू दुगु खः^४ ।

मत्रा कापिलानी स्थविरा अरहत्ती जुय्धुंका वसपोलं
महाकश्यप स्थविरया गुण लुमंका थेरीगाथापालि पृ ४१४ः
महाकापिलानि थेरीया गाथाले थथे धया बिज्याःगु दु—

“पुत्तो बुद्धस्स दायादो, कस्सपो सुतमाहितो ।

पुब्बेनिवासं यो वेदि, सग्गापायं च पस्सति ॥”

१. लेखकया बु. म. भा-२. पृ. ३४ : चिञ्चामाणविका ।
२. धम्म. प. अ. क. पृ. ८६ : देवदत्तवत्थु; यमकवग्गो ।
३. लेखकया बु श्रावि. च. भा-१. पृ. १३८ : महाप्रजापतिगौतमी ।
४. लेखकया बु. श्रावि. च. भा-१. पृ. ५० : महाप्रजापतिगौतमी ।

अर्थ—

“बुद्धया दाय्याद प्राप्त याना विज्याःह्य बुद्धपुत्र कश्यप सुसमाहित जुया विज्याःमु दु । वसपोलं पूर्वेनिवासानुस्मृति नं सिया विज्याः तथा स्वर्गं नर्कं नं स्वया विज्या’ ।”

भगवानं नन्द स्थविरयातः देवकन्या उपलब्ध याना बिई घंगु आशां नन्द स्थविरं ब्रह्मचर्यं पाले यानाच्चन घंगु खं भगवानं सारिपुत्र, महामौद्गल्यायन तथा महाकश्यप महास्थविरपित्तः कना विज्यासेली सारिपुत्रादि महाकश्यप महास्थविरपि वनाः नन्दयातः लज्जित याका विज्यात धका जा. अ. क. I-II. पृ. ४४२: सङ्गामावधर जातक नं. १८३ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

छको, शास्ता असीतिमहाश्रावकपि मध्ये न्यासःपि भिक्षुपिलिसे राजगृहले भिक्षा पवं विज्याबले छन्हु, छगू उत्सवया दिने, न्यासःपि मस्त माल्पा मधिया कू ज्वंकाः नयरं पिहा वना छगू बगीचाय् वनाच्चंगु खन । बभस्तेसं शास्ताबाहः खना वन्दना याना वन । इमिसं छह्य हे भिक्षुयातः “मधि कया विज्याहुँ” धका मधाः । इपि वने धुंसेली भगवानं भिक्षुपित्तः थथे धया विज्यात—

“भिक्षुपि ! मधि नय्ला ?”

“भन्ते ! गन कया मधि नय्गु ?”

“छु छिमिसं मखंला मस्त मधि कू कुबिका वंनु ?”

“भन्ते ! पुजापिं मस्तेसं सुयातः मधि विइ धका !”

“भिक्षुपिं ! यद्यपि थ्व मस्तेसं जितः वा छिमितः मधि मब्बू । किन्तु मधिया मालिक भिक्षु ल्यूने वया च्वन । मधि नया तिनि वनेमाः ।”

भगवान्या मने सुं भिक्षुया उपरे ईर्ष्या वा द्वेषभाव मदु । थुलि धयाः भिक्षु सङ्घपिं व्वना भगवान् छथाय् सिमा किचले फेतुना विज्यात ।

ल्यूने वया च्वंहा महाकश्यप खनाः मस्तया मने स्नेह उत्पन्न जुल । ह्यछह्यं प्रीति फैले जूगुया कारणं मस्त व्वाय् वना मधि कू दीके बिया स्थविरयातः पञ्चाङ्ग प्रतिष्ठित वन्दना याना मधि कू नापं न्होने तथा “भन्ते ! थ्व मधि स्वीकार याना विज्याहुं” धका विन्ति यात ।

अले स्थविरं मस्तेत थये धया विज्यात—

“भगवान्, भिक्षु सङ्घपिं नापं सिमा किचले च्वना विज्यानाच्वन । छिमि बिय्गु वस्तुत भिक्षु सङ्घयातः इना ब्यू ।”

“हवस्, ज्यू” धया मस्त स्थविरनापं वना भिक्षुपितः मधि बियाः छखेलिना फेतुत । मधि नय् धुं कुसेली मस्तेसं महाकश्यप स्थविरयातः ह्ला सिलेत लः बिल । थुगु वखते भिक्षुपिसं थये धाल— “थ्व मस्तेसं इवा स्वया भिक्षा बिल ।

बुद्धयातः वा भिक्षुपितः मधि लःमह्लासे महाकश्यप स्थविर-
यातः कू नापं मधि लःह्लात ।” इमि खँ न्यनाः शास्तानं यथे
धयाबिज्यात—

“भिक्षुपि ! जि पुत्र महाकश्यप थें ज्याःह्य भिक्षुयातः
देवमनुष्यपिनि नं यः । इमिसं उजाह्य भिक्षुयातः चतुप्रत्यय-
द्वारा पूजा याहे याः ।”

थुलि धया बिज्यय् घुँका कारण स्वाका थथे सिलः
ब्वनाः बिज्यात—

“सीलदस्सनसम्मघ्नं, धम्मट्ठं धम्मवेदिनं ।
अत्तनो कम्म कुब्बानं, तं जनो कुरुते पियंति ॥”

अर्थ—

“चतुपारिशुद्धिशीलं युक्त जुया, मार्गफलयात साक्षा-
त्कार याना, नवविध लोकोत्तरधर्म^१ प्रतिष्ठित जुया, प्यंगू
सत्ययात थुइका, थःगु कर्तव्य पालन याइह्यसितः मनूतसें प्रेम
याई^२ ।”

छन्हू, अनुरुद्ध स्थविर पंसुकूल काप मामां राजगूहया
लँपुई वनाच्चंगु खः । व बेलस थ्वयां स्वंगू जन्म ह्यापा
वसपोलया पत्नी जुया बिज्याःह्य जालिनी देवकन्यां थ्व खँ

१. नवविध लोकोत्तरधर्म धयागु — सोतापत्ति मार्गं व फल,
सकृदागामी मार्गं व फल, अनागामी मार्गं व फल, अरहत्मार्गं
व फल तथा असंस्कृत निर्वाण धातु खः ।

२. धम्म. प. अ. क. पियवग्ग; पञ्चसतदारकानं वत्थु ।

सीकाः फिस्वकू (१३) हाक व प्यकू हाक (४) व्या दुगु काप
टुक्रा छकु फोहरगु थासे तया बिल । स्थविरं खनाः व काप
कया चीवर सुइत सन । व चीवर सूगु दिने भगवान् सहित
असीतिमहाश्रावकपि मुनाच्चंगु खः । चीवर सूवले महाकश्यप
महास्थविर क्वे पाखे, सारिपुत्र महास्थविर दथु पाखे व
आनन्द महास्थविर च्वेपाखे च्वना विज्याःगु खः । असीति-
महाश्रावकपिसं मुलुई सुका तल धका धम्म. प. अ. क. पृ.
३७१ : अनुरुद्धत्थेर वत्थु, अरहन्त वगगले उल्लेख जुयाच्चंगु
दु ।

छन्हु, वनवासी तिस्स भ्रामणेरे च्वनाच्चंगु थासे उपा-
ध्याय जुया विज्याःह्य सारिपुत्र महास्थविर विज्यात । व
बेलस थः अन वनेगु खं महामौद्गल्यायन महास्थविरयातः
व महाकश्यप महास्थविरयातः कना विज्यात । अले महामौद्-
गल्यायन व महाकश्यप महास्थविरपि नं वनवासी तिस्स
भ्रामणेरे याथाय् विज्यात धका धम्म. प. अ. क. पृ. ३२६ :
वनवासी तिस्सत्थेरवत्थु, बालवगगले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

वसपोल महाकश्यप स्थविरया नां न्हाथाय्सं न्हागु
सूत्रे नं सारिपुत्र व महामौद्गल्यायनपिनि नांया क्वे उल्लेख
जुयाच्चंगु खने दु । गथे कि म. नि I. पृ. २६३ :
महागोसिङ्ग सूत्रे — सारिपुत्र, महामौद्गल्यायन, महाकश्यप,
अनुरुद्ध, रेवत, आनन्दपिनि नां दु । अं. नि-६. पृ. २० :
सोप्पमुत्ते-सारिपुत्र, महामौद्गल्यायन, महाकश्यप, महाकच्चान,

महाकोट्टित, महाचन्द्र, महाकप्पिन, अनुरुद्ध, रेवत व आनन्दपिनि
नां उल्लेख जुयाच्चंगु दु । सं. नि. II. पृ. १३२ : चञ्जमसुत्त,
धातुसंयुत्तले— सारिपुत्र, महामौद्गल्यायन, महाकश्यप,
अनुरुद्ध, पूर्ण मन्त्रारिपुत्र, उपात्ती, आनन्द व देवदत्तया मां
दु ।

विमु. म. I. पृ ५० : सीलनिहेसले शीलया विभाजन
यासे— (१) प्रकृति शील, (२) आचार शील, (३) धर्मता शील
तथा (४) पूर्वहेतुक शील धका क्यनातःथाय् महाकश्यप थें
ज्याःपि शुद्ध प्राणीपिनि व बोधिसत्त्वपिनि शील 'पूर्वहेतुक-
शील' खः धका उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

छगू बखते, एकान्तले च्वनाच्चंहा देवदत्तया मने थधे
खँ लुल— "सारिपुत्रया परिषद्, महामौद्गल्यायनया परिषद्,
महाकश्यपया परिषद् धका इमिसं थःथगु प्रमुखता कयाच्चन ।
जि नं छगू प्रमुखता काय्माल" धका सुमं. वि. I. पृ. १५४ :
सामञ्जफलसुत्तवण्णानाले उल्लेख यानातःगु दु ।

आयुष्मान् महाकश्यप नापं च्वनीपि अति विश्वासीपि
निहा भिक्षुपि दुगु खः । इपि नापंतुं भिक्षा पवं वनीगु, नापंतुं
च्वना इना चना नइगु । इपि गुबलें बाया मच्चं । अले धर्म
सभाय् इमि सम्बन्धय् खँ चर्चा जुल । अले भगवानं "भिक्षुपि ।
ध्व छुं आश्चर्यंगु खँ मखु । ह्हापा ह्हापा पण्डितपि स्वंगू
प्यंगू जन्म तक नं अति विश्वासी जुया च्वना च्वपि दुगु खः"

धका वित्तसम्भूत जातक^१ या खँ कना विज्यात ।

व बेलस महाकश्यप स्थविरया काप परका तःगु पंसुकूल चीवर साब ऊयातुसे च्वं । भगवान्यातः ध्व खँ न्यंकल । भगवानं “भिक्षुपि सुकां थाना परकेगु” धका धया विज्यात । अथे यायबले चीवर चो ताःहाक जुल । भगवान्यात ध्व खँ न्यंकल । भगवानं “भिक्षुपि ! ताःहाक जूगु चाना छ्वय्गु” धका धया विज्यात । अले हानं उगु थासं सुका जक पिहाँ वइगु । भगवान्यातः ध्व खँ न्यंकल । भगवानं “भिक्षुपि ! ल्यूने पाखें तवयंका सुइगु” धका धैविज्यात । (महा. व. पा. पृ. ३१५ : चीवरवखन्धकं; अ. क. III. पृ. ११६८) ।

×

×

×

Dhamma.Digital

[३] बुद्ध परिनिर्वाणं लिपाया घटना

कुशीनगर पाखे

जन्म जुइबले नाम-रूप घाना वइगु दु थें जन्मलिसे मृत्यु नं स्वाना वःगु दई । जन्म व मृत्युया नियम सर्वब्यापि खः । जन्म जुक्को प्राणीपि मृत्यु जुया अन्त जुई । राग, द्वेष व मोहयात क्षय याय् धुं कुपि हानं जन्म जुई मखु । थुकि-यात हे जन्म मृत्युं मुक्त जूपि धका धाई । थ्व प्रकृतिनियमं सुनं मुक्त जुई मखु । चाहे व गरीबह्य जुई माः चाहे धनी । चाहे जुजु जुय्माः चाहे प्रजा । चाहे विद्वान जुय्माः चाहे मूर्ख । चाहे त्यागी जुय्माः चाहे भोगी । चाहे मिसा जुय्माः चाहे मिजं । चाहे पशु जुय्माः चाहे देव । चाहे भिक्षु जुय्माः चाहे गृहस्थी । चाहे बुद्ध जुय्माः चाहे प्रत्येकबुद्ध ।

थ्वहे प्रकृतिनियमया दुने लाना शाक्यमुनि गौतम बुद्ध नं च्येदं (८०) या अवस्थाय् कुशीनगरे च्वंपि मल्लपिनि शालोदधाने थनि न्यी न्यास व स्वीछदं (२,५३१) न्हापा

परिनिर्वाण जुयाः विज्यात । परिनिर्वाण जुया न्हेनु दयाच्चंगु
बखते महाकश्यप महास्थविर पावानं^१ कुशीनगर स्वयाः
न्यासःपि (५००) भिक्षुपि लिसे लँपुई वना च्वंगु खः । अले
लिपा लँसिथे च्वना त्यानुलंका च्वं बले वसपोलं कुशीनगर पाखें
छह्य आजीवक (=अबौद्ध सन्यासी) वयाच्चंगु खना
विज्यात । वया ल्हाती मन्दार घँगु स्वाँ नं दुगु खः । अले
स्थविरं वैके थथे न्यना विज्यात—

“आवुसो ! जिमी शास्ता शाक्यमुनि गौतम बुद्धयातः
छं ह्यस्यूला ?”

अले आजीवकं “जि वसपोलयातः ह्यस्यू । वसपोल
कुशीनगरे परिनिर्वाण जुया विज्यागु थनि न्हेनु दत” धका
धया थःगु ल्हातीच्चंगु मन्दार घँगु स्वाँ नं अनं हे ज्वना
वयागु खः धका स्वाँ क्यन ।

अकि पञ्चसतिकवखन्धक मूल पालिले^२ थथे धया
तःगु—

-
१. पावानं कुशीनगर ३ गू गाउत दु । उदा. अ. क. पृ. २८१:
चुन्दसुत्तवण्णना, पाटलिगामियवग्गो ।
 २. चुल्ल. व. पा. पृ. ४०६; अ. क. III. पृ. १३८६; थथेहे
महापरिनिब्बानसुत्ते नं उल्लेख जुयाच्चंगु दु । दी. नि. II. पृ.
१२४; अ. क. II. पृ. ३२१. धुकिया अनुवाद लेखक्या बुद्धा.
च. भा-६. पृ. ३१८ व ३२२ ले दु ।

“...श्रमण गौतम मदुगु थनिं न्हेनु दंत । थ्व मन्धार
स्वां जि अनं हे ज्वना वयागु खः । आवुसो ! अले अन गुपि
अवीतरागी भिक्षुपिं दुगु खः इपिमध्ये गुलिं भिक्षुपिं छयले
लाहा तयाः ख्वल; ग्वारा ग्वारा तुला ख्वल । याकनं हे
भगवान् परिनिर्वाण जुया विज्यात । याकनं हे सुगत परि-
निर्वाण जुया विज्यात । याकनं हे लोकं मिखा तनावन । अन
दुपिं वीतरागी भिक्षुपिसं जुलसां “संस्कार अनित्य खः गनकया
नित्य जुय् फई !” धका होस तयाः धैर्यं तयाच्चन ।”

थ्व खँ न्यनाः अन च्वनाच्चपिं भिक्षुपिं ख्वय् लगे जुल ।
थुकथं रुवावासी जुयाच्चं बले छह्य बुढा जुइका प्रव्रजित
जुयाच्चंहा सुभद्र धैह्य भिक्षुं थथे धाल—

“छाय् ख्वया च्वनेगु ? वसपोल दुत्तले कीतः वसपोलं
न्हाबले थ्व याय्माः, व याय्माः धका धाइगु । हानं थथे
याय् मज्यू, अथे याय्मज्यू धका कीतः चिना तय्त, कीतः सते
याय्त नियम जक दय्का विज्यात । आः कीपिं वसपोलया
बन्धनं मुक्त जुल । आः कीतः गथेमाल अथे याय्जिल । छु
मन्दु व याय्, छु मन्मदु व याय् मखु ।”

थ्व खँ न्यनाः महाकश्यप स्थविरया मने भालां सूथें
जुल ।

अकिं महापरिनिब्बान सूत्रे^१ महाकरयप स्थविरं थथे
धया विज्यागु—

“आवुसो ! व बेलस व समूहले सुभद्र धैह्य बुढा
जुइका प्रव्रजित जूह्य भिक्षु छह्य दुगु खः । आवुसो ! अले व
बुढाजुइका प्रव्रजित जूह्यस्यां भिक्षुर्पितः थथे धाल—‘आवुसो !
मौल मात शोक व विलाप याय्मते । व महाश्रमणयापाखें
कीर्पिं मुक्त जुल । ‘थ्व याय्ज्यू, थ्व याय्मज्यू’ धैगु खं यान्ताः
कीर्पिं पीडित्त जुयाच्चवनागु खः । आः कीसं छु याय्मन्दु व
याय्, छु याय् मन्मदु व याय्मखु’ ।”

सु थ्व सुभद्र धैह्य भिक्षु ?

सु थ्व सुभद्र धैह्य भिक्षु ? छाय् थ्वं अथे धाःगु ?

खः, जबले मनूते नुगले वरैभाव गडे जुयाच्चवनी अबले
मौका चूलाय्वं उकिया प्रतिक्रिया पिहाँ वय्यो । थुजागु हे
वरैभावया कारणं देबदत्तं बुद्धयातः कल्प कल्पनिसें लित्तु-
लिना जुल । अतः वरैभाव धयागुलि थुगु जुनिजक मखु लिपा
यागु जुनि थ्यंकं अनर्थं याय्फू ।

१. युक्रिया अनुवाद लेखकया बुध्वा. च. भा-६. पृ. ३१६ ले उल्लेख
जुयाच्चवंगु दु ।

थ्व सुभद्र घैह्य भिक्षु श्रद्धा दुह्य खः । तर वैके बुद्धि मदु । व बुढा जुइका तिनि प्रव्रजित जूह्य खः । वैके विवेक बुद्धिया कमी दुगु खः । व अन्ध भक्त खः । बुढा जुइका प्रव्र-जित जुइपिनि बारे स्वयं भगवान् बुद्धं अं. नि-५. पृ. ३४१ः दुतियबुइडपब्बजित सूत्रे थथे धया विज्यागु दु—

“भिक्षुपिं ! न्याता गुणं युक्तपिं बुढा जुइका प्रव्रजित जुइपिं भिक्षुपिं दुर्लभ । छु न्याता धाःसा— (१) आज्ञा पाले याइपिं दुर्लभ, (२) वांलाक खँ स्वीकार याइपिं दुर्लभ, (३) आदरतया खँ न्यनीपिं दुर्लभ, (४) धर्मकथिक जुइपिं दुर्लभ तथा (५) विनयधर जुइपिं दुर्लभ ।”

व जुलसां आतुमवासी नौ कुलयाह्य खः । व भिक्षु जुल । वया नां सुभद्र खः । छन्हु, फिनिसत्या (१,२५०) भिक्षुपिं नापं भगवान् कुशीनगरं आतुम नगरे विज्यात ।

“फिनिसत्या भिक्षुपिं लिसे भगवान् आतुम नगरे विज्याइगु जुयाच्चन” घैगु खबर न्यनाः सुभद्र भिक्षुया मने वसपोलपितः यागु दान वीगु श्रद्धाचित्त उत्पन्न जुल । अले वं श्रामणेरे जुयाच्चं पिं थः काय्पिं निह्यसितः सःताः “छिपिं छेँखाप्वा पत्तिकं वना सँ, दान्ही खाना ध्यो, चिकं, ची आदि नय्गु सामानत मुंकाहति” धका छवत । इपिं वना अथे यात ।

व श्रामणेरे मस्त जुलसां प्रियभाषीपिं जुयाच्चन । इमि प्रिय वचन न्यनाः दान्ही सँ खाय् मोपिसं नं दान्ही सँ

खात । अले “छु माः ?” धका न्यनीबले इमिसं “जिमि अबुजुं बुद्ध सहित फिनिसःत्या भिक्षुसंघयातः यागु दान बीगु मने तयाच्चन । जिमितः नय् त्वनेगु वस्तु बाहेक मेगु छुं माःगु मद्रु” धका धाइगु मनूतसें इमितः नय्गु वस्तुत बिइगु । बिइबले नं मात्रा मस्वःसें इमितः गुलिमाल उलि बिइगु । इमिसं ज्वनायंकेमफुगुयात मनूत छ्वया तय्के छ्वइगु । थुकथं इमिसं प्रसस्त मात्राय् खादचवस्तुत मुं कल ।

भगवान् आतुमले थ्यंक बिज्याना भुसागार धाःथाय् च्वना बिज्यात । संघ्याइले सुमद्र भिक्षु गामे वना मनूतेत थथे धाल—

“उपासकपिं ! जिं भगवान् बुद्ध सहित फिनिसःत्या भिक्षुपितः भोजनः याकेतिना । जि श्रामणेर काय्पिसं प्रसस्त मात्राय् नय्गु वस्तुत मुं काहःगु दु । जिं छिकर्पिके छुं पवना मच्चना । जिं छिकर्पिके केवल ज्या-जि याय्त गुहालि जक पवनाच्चना ।”

“ध्व ध्व थलभलत माः” धका थल-भल ज्वंकाः विहारे भुतु दय्का छकु हाकुगु कापतं ह्ये चिना वथें तुं मेगु हाकुगु कापतं न्यया “थथेया अथेया ” धका धया च्छिछ्यंकां नय्गु तयार याकल । कस्तीया लड्डु दय्का द्वलंदो खर्चयानाः नय्गु तयार यात । यागुले न्या, लाः, कस्ति, फलफूल आदि नं तल । भोजन मग मग बास वः ।

कन्हे खुनु भगवान् आतुम नगरे भिक्षाटनार्थं पिहाँ बिज्यात । अले मनूतसें धाल— “भगवान् जा भिक्षाटनार्थं पिहाँ बिज्याय् धुंकल । छपिसं सुया निंति थुलिमसि भोजन तयार याना बिज्यानागु ?” थुलि न्यने मात्रं गुजागु वस्त्र पुना भुतुली भोजन तालाकाच्चंगु खः उजागु हे छातं आत्तं चा चां ब्वां वना भगवान् याथाय् वना जःपागु पुलि बे च्या वन्दना याना “भन्ते ! जिगु भोजन स्वीकार याना बिज्याहुँ” धका सुमद्रं विन्तियात ।

खँ सिया बिज्यासां नं श्रावकपिनि निंति शिक्षापद दय्केगु विचारं अथवा मेगु छुं कारणं याना गुबलें गुबलें भगवानं प्रश्न न्यना बिज्याइगु । अकि थन नं वसपोलं सुमद्रयाके थथे न्यना बिज्यात—

“भिक्षु ! थ्व यागु भोजन छन्तः गनं प्राप्त जुल ?”

सुमद्र भिक्षुं थःमं यानागु खँ ब्याकं शुरुंनिसें भगवान् यातः कन । थुलि न्यना भगवानं वैतः “तुच्छपुरुष ! थ्व अधार्मिक खः । थ्व धार्मिक मखु । थ्व अनुरूप जू, थ्व अनुरूप मजू, थ्व श्रामाण्यिक खः, थ्व अश्रामाण्यिक खः । थ्व कप्पिय खः थ्व अकप्पिय खः । थ्व याय्त्यो, थ्व याय्मत्यो । थथे याय्ज्यू, थथे याय् मज्यू । प्रव्रजित जुयाच्चंह्य छं गय्याना थथे यानागु ? थुगु ज्याखं याना अप्रसन्नपि प्रसन्न जुय्फैमखु । वरु गुलि गुलि प्रसन्न जूपिनि मन नापं स्यना अप्रसन्न जुय्फु” धका धया बिज्याना धार्मिक खँ कना निन्दा याना भिक्षु-

पितः सम्बोधन-याना विज्यासे अथे धया विज्यात—

“भिक्षुपि ! प्रव्रजित जुया च्वंपिसं अकप्पिय वस्तु स्वीकार याना काय्मज्यू । गुहास्यां स्वीकार याई वैतः आपत्ति (=दोष) लाई । न्हापा नौ जुया च्वंहास्यां कैंची, खोचा दुगु वट्टा ज्वना जुइमज्यू । गुहास्यां ज्वना जुई वैतः दुष्कृत्य आपत्तिलाई” धका शिक्षापद दय्का विज्यात ।

थुकथं नियम दय्का विज्याना “छं प्राप्त यानातःगु थ्व अकप्पिय (=अमुचित, अधार्मिक) भोजन याइपि अनेक जन्मतकं अपाय्ले लाः वभेफू । छंमु भोजन माःगु मदु” धयाः भगवान् भिक्षुसंघपि व्वत्ता भिक्षाटन् याः विज्यात । छंहास्यां हे सुमन्नं भिक्षुया भोजन ग्रहण मयाः^२ ।

थुकिं याना सुमन्नं भिक्षुया मने ताव दुःख जुल । दुःख जक मखु बुद्धया प्रति तें नं पिहांवल । “न्हागुं खँ स्यू” धका धथा जुइहास्यां यदि भोजन स्वीकार याय्गु मन मदुसा न्हापां तुं मनू छ्वया हया सूचना बीके माःगु खः । आः थुलिमसिं ज्वरे याना तय् धुंगु भोजन छु याय्गु का ! व्वीका तय्धुंगु नय्गु पदार्थ हदं अपो तःसा न्हेनु सिबे अपो छु तय्-फई । थुलि नय्गु सामानत दुगु जूसा जिमु जीवनकाछि नय्त

१. महा. व. पा. पृ. २६२-६३: बुद्धपब्बजितवत्थु, भेसज्ज-वखन्धकं । सुमं. वि. II. पृ. ३१३-१४: महापरिनिब्बानसुत्त-वण्णना ।

२. सुमं. वि. II. पृ. ३१४: महापरिनिब्बानसुत्तवण्णना ।

गाइगु । थ्वं याना व सारा वस्तुत स्यंका विल । थ्व जिह्वा
हितैषी मखु खनिका धका मने दागा तल । उबलेसं निसें वया
मने भगवान्या उपरे वैरभाव स्वच्चाना च्वंगु खः । तुर
भगवान्या न्ह्यौने छुं धाय् मफू । वया मने थथेनं जू “थ्व
उच्चकुलं प्रव्रजित जूह्म महापुरुष खः । यदि जिं छुं धाल
धाःसा जितःहे हक्के फू ।”

थुकथं वया मने तँ दुगु खः । वैरभाव सुलाच्चंगु खः ।
थुजागु हे मने सुलाच्चंगु वैर भावया कारणं यानाः देबदत्तं
भगवान्यातः दुःख कष्ट विल । थुजागु हे कथं मने सुला-
च्चनीगु क्लेशयातः ‘अनुशय’ धाइगु खः । अर्कि भगवान्
परिनिर्वाण जुल धैगु खँ ताय्कथं वयामन प्रसन्न जुया थथे
धाःगु खः धका सुमं. वि. II. पृ. ३१५: महापरिनिर्वाणसूत्र-
वर्णनां उल्लेख यानातल ।

सुमद्रया थ्व खँ न्यनाः महाकश्यप महास्थविरया मने
संवेग उत्पन्न जुल—

“अहो ! भगवान् परिनिर्वाण जुया नकतिनि छवाः
तिनि दत्त । आःतकं वसपोलया सुवर्णमय शरीर दःहे दनि ।
दुःखसिया प्राप्त याना कया बिज्याःगु वसपोलया शासने थुलि
याकनं पुथं दया वल । यदि थुजागु कुविचार दुपि भिक्षुपि
अपो दयावल धाःसा अथवा थुजापितः मेपिसं नं तिबः बिल-
धाःसा थ्व बुद्धशासन याकनं हे अन्तः जुय्फू । सम्भव दु कि
भगवान्या पावचन बितेज्वी धुंकल धका पापक भिक्षुपिनि

पक्ष अपो दया ध्व सद्वर्म याकनं लोप जुय्फू । गबले तक धर्मविनय त्यके जुया च्वनी अबले तक शास्ताय सद्वर्म लोप-जुय् फेमखु^१ ।”

हानं वसपोलं थथे मने ल्वीका बिज्यात—

“यदि ध्व बुढाहा भिक्षुयातः थनसं तुयुगु वसतं पुंके बिया नौ इय्का पितिना छ्वय् धाःसा मनूतसें ‘श्रमण गौतमया शरीर दानी बलेहे श्रमणपिनि दथुई ल्वापुजुल’ धका जिमितः दोषारोपण याय्फू” धका स्थविरं धैर्यं तया बिज्यात ।

“भगवानं देशना याना बिज्याःगु धर्मत माःहना मतःगु स्वां थें खः । उजागु स्वांयातः फसं पुइका चिच्चा-मिच्चादंके फू । वथेंतुं थन थुजापि पापक भिक्षुपि अपोदया वइगु घरी समय बितेजुयावंलिसे विनयले छगू निगू शिक्षापद मदया वनेफू । सूत्रे नं छगू निगू प्रश्नत नाश जुया वनेफू । अभिधर्मं नं छगू निगू खण्डत मदया वनेफू । थुकथं मूल नाश जुय्वं क्रमशः कीपि पिशाचत थें जुय्फू । अतः धर्मसङ्गायना याय्माः । अले सद्वर्म चिरस्थायी जुय् फई । थथे जुल धाःसा बल्लागु सुकाते हनातःगु स्वांमायातः फसं पुइका चिच्चामिच्चा दंके मफइ थें ध्व धर्मविनय नं निश्चल जुया स्थिर जुया च्वनेफू” धैगु विचार नं वसपोलया मने लुया-वल ।

१. सुमं. वि. II. पृ. ७: बाहिरनिदानकथा; सुमं. वि. II. पृ. ३१५: महापरिनिब्बानसुत्तवण्णना ।

थुजाथुजागु हे कारण खना भगवानं जितः स्वंगू
माउत वया लँ स्वः बिज्याःगु जुइमाः । स्वंगू उपदेशद्वारा
उपसम्पदा याना बिज्याःगु जुइमाः । थःगु चीवर जितः
बिया चीवर हिलाफुला याना कया बिज्याःगु जुइमाः ।
आकाशे लाहा संका चन्द्रोपम प्रतिपदाया उपदेश जितः
साक्षितया कनाबिज्याःगु जुइमाः । स्वको स्वको तक जितः
शासनया दायाद भाला बिया बिज्याःगु जुइमाः । गुलितक
जि प्रथमादि ध्याने च्वनेफु उलितक कश्यप नं च्वनेफू धका
धया बिज्याःगु जुइमाः । थुकथं संग्रह याना भगवानं जितः
थःगु थासे तया बिज्यात । जि थें ज्याःह्य भिक्षु दय्क दय्कं
शासनयात हानी जुइका च्वनेमज्यू । अधर्मवादीत बःलाय्
न्ह्यबः हे, अबिनयवादीत बःलाय् न्ह्यबः हे, अधर्म प्रकाश जुइ
न्ह्यबः हे धर्म व विनयया सङ्गायना याय्माः । अले भिक्षुपिसं
थःथःगु सामर्थ्य अनुसार धर्मविनय अध्ययन याना उचित व
अनुचित छुटे याय्फई । अले थुजापि पापी भिक्षुपि स्वयं
निग्रहित जुई व हानं छयीं धस्वाके फइमखु । शासन थिर
जुया अभिवृद्धि जुई । थथे मने लूगु खँ वसपोलं सुयातं
मघाःसे ख्वयाच्चपि भिक्षुपितः धैर्यं बिया बिज्यात ।

अकि पञ्चसतिकवखन्धकले^२ थथे उल्लेख यानातःगु—

१. सुमं वि. II. पृ. ३१५-१६: महापरिनिव्वानसुत्तवण्णना; सुमं.

वि. I. पृ. ६: बाहिरनिदानकथा ।

२. थ्व पञ्चसतिकवखन्धकया अनुवाद लेखकया बुधा. च. भा-६.

पृ. ३२२ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

“आवुसो ! अधर्मं प्रकाशं जुहं न्हो, धर्मं प्रतिक्षेपं यायं न्हो; अविनयं प्रकाशं जुहं न्हो व विनयं प्रतिक्षेपं यायं न्हो; अधर्मवादी बलवान् जुहं न्हो व धर्मवादी कमजोरं जुहं न्हो; अविनयवादी बलवान् जुहं न्हो व विनयवादी कमजोरं जुहं न्हो— आः कीसं धर्मविनयया सङ्गायना-
घायन्तु ।”

परिनिर्वाणं जुहं न्हो भगवानं थथे नं धया विज्याः गु-
दु—

“यो वो, आनन्द, मया धम्मो च विनयो च देसितो पञ्जत्तो सो वो ममच्छयेन सत्था ।” (दी. नि. II. पृ. ११८ महापरिनिब्बानसुत्तं) ।

अर्थ—

Dhamma.Digital

“आनन्द ! गुगु जिं छिमितः धर्मं व विनयया उपदेशं यानातंगु दु, प्रकाशं यानातंगु दु जि मद्यवं वहे छिमि शास्ता (=गुरु) जुई ।”

१. “हन्द मयं, आवुसो, धम्मं च विनयं च सङ्गायाम । पुरे अघम्मो दिप्पति, धम्मो पटिवाहियति; अविनयो दिप्पति विनयो पटिवाहियति; पुरे अधम्मवादिनो बलवन्तो होन्ति, धम्मवादिनो दुब्बला होन्ति; अविनयवादिनो बलवन्तो होन्ति, विनयवादिनो दुब्बला होन्ति ।” चूल. व. पा. पृ. ४०६: पञ्चसतिककण्ठकं ।

चिताय् मि मच्या

उखे कुशीनगरया मकुटबन्धन धाःथाय् प्यह्य मल्लतसें भगवान्या चिताय् मि तल । तर मि तय् मफू । भगवान्या शरीर तथातःगु श्रीखण्डया चिता मण्डप १२० कू ह्यकुच्छि ताःहाक' । प्यह्यस्यां मि तय् मफुसेंली च्याह्यस्यां मि तल । अय् नं मि मकः । अले फ़िखुह्यस्यां मि तल । अय् नं चिताय् मि मकः । अन्तस स्वीनिह्यस्यां ह्यति निपु निपु चिलाख ज्वना मि तल नं मि कय्के मफुसेंली पंखां गाल, भौनं पुल, ह्युतुं पुल, अनेक प्रयत्न यात नं चिताय् मि कय्के मफुत । अले कुशीनगरयापि मल्लतसें आयुष्मान् अनुरुद्ध याके चिताय् मि तय् मफुगुया कारण न्यन । महास्थविरं “देवतापिनि विचार मेगु हे” धका लिसः विया विज्यात ।

“देवतापिनि छु विचार ले ?” धका न्यसेंली महास्थविरं “महाकश्यप महास्थविर, गुह्य आः कुशीनगर स्वयाः विज्याना च्वन, वसपोलं भगवान्या तुतीपाली भागियाय्घुंका तिनि चिताय् मि नय्माः धैगु देवतापिनि विचार खः” धका धयाविज्यात^२ ।

ध्व देवतापि जुलसां महाकश्यप महास्थविरया उपस्थाकपि जुयाच्वन । असीतिमहाश्रावकपिनि प्रति प्रसन्न

१. सुमं. वि. II. पृ. ३१६: महापरिनिब्बानसुत्तवण्णना ।

२. दी. नि. II. महापरिनिब्बानसुत्तं ।

जुया ८० दोल कुलयापि मनूत स्वर्गलोके उत्पन्न जुल । इपि मध्ये महाकश्यप महास्थविरया प्रति प्रसन्न जुया स्वर्गलोके उत्पन्नजूपि देवतापिसं उगु समागमे वसपोल महास्थविर मदुगु खना “जिमि महास्थविर आःगन दु खनि धका विचाःयाना स्वःबले वसपोल आः कुशीनगर पाखे वया च्वनतिनि” धका खना “जिमि कुलूपग महास्थविर विज्याना भगवान्या तुतीपाली भागि मयातले चिताय् मि मक्यामाः” धका इमिसं अधिष्ठान यात ।

“ध्वसपोल महाकश्यप घैह्य महास्थविर ५०० पि भिक्षुपि लिसे कुशीनगर स्वया वयाच्चन हँ । वसपोलं भगवान्या तुतीपाली भागिमयातले चिताय् मि तय्फैमखु हँ !” घैगु खँ न्यना मनूतसें “वसपोल गथे च्वं खनि ? तइसेच्चंला कि हाकुसे च्वं खनि अथवा सांवली वर्णथे च्वंलाकि ?” घैगु जिज्ञासा जुया वासवःगु स्वाँ ज्वना वसपोलया प्रतिकाले गुलि मनूतसें लँ स्वयाच्चन । अले वसपोल कुशीनगरे थ्यंकः विज्याना तप्यंक चिता दुथाय् विज्यात । अन थ्यनेवं एकांश चीवर याना लाहा बिनति याना स्वचाक चिता चाःहुला “थुखे पाखे फुसः दु, थुखे पाखे पाली दु” धका सीका पाली दु पाखे वना अभिज्ञापादक चतुर्थध्याने समाधिष्ठ जुया ध्यानं दना ५०० गू थान कापतं व कपाय् नं भुनातःगु तथा सुवर्णमय द्रोणीनं दोलछिगु चक्र चिन्ह दुगु भगवान्या तुतीपाली पिहां वया जिगु छ्यने दिइमाः” धका वसपोलं अधिष्ठान याना विज्यात । वसपोलं अधिष्ठान याय् धुनेकथं

भगवान्या तुतीपाली पिहाँ वल । अले महास्थविरं ह्वयाच्चंगु पलेस्वां थें ज्या.गु थःगु लाहा चकंका सुवर्णमय तयागतया तुतीपालीया ग्वाली (गुच्चा) स्वत्ताक ज्वना थःगु छँधले दीकल । वसपोल नापं वःपिं ५०० ल भिक्षुपिसं नं भगवान्या तुतीपाली भागियात । मुनाच्चंपिं महाजनतसें तस्सकं हर्षध्वनी पिकाल । इमिसं नं स्वांमा छाया भगवान्या तुतीपाली भागियात । थुलि सिधय्वं भगवान्या तुतीपाली न्हापा गन दुगु खः अनसं च्वंवन । अधिष्ठानया प्रभावं याना भगवान्या तुतीपाली पिहाँ वःबले वा दुहां वं बले हिनातःगु कापते वा द्रोणीले गनं ह्व खने दुगुमखु । न्हापा गथे खः अयेहे जुया च्वन । भगवान्या तुतीपाली खने मदय्वं हानं छको मनूतेसं न्हापाथें ततःसकं विलाप यात । भगवान्या तुतीपाली दुने दुहाँ वनेवं चिताया प्यख्यर पाखें छकोतलं थःथमं तुं मिं पिहाँ-वल' ।

थुकथं चिता च्याःबले भगवान्या शरीर भुना तःगु दकले पिनेच्चंगु व दकले दुने च्वंगु कापः मिं मन २ः । अकिं महापरिनिर्वाणसूत्रे थथे धयातगु—

“अले आयुष्मान् महाकश्यप कुशीनगरया मकुटबन्धन धैगु मल्लपिनि चैत्य (=पूजा याय्गु थाय्) दुथाय्, भगवान्-

१. सुमं. वि. II. पृ. ३१६-१८: महापरिनिर्वाणसुत्तवण्णना ।

२. 'तेसं च पञ्चन्नं दुस्सयुगसतानं द्वेव दुस्सानि न डटिहंसु यं च सब्बप्रभन्तरिमं यं च बाहिरं ।' दी. नि. II. पृ. १२६: महापरिनिर्वाणसुत्त' ।

का चिता दुष्याय विज्यात । अन ध्यंसेली चीवर एकांश वान्त
लाहा ज्वजलपा स्वकोतक चिता चाःहिला भगवान्या श्री-
चरणे भागियाना विज्यात । व न्यासः भिक्षुपिसं नं चीवर
एकांश याना लाहा ज्वजलपा स्वकोतक चिता चाःहिला
भगवान्या श्रीचरणे भागियायवं भगवान्या चिताय् थःथमंतुं
मि पिहावल ।”

“थुकथं चिता च्याय्घुंसेली भगवान्या शरीरे गुगु
छयंगु, लाः, सेप्वाय् व लसिका दुगु खः इमि न हेंवा खने
दुगु खः, न खरानी हे । शरीर जक^१ बाकिल्यन । गथे छुं
घ्यो बा चिकं च्याइबले उकिया हेंवा व खरानी दे मखु अथे
हे भगवान्या शरीर च्याः बले नं जूगु खः । केवलं शरीरजक
ल्यं दुगु खः । व न्यासः वः भुना तःगु कापत मध्ये निमू पत्र
जक मि मनः । दके दुनेच्वंगु व दके पिनेच्वंगु^२ ।”

देव वृष्टिद्वारा व अनेक घँपया सुगन्धित लखं चिताया
मि स्याय् घुंसेली— (१) सुमनमकुल थें च्वंगु, (२) सिला
तःगु मोती थें च्वंगु व (३) सुवरांबरगंथें च्वंगु शरीर धातुया

१. थन ‘शरीर जक’ धाःगुया मतलब केवल दानादार धातुया दो
जक ल्यन धाःगु खः । सुमं. वि. II. पृ. ३१८: महापरि-
निब्बानसुत्तवण्णना ।

२. दी. नि. II. पृ. १२६: महापरिनिब्बानसुत्तं थुकिया अनुवाद
लेखकया बुध्वा. च. भा-६ पृ. ३२०-२१ ले उल्लेख जुयाच्वंगु
दु ।

दों मुन । “दीर्घायु बुद्धपिनि शरीर धातु छधि जुई । अल्पायु जुयाह्य जिगु शरीर धातुया इका-पःका पाय् गोगु गो कया थःथःपि च्वनेगु थासे चीभा दय्का सत्कार याना महाजर्त्तपि स्वर्गपरायण जुय् फ्य्माः” धैगु मने तथा भगवानं धातु चू दलेमाः धका अधिष्ठान याना विज्याःगु खः धका सुमं. वि. II. पृ. ३१८ः महापरिनिब्बानसुत्तवर्णनाले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

मूलसूत्रे थथे उल्लेख जुयाच्चंगु दु—

“भगवान्या शरीर च्याय् घुनेवं आकाशं शालवृक्षया हाः पाय्पुगु, पिलाको पाय्पुगु, लप्पा पाय्पुगु, लः धाः वयाः भगवान्या चिता स्याना बिल । कुशीनगरया मल्लपिसं नं सुगन्धित लखं भगवान्या चिता स्यात् ।”

गुलि धातुत चुँदल व गुलि धातुत चुँ मदं ले ?

प्यपु (४) वा, निपू (२) धवक्वेँ व कपाःया क्वेँ याना न्हेगू (७) चूँ मदँ । मेगु ब्याकं चुँदन । उकी मध्ये दके ची गोगु धातु ईका-पःका गो पाय्गोगु जुल (सासपबीज-मत्ता) । तःगोगु धातु जाकी वागः पाय्गोगु जुल (मज्जे-भिन्न तण्डुलमत्ता) । दके तःगोगु जुलसां मू वागः पाय्गोगु जुल (मज्जेभिन्न मुग्गमत्ता) धका सुमं. वि. II. पृ. ३१८ः महापरिनिब्बानसुत्तवर्णनाले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

धातु पूजा

चिताया मि स्याय् घुनेवं मल्ल जुजु खलःते संस्था-
गारे प्यताजि सुगन्धया कलशत तथा ताय् नापं न्याता स्वांत
ह्वला, इलां प्यना अनेक ध्वजा पताकात भुण्डे यात ।
संस्थागारं निसं मकुटबन्धनतक लँपुया निखेरसं कापतं पनाःच्चे
पाखे इलां तथा रत्नमय खिपते ध्वजा पताकात भुण्डे यात ।
मणि थुनातःगु पँया कथिले ध्वाँय् तथा लँपुया निखेरसं गाडे
यात । लँपुया निखेरसं केरामाया सिमा तथा पूर्ण घँपत नं
तथा अनेक प्रकारं छाय्पिल । अले चिराग ज्वंका अलंकृत
किसीह्ये तथा सुवर्णया द्रोणीले धातु तथा स्वाँ ह्व ह्वं बडो
धुमधाम जुइक साधुकृडा यासे नगर दुने यंकल । अले संस्था-
गारया वाउँगु मण्डपे तथा तुयुगु छत्रं कुइकल ।

सुरक्षाया निति संस्थागारं पिने थितुं थिक्क किसीते
चाकः, सलते चाकः, रथया चाकः, योद्धाते चाकः अले
संगीनया चाकलं चाःउय्का तल । छगू योजनया चाकः दुगु
खः धका अर्थकथां उल्लेख यानातःगु दु । थुकथं सुरक्षाया
प्रबन्धयानाः मल्ल खलःतसें छगू हप्ता तक साधुकृडा यात ।
ध्वयां न्ह्यबःया निगू हप्ता जुलसां भिक्षुपितः हेरविचार याना
नकेत्वंकगुली व्यस्त जुयाच्चंगु खः । सुयागुं पाखें छुं विघ्न
बाधा मजुइमा धैगु विचारं थुकथं सुरक्षाया प्रबन्ध याःगु खः
धका सुमं. वि. II. पृ. ३२०ः महापरिनिब्बानमुत्तवण्णानां

उल्लेख यानातःगु दु । थ्वहे खँयात प्रकाश यासे महापरिनि-
ब्बानसुत्ते थथे उल्लेख जुयाच्चंगु दु—

“अले कुशीनगरयापि मल्लपिसं भगवान्या धातुयात
संस्थागारे तथा संगीनं जक पंज थें च्वंक दय्का पःखालं चाः
उय्के थें धनुषधारीतसें चाःउय्का छगू हप्तातक बाजा गाजा
सहित नाचगान याना तथा नस्वाःगु स्वांमा आदि सत्कार,
गौरव, मान यानाः पूजा यात^१ ।”

सङ्गायना याय्गु प्रस्ताव

छ्वाः दुने हे जम्बुद्वीपे भगवान् परिनिर्वाण जूगु खबर
फिजे जुल । थ्व खबर न्यना दके न्हापां (१) मगधया जुजु
अजातशत्रुं भगवान्या शरीर धातु पवना दूत छ्वया हल ।
(२) वथें वैशालीयापि लिच्छवीतसें, (३) कपिलवस्तुले
च्वंपि शाक्यतसें, (४) अल्लकप्प यापि बुलयतसें^२, (५)
रामग्रामे च्वंपि कोलियतसें, (६) वेदुद्वीपेच्वंपि ब्रह्मूतसें,
(७) पावायापि मल्लतसें अले (८) कुशीनगरयापि मल्लतसें
नं धातु पवनाः दूत छ्वया हल ।

१. थ्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुध्ता. च. भा-६. पृ. १०६ ले दु ।

२. स्वाम ले 'थुलय' धका दु ।

व बेलस अन धातु विभाजनया खँ कया थाकाथुकु जुल । त्वापु जुइ थें च्वन । अले जम्बुद्वीपया व्याकं घैथें जुजुपिनि आचार्य जुयाच्चंग्हा द्रोण ब्राह्मणं सम्भेयानाः च्या-भाग च्याभाग धातु तथा इना बिया शान्त यात' ।

व बेलस अन राजपरिवारयापि जक मखु साधारण मनुत नापं भिक्षुपिनि नं तद्धंगु जमघट जुयाच्चंगु खः । समन्तपासादिका I. पृ. ६: बाहिरनिदानकथाया धापुकथं व बेलस अन न्हेगू लाख (७००,०००) भिक्षुपि दुगु खः । थ्व अपार भिक्षुसङ्घपि खना न्हेगू लाख^२ भिक्षुपिनि सङ्घस्थविर जुया विज्याःहा महाकश्यप स्थविरं थथे मती तथा विज्यात—

“थुजागु सङ्घसन्निपात हानं जुय् थाःहे थाकुई ।”
(ईदिसस्स च सङ्घसन्निपातस्स पुन दुल्लभ भावं मञ्जवानो ..
सुमं. वि. II. पृ. ५: बाहिरनिदानकथा) थुलि मने तथा: थः
ले वय्य च्वनाबले सुमद्र भिक्षुं धाःगु खँ व वबेलस थःगु
मती लूगु खँ व्याकं स्थविरं भिक्षुसङ्घया म्हायैने प्वाका

१. दी. नि. II. पृ. १२६-२७: सरीरधातु विभाजनं, महापरि-
निब्बसुत्तं; थुकिया अनुवाद लेखकया बु. ज्ञा. भा-१. पृ.
१५२ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

२. महावंसे नं थथे उल्लेख याना तःगु दु —

“सत्त सत्तसहस्सानि, तेसु पामोवख भिक्खवो ।

थेरो महाकस्सपो च, सङ्घत्थेरो तदा अहु ॥” परिच्छेद-३,
गा. नं ४.

विज्यात' । धातु विभाजन जूगु दिने थ्व खँ वसपोलं कना विज्याःगु जुयाच्चन धका सुमं. वि. I. पृ. ६: बाहिरनिदान-कथाले उल्लेख जुया च्वंगु दु । अले लिपा वसपोलं "आवुसो ! अर्कि कीसं धर्मविनयया सङ्गायना याय्नु" धका प्रस्ताव तया विज्यात । उर्कि सुमङ्गलविलासिनी I. पृ. ५ ले थथे समुल्लेख जुयाच्चंगु खः—

"...विसाक्षपुण्णमिदिवसे पच्चूससमये अनुपादितेसाथ निब्बानधातुया परिनिब्बुते भगवति लोकनाथे, भगवतो धातु-भाजनदिवसे सन्नपतितानं सत्तन्नं भिक्खुसतसहस्सानं सङ्घत्थेरो आयस्मा महाकस्सपो सत्ताहपरिनिब्बुते भगवति..."

वसपोलया प्रस्तावया खँयात अनुमोदन याना उथाय् अन मुनाच्चंप्पि अपार भिक्षुसङ्घपिसं वसपोलयातः अय्सा भन्ते ! छपिसं हे भिक्षुप्पि ल्यया विज्याहुँ धका धाल । अर्कि चुल्ल. व. पा. पृ. ४०६: पञ्चसतिकवखन्धकले थथे धाःगु—

"भन्ते ! अय् जूसा स्थविर भिक्षुप्पितः ल्यया विज्याहुँ"
(तेन हि, भन्ते ! थेरो भिक्खू उच्चिनतू 'ति)

अले स्थविरं शास्ताया नवाङ्ग परियत्ति सःप्पि पृथक्-जन, स्रोतापन्न, सकृदागामी, अनागामी, सूष्कविपश्यक व क्षीणास्रवी अनेक शय् अनेक हजार भिक्षुप्पितः तोताः त्रिपिटक

१. "एतस्मिं धातुभाजन दिवसे सन्नपतितस्स महाभिक्खु सङ्घस्स सुभद्देन वुड्ढपब्बजितेन कतं अनाचारं आरोचेत्वा... ।"

प्रभेद स्यूपि सकल परियत्तिधर प्रतिसम्भिदालाभी महानुभाव-
सम्पन्नपि मध्ये नं अपो याना भगवानं एतदग्र स्थाने तथा
बिज्यापि त्रिविदद्याधारी क्षीणास्रवीपि जक कया प्यसः व
ग्वीगुह्य (४६६) भिक्षुपि ल्यया बिज्यात । अकिं चुल्ल. व.
पा. पृ. ४०६: पञ्चसतिकवत्तन्वकले थथे धा:गु— “अले
आयुष्मान् महाकश्यपं प्यसः व ग्वीगुह्य (४६६) भिक्षुपि
ल्यया बिज्यात’ ।” (अथ खो आयस्मा महाकस्सपो एकेनूनप-
ञ्चअरहन्तसतानि उच्चिनि ।)

छाय् स्थविरं प्यसः व ग्वीगुह्य (४६६) भिक्षुपि
ल्यया बिज्या:गु जुई ? आनन्द स्थविरयातः थाय् तोता । वस-
पोल आयुष्मान्यातः सम्मिलित या:सां, सम्मिलित मया:सां
धर्मसङ्गायनाया ज्या सम्पन्न याय् अ:पु मजू । सम्मिलित
याय्ला धा:सा वसपोल अरहत् मखु । मयाय्ला धा:सा वस-
पोलथे ज्या:पि तथागत देशित सुत्तं गेय्यं आदि धर्मं प्रत्यक्षि-
करण याना त:पि मेपि सुं खनेमदु । “यस्मा पनस्स किञ्चि

१. छाय् प्यसः व ग्वीगुह्य (४६६) भिक्षुपि ल्यया बिज्या:गु जुई
धैगु बारे अर्थकथां आनन्दयातः थाय् तोता धका उल्लेख याना
तल । तर न्यासपि (५००) भिक्षुपि ल्यय्गु धयागु खं धा:सा गनं
उल्लेख जुया च्चंगु खने मदु । शायद अन सभाय् खं ल्हा बल्हा
जू बले अतीपचारिक रूपं न्यासः भिक्षुपि ल्यय्गु धैगु खं जुल
जुइमाः । अकिं वसपोलं आनन्दयातः थाय् तोता प्यसः व ग्वीगुह्य
(४६६) भिक्षुपि ल्यया बिज्या:गु जुइमाः । मखुसा थुकिया
मतलव स्पष्ट मजू ।

दसबलदेसितं सुत्तं गेय्यादिकं अपच्चक्खं नाम नत्थि^१ ” धका सुमं. वि. I. पृ. ७; सम. पा. I. पृ. ८ ले उल्लेख याना तः गुदु ।

वसपोल आयुष्मान् आनन्द अरहन्त मखुसां शैक्षप्रति-
सम्भदा लाभी खः^२ । स्मृतिमान्, गतिमान्, धृतिमान् व
उपस्थाक याना प्यंगू प्यंगू गुणले भगवानं वसपोलयातः
अग्रस्थाने तथा बिज्याःगु दु^३ । तर वसपोल क्षीणास्रवी
घाःसा मखु ।

छन्दु, गोपक भोगल्लान ब्राह्मणं वसपोलयाके “छपि
वहुश्रुत धका बुद्धशासने नांजाः । छपिसं बुद्धयाके गुलि धर्म
सय्का कयामु दु ?” धका न्यंबले वसपोलं थथे धका उत्तर
बिया बिज्याःगु खँ थेर. गा. पा. पृ. ३६६ ले व लेखकया
बुश्रा. च. भा-२. पृ. १७८ ले समुल्लेख जुयाच्चंगु दु—

“द्वासीति बुद्धतो मण्हिं, द्वे सहस्सानि भिक्खुतो ।
चतुरासीति सहस्सानि, ये मे घम्मा पवत्तितो ॥”

अर्थ—

“च्येनिदोल (८२,०००) बुद्धपाखें व निदोल

१. “अपच्चक्खं नाम नत्थि” धका सुमं. वि. I. पृ. ७ ले च्वया तः
थाय् सम. पा. I. पृ. ८ ले “भगवतो असम्मुखा पटिग्गहितं
नाम नत्थि” धका च्वया तःगु दु ।

२. स्वयादिसं लेखकया बु. म. भा-१. पृ. २१० या पादटिप्पणीले ।

३. अ. नि- १. पृ. २५: एतदग्गवग्गो ।

(२,०००) अग्रश्चावकादि भिक्षुसङ्घपाखे जिं धर्मखं सय्का
तैगु दु गुगु जिके कण्ठस्थ वः ।”

शैक्षजूसां, यदि धर्मसङ्गायनाया लागि उपकारक
बुद्धगु जूसा छाया स्थविरं वसपोलयातः ल्यया विमज्याःमुले ?
परनिन्दां वचे जुडया लागि ।

स्थविर जुलसां आयुष्मान् आनन्दबा प्रति अति
विश्वासीह्य खः । सँ भ्वइसे च्वने धुंका नं स्थविरं वसपोल
आनन्दयातः “ध्व कुमारकं थःगु प्रमाण मस्यु” धका न्वाना
विज्याःगु दु । (न वायं कुमारको मत्तमञ्जसि) सं. नि. II.
पृ. १८३: चौरसुत्तं, कस्सपसंयुत्तं” । थ्वसपोल आयुष्मान्
शाक्य कुलयाःह्य खः । तथागतया ककाया काय् भगवान्या
किजा नं खः । अय्सां मेपि आपालं शैक्ष भिक्षुपितः तोता
वसपोल छहसितः जक ल्यय् बले पक्षपात यानाः आनन्दया
पॅलिना शैक्ष जुया विज्याःह्य आनन्दयातः ल्ययाकाल धका
अपवाद वय्फू । थुजम् अवादं वचे जुय्त व “आनन्द विना
धर्मसङ्गायना याय् फैमखु, अतः आनन्दयातः नं ल्यय्माः”
धका भिक्षुपिनिगु हे अनुमतिद्वारा ल्यय्गु मने तथाः स्थविरं
वसपोलयातः ल्यया विमज्यागु खः धका सुमं, वि. I. पृ. ८:
बाहिरकथां व सम. पा, I. पृ. ८: बाहिरनिदानकथां उल्लेख
याना तःगु दु । अकि मूलपालि पञ्चसत्तिकवखन्धकं थये
उल्लेख याःगु—

१. थ्य सूत्रया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६. पृ. १७६ ले
उल्लेख जुयाच्वंनु दु ।

“अले आयुष्मान् महाकश्यपं प्यसः व ग्वीगुह्य
(४६६) भिक्षुपिं ल्यय् धुंसेली आयुष्मान् महाकश्यपयातः
भिक्षुपिसं थथे धाल— ‘भन्ते ! थ्व आयुष्मान् आनन्द
यदद्यपि शैक्ष खः अय्सां वसपोल छन्द, द्वोष, मोहं व भय थें
ज्याःगु अगतिले^१ (=पक्षले) वनीह्य मखु । भगवान्याके
वसपोलं आपलं धर्मं व विनय सय्का कया तःगु दु । भन्ते !
अकिं आयुष्मान् आनन्दयातः नं ल्यया बिज्याहुँ^२ ।”

भिक्षुपिनि पाखें थथे सम्मति व्यूसेली स्थविरं आनन्द-
स्थविरयातः नं ल्ययाः न्यासः (५००) भिक्षुपिं खाका
बिज्यात । थुकथं सङ्गायनाया लागि जंमा न्यासः भिक्षुपिं
सम्मत् जूगु जुल^३ ।

Dhamma.Digital

१. स्रोतापन्न जूह्य व्यक्ति अगतिगामी जुइ फं मखु अर्थात् पक्षपाती
जुइमखु । दी. नि. अ. क. टी. पृ. १७.
२. “अयं, भन्ते, आयस्मा आनन्दो किञ्चा पि सेक्खो, अन्नब्बो छन्वा
दोसा मोहा भया अगतिं गन्तुं । बहु च अनेन भगवतो सन्तिके
धम्मो च विनयो च परियत्तो । तेनहि, भन्ते, थेरो आयस्मन्तं
पि आनन्दं उच्चिनत्तु’ ति । अथ खो आयस्मा महाकस्सपो
आयस्मन्तं पि आनन्दं उच्चिनि ।” चुल्ल. व. पा. पृ. ४०७:
पञ्चसतिकवखन्धकं ।
३. सुमं. वि. II. पृ. ८; सम. पा. I. पृ. ८-९.

गन सङ्गायना याय्गु ?

पञ्चसतिकवसन्धकले उल्लेख जुयाच्चं कथं—

“अले स्थविर भिक्षुपिसं थथे विचाः याना विज्यात—
‘अथेसा धर्म व विनयया सङ्गायना गन याय् मालि ?’ भिक्षु-
पिनि मने थथे जुल— ‘राजगृह महागोचर सम्पन्न खः ।
शयनासनत नं माक्को दु । अतः अन वर्षावांस याना धर्म व
विनयया सङ्गायना याय्मालि । मेपिं भिक्षुपिसं राजगृहले
वर्षावास मयाय्गु ।”

“थ्व जा कीगु हे चिरस्थायी जुइगु ज्या खः । यदि
सुं अवांछनीय व्यक्ति सङ्घले दुहाँ वया विघ्न यात घाःसा
ज्या सफल याय् फइमखु” धका विचाः याना महाकश्यप
महास्थविरं सङ्घया प्रचलित नियम कथं थ्व खँयात औप-
चारिकता बिया विज्याय्त थुकथं ज्ञापन याना विज्यात
अर्थात् पूर्व सूचना बियाविज्यात—

(क) “आवुसो सङ्घ ! जिगु खँ न्यना विज्याहुँ ।
यदि सङ्घयातः चित्त बुक्के जूसा थ्व न्यासः भिक्षुपिं मुना
राजगृहले वर्षावास च्वना धर्म व विनयया सङ्गायना
थजुय्माः । मेपिं भिक्षुपिसं राजगृहले वर्षावास मयाय्गु । थ्व
जुलसां ज्ञप्ति खः । थुलि सूचनां लिपा थुकथं प्रस्ताव पेश
याना विज्यात—

(ख) “आवुसो सङ्घ ! जिगु खँ न्यना विज्याहुँ । थ्व न्यासः भिक्षुपिं राजगृहले वर्षावास याना धर्मं व विनयया सङ्गायना यायत सङ्घं न्यासः भिक्षुपिं ल्यःगु दु । मेपिं भिक्षुपिसं राजगृहले वर्षावास मयाय्गु । राजगृहले वर्षावास याना धर्मं व विनयया सङ्गायना यायत ल्यःपिं थ्व न्यासः भिक्षुपिं राजगृहले वर्षावास याय्गुली व मेपिसं अन वर्षावास मयाय्गुली गुह्य भिक्षुया चित्त बुभे जू व सुमुकं च्वना विज्याहुँ । बुह्यसिया चित्त बुभे मजू वं नवाना विज्याहुँ ।”

सुनानं छुं मघाःसेली वसपोलं हानं थथे धया सर्व-सम्मतिं प्रस्ताव पारित जूगु घोषणा याना विज्यात—

(ग) “सङ्घं राजगृहले वर्षावास याना धर्मं व विनयया सङ्गायना यायत थ्व न्यासः भिक्षुपितः सम्मत यात । मेपिं भिक्षुपिसं राजगृहले वर्षावास मयाय्गु घैगु नं स्वीकृति यात । थ्व खँ सङ्घयातः चित्त बुभे जू । अकिं सङ्घं नमवासे खं च्वन । थथे जिं धारण याय् ।”

अकिं सुमङ्गलविलासिनी पृ. ८-९ व समन्तपासादिका पृ. ९ ले थथे उल्लेख जूगु खः— “थुकथं सङ्घं निर्णय याःसेली न्यासःपिं (५००) भिक्षुपिसं बाहेक मेपिं भिक्षुपिसं राजगृहले वर्षावास मयाय्गु घैगु प्रस्ताव नं सर्वसम्मतिं पारित जुल ।”

थ्व सम्मत जुलसां तथागत परिनिर्वाण जुया न्यीछन्हु (२१) दु खुनु जूगु खः । भगवान् जुलसां वेशाखपुन्हिया प्रत्युष समयस परिनिर्वाण जुया विज्यात । (१) अले छवाः

तक सुवर्ण शरीर्यात नस्वाःगु स्वांमा आदि पूजायात ।
 थुकियात साधुकृडा जूगु छवाः धका धाई । (२) ववां सिफ
 यागु छवाः भगवान्या चिताय् मि स्याय्गुली लगेजुस ।
 (३) मेगु छवाः जुलसां संस्थागारे धातुपूजा याना साधुकृडा
 जुल । थुकथं न्यीछन्हु (२१) जुल ।

जेष्ठमूल शुक्लपक्षया पञ्चमी खुनु धातु किमावन
 जुल । थ्वहे धातुविभाजन जू खुनु मुनाच्चर्पि महाभिक्षुसङ्घ-
 यातः सम्बोधन यासे महाकश्यप महास्थविरं सुमद्र भिक्षु-
 याःगु दुर्व्यवहारया खँ न्यंका सङ्गायनाया निति भिक्षुपि
 ल्यया राजगृहले याय्गु धैगु समेत कर्मवाचाद्वारा (औप-
 चारिक रूप बियाः) निर्णय याःगु खः धका सुमं. वि. I.
 पृ. ६ः बाहिरकथाले उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

अनंली भिक्षुपितः सम्बोधन याना विज्यासे वसपोल
 स्थविरं थथे धया विज्यात—

“आवुसो ! छलपोलपितः आः प्यीन्हु (४०) जक
 फुसंत दनि । अनंलिपा ‘जिमितः थथे मछिन अथे मछिन,
 थथे ज्या परे जुल अथे ज्या परेजुल’ धका धाय् दै मखु ।
 अकि उथाय्तकं याय्माःगु ज्या जि सिधय्का विज्याय् माल ।
 चीवर पात्रया वारे छुं ज्या याय्माःगु दुसा व नं सिधय्का
 विज्याहुँ ।”

१. धापुया मतलब—चीवर सुय्गु, रंगे याय्गु, हिय्मु व पात्र
 उय्गु घादि छुं ज्या दुसा व ज्या प्यीन्हुया दुने सिधय्के माः
 धका धाःगु खः ।

उलि धयाः स्थविर थःपिनि न्यासः (५००) परिषद्
 व्वना राजगृहले वने धका प्रस्थान याना बिज्यात । मेपि
 महास्थविरपि नं थः थःपिनि परिवार ज्वना शोक सन्तप्त
 महाजनपितः सान्त्वना व्युव्युं छगू छगू दिशाय बिज्यात । पूर्णं
 स्थविर जुलसां न्हेसः (७००) भिक्षुपि नापं “तथागत परि-
 निर्वाण जुल धका कुशीनगरे वडिपि मनूतेतः शान्त्वना बिय्”
 धका कुशीनगरेसं च्वना बिज्यात धका सुमङ्गलविलासिनी
 पृ. ६-१०: बाहिरकथाले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

समन्तपासादिकाया धापु—

उपरोक्त खँया बारे समन्तपासादिकां थथे उल्लेख
 याना तल—

“अले तथागत परिनिर्वाणलिपा न्हेनुतक साधुकृडा व
 धातु पूजाया न्हेनु बिते जुइधुंकाः ‘आः जुलसां वच्छिमहिना
 बिते ज्वीधुंकल, आः गृष्म ऋतुया लत्या जक बाकि दनि ।
 वर्षावास याय्गु समय न्ह्यौने वय्धुंकल’ धका सीका
 ‘आवुसो ! राजगृह वनेत्यल’ धया वच्छि भिक्षुसंघपि ज्वना
 (उपड्ढं भिक्खुसङ्घं गहेत्वा) महाकश्यप स्थविर छपु लँपु
 लिना बिज्यात । अनुरुद्ध स्थविर नं वच्छि परिषद् ज्वनाः
 छपु लँपु लिना बिज्यात ।

“आनन्द स्थविर जुलसां भगवान्या पात्र-चीवर

ज्वनाः भिक्षुसङ्घपिसं चाःउएका राजगृहले वनेगु मने तथा
 धावस्तीले विज्यात । आनन्द स्थविर वं वं थासे 'मन्ते
 आनन्द ! भगवान्यातः गन तोताथका विज्याना ?' धाधा
 महाविलाप जुल । क्रमशः धावस्तीले थ्यंसेली अन नं भगवान्
 परिनिर्वाण जूगु दिने थें महारोदन जुल ।”

पञ्चसतिकखण्डकले—

“पञ्चसतिकखण्डक मूल पालिले जुलसां केवल—
 'अले धर्म व विनय सङ्गायना याय्त स्थविर भिक्षुपि
 राजगृहले विज्यात' धका उल्लेख जुयाच्चंगु दु^२ ।”

सुमङ्गलविलासिनीया धापु—

आनन्द स्थविर धावस्तीले विज्याःगु सम्बन्धे सुमङ्गल-
 विलासिनी I. पृ. १०: बाहिरकथाले थथे उल्लेख जुयाच्चंगु
 दु--

“भगवान् परिनिर्वाण मजुनिबले न्हापागथे आनन्द
 स्थविरं भगवान्या पात्र-चीवर ज्वना विज्याइगु खः अथेहे

१. सम. पा. I. पृ. ६-१०: बाहिरनिदानकथा ।

२. “अथ खो थेरा भिक्खू राजगृहं अगमंसु धम्मं च विनयं च
 सङ्गायितुं ।” चुल्ल. व. पा. पृ. ४०७.

परिनिर्वाण जुद्धुंका नं पात्र-चीवर ज्वनाः न्यास (५००)
 भिक्षुपि नापं गन श्रावस्ती खः अन चारिकार्थं विज्यात ।
 बवं ववं वसपोलया भिक्षु परिषद्पि क्त् क्त् वढे जुल । वस-
 पोल आयुष्मान् गन गन ध्यंकविज्यात अन अन स्वावासी
 जुल । क्रमशः श्रावस्तीले ध्यंसेली श्रावस्तीले च्वंपिसं 'स्यत्रिद
 ध्यंकविज्यात' धैगु खबर सिया स्वांमा ल्हातीं ज्वना लँ स्वः
 वन । अले 'भन्ते आनन्द ! न्हापा न्हापा छपि भगवान् नापं
 विज्याइगु थौं जुलसां भगवान्यातः गन तोता थका विज्याना ?'
 धका ख्वख्वल सलं खँ ल्हाना श्रावस्तीवासीपि ख्वय् लगे
 जुल । भगवान् परिनिर्वाण जूगु दिने थें महारोदन जुल ।”

आनन्दया विरह—अले आयुष्मान् आनन्दं व मनूत-
 यतः अनित्य सम्बन्धी धर्मया खँ कना सम्भे बुभे याका
 विज्यात । अनं लिपा जेतवने दुहाँ वना दशबल च्वना विज्या-
 इगु गन्धकुटीयात भागियाना खापा चाय्का खाता व लासा
 पिने पिकया, गन्धकुटी बँ पुया, सुखुचिना च्वंगु स्वांत वा
 छ्वया, खाता व लासा दुनेहया, ल्हापार्थे तया, भगवान् दुबले
 थें व्याकं सेवा-टहल याना विज्यात । मोल्हुय्गु कोथाय् लः
 तय्गु, बँ पुय्गु, लः तय्गु थले लः तय्गु आदि व्याकं ज्या
 याना गन्धकुटीस वन्दना याना— “भगवान् ! आः मोल्हुय्गु
 ई जुल, आः धर्मोपदेश याय्गु ई जुल, आः भिक्षुपितः अववाद
 बिय्गु ई जुल, आः सिंहशय्या याना विज्याय्गु ई जुल तथा
 आः स्वा सिला विज्याय्गु ई जुल” धका आदि प्रकारं खँ
 ल्हाथें खँ ल्हानाः विरह याना विज्यात । भगवान् वसपोलयातः

गुणांशं पूर्णं अमृतरस सवा काय्गु लंपुई तथा विज्यागु व
बुद्धया प्रति बुगु महत् स्नेहया कारणं तथा अनेक जन्मनिसे
परस्पर सम्बन्ध दुगु आदि कारणं याना थ्व वसपोलया विरह
स्वतः भय्किया वःगु जुयाच्चन ।

अले छहा देवतां— “भन्ते ! छपि स्वयं थये विरह
याना विज्यात धाःसा गय्याना छपिसं मेपितः शान्तवना विया
विज्याय्गु !” धका धया वसपोलयातः विरक्त याकल ।
वया वचनद्वारा संविग्न जुया मने धैर्यतया भगवान् परिनि-
र्वाण जूत्रलेसेनिसे दने फेतुइगु याना धपित जुयाच्चंगु शरीर-
यात आश्वासने विरह वसपोलं कन्हे खुनु दुःखया विरेचन जुइगु
वासः नया विज्यात धका सुमं. वि. I. पृ. १०-११; समं.
पा. I. पृ. १० ले उल्लेख जुयां च्वंगु दु ।

वहे दिने तोदेख्य ब्राह्मणया काय् शुभमानंसे अनिन्द
स्थविरयातः निम्तो याःगु दुगु खः । तर वसपोलं “थो जि
दुःखया विरेचन जुइगु वासः नया तयागु दु कन्हे वय् धका धया
विज्यात’ । (दी. नि. पा. I. पृ. १६६: सुभसुत्त^२ ।)

१. सुमं. वि. I. पृ. ११; सम. पा. पृ. १०.

२. थ्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बु. ब्रा. भा-१. पृ. २५ ले उल्लेख
जुयाच्चंगु दु ।

अले जेतवन महाविहारे सफा सुग्घर याना, टाल्टुल
याय्माःगु ज्या याना वर्षावास चवनेगु समय न्हौने ध्यंकः वल
धका भिक्षुसङ्घपितः तोता वसपोल स्थविर राजगृहले बिज्यात ।
यथेहे धर्मसङ्गायना याइपि मेपि भिक्षुपि नं राजगृहले वन ।
उकि पञ्चसतिकवखन्धकले “अले धर्म वविनयया सङ्गायना
याय्त स्थविर भिक्षुपि राजगृहले बिज्यात” धका उल्लेख जूगु
खः^१ । (अथ सो थेरा निक्खू राज गहंअगमंसु धम्मं च विनयं च
सङ्गायितुं^२ ।)

×

×

×

भगवान् परिनिर्वाण जुया सच्छिदं (१००) लिपा
कालाशोक जुजुया पालाय् द्वितीय सङ्गायना जू बले
वैशालीया बालुकारामे रेवत स्थविरं “महाकश्यप स्थविरं थें
ब्याकं शासनया मल शुद्ध याना पिटकया ल्याखं, अङ्गया
ल्याखं, धर्मस्कन्धया ल्याखं ब्याकं धर्म व विनय सङ्गायना
यात” धका सम. पा. I. पृ. ३०ले उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

भगवान् परिनिर्वाणं निसः व किच्यादं (२१८)
लिपाः अर्माशोक जुजुया पालाय् भोग्गलित्तिस्सपुत्तं स्वंगूगु सङ्गा-
यना याःबले “महाकश्यप व काकण्डपुत्रं यश स्थविरं धर्म व
विनयया सङ्गायना याः थें यात” धका सम. पा. I. पृ. ५३ले
उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

१. सुमं. वि. I. पृ. ११-१२: बाहिरकथा ।

२. दीं. नि. II. पृ. ४०७: पञ्चसतिकवखन्धकं ।

राजगृहले वर्षावास

आषाढ पुह्लिया दिने उपोसथ याना कन्हेखुनु परेवाया दिने अन च्वनाच्चंविं भिक्षुपिसं वर्षावास अधिष्ठान यात' ।

व बेलस राजगृह दुने फिंच्यागू (१८) महाविहारत दुगु खः । इपिं फुकं जीर्णजुजुं वना च्वंगु खः । भगवान्या परि-निर्वाणं लिपा, ब्याकं भिक्षुपि थःथःगु “पात्र-चीवर ज्वनाः विहार व परिवेणत तोताः वंगु जुया च्वन । उकिं भगवान्या वचन यात सत्कार याय्या निति व तीर्थियतसें “श्रमण गीतम दुत्तले, श्रमण गीतमया श्रावकपिसं विहारत हेर विचार यात । श्रमण गीतम परिनिर्वाण जुय्कथं गीतमया श्रावकपिसं विहारत तोता वन” धाई धंगु अपवादं बचे जुइत “ह्लापांगु ला लच्छियंकं जीर्णोद्धार याय्गु” धका भिक्षुपिसं सलाह यात ।

अकिं पञ्चसतिकवखधन्कले थथे धाःगु—

“अले स्थविर भिक्षुपितः थथे लगेजुल— ‘आवुसो! भगवानं स्यना भत्के जूगुयात जीर्णोद्धार याय्गु ज्या यात वर्णन याना विज्याःगु दु । आवुसो ! अकिं कीसं ह्लापांगु ला जोछि स्यना भत्के जूगुयात जीर्णोद्धार याय्नु । दथुया लाले

१. सुमं. वि. I. पृ. १२: बाहिरकथा । समन्तपासादिकाले थ्व खं मद्दु ।

मुना धर्मं व विनयया सङ्गायना याय्नु' ।" (चुल्ल. व. पा. पृ. ४०६) सुमङ्गलविलासिनी I. पृ. १२ व समन्तपासादिका I. पृ. १० ले नं थथेहे उल्लेख जुया च्वंगु दु । अले ह्तापांया ला जोछि स्थविर भिक्षुपिसं स्यना भत्के जुया च्वंगु यात् जीर्णोद्धार याना बिज्यात् ।

सङ्गायनाया तयारी

अनंलि कन्हे खुनु वसपोल भिक्षुपि अजातशत्रु जुजुया राजदरबारे वन । अजातशत्रु जुजु वया "भन्ते ! छाय् बिज्यानागु ?" धका न्यना थःमं छु याय्माल धैगु खं नं न्यन । "किंच्यागू (१८) विहारया जीर्णोद्धार याय्त् मनूत माल" धका स्थविरपिसं धाल । "हवस् भन्ते" धका जुजुं मनूत व्छया बिल । ह्तापांया ला जोछि विहार मरम्मत्त याय् धुंका स्थविरपिसं जुजुयात्तः थथे सूचना बिल—

"महाराज ! जीर्णोद्धारया ज्या क्वचाल । आः धर्म-विनयया सङ्गायना याम्माल ।"

"भन्ते ! बेशजु । विश्वस्त जुया याना बिज्याहुँ । जिगु आज्ञाचक्र जुल, छलपोलपिनि धर्मचक्र जुल । भन्ते ! आज्ञा दय्का बिज्याहुँ जि छु याय्माल ।"

“महाराज ! धर्मसंज्ञायना याइपिनि निंति च्वत्तेसु
वाय्या प्रबन्ध याय् दुसा ज्यू ।”

“भन्ते ! गन याय्ले ?

“महाराज ! वेभार पर्वतया सप्तपर्णि गुफाया न्हीने
पाखे याय्गु बेश जुई ।”

“हवस्, भन्ते” धया जुजुं अन विश्वकर्मां देकु थें
च्वंक अंगः, र्था, त्वाथ आदि व्याकं बांलाक भाग मिले याना
अलग अलग याना दय्कल । अनेक प्रकारं ध्वजा पत्ताक
तथा मालातसें छाय् पिल । मानो ब्रह्मबिमान थें च्वंक सजे
यात । अले न्यासल (५००) भिक्षुपि च्वनेत दय्कातःगु
मण्डपे अमूल्यगु खासा लात । दक्षिण पाखे लिधना उत्तर
पाखे स्वय्गु याना मण्डपया दथुई स्थविरया निंति आसन
तल । पूर्वपाखे स्वय्गु याना मण्डपया दथुई बुद्ध मनवान्यातः
योग्य जुइकथं धर्मसिन तया उकी (किसीया) वाया दें दुगु
पंखा तया भिक्षुपितः “भन्ते ! जिगु ज्या सिधल” धका
जुजुं निवेदन थाके छ्वत ।

व बेलस आयुष्मान् आनन्दयातः न्यंके थें यानाः
भिक्षुपिसं थथे धाल—

“ध्व भिक्षुसङ्घे छह्य भिक्षुं दुर्गन्ध फैले याना च्वन ।”

ध्व खँ न्यना स्थविरं थथे मने तल— “ध्व भिक्षुसङ्घे
दुर्गन्ध फैले याना च्वंपि भिक्षुपि मेपि सुं मदु । ध्व जुजसां

अयश्चनं जितः हे धाःगु जुइमाः” धका मने विरक्त याना बिज्यात । गुलिस्यां ला आयुष्मान् आनन्दयातः थथे नं धालहँ—

“आनन्द ! कन्हे भिक्षुपि मुनेगु जुइ धुंकल । छ जुलसां आतकं याय्मानिगु ज्या बाकिदनिहा शैक्ष हे तिति । अतः छ सम्मेलने वने योग्य मजू । अप्रमत्त जू ।”

अले आयुष्मान् आनन्दं “कन्हे सम्मेलन जुयाचवन । शैक्ष समान जुया उकी भाग काय्गु उचित मजू ।” थथे मने तथा बःनिसिया ताउतक कायगतस्मृतिले चवना बिज्यात । अले प्रत्यूष समयस चंक्रमण याना चवंबले नं विशेषाधिगमन प्राप्त याय् मफया वसपोलया मने थथे जुल—

“भगवानं जितः ‘आनन्द ! छ पुण्यवानहा खः । समाधिले मन ति । याकनं हे छ अनास्रवी जुय्फू^१’ धका परिनिर्वाण दिने धया बिज्यागु दु । बुद्धपिति खँय् छुं दोष देमखु । जिगु वीर्य अपो जूगुलिं जिगु चित्त अस्थिर जुगु जुय्माः । अकिं वीर्ययातः मध्यस्थ थायमाल” धका गोतुलेगु मने तथा निपां तुती जमीनं ल्हाना छयो^२ फुसले तय् मलाय्वं अनुपादानी जुया आस्रवं चित्त विमुक्त जुल । स्थविरया अरहत्त्व प्यंगू इर्यापथ^३ मध्ये छुकिंसं दुमथ्या । अकिं थ्व शासने

१. “कतपुञ्जोसिं त्वं, आनन्द, पधानमनुयुञ्ज खिप्पं होहिसि अनास्रवो’ ति ।” दी. नि. II. पृ. १११: आनन्दे अरुच्छरिय धम्मा, महापरिनिब्बानसुत्तं ।

२. फेतुइगु, दनेगु, जुय्गु व गोतुलेगुयातः प्यंगू इर्यापथ धका धाई ।

गोमतुसे, फेमतुसे, मदचंसे तथा मजूसे अरहन्त जूह्य सु खः ?
 धका न्यंसाः "आनन्द स्थविर खः" धका धाय्माः धका सुमं.
 वि. II. पृ. १२-१४: बाहिरकथा व सम. पा. I. पृ. ११-१२:
 बाहिरनिदानकथाले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

चुल्लवगगपालि, पञ्चसतिकवखन्धकले नं थये उल्लेखः
 यानातःगु दु--

"अले आयुष्मान् आनन्दं विचाः याना विज्यात--
 'कन्हे मुनेगु दिन खः । शैक्षया रूपे मुं ज्याले सम्मिलित
 जुय्गु जिगु निंति उचित मजू ।' (थुलि मने तथाः) बःनि-
 सिया ताउतक कायगतस्मृतिले समय बितेयाना रात्रीया
 अन्तिमयामे 'गोतुले माल' धका वसपोलं शरीर (तुती)
 चातुइकल । जमिनं तुती ल्हन, छयो फुसे मलानि, थुकिया
 दथुई उपादान रहित जुया आस्रवं चित्त विमुक्त जुल । अले
 आयुष्मान् आनन्द अरहन्त जुयाहे सभाय् विज्यात ।"

१. "अथ खो आयस्मा आनन्दो— स्वे सन्निपातो न खो मेतं पतिरूपं
 योहं सेखो समानो सन्निपातं गच्छेय्यं ति— बहुदेव रत्ति काय-
 गताय सतिया वीतिनामेत्वा रत्तिया पच्चुस समयं 'निपज्जिस्सामी'
 ति कायं आवज्जेसि । (स्यामले 'आवट्टेसि') अप्पत्तं च सीसं
 बिम्बोहनं, भूमितो च पादा मुत्ता । एतस्मिं अन्तरे अनुपावाय
 आसवेहि चित्तं विमुच्चि । अथ खो आयस्मा आनन्दो अरहा
 समानो सन्निपातं अगमासि ।" चुल्ल. व. पा. पृ. ४०७-०८:
 पञ्चसतिकवखन्धकं ।

धर्म व विनयया सङ्गयना

अले स्थविर भिक्षुपि कृष्णपक्षया पञ्चमी खुनु ' भोजन याय् सिधेका पात्र-चीवर थासे थासे तथा धर्मसभाय् सम्मिलित जुया विज्यात । आयुष्मान् आनन्द नं अरहत् जुया सम्मेलने विज्यात ।

“गुकथं विज्यातले ?” धंगु बारे दीघमाणक अर्थात् सुमङ्गलविलासिनी I. पृ. १४-१५ ले थये उल्लेख यानातःगु इ—

“आः सम्मेलने वने त्यल' धका प्रफुल्लित जुया एकांश चीवर याना बन्धनं मुक्तजूगु ताय्ग सिमाया फल थें जुया, पण्डुकम्बले तथातःगु मणि थें जुया, सुपाचं पिर्हावःह्य चन्द्रमा थें जुया, सुथसिया तेजं खया विकशित जूगु पलेस्वां थें परिशुद्ध जुया अले प्रकाश फैले याना श्री शोभां युक्तजुया धःमं अरहत्त्व भाव प्राप्त याय्धुंगु खें प्रकट याय्थें याना सम्मेलने विज्यात ।”

अले बसपोलयातः खना आयुष्मान् महाकश्यप स्थविरं थये धया विज्यात =

१. महावसे नं “वस्सानं दुतिये मासे, दुतिय दिवसे पन ।

रुचिरे मण्डपे तस्मिं, थेरा सन्नपत्तिसु ते ॥” धका परिच्छेद-

३. गा. नं. २६ ले उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

“अहा ! अरहन्त जूहा आनन्दयातः गुलि शोभा दु ।
यदि शास्ता दुगु जूसा अवयनं वसपोलं आनन्दयातः साधुकार
बिल जुई । शास्तानं बिया बिज्याइगु साधुकार आः जि
क्किम्” धका स्वकोतक साधुकार बिया बिज्यात ।

मज्झिमसंन्यासक अर्थात् समन्तपासादिका I, पृ. १३ ले
जुलसां थये उल्लेख जुयाच्चंगु दु—

“थःगु अरहत्वभाव प्रकट याय्त आनन्द स्थविर भिक्षु-
सङ्घपि नापं मबिज्याः । थकालि क्रमानुसार थःथःपि चवनेगु
थासे भिक्षुपि चवना बिज्यात । आनन्द स्थविरया लागि
आसन खालि दुगु छः । अले गुलिस्यां ‘थ्व आसन सुयागु
लागि ?’ धका न्यन ।

‘आनन्दया लागि ।’

‘आनन्द गो ले ?’

“थुगुहे बखते ‘आः जि वने जिल’ धका थःगु प्रभाव
कथंसे पृथ्वीले दवे जुया आनन्द स्थविर आसने प्रकट जुल ।
गुलिस्यां धाःसा आकाशलं बिज्यात धका नं धाः । न्हाकथं
वंसां वसपोलयातः खना महाकश्यप महास्थविरं साधुकार
बिया बिज्यात ।”

अकि पञ्चसत्तिकवसन्धवासे थये उल्लेख यान्नातःगु—

“अले आयुष्मान् आनन्द अरहत् जुया हे सभाय् बिज्यात ।” (अथ लो आयस्मा आनन्दो अरहा समानो सन्निपातं अगमासि^१ ।)

व बेलस उगु सभाय् धुताङ्गधारीपि मध्ये अग्रस्थान प्राप्त याना बिज्याःह्य महाकश्यप महास्थविर, बहुश्रुतले अग्रस्थान प्राप्तयाना बिज्याःह्य आनन्द महास्थविर, विनयले अग्रस्थान प्राप्त याना बिज्याःह्य उपालि महास्थविर, दिव्य चक्षुले अग्रस्थान प्राप्त याना बिज्याःह्य अनुरुद्ध महास्थविर, प्रतिभाण अर्थात् थुइका काय्गुली अग्रस्थान प्राप्तयाना बिज्याःह्य बङ्गोस महास्थविर, धर्मकथिकले अग्रस्थान प्राप्तयाना बिज्याःह्य पूर्ण मन्त्राणिपुत्र महास्थविर, विचित्र धर्मकथिकले अग्रस्थान प्राप्त याना बिज्याःह्य कुमारकश्यप महास्थविर, अले संक्षेपं कनिगु खँ यात सविस्तर थ्वीका बिज्याय्गुली अग्रस्थान प्राप्त याना बिज्याःह्य महाकोट्टित महास्थविर^२ पि बाहेक मेमेपि नं आपालं अग्रस्थान प्राप्तयाना बिज्यापि व प्रतिम्भिदालाभी तथा षडभिज्ञ महास्थविरपि उपस्थित दुगु खः ।

१. चुल्ल. व. पा. पृ. ४०८: पञ्चसतिकखन्धकं ।

२. लेखकया 'बुद्धशासनको इतिहास' पृ. २५.

विनय सङ्गायना

अले महाकश्यप महास्थविरं भिक्षुपितः सम्बोधन याना
बिज्यासे थथे धया बिज्यात--

“भावुसो ! न्हापां छु सङ्गायना याय्गु ? धर्मं लाकि
विनय ?”

“भन्ते महाकश्यप ! विनय धयागु बुद्धशासनया आयु
खः । विनय दयाच्चवंतले शासन दुगु जुई । अकिं न्हापां विनय
सङ्गायना याय्माः । (भन्ते महाकस्सप ! विनयो नाम बुद्धसास-
नस्स आयु विनये ठिते सासनं ठितं होति; तस्मा पठमं विनयं
सङ्गायामा’ ति । सम. पा. I. पृ. १३: बाहिरनिदानकथा;
सुमं. वि. I. पृ. १५: बाहिरकथा ।)

“सुया प्रमुखताय् ?”

“आयुष्मान् उपालिया प्रमुखताय् ।”

“छु आनन्दया प्रमुखताय् याय्मज्जूला ?”

“मज्जुगुला मखु । अय्सां विनय सम्बन्धी आयुष्मान्
उपालियातः सभ्यक्सम्बुद्धं ‘भिक्षुपि ! विनयधर जि भिक्षुपि
मध्ये उपालि अग्र (=श्रेष्ठ) खः’ धका उपालियातः अग्र-
स्थाने तथा बिज्याःगुं दु । (अं. नि-१. पृ. २५) अकिं
उपालि स्थविरयाके न्यना विनयया सङ्गायना याय्नु ।”

सम. पा. III. पृ. १४५३: पठमगाथासङ्गणिकले नं
 “विनय सम्बन्धी व्याकं प्रश्नंत उपालिस्थविरं बुद्धयाके न्यना
 विज्यात अले सङ्गायना समयस महाकश्यप महास्थविरं
 उपालिस्थविरयाके प्रश्न न्यना विज्यात” धका उल्लेख जुया-
 च्चंसु दु ।

अले स्थविरं विनय सम्बन्धी प्रश्न न्यनेया लागि थःतः
 थःमंतुं सम्मत याना विज्यात । उपालि स्थविरं नं उत्तर
 बीया लागि थःतः थमंतुं सम्मत याना विज्यात ।

अकि पञ्चसतिकवखन्धकले थथे उल्लेख यानातःगु--

“अले आयुष्मान् कश्यपं सङ्घयातः ज्ञापन याना
 विज्यात-- ‘आवुसो सङ्घ ! जिगु खं न्यना विज्याहुं । यदि
 सङ्घयातः चित्तबुभे जूसा जि उपालियाके विनय सम्बन्धी
 प्रश्न न्यने’ ।”

आयुष्मान् उपालि नं सङ्घयातः ज्ञापन याना
 विज्यात-- ‘भन्ते सङ्घ ! जिगु खं न्यना विज्याहुं’ यदि
 सङ्घयातः चित्त बुभेजूसा आयुष्मान् महाकश्यपं न्यना विज्या-
 ह्गु विनय सम्बन्धी प्रश्नया उत्तर जि बिय्’ ।”

१. “अथ खो आयस्मा महाकस्सपो सङ्घं ज्ञापेसि— ‘सुणातु मे,
 आवुसो, सङ्घो । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, अहं उपालि विनयं
 पुरछेय्यं’ ति ।” “आयस्मा उपालि सङ्घं ज्ञापेसि— ‘सुणातु मे,

शुक्रं यः तः यमं औपचारिकता विया सम्मत याय-
 धुंका आयुष्मान् उपालि आसनं दना एकांश चीवरयानां
 स्थविर भिक्षुपितः वन्दना याना पंखा कया धर्मासने फेतुना
 विज्यात । अनंती महाकश्यप स्थविर धर्मासने च्चना
 आयुष्मान् उपालियाके विनय सम्बन्धी थथे प्रश्न न्यना
 विज्यात--

(क) “आवुसो ! ग्हापां याःगु पाराजिकाया’ नियम
 भगवानं गन दय्का विज्याःगु ? (पञ्जत्तं) ।”

“भन्ते ! वैशालीले ।”

“सुया कारणे ?”

“सुविन्न वैह्य कलन्दकपुत्रया कारणे ।”

“छु खँय् ?”

“मेषुन सम्बन्धी खँय् ।”

भन्ते, सङ्गो । यदि सङ्गस्स पत्तकल्लं, अहं आयस्मता महाकस्सपेन
 विनयं पुट्ठो विस्सज्जेय्य’ ति ।” चुल्ल. व. पा. पञ्चसतिकवख-
 न्धकं पृ. ४०८.

१. ध्व ह्हापांगु पाराजिकाया खँ पारा. पा. पृ. १५ ले उल्लेख
 जुयाच्चंगु दु ।

अनंलो आयुष्मान् महाकश्यपं आयुष्मान् उपालियाके
 (१) न्हापांगु पाराजिका सम्बन्धी खँ नं न्यनाविज्यात;
 (२) निदान (=कारण) नं न्यना विज्यात; (३) व्यक्ति
 नं न्यना विज्यात; (४) प्रज्ञप्ति (=नियम) नं न्यना
 विज्यात; (५) अनु-प्रज्ञप्ति (=उप-नियम) नं न्यना
 विज्यात; (६) आपत्ति (=दोष) नं न्यना विज्यात तथा
 (७) अनापत्ति (=निर्दोष) नं न्यना विज्यात । (चुल्ल.
 व. पा. पृ. ४०८) न्यं न्यंगुया लिसः आयुष्मान् उपालि
 बिया विज्यात । (सुमं. वि. I. पृ. १५-१६; सम. पा. पृ.
 १३-१४) ।

“श्व न्हापांगु पाराजिकाले लिकाय्माःगु अथवा तने-
 माःगु छुं दुला ?”

“छुं मद्दु ।”

भगवान् बुद्धं कनाविज्याइगुली लिकाय् माःगु छुं
 मद्दु । भगवान् बुद्धं छगू वचन हे (एक व्यञ्जनं पि)
 निरर्थकगु कना विमज्या । श्रावक अथवा देवतापिसं घाइगु
 खँले घाःसा लिकाय्माःगु वचन नं दय्फू । व जुलसां धर्म-
 संग्राहक स्थविरपिसं लिकाय् धुं कुगु दु । तनेमाःगु घाःसा
 न्हाथाय्सं दय्फू । अतः गुगु गन तने माःगु खः व नं तने
 धुं कुगु दु ।

व छुले ? ‘उगु समयस’ (=तेन समयेन, तेन खो पन
 समयेन) धैगु वचन; ‘अले’ (=अथ खोति) धैगु वचन;

‘थथे घाःबले’ (=एवं वुत्ते) धैगु वचन; ‘थथे घाल’ (=एतदवोच) धैगु वचन थें ज्याःगु सम्बन्ध स्वाइगु वचन-त खः । थुकथं तनेमाःगु तनाः ‘थ्व न्हापांगु पाराजिका खः’ घका उल्लेख याना बिज्यात (इदं पठमं पाराजिकं ति ठपेसुं) । थुकथं न्हापांगु पाराजिका उल्लेख याय्धुंका न्यासःपि (५००) अरहन्तपिसं संग्रहले उल्लेख जूगु कथं “व बेलस भगवान् बुद्ध वेरञ्जाले च्वना बिज्याना च्वंगुखः” (तेन सम-येन बुद्धो भगवा वेरञ्जायं विहरती’ ति) धैगु आदि अनुसारं सकसिनं ब्वन (गरासञ्जायमकंसु’) ।

गथे न्हापांगु पाराजिकाया बारे प्रश्न न्यना बिज्यात अथेहे निगूगु पाराजिकाया बारे नं प्रश्न न्यना बिज्यासे थथे घयाबिज्यात--

(ख) “आवुसो उपालि ! निगूगु पाराजिकाया नियम^२ भगवानं गन दय्का बिज्यागु ले ? (पञ्चत्तं) ।”

“भन्ते ! राजगृहले ।”

“सुया कारणे ?”

“धनीय धैह्य कुम्भकार पुत्रया कारणे ।”

१. थ्व खँ जुलसां समन्तपासादिकाले उल्लेख जुयाच्चंगु मबु । सुम-ञ्जलविलासिनीले जक दु ।

२. थ्व निगूगु पाराजिकाया खँ पारा. पा. पृ. ५१ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

“छु खँय ?”

“अदिग्नादानया खँय । (=मवीकं काय्गु खँय)

अले आयुष्मान् महाकश्यपं आयुष्मान् उपालियाके
 (१) निगूगु पाराजिका सम्बन्धी खँ नं न्यना बिज्यात;
 (२) निदान (=कारण) नं न्यना बिज्यात; (३) व्यक्ति
 नं न्यना बिज्यात; (४) प्रज्ञप्ति (=नियम) नं न्यना
 बिज्यात; (५) अनु-प्रज्ञप्ति (=उप-नियम) नं न्यना
 बिज्यात; (६) आपत्ति (=दोष) नं न्यना बिज्यात तथा
 (७) अनापत्ति (=निर्दोष) नं न्यना बिज्यात ।

(ग) “आवुसो उपालि ! स्वंगूगु पाराजिकाया
 नियम^१ भगवानं गन दय्का बिज्याःगु ले ?”

“भन्ते ! वैशालीले ।”

“सुया कारणे ?”

“सुं मिक्षुया कारणे ।”

“छु खँय ?”

“मनुष्य विग्रहया कारणे (मनुष्य हत्याया कारणे) ।”

अले आयुष्मान् महाकश्यपं आयुष्मान् उपालियाके

१. ध्व स्वंगूगु पाराजिकाया खँ पारा. पा. पृ ८४ ले उल्लेख
 जुयाच्चंगु दु ।

(१) स्वंगुणु पाराजिकाया खँ नं न्यना विज्यात; (२) निन्दान (=कारण) नं न्यना विज्यात; (३) व्यक्ति नं न्यना विज्यात; (४) प्रज्ञप्ति (=नियम) नं न्यना विज्यात; (५) अनुप्रज्ञप्ति (=उप-नियम) नं न्यना विज्यात; (६) आपत्ति नं न्यना विज्यात तथा (७) अनापत्ति नं न्यना विज्यात-।

(ब) “अब्रुसो उवालि ! प्यंगुणु पाराजिकाया विज्यात’ भगवानं वन दम्का विज्यातःमुले ?”

“भन्ते ! वैशालीस ।”

“सुया कारणे ?”

“वग्गमुवातीरे च्वंपि भिक्षुपिनि कारणे ।”

“छु खँय् ?”

“उत्तरीय मनुष्यधर्मया खँय् ?”

अले आयुष्मान् महत्कश्यपं आयुष्मान् उवालियाके
(१) प्यंगुणु पाराजिकाया खँ नं न्यना विज्यात; (२) निन्दान (=कारण) नं न्यना विज्यात; (३) व्यक्ति नं न्यना विज्यात; (४) प्रज्ञप्ति (=नियम) नं न्यना विज्यात;

१. एव प्यंगुणु पाराजिकाया खँ पारा. पा. पृ. १०६ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

२. “उत्तरीय मनुष्यधर्म” धयागु भ्रलौकिक ध्यानया प्रभावयात धाई । धाके महुगु ध्यानया प्रभाव दु धका कायद्वारा वा वचन-द्वारा धयवा छु अना-अ द्वारा प्रकृत यत्ना कर्मगु वारे ।

(५) अनुप्रज्ञप्ति (=उप-नियम) नं न्यना विज्यात; (६) आपत्ति (=दोष) नं न्यना विज्यात; तथा (७) अनापत्ति (=निर्दोष) नं न्यना विज्यात। न्यं न्यंगु खँया लिसः उपालि स्थविरं विया विज्यात ।

अनंली “ध्व पाराजिकाकण्ड खः” धका संग्रहले उल्लेख यात । किंस्वंगू (१३) सङ्घादिसेसयात “तेरसकं” धका उल्लेख यात । निगू (२) शिक्षापदयात “अनियत” धका उल्लेख यात । स्वीगू (३०) शिक्षापदयात “निस्सग्गिघपाच्चित्तिय” धका उल्लेख यात । ग्वीनिगू (६२) शिक्षापदयात “पाच्चित्तिय” धका उल्लेख यात । प्यंगू (४) शिक्षापदयात “पाटिदेतनीय” धका उल्लेख यात । न्हेन्यागू (७५) शिक्षापदयात “सेखिय” धका उल्लेखयात । न्हेगू (७) कारण (=नियम) यातः “अधिकरणसमथ” धका उल्लेख यात ।

थुकथं निसःव न्यीन्हेगु (२२७) शिक्षापदयात “महाविभङ्ग” धका टोके याना उल्लेख यात ।

थुकथं महाविभङ्गया संग्रह याय् सिधय्का भिक्षुणी-विभङ्गया च्यागू (८) शिक्षापदयात “पाराजिककण्ड” धका

उल्लेख यात । किन्हेगू (१७) शिक्षापदयात "सत्तरसक" धका उल्लेख यात । स्वीगू (३०) शिक्षापदयात "निस्सगिय पाच्चित्तिय" धका उल्लेख यात । सच्छि व ख्वीखुगू (१६६) शिक्षापदयात "पाच्चित्तिय" धका उल्लेख यात । च्यागू (८) शिक्षापदयात "पाटिबेसनिय" धका उल्लेख यात । न्हेन्यागू (७५) शिक्षापदयात "सेखिय" धका उल्लेख यात । न्हेगू (७) कारण (=नियम) यात "अधिकरणसमथ" धका उल्लेख यात । थुकथं स्वसः व प्यंगू^२ (३०४) शिक्षापदयात "भिक्षुणीविभङ्ग" धका उल्लेख यात^१ ।

थुकथं भिक्षुणीविभङ्गया संग्रह याय्धुंसेली उगुहे प्रकारं च्येगू (८०) भाणवार प्रमाण दुगु "खन्धक", न्यीन्यागू (२५) भाणवार प्रमाण दुगु "परिवार" नं संग्रह याय्धुंका "ध्व विनयपिटक खः" धका उल्लेख यात (इदं विनयपिटकं

१. भिक्षुणीपिनि किन्हेगू (१७) सङ्घादिसेस मध्ये भिक्षुणीपितः जक लागु जुइगु 'साधारण नियम' शिगू (१०) व भिक्षु व भिक्षुणीपितः नं लागु जुइगु 'साधारण नियम' न्हेगू (७) समेत याना किन्हेगू सङ्घादिसेस धाःगु खः ।

२. थन च्वया तःगु शिक्षापद व्याकं ल्या ख्याय्बले ३११ गू जक खाः वः । तर थन ३०४ गू शिक्षापदयात "भिक्षुणीविभङ्ग" धाई धाल । ध्व गथे ले ? ३०४ गू धाःगु सञ्चरित धयागु साधारण शिक्षापद छगू (१), दुट्टदोसो धैगु साधारण शिक्षापद निगू (२) व यावत्ततियक धैगु साधारण शिक्षापद प्यंगू (४)

नामा' ति छपेसु') ।

थुकथं महाकरण्यप स्थविरं उग्रयविभङ्ग (= भिक्षु व भिक्षुणीविभङ्ग), खन्धक (= महावग्ग व चुल्लवग्ग), अले परिवार सहित विनयपिटक सम्बन्धी न्यना विज्याःबु ब्याकं प्रश्नया उत्तर उपालि स्थविरं बिया विज्यात । प्रश्नोत्तर या ज्या क्वचाय्वं संग्रहले उल्लेख जूकथं सकल न्यासल (५००) अरहन्तपिसं ब्वना विज्यात । (पञ्चसत अरहन्तसतामि सङ्गहं आररोपित नयेन अणुसज्झायमर्कबु) सम. पा. I. पृ. १५.

सज्जायना यायुधुंका अर्थात् ब्वनैधुंकाः आयुष्मान् उपालियातः "आवुसो ! ध्व (विनयपिटक) छनापं च्वनीपितः स्यनाब्यू" धका महाकरण्यप स्थविरं धया विज्या । (आवुसो ! इमं तुम्हं निस्सितके वाचेही) सुमं. वि. I. पृ. १८.

विनयपिटकया संग्रह यायुगु ज्या क्वचाय्वं उपालि स्थविर पंखा तथा धर्मासनं कुहाँ विज्याना स्थविर भिक्षु-पितः वन्दना याना थःगु आसने फेतुना विज्यात धका सम. पा. I. पृ. १५ व सुमं. वि. I. पृ. १८ ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

यात् अलग यावा थये धाःगु खः धका सम. पा. II. पृ. ६५२ ले उल्लेख याना तःगु दु ।

३. सम. पा. I. पृ. १४-१५; सुमं. वि. I. पृ. १८.

१. सम. पा. I. पृ. १५; सुमं. वि. I. पृ. १८.

धर्मसङ्गायना

सूत्रपिटक— विनय सङ्गायना याय् सिवेका धर्मं सङ्गायना याय्गु विचारयान्ता आयुष्मान् महाक्खरयपं भिक्षुसङ्घयाके न्यना विज्यात—

“धर्मसङ्गायना याय्गु विचारयान्ता आयुष्मान् महाक्खरयपं भिक्षुसङ्घयाके न्यना विज्यात—

“आनन्द स्थविरया प्रधानत्वम् याय् मालि” धका भिक्षुसङ्घपिसं धाल ।

अले आयुष्मान् महाक्खरयपं भिक्षुसङ्घयातः ज्ञापन याना विज्यात—

“आवुसो सङ्घ ! जिगु खँ न्यना विज्याहुँ । यदि सङ्घयातः जिगु खँ चित्तबुद्धे जूसा जि आयुष्मान् आनन्दयाके धर्मं सम्बन्धी प्रश्न न्यने ।”

अले आयुष्मान् आनन्दं नं सङ्घयातः ज्ञापन याना विज्यात—

“भस्ते सङ्घ ! जिगु खँ न्यना विज्याहुँ । यदि सङ्घयातः जिगु खँ चित्त बुद्धे जूसा अयुष्मान् महाक्खरयपं नन्दना विज्याहुँ धर्मं सम्बन्धी प्रश्नया उत्तर जि विम् ।”

अले आयुष्मान् आनन्द आसनं दना एकांश चीवर याना स्थविर भिक्षुमितः वन्दना याना पञ्चा कया धर्मासने

फेतुना विज्यात^१ ।

अले आयुष्मान् महाकश्यपं भिक्षुपिके न्यना विज्यात—

“आवुसो ! गुगु पिटक न्हापालाक न्यनेमालि ?”

“भन्ते ! सूत्रपिटक ।”

“सूत्रपिटकले प्यंगू (४) सङ्गीतित दु । उकीमध्ये छु सङ्गीति न्हापालाक न्यनेगु ?”

“भन्ते ! दीर्घसङ्गीति ।”

“दीर्घसङ्गीतिले स्वीप्यपु (३४) सूत्र व स्वंगू (३) वर्ग दु । उकिमध्ये गुगु वर्ग न्हापां न्यनेगु ?”

“भन्ते ! शीलस्कन्ध वर्ग ।”

“शीलस्कन्धले फिस्वपु (१३) सूत्रत दु । उकीमध्ये छु सूत्र न्हापालाक न्यनेगु ?”

“भन्ते ! ब्रह्मजाल घैगु सूत्र । उकी नानाविध मिथ्याजीविका, कुहन लपन आदि विध्वंश याइगु शील सम्बन्धी खँ स्वताप्रकारं अलंकृत जुयाच्चंगु दु । स्वीनिगू (६२) जालं मुक्त जुइगु, फिदोल (१०,०००) लोकघातु कम्पित जुइगु खँ नं दु । उकि व न्हापालाक न्यना विज्याय्

मालि^१ ।

थुकथं सङ्घया राय न्यने धुं सेली आयुष्मान् महाकश्यपं
आनन्दयाके थथे न्यना विज्यात—

“आवुसो आनन्द ! ब्रह्मजाल (सूत्र^२) भगवानं गन
देशना याना विज्याःगु खः ?”

“भन्ते ! राजगृह व नालन्दाया दथुई अम्बलट्टिकले
च्वंगु राजागारे देशना याना विज्याःगु खः ।”

“सुया कारणे ?”

“सुप्रिय परिव्राजक व ब्रह्मवत्त माणवया कारणे ।”
(पञ्चसतिकवखन्धकं)

“छु खँय ?”

“गुण व अगुणया खँय ।”

थुकथं आयुष्मान् महाकश्यपं आयुष्मान् आनन्दयाके
ब्रह्मजाल (सूत्र) या निदान (=कारण) नं व्यक्ति नं तथा

१. ध्व खँ समन्तपासादिकाले उल्लेख जुयाच्वंगु मडु । चुल्ल. व.
पालिले नं मडु । केवल सुमङ्गलविलासिनी I. पृ. १६ ले जक
उल्लेख जुयाच्वंगु दु । जिथे जाःह्य भत्पज्ञानी लेखकया मने
थथे जूकि सङ्गायना याय्न्हो हे उकी ध्व ध्व दु धका गय्
सीकल ?

२. ध्व सूत्र दी. नि. I. पृ. ४१ ले उल्लेख जुयाच्वंगु दु । थुकिया
अनुवाद लेखकया बु. प. भा-३. पृ. १८३ ले उल्लेख जुयाच्वंगु
दु ।

खं नं न्यना विज्यात' ।

आयुष्मान् भ्रानन्दं उत्तर विद्याविज्यात । उत्तर विद्य
सिधेका न्यासलः (५००) अरहन्तपिसं व्वना विज्यात ।
(पञ्च अरहन्त सतस्मि गणसज्जायमकंसु) । युक्त्यं ब्रह्मजाल
(सूत्र) या सज्जायना याना अनं लिपा आयुष्मान् महाकश्यपं
आयुष्मान् भ्रानन्दयाके थथे न्यना विज्यात—

“आवुसो आनन्द ! सामञ्जसल (सूत्र^१) गन देसन्ध
याना विज्याःगु ले ?”

“अन्ते ! राजाहूके च्वंगु जीवकया प्राप्त्रयने ।”

“स्वैतः कंगु ?”

“अजातशत्रु वैदेहिपुत्रयातः ।”

युक्त्यं आयुष्मान् महाकश्यपं आयुष्मान् भ्रानन्दयाके
सामञ्जसल (सूत्र) या निदान नं न्यना विज्यात, व्यक्ति नं
न्धमा विज्यात । ब्रह्मजालया काप नापं विस्वपू (१३)
सूत्रया संग्रह याना “थ्व शीलस्वान्धवर्गं सः” धका टोके
याना उल्लेख याना विज्यात । अनलिपा महावर्गं, अनलिपा
पार्थिववर्गं सहित स्वंगू वर्गले च्वंगु स्वीप्यपु (३४) सूत्रत

१. सम. पा. I. पृ. १५-१६, सुमं. वि. I. पृ. १६-२०.

२. थ्व सूत्र दी. नि. I. पृ. ४१ ले उल्लेखे जुयाच्वंगु दु । कुकिया
अनुकाद लेखकया दु. दा. भा-२ पृ. ६० ले उल्लेखे जुयाच्वंगु
दु ।

दुग्, स्वीयम् (६४) भाणवार प्रमाण सूत्र (तन्त्रि) सङ्गायना
 याना "थ्व दीर्घनिकाय खः" धका धका अणुप्रमाण
 भानन्दसतः "आकुसो ! छनापं च्वनीपितः ध्वं व्वंकी" धका
 भाला विया विज्यात । (इमं तुम्हं निस्सितके
 वाचेहि ।) दी. नि. अ. क. I. पृ. २०

अनंली च्येम् (८०) भाणवार प्रमाण दुग् मज्झि-
 मन्निक्कय सङ्गायना याना धर्मसेतपत्ति सारिपुत्र स्थविर
 नापं च्वनीपितः "छिमिसं थ्व रक्षा याः" धका भाला विया
 विज्यात । (इमं तुम्हे परिहरक ।) दी. नि. अ. क. I.
 पृ. २०

अनंली सञ्चि (१००) भाणवार प्रमाण दुग् संयुक्त-
 निकाय सङ्गायना याना महाकसम्म स्थविरसतः "भन्ते ! थ्व
 छपिं नापं च्वनीपितः व्वंका विज्याहुँ" धका भाला विया ।
 (भन्ते ! इमं तुम्हाकं निस्सितके वाचेथ ।) दी. नि. अ. क.
 I. पृ. २०

अनंली सञ्चि व न्यीगू (१२०) भाणवार प्रमाण
 दुग् अङ्गुत्तरनिकाय सङ्गायना याना अनुरुद्ध स्थविरपातः
 "थ्व छ नापं च्वनीपितः व्वंकी" धका भाला विया विज्यात ।
 (इमं तुम्हाकं निस्सितके वाचेथ ।) दी. नि. अ. क. I.
 पृ. २०

१. थ्व भालाभ्युग् खं सम. पा. ले उल्लेख सुसज्जम् वदु ।

धम्मसङ्गणि, विभङ्ग, धातुकथा, पुग्गलपञ्जत्ति, कथावत्थु, यमक तथा पट्टानयात 'अभिधर्म' धका धाई। थुजागु सूक्ष्मज्ञानगोचर दुगु सूत्र सङ्गायना याना "ध्व अभिधर्म पिटक खः" धका न्यासःपि (५००) अरहन्तपिसं व्वना विज्यात । (पञ्चअरहन्तसत्तानि सञ्जायमकसु) ।

अनंली जातक, निद्देस, पटिसम्भिदामग्ग, अपदान, सुत्तनिपात, खुद्दकपाठ, धम्मपद, उदान, इतिवुत्तक, विमानवत्थु, पेतवत्थु, थेरगाथा, थेरीगाथा आदि सूत्र (तन्ति) सङ्गायना याना "ध्व खुद्दक ग्रन्थ खः" धका उल्लेख याना अभिधर्म पिटकले संग्रह यात" धका बीर्घमाणकतसें धाः।

मध्यममाणकत सें धाःसा "चरियापिटक व बुद्धवंस" सहित व्याकं खुद्दकग्रन्थ धका सूत्रपिटके हे समावेश यात धका धाः । (सुमं. वि. I. पृ. २०-२१)

उपरोक्त विषयले समन्तपासादिकां थये उल्लेख याना तल—

"उपरोक्ताकारं न्यागूलि निकायया बारे प्रश्न न्यन । न्यागू निकाय धयागु—दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय, अङ्गुत्तरनिकाय तथा खुद्दकनिकाय खः । खुद्दकनिकाय धयागु— प्यंगू निकाययात तोता मेगु व्याकं बुद्धवचन खः । उकी मध्ये विनय सम्बन्धी खँ आयुष्मान् उपालि उत्तर बिल तथा बाकि दुगु खुद्दकनिकाय व प्यंगू निकाय सम्बन्धी खँ आयुष्मान् आनन्धं उत्तर बिल । (सम. पा. I. पृ. १६).

न्यागू निकायया बारे मूलपालि पञ्चसतिकवखकले
थये धयातःगु दु—

“अले आयुष्मान् महाकश्यपं आयुष्मान् आजन्दयाके
सामञ्जफल (सूत्र) या कारण नं न्यना बिज्यात तथा व्यक्ति
नं न्यना बिज्यात। थुगुहे प्रकारं न्यागूलि (५) निकाय
सम्बन्धी प्रश्न न्यना बिज्यात। न्यं न्यंगु प्रश्नया उत्तर
आयुष्मान् आनन्दं विया बिज्यात।”

चिचिचाधंगु शिक्षापद

चिचिधंगु शिक्षापदया बारे (खुद्दानुखुद्दकानि सिक्खा-
पदानि) पञ्चसतिकवखकले (पृ. ४०६) थये उल्लेख यानातःगु
दु—

“अले आयुष्मान् आनन्दं स्थविर भिक्षुपितः थये
धयाबिज्यात— ‘भन्ते परिनिर्वाण समयस भगवानं जितः थये
धयाबिज्याःगु दु— ‘आनन्द ! सङ्घया इच्छाजुल धाःसा जि
मदेधुंका चिचिचाधंगु शिक्षापदत (खुद्दानुखुद्दकानि सिक्खा-
पदानि) मदय्का छ्वय् फू’ ।”

१. “भगवा मं भन्ते, परिनिर्वाणकाले एवमाह— ‘आकङ्कमानो,
आनन्द, सङ्घो ममच्छयेन खुद्दानुखुद्दकानि सिक्खापदानि
समूहनेय्या’ ति।” चुल्ल. व. पा पृ. ४०६: पञ्चसतिकवखकं ।

“अवुसो आनन्द ! भन्ते गुजागु शिक्षापदयात चिचिचाधंगु शिक्षापद धाई ?’ धका भगवन्नुयाके न्यलाले ?”

“भन्ते ! गुजागुयातः चिचिचाधंगु शिक्षापद धाई धका ला मन्वना ।”

अले अन “(१) गुलि स्थविरपिसं प्यंगू (४) पाराजिकायात तोता मेगु शिक्षापदयात (=नियमयात) चिचिचाधंगु धाःगु जुय्फू धका धाल । (२) गुलि स्थविरपिसं प्यंगू पाराजिका व फिस्वंगू (१३) सङ्घादिसेसयात तोताः मेगु शिक्षापदयात चिचिचाधंगु धाःगु जुय्फू धका धाल । (३) गुलि स्थविरपिसं प्यंगू पाराजिका, फिस्वंगू सङ्घादिसेस व निगू (३) अनियतयात तोता मेगु शिक्षापदयात चिचिचाधंगु धाःगु जुय्फू धका धाल । (४) गुलि स्थविरपिसं प्यंगू पाराजिका, फिस्वंगू सङ्घादिसेस, निगू अनियत व स्वीगू (३०) निस्सग्गिय पाचिच्चिययात तोता मेगु शिक्षापदयात चिचिचाधंगु शिक्षापद धाःगु जुय्फू धका धाल । (५) गुलि स्थविरपिसं प्यंगू पाराजिका, फिस्वंगू सङ्घादिसेस, निगू अनियत, स्वीगू निस्सग्गिय पाचिच्चिय व ग्वीनिगू (६२) पाचिच्चिययात तोता मेगु शिक्षापदयात चिचिचाधंगु शिक्षापदयात धाःगु

दीर्घनिकायपालि II. पृ. ११८: महापरिनिब्वानसुत्ते
धये वससेध पुयाच्चंगु दु.—

“अवुसो आनन्द, सङ्घो ममज्जयेण सुहायुध-
कस्सि विवधायकस्सि समूहनतु ।”

जुय्फू घका घास । (६) बुलि स्थविरमिसं प्यंगू पासजिक्क,
 किस्संगू सङ्घादिसेस, निगू अनियत, स्वीगु निस्सण्णिय
 पाचिचित्तिय, ग्वीनिगू पाचिचित्तिय व प्यंगू (४) पाडिसेसवीयमात्त
 तोता भेगु शिक्षापदयात्त चिचिचाधंगु शिक्षापदयात्त घाःगु जुम्फू
 घका घाल' ।”

अनली आयुष्मान् महाकश्यपं सङ्घयातः ज्ञापन याना
 विज्यात—

“आवुसो सङ्घ ! जिगु खँ न्यना विज्याहुँ । कीगु
 शिक्षापदे गृहस्थीनापं सम्बन्ध दुगु नं दु (गिहिगतानि) ।
 ‘शाक्यपुत्र श्रमणर्षितः थ्व उचित जू (कप्पिय) थ्व उचित
 मजू (अकप्पिय) धैगु खँ गृहस्थीपिसं नं स्यू । यदि कीसं
 चिचिचाधंगु शिक्षापदयात्त मदय्का छ्वत घाःसा मनूतसें थथे
 धाय्फू— ‘श्रमण गौतमं श्रावकपितः धूम्रकालिकं^२ शिक्षापद
 दय्का विज्यात । गुथाय्तक थुमि शास्ता दुगु खः उथाय्तक
 थुमिसं शिक्षापद पाले यात । गबले थुमि शास्ता परिनिर्वाण
 जुल अबले थुमिसं शिक्षापद तोतल ।’ अतएव यदि सङ्घयातः

१. मिलिन्दप्रश्ने ‘खुद्दानुखुद्दकपञ्चो’ ले नाससेन महास्थविरं
 ‘बुष्कट’ आपत्तियात्त ‘खुद्द’ व ‘बुष्मासित’ आपत्तियात्त
 ‘अनुखुद्द’ घका घयातल । मिलिन्दपञ्चो पृ. ११४.

२. धूम्रकालिक (धूमकालिकं) घाःगुमा शब्दाधं खः कुं खने
 दुत्तसे । घापुया मतस्य बुद्धपरिनिर्वाण जुया चित्ताय्चर्चंगु कुं
 खने दत्तले जक श्रमण गौतमया सिष्यमिसं शिक्षापद पालेयात्त ।

चित्तबुभे जूसा दय्का मतःगु नियमयात मदकेगु
(अप्पञ्जत्तं न पञ्जापेय्य) दय्कातःगु नियमयात तोता
मछ्वय्गु (पञ्जत्तं न समुच्छिन्नेय्य) । अले, गुगु गथे दय्का
तःगु खः उकियात अथे हे पाले याना च्वनेगु । थ्व जुलसां
प्रज्ञप्ति खः (प्रस्तावया पूर्व सूचना) ।

“आवुसो सङ्घ ! जिगु खँ न्यना बिज्याहुँ । कीगु
शिक्षापदत गृही सम्बन्धी नं दु । ‘शाक्यपुत्र श्रमणपितः थ्व
उचित जू, थ्व उचित मजू’ धैगु खँ गृहस्थीपिसं नं स्यू ।

“यदि कीसं चिचिचाधंगु शिक्षापदत (=नियमत)
मदय्का छ्वत धाःसा मनूतसें थथे धाय्फू— ‘श्रमण गौतमं
श्रावकपितः धूम्रकालिक शिक्षापद दय्काविल । गबले तक थुमि
शास्ता च्वंच्वन अबलेतक थुमिसं शिक्षापद पालेयात । गबले
थुमि शास्ता परिनिर्वाण जुल अबले थुमिसं शिक्षापद तोता
छ्वत ।’ अतः दय्का मतःगु नियमयात संङ्घं दय्किइ मखु,
दय्कातःगु नियमयात सङ्घं मदय्का छ्वइमखु । बरु गुगु
गथे दु उकियात ग्रहण याना च्वनी । गुह्य आयुष्मान्यातः
दय्कामतःगु नियम मदय्केगु व दय्का तःगु नियमयात
मदय्का मछ्वय्गु अले गुगु गथे दु उकियात ग्रहण याना च्वनी-
गुली चित्तबुभे जु व सुमुकं च्वनाबिज्याहुँ । गुह्यसितः चित्तबुभे
मजू वं नवाना बिज्याहुँ ।”

चिताय कुं खने मदेवं हे नियम तोता छ्वल धाःगु खः । मेगु
शब्दं धालधाःसा श्रमण गौतमया नियम क्षणिक खः धाःगु खः ।
ताइतक त्यकेमजू धका धाःगु खः ।

सुनानं छुं मघाःसेली वसपोलं थये धया सर्वसम्मतिं प्रस्ताव पारित जूगु खँ घोषणा यानाबिज्यात—

“सङ्घं दय्का मतःगु नियमयात दय्किमखु, दय्का तःगु नियमयात मदय्का छ्वइमखु बरु गुगु गथे दय्का तःगु खः उकियात पालेयाई । सङ्घयातः चित्तबुभे जू अर्कि सङ्घ नमवासे च्वंच्वन । थये धका जि धारण याय् अर्थात् विश्वास याय् ।”

बुद्धवचनया विभाजन

(क) रसया ल्याखं ब्याकं बुद्धवचन छता प्रकार खः ।
 (ख) धर्म व विनयया ल्याखं निता प्रकार खः ।
 (ग) प्रथम, मध्यम तथा अन्तिम वचनया ल्याखं स्वता प्रकार खः ।

- (घ) पिटकया ल्याखं स्वंगू खः ।
 (ङ) निकायया ल्याखं न्यागू खः ।
 (च) अङ्गया ल्याखं गुँगु खः ।
 (छ) धर्मस्कन्धया ल्याखं च्येप्यदोल (८४,०००) खः ।
 (क) रसया ल्याखं गथे छगू ?

“भगवानं, सम्बोधि प्राप्त याना परिनिर्वाण मज्जुतले— थुकिया दुने प्योन्यादँ (४५) तक— देवमनुष्य, नागयक्ष आदिपित गुगु अनुशासन, उपदेश, प्रत्यवेक्षणा आदि वचन प्रकट याना बिज्यात— व ब्याकं रसया ल्याखं बिमुक्ति रस

जुहुन्ति स्वस्या ल्याखं उक्ता प्रकार धा:गु खः ।”

(ख) धर्म व विनयया ल्याखं गथे निगू ?

“बुद्धवचन व्याकं धर्म व विनयले संग्रह जुई । उक्ती मध्ये विनयपिटकयात ‘विनय’ धका व मेगु व्याकं बुद्धवचन-यात ‘धर्म’ धाई । अकिं ‘धर्म व विनयया सङ्गायना याय्नु’ धका उल्लेख जूगु खः । (चुल्ल. व. पा. पृ. ४०७) अकिं ‘जि उपालियाके विनय सम्बन्धी प्रश्न न्यने, आनन्दयाके धर्म सम्बन्धी प्रश्न न्यने’ धका धा:गु । थुकथं धर्म व विनयया ल्याखं निता प्रकार धा:गु खः ।”

(ग) प्रथम, मध्यम तथा अन्तिम वचनया ल्याखं गथे स्वता प्रकार ?

“अनेकजातिसंसारं, सन्धाविस्सं अनिब्बिसं ।
गहकारकं गवेसन्तो, दुक्खाजाति पुनप्पुनं ॥

गहकारक दिट्ठोसि, पुन गेहं न काहसि ।
सब्बा ते फासुका भग्गा, गहकूटं विसङ्गतं ।
विसङ्खरगतं चित्तं, तण्हानं खयमज्झगा ॥” श्रेणु

गुगु उदान भगवानं प्रकट याना विज्यास—

ध्व प्रथम बुद्धवचन खः' । (धम्म. प. पा. मा. नं. १५३) ।”

“गुलिसिनं धाःसा— ‘यदा हवे पातुभवन्ति धम्मा’
धैगु गाथा (पहा. व. पा. पृ. ३) प्रथम बुद्धवचन खः धका
धाः । तर ध्व जुलसां सर्वज्ञत्व प्राप्त याय्धुंकाः प्रतिपदाया
दिने प्रीतिवाक्य प्रकट याना प्रत्यवेक्षणा याःगु उदान खः
धका समन्तपासादिकां (पृ. १७) व सुमङ्गलविलासिनी
(पृ. २२) ले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।”

“परिनिर्वाण जुइ त्यंगु समयस भगवानं ‘हन्ध, दानि
मिबल्लवे धामन्तयामि वो, वयधम्मा सङ्कारा, अप्पमादेत्त
सम्पादेथ’ धका गुगु महापरिनिब्बानसुत्त (दी. नि. II. पृ.
१६६) ले धया विज्यात— ध्व जुलसां बुद्धया अन्तिम वचन
खः ।”

“प्रथम व अन्तिम बुद्ध वचनया दथुई गुगु वसपोलं
धया विज्यात— व व्याकं मध्यम बुद्ध-वचन खः ।”

थुकथं प्रथम-मध्यम-अन्तिमया ल्याखं स्वता प्रकार
खः ।

(घ) पिटकया ल्याखं गथे स्वताप्रकार ?

‘विनयपिटक, सूत्रपिटक तथा अभिधर्मपिटक’ यीस

१. अट्टसालिनी पृ. १५: निदानकथाले धाःसा “यदा हवे पातु
भवन्ति धम्मा, आतापिनो क्षायतो ब्राह्मणस्स...” धैगु गाथा-
यात प्रथम बुद्धवचन खः धका उल्लेख यानातःगु दु । (महा.
व. पा. पृ. ३: बोधिकथा, महाखण्डकक्षे नं ध्व गाथा दु ।)

‘स्वंगूपिटक’ (त्रिपिटक) धका धाई । उकी मध्ये प्रथमसङ्गी-
तिले संग्रहित जूगु व मजूगु दक्वंयात कया, उभयप्रातिमोक्ष,
निगू विभङ्ग, न्यीनिगू (२२) खन्ध, फिखुगू (१६) परिवार
नं ‘विनयपिटक’ खः ।

‘ब्रह्मजालसूत्र सहित स्वीप्यपु (३४) सूत्रतले संग्रहित
जुयाच्चंगु दीघनिकाय; मूलपरियाय सूत्र सहित सच्छि व
न्येनिपु (१५२) सूत्रतले संग्रहित जुयाच्चंगु मज्झिमनिकाय;
ओघतरण सूत्र सहित न्हेदोल व न्हेसः व स्वीनिपु (७,७६२)
सूत्रतले संग्रहित जुयाच्चंगु संयुत्तनिकाय; चित्तपरियादान सूत्र
सहित गुद्वल व न्यासः व न्हेन्यापु (६,५७५) सूत्रतले संग्रहित
जुयाच्चंगु अङ्गुत्तरनिकाय; खुद्दकपाठ, धम्मपद, उदान, इति-
वुत्तक, सुत्तनिपात, विमानवत्थु, पेतवत्थु, थेरगाथा, थेरीगाथा,
जातक, निद्देस, पटिसम्भिदामग्ग, अपदान, बुद्धवंस व चरिया-
पिटक आदि फिन्त्यागू (१५) भाग दुगु ग्रन्थत ‘खुद्दकनिकाय’
खः । थ्व ब्याकंयातः ‘सूत्रपिटक’ धका धाई ।

‘धम्मसङ्गणि अथवा धम्मसङ्गह, विभङ्ग, धातुकथा,
पुगलपञ्चत्ति, कथावत्थु, यमक, पट्टान आदि ‘अभिधम्मपिटक’
खः’ ।

थुकथं पिटकया ल्याखं स्वता प्रकार खः ।

१. सम. पा. I. पृ. १७-१८ बाहिरनिदानकथा; सुमं वि. I.
बाहिरकथा; अट्ट. सा. पृ. १६: निदानकथा ।

(ङ) निकायया ल्याखं गथे न्याता प्रकार ?

‘दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय, अङ्गुत्तर-
निकाय व खुद्दकनिकाय याना न्याता प्रकार खः ।

‘अन दीघनिकाय धाःगु गुगु खः ले ?’

‘स्वंगू (३) वर्गं व ब्रह्मजाल सूत्र सहित स्वीप्यपु
(३४) सूत्रत दुगु ‘दीघनिकाय’ खः । उर्कि धाःगु—

“अनुत्तिसेव सुत्तन्ता, तिबग्गो यस्स सङ्गहो ।
एस दीघनिकायो ति, पठमो अनुलोमिको ॥”

‘छाय् थुकियात दीघनिकाय (=दीर्घनिकाय)
धाःगु ?’

‘ताता हाकःगु सूत्रते पुचः तथा ताता हाकगु सूत्रते
छे जूगुलि दीर्घनिकाय धाःगु खः । थ्वहे दीर्घनिकायया
शब्दार्थं खः ।

‘मज्झिम निकाय धाःगु गुगु खः ले ?’

‘मध्यम प्रमाणगु किन्त्यागू (१५) वर्गं दुगु मूलपरियाय
सूत्र सहित सच्छि व न्येनिपु (१५२) सूत्रत दुगु ‘मज्झिमनिकाय’
खः । उर्कि धाःगु—

“दियड्ढसतसुत्तन्ता, द्वे च सुत्तानि यस्थ सो।
निकायो मज्झिमो, पञ्चदसवग्ग परिग्गहो ।”

‘संयुत्तनिकाय (=संयुत्तनिकाय) धाःगु गुगु खःले?’
‘देवतासंयुक्त आदिया ल्याखं व ओधतरण सूत्र सहित
न्हेद्वल व न्हेस व ख्वीनिपु (७,७६२) सूत्रत दुगु ‘संयुत्तनिकाय’
खः । उर्कि धाःगु—

“सत्तसुत्तसहस्सानि, सत्तसुत्त सतानि च।
द्वासट्ठि चेव सुत्तन्ता, एसो संयुत्तसङ्गहो ॥”

‘अङ्गुत्तरनिकाय धयागु गुगु खः ले?’

‘छगूछगू अंग बढे यायां कनातःगु चित्तपरियादान
सूत्र सहित गुद्वल व न्यासः व न्हेन्यापु (६,५७५) सूत्रत दुगु
‘अङ्गुत्तरनिकाय’ खः । उर्कि धाःगु—

“नवसुत्तसहस्सानि, पञ्चसुत्त सतानि च।
सत्तपञ्जास सुत्तन्ता, सङ्गा अङ्गुत्तरे अयं ॥”

‘खुद्दकनिकाय धाःगु गुगु खःले?’

‘थन च्चे कचनातःगु प्यंगू निकाययात तोता बाकि
विनयपिटक, अभिधर्मपिटक व खुद्दकपाठ आदि फिन्यागू
(१५) भाग सहित ब्याकं ‘खुद्दकनिकाय’ खः । उर्कि धाःगु—

“ठपेत्वा चतुरोपेते, निकाये दीघ आदिके।
तदञ्जं बुद्धवचनं, निकायो खुद्दको मतो ॥”

“शुक्लं निकायया ल्याखं न्यागु प्रकार खः” ।

“(च) अङ्गया ल्याखं गुगु प्रकार धाःगु थथे खः—
ब्याकं ‘सुत्तं’, गेय्यं, वेय्याकरणं, गाथा, उदानं, इतिवुत्तकं,
जातकं, अब्भुतधम्मं, वेदल्लं’ खः ।

१- अन निगूलिं विभङ्ग, निद्देस, खन्धक, परिवार,
सुत्तनिपात, मङ्गलसूत्र, रतनसूत्र, नालकसूत्र, तुवटकसूत्र व मेगु
नं सूत्र धका नां काइगु बुद्धवचन ब्याकं ‘सुत्तं’ (=सूत्र) खः ।

२- गाथा सहित दुगु सूत्रयातः ‘गेय्यं’ धका धाई ।
विशेषयाना संयुक्तनिकायया सगाथकवर्गयात ‘गेय्यं’ धका धाई ।

३- ब्याकं अभिधर्मपिटक, गाथा मदुगु सूत्रत व
च्यागू अंगले दुमथ्यागु मेगु बुद्धवचनयात ‘वेय्याकरणं’
धका धाई ।

४- धम्मपद, थेरगाथा, थेरीगाथा व सुत्तनिपातले सूत्र-
धका नां मदुगु केवल गाथा जक दुगुयात ‘गाथा’ धका धाई ।

५- सौमनस्य सहगत ज्ञानयुक्त गाथा दुगु च्येनिपु^३
(८२) सूत्रयातः ‘उदान’ धका धाई ।

१. सम. पा. I. पृ. २४-२५; सुमं. वि. I. पृ. ३१-३२; अट्ट.
सा. पृ. २१-२२.

२. उदान पालिले जुलसां च्येपु (८०) सूत्र जक दु ।

६- 'वुत्तं हेतं भगवता' (=भगवानं यथे धया बिज्यात) धका उल्लेख जुयाच्चंगु सच्छि व फिनिपु (११२) सूत्रयात 'इतिवुत्तक' धका धाई ।

७- अपण्णक जातक सहित न्यासः व न्येपु (५५०) जातकयात 'जातकं' धका धाई ।

८- 'भिक्षुपि ! आनन्दयाके प्यंगू आश्चर्यं व अद्भूत धर्मत (=गुणत) दु' (दी. नि. II. पृ. ११२: महापरिनि-
ब्बानसुत्तं) धंगु थें ज्याःगु आश्चर्यं व अद्भूत गुणं युक्त जुयाच्चंगु सूत्रयात 'अद्भूतधम्मं' (अद्भूतधर्म) धका धाई ।

९- चूलवेदल्ल, महावेदल्ल, सम्मादीठ्ठि, सक्कपञ्च, सङ्खार भाजनीय, महापुण्णक सूत्रादितेत 'वेदल्लं' धका धाई । गुगु सूत्रले प्रश्नोत्तरया रूपं उल्लेख जुयाच्चंगु दु व ब्याकं 'वेदल्लं' खः । थुकथं अङ्गया ल्याखं गुंगू प्रकार खः ।"

(छ) "स्कन्धया ल्याखं च्ये प्यदोल (८४,०००) धाःगु गथे खः ले ?

"ब्याकं बुद्धवचनत । गथे कि—

१. म. नि. III. पृ. १८३: अच्छरियअद्भूतसुत्तं, अं. नि-१. पृ. २२: अच्छरियमनुस्ससुत्तं व. अं. नि-२. अच्छरियमनुस्ससुत्तं आदियात नं 'अद्भूतधर्मं' धाई ।

“द्वासीति बुद्धतो गण्हं, द्वे सहस्सानि भिक्खुतो ।
चतुरासीति सहस्सानि, ये मे धम्मा पवत्तिता ॥”

अर्थ—

“च्येनिदोल (८२,०००) धर्मस्कन्धत बुद्धयाके ग्रहण याना कयागु दु, धर्मसेनापति सारिपुत्र महास्थविर सहितं भिक्षुसङ्घयाके निदोल (२,०००) धर्मस्कन्धत ग्रहण यानागु-दु— ध्व च्ये प्यदोल (८४,०००) धर्मस्कन्धत व्याकं जि बांलाक सय्का-सीका तैगु दु” धका धयातःगु व्याकं बुद्धवचन च्ये प्यदोल दु । (थेर. गा. पा. पृ. ३६६: आनन्दत्थेर गाथा. गा. नं. १०२७)

“थुकथं कथनातःगु धर्मस्कन्धत जंमा च्येपेदोल दु ।
थुकियात हे ‘च्ये प्यदोल धर्मस्कन्ध’ धका धाःगु खः’ ।”

विभाजन मयाःसे रसया ल्याखं छगू प्रकार, धर्म व विनयया ल्याखं विभाजन याय्बले निगू प्रकार धका आदि प्रकारं बुद्धवचन सङ्गायना याना विज्याःपि महाकश्यप आदि वसीगणपिसं पञ्चसतिक सङ्गायना समयस अर्थात् न्यासःपि

१. सम. पा. I. पृ. २४-२६: बाहिरनिदानकथा; सुमं. वि. I. पृ. ३१-३३: बाहिरकथा; अट्ट. सा. पृ. २२-२३: निदान-कथा । ध्व च्येप्यदोल धर्मस्कन्धया गाथा लेखकया बु. ब्रा-२. पृ. १७६: गोपक भोगल्लानया परिचयले नं उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

अरहत्पि मुना याना विज्याःगु सङ्गायना समयस- “ध्व धर्म खः, ध्व विनय खः, ध्व ह्लापांगु बुद्धवचन खः, ध्व मध्यमगु (=दथुयागु) बुद्धवचन खः तथा ध्व अन्तिमगु बुद्धवचन खः, ध्व विनयपिटक खः, ध्व सूत्रपिटक खः तथा ध्व अभिधर्म-पिटक खः, ध्व दीर्घनिकाय खः, ध्व मज्झिम निकाय खः, ध्व संयुक्तनिकाय खः, ध्व अङ्गुत्तर निकाय खः तथा ध्व खुद्क-निकाय खः, ध्व गुग्गु अंग दुगु बुद्धशासन खः तथा ध्व च्येप्यदोल धर्मस्कन्ध खः” धका सङ्गायना यानाविज्यात ।

“शुलि जक मखु मेगु नं उदानसंग्रह, वर्गसंग्रह, पेय्यालसंग्रह, एककनिपात, दुकनिपातादि निपातसंग्रह, संयुक्त-संग्रह, पण्णासकसंग्रह आदि स्वंगु पिटकले खने दुगु अनेकविध संग्रह प्रभेदयात व्यवस्थित रूपे तया न्हेलाः (७) तक सङ्गायना याना विज्यात ।”

सङ्गीतिया अवशाने-- “महाकश्यप स्थविरं दशबलया ध्व बुद्धशासनयात न्यादोदं (५,०००) तक त्यके जुये फइगु याना विज्यात” धैगु कारणं उत्पन्न जूगु प्रीतिया प्रभावं सकसिनं सांघुकार बिल । भूमिकम्पन नाप नाप अनेक आश्चर्य घटनात नं घटे जुल धका अर्थकथातसें उल्लेख याना-तःगु दु ।

१. सम. पा. I. पृ. २७: बाहिरनिदानकथा; सुमं. वि. I.

पृ. ३३-३४: बाहिरकथा; अट्ट. सा. पृ. २३: निदानकथा ।

धुकवँ सङ्गायना याःबले अभिधर्मपिटक जुलसां अभि-
धर्मपिटक हे जुल । निकायया ल्याखं जुलसां खुद्दकनिकायले
दुग्धाःगु जुल । थेरपिसं याःगु सङ्गायना जूगुलि थुकियात
थेरवाद धाःगु खः । अकिं थथे धाःगु—

“सतेही पञ्चहि कता, तेन पञ्चसतानि च ।
थेरेहि कतत्ता च, थेरिका ति पवुच्चती’ ति” ॥”

भिक्षुणी उपश्रयले

छगू समयस, आयुष्मान् महाकश्यप आवस्तीया
सनाथपिण्डकया जेनवनारामे च्वनाच्चंगु खः ।

अ बेलस आयुष्मान् आनन्द वया महाकश्यप स्थविर-
सातः भिक्षुणी उपश्रयले (भिक्षुनि उपस्सयो) विज्याकेत
अनुरोध यात । महाकश्यप स्थविरं वनेगु इच्छा याना
विमज्जा । सम्भवतः वसपोल स्थविर भिक्षुणीपि च्वनीगु थासे
विमज्जा । स्वक स्वक तक आनन्द स्थविरं जित्ति यमसेली
अन्तसः वसपोल आनन्द स्थविर नापं मेपि नं भिक्षुपि व्वना
भिक्षुणी उपश्रयले विज्यात । थ्व घटना भगवान् परिनिर्वाण
जुय्धुंका लिपायागु खः । अकिं सं. नि. II. पृ. १८०: उप-
स्सयसुत्तं, कस्सपसंयुत्तले थथे उल्लेख जूगु—

“भन्ते कश्यप ! गन छगू भिक्षुणी उपश्रय (भिक्षु-
नुपस्सयो) दु अन वनेनु ।”

“आवुसो आनन्द ! छंगु आपालं ज्या दु । छं याय्-
मानिगु आपालं दनि । छ जकहूँ ।”

छाय् आयुष्मान् आनन्दं महाकश्यप स्थविरयातः
भिक्षुणी उपश्रयले व्वना यंकेत संगु ?

भिक्षुणी उपश्रयले छुं भिक्षुणीपि कर्मस्थान स्यनेगु
इच्छा याना च्वंगु खः । अकि महाकश्यप महास्थविरयातः
व्वना यंका कर्मस्थानया खँ कंके बिया इमितः उत्साहित
याकेमाल घैगु भावना मनेतया थथे धया बिज्याःगु खः ।

छुलेसा आयुष्मान् आनन्दं स्वयं कर्मस्थानया खँ
कना बिज्याय् मफुला ? मफुगु मखु, फू । तर बुद्ध समान जुया
बिज्याःह्म वसपोल महास्थविरया पाखें खँ न्यंके दुसा फन् बेश
जुई घैगु विचार याना थथे धया बिज्याःगु खः धका सं. नि.
अ. क. II. पृ. १३२: उपस्सयसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्तंले उल्लेख
यानातःगु दु ।

छाय् महास्थविरं आयुष्मान् आनन्दयातः ‘छंगु
आपालं ज्या दु’ धका धया बिज्याःगु थें ? थ्व विषयले सं.
नि. अ. क. II. पृ. १३२: उपस्सयसुत्तवण्णनां थथे धयातल—

“छु वसपोलया छुं न्हूगु विहार द्यकीगु ज्या दुगु

खःला ? मद्दु । व बेलस नकतिनि भगवान् परिनिर्वाण जुये धुं कुगु खः । आयुष्मान् आनन्द भगवान्या भिक्षापात्र व चीवर ज्वनाः जेतवने वयाच्चंगु खः । अले 'भन्ते ! आः छपिसं सुया भिक्षापात्र ज्वना बिज्याय्गु ? सुया कोथाय् बँ पुया बिज्या-य्गु ? सुयातः ख्वा सिलेगु लः बिया बिज्याय्गु ?' आदि धयाः प्यंगू परिषद्या मनूत आयुष्मान् आनन्दया न्ह्यौने वना ख्वया हाला विरह याइगु । अले आयुष्मान् आनन्दं इमितः 'व्याकं संस्कार अनित्य खः । थ्व जुलसां संस्कारया स्वभाव धर्म खः । निलंज्जी मृत्युमारं बुद्धशरीरयात नं बाकि मतःसे अपहरण याना यंकल' धका अनेक प्रकारं मनूतेत सम्भे बुभे याना बिज्याइगु । थ्वहे खँयात लक्षयाना वसपोलं 'छंगु आपलं ज्या दु' धका धयाबिज्यागु खः ।

“छं याय्मानिनु आपालं दनि” धाःगुया मतलब आस्रव क्षीण याय्त छं याय् मानिगु आपलं दनि धका धाःगु खः ।

व बेलस महाकश्यप स्थविर श्रावस्तीस उपस्थिति दुगु वारेनं छगू प्रश्न दनि । व छु धाःसा— सम. पा. I. पृ. ६ः बाहिरनिदानले जुलसां “...उपकट्टा वस्सूपनायिका’ ति मत्त्वा महाकस्सपत्थेरो राजगहं भावुसो गच्छामा’ ति’ उपड्डं भिक्खुसङ्घं गहेत्वा एकं मगं गतो ।...” धका उल्लेख जुयाच्चंगु दु । अर्थात्— वर्षावास याय्गु दिन न्ह्यौने थ्यंक वय्धुं कल अर्कि आवुसो ! राजगृह वने धका बच्छि भिक्षुसङ्घपि ज्वना छपु लँपु लिना बिज्यात । थ्व खँयात ध्याने तय्वले गय् वसपोल

ध्यावस्तीले व बेलस दत्त धैगु प्रश्न नं मने वय्फू । ध्वहे
सूत्रयात् ध्याने तथा गुलि विद्वानपिसं राजगृहले बिज्याय्
धका बिज्याःहा महाकश्यप स्थविर ध्यावस्ती जुना बिज्यात्
धका धाःगु खः । कुशीनगरं राजगृहले वनेगु खँ लेखकया
दु. रा. भा-२. पृ. ६३ ले नं उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

च्चे उल्लेख जूकथं स्वको स्वको तक आयुष्मान्
आनन्दं जित्ति यासेली-पूर्वाण्ह समयस चीवरं पुना, पात्र-
चीवर ज्वना आयुष्मान् महाकश्यप आयुष्मान् आनन्द सहित
श्रमणपि ल्यूने तथा गन भिक्षुणी उपश्रय दुगु खः अन
बिज्यात् । अन ध्यंसेली लायातःगु आसने च्वनाबिज्यात् ।
अले गुलि भिक्षुणीपि आयुष्मान् महाकश्यप याथाय् वल ।
वया वसपोलयातः वन्दना याना छखे पाखे लिना फेतुत् ।
छखे पाखे लिना फेतुना च्वंपि व भिक्षुणीपितः आयुष्मान्
महाकश्यपं धार्मिक कथाद्वारा सन्दर्शित, समादपित, समुत्ते जित
व सम्प्रर्हषित याना बिज्यात् । थुलि याना बिज्याय्धुंका
बसपोल लिहां बिज्यात् ।

अले अन, असन्तोष जूह्य थुल्लतिस्सा भिक्षुणीनं
असन्तोष भाव प्रकट यासे थथे धाल—

“वेदहमुनि (=पण्डितमुनि) जुया बिज्याःहा आर्य
आनन्दया न्हाने खँ ह्लाइह्य आर्य महाकश्यप सुखः धका !
ध्वला गथे मुलु मिइह्यस्यां मुलु दय्कीह्यसितः मुलु मीगु खः

अथेहे आर्यं आनन्दया न्होने आर्यं महाकश्यपया धर्मोपदेश
खः ।”

थथे धाःगुया तात्पर्यं पंसुकूलिक जुया जंगले च्वनी-
ह्वास्यां आनन्द थें ज्याःहा बहुश्रुत, धर्मधर तथा धर्मभण्डागारि-
कया न्होने छु धर्मया खँ कने फई ! थथे धाधां आयुष्मान्
महाकश्यपयातः थुल्लतिस्सा भिक्षुणीनं अपमान यात । (सं.
नि. अ. क. II. पृ. १३२ः उपस्सय सुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्तं)

थुल्लतिस्सा’ भिक्षुणीनं थथे धाःगु खँ आयुष्मान्
महाकश्यपं ताल । अले आयुष्मान् आनन्दयातः महाकश्यप
स्थविरं थथे धया विज्यात—

“आवुसो आनन्द ! जि जुलसां मुलु मिइहा जुल ।
छ जुलसां मुलु दय्कीहा जुल ।”

“भन्ते ! क्षमा याना विज्याहुँ । थुजापि मिस्त मूर्ख
हे खः ।”

“आसे, आवुसो आनन्द ! सङ्घं छंगु उपरे परीक्षा
थमयाय्माः^१ । आवुसो आनन्द ! छु छन्तः भगवानं—‘भिक्षुपि !

१. शरीर ग्वाराम्बारा चिना ल्हंहा जूगुलि ‘थुल्ल’ धाःगु खः ।
वया नां जुलसां ‘तिस्सा’ खः । अकिं थुल्लतिस्सा धाःगु । सं.
नि. अ. क. II पृ. १३२.

२. थुक्किया मतलव छु धाःसा— बुद्ध समान जुया विग्धाःहा
आयुष्मान् महाकश्यपयातः आयुष्मान् आनन्दं प्रतिकोप यात

गुलितक जि कामया पाखें अलग जुया, अकुशलया पाखें अलग जुया, सवितर्क सविचारं युक्तगु विवेकजः (=ध्यानजः) प्रीतिसुख दुगु प्रथमध्यान प्राप्तयाना च्वनेफू, भिक्षुपि ! आनन्द नं उलिहे प्रथमध्यान प्राप्त याना च्वनेफू' धका भिक्षुसङ्घया न्ह्यौने धयाविज्याःगु दु ला ?”

“भन्ते ! मदु ।”

“आवुसो आनन्द ! भगवानं— ‘भिक्षुपि ! गुलितक जि... प्रथमध्यान प्राप्त याना च्वनेफू; भिक्षुपि ! कश्यप नं उलिहे प्रथमध्यान प्राप्त याना च्वनेफू' धका भिक्षुसङ्घया न्ह्यौने धया विज्यागु दु ला ?”

“भन्ते ! दु ।”

“आवुसो आनन्द ! छु छन्तः भगवानं—बुद्ध भगवानं आस्रवक्षय याना स्वयं अभिज्ञा लाभ याना विज्याःथें छं नं लाभ यानातःगु दु धका धया विज्याःगु दु ला ?”

“भन्ते ! मदु ।”

तर छह्य भिक्षुणीयातः प्रतिक्लेप याय्मफू । (आनन्देन बुद्ध-पटिभागो सावको वारितो; एका पन भिक्षुणी न वारितो...)
छु आयुप्मान् आनन्दया व भिक्षुणी नापं छुं संसर्गं अथवा छुं स्नेहला मदुला ? धका सङ्घं थघाय् मोलेमाः धका अथे धया-विज्यागु छः धका सं. नि. प्र. क. II. पृ. १३२: उपस्सयसुत्त-वण्णना, कस्सपसंयुत्तं उल्लेखं यानातःगु दु ।

“आवुसो आनन्द ! भगवानं जितः अथे धया विज्याःगु
दु ला ले ?”

“भन्ते ! दु ।”

“आवुसो आनन्द ! न्हेकु दुह्य किसीयात न्हेकुत्या
दुगु कापतं त्वःपुय् फई किन्तु जिगु खुगू अभिज्ञायात त्वःपुइ
फेमखु ।”

लिपा थुल्लतिस्सा भिक्षुणी ब्रह्मचर्यं च्युत' जुल ।

थुल्लनन्दा भिक्षुणीनं चीवर तोतल

थुल्लतिस्सा भिक्षुणीनं महाकश्यप महास्थविरयातः
उपहास याय्थें याना चीवर तोता वंथें थुल्लनन्दा भिक्षुणी नं

१. थन च्युत घाःगुया अर्थं मृत्यु अथवा मेगु छुं कथं नाश जुल
घाःगु मखु । बुद्ध समान जुया विज्याःह्य आयुष्मान् महाकश्यप-
यातः उपहास व भवज्ञा याय्धुंका जब वसपोलं थःके षडभिज्ञ-
ज्ञान दुगु खँया सिंहनाद याना विज्यात अबलेसं निसें व
भिक्षुणीया चीवर कँया वस्त्रथें जुया चासुवइगु वस्त्रथें जुल ।
व भिक्षुणीया हाछहा मुलुं सूथें जुया चासुवय् जक मालिगु
जुल । चीवर-पुना च्वने मफुत । अले चीवर तोता तुयुगु वस्त्र
पुंसेली याउंसे च्वन । थुकियातः ‘च्युतजुल’ धका घाःगु खः ।
सं. नि. अ. क. II. पृ. १३३: उपस्सयसुत्तवण्णना । थुकिया
अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६ पृ. ३३५ ले दु ।

वसपोलयातः निन्दा याना चीवरं पुनाच्चने मफया चीवर
तोतावंगु खँ सं. नि. II. पृ. १८२: चीवरसुत्त,^१ कस्सप-
संयुत्तले उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

भगवान् कुशीनगरे परिनिर्वाण जुया विज्याय् धुसँली
महाकरण्य महास्थविरं सङ्गायना याय्गु खँ निर्णय याना
विज्यात । अले आनन्द स्थविर भगवान्या पात्र-चीवर ज्वना
धावस्तीले विज्यात । अनं लिपा वसपोल राजगृहले वनेत
चारिका यायां दक्षिणागिरिले थ्यंक विज्याना च्वंगु खः ।

वसपोल नापं स्वीह्य (३०) ल्याय्हापिं भिक्षु
श्रामणेरपिं अर्थात् प्रव्रजित जुया दच्छि निदँ दुपिं भिक्षु
श्रामणेरपिं नं वसपोल नापं दुगु खः ।

दक्षिणागिरि धयागु राजगृहया प्यख्यरसं च्वंगु
पर्वतमध्ये दक्षिण पाखे च्वंगु पर्वतयात धाःगु खः । अम
गामे च्वपिं मनुत्तसँ छको थथे मने तल—

“ध्वसपोल आनन्द स्थविर जुलसां भगवान्याके
च्यागु वरदान कया च्वनाविज्या ह्य खः^२ । वसपोल याथाय्

१. ध्व सूत्रया अनुवाद लेखकया बुश्रा. च. भा-६ पृ. १७६ ले
उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

२. आनन्दं भगवान्याके कयात.गु च्यागु वरदान थथेखः—

प्यंगु प्रतिक्षेप— (१) भगवान्यातः प्राप्त जुइगु
चीवर आनन्दयातः मविइगु, (२) भगवान्यातः प्राप्त जुइगु
भिक्षाभोजन आनन्दयातः २.विइगु, (३) छगूहे कोठाय् मध्यनेगु,

जिमि मस्त प्रत्रजित यात घाःसा थ्व कारणं याना वसपोलं
जिमिगतमे भगवान् बुद्धवातः ध्वनाहय्फू । अले जिमिसं वस-
पोलयातः तःजिक स्वागत सम्मान याय्दं ।”

थुलि मने तथा इक्षिणागिरिले च्वंपिं ममूतसं स्वीह्य
मस्तेत आनन्द स्थविर याथाय् प्रत्रजित याकल । वहे स्वीह्य
भिक्षु आमणेरपिं नापं वसपोल इक्षिणागिरिले चारिका
यामा विज्याना च्वंगु खः ।

न्यीन्यादं (२५) तक भगवान्या क्पिा समान जुया
विज्याःह्य वसपोल स्थविर गनं चारिका याना विज्यात घंगु
खँ न्यनेमनं । आः गय् वसपोल अन चारिका याना विज्यात
खनि घंगु बारे अर्थकथां थथे उल्लेख यानातःगु दु—

खः, वसपोल भगवान्या क्पिा समान जुया न्यीन्यादं
तक गनं याकचा चाह्यु विज्याःगु मदु । थ्व जुलसां भगवान्
परिनिर्वाण जुया विज्यागु दय् सङ्गायना याय्त राजगृह पासे

(४) बुद्धं स्वीकार याइगु निस्तोले आनन्दयातः ध्वना
मयंकेगु ।

प्यंगू याचना— (१) आनन्दं स्वीकार वाइगु
निस्तोले भगवान् वनेगु, (२) तातापाकं वइपिं दर्शनार्थी तय्तः
दर्शनं बीकेगु, (३) आनन्दयातः शंका जुइगु खँ गुबले माल
उबले भगवान् याथाय् वना न्यनेगु, (४) आनन्दं मदुयाय्
याइगु धर्मोपदेश ब्याकं हानं आनन्दयातः कनेगु । सुमं. वि.
II. पृ. १०७: महापदानसुत्तवण्णना ।

बिज्यायत् बिज्याःबले चारिका याना बिज्याःगु खः । (सं. नि. अ. क. II. पृ. १३३: चीवरसुत्तवण्णना, कस्सपसंयुत्तं ।)

थ्व खँ सिया राजगूहले च्वना बिज्याना च्वंहा महाकश्यप स्थविरं ल्याय्हा भिक्षुपि नापं चाहू बिज्यागु बारे दक्षिणागिरि राजगूहले थ्यंक वःहा आनन्द स्थविरयातः “छाय् छ आनन्द थ्व ल्याय्हा भिक्षुपि नापं चाःहिला जुया-च्वनागु ? गुपिनि इन्द्रिय बांलाक संयम नं मदु ..” धका न्वाना बिज्यासे वसपोलयातः “थ्व कुमारकं थःगु प्रमाण सीके मफू” धका धया बिज्यात ।

थ्व कुमारकवाद शब्द न्यना विरक्त जुया बिज्याःहा आनन्द स्थविरं थथे प्रतिक्रिया व्यक्तयाना बिज्यात—

“भन्ते कश्यप ! जिगु छयनेच्वंगु सँ भुइसे च्वने धुंकानं छपिनि कुमारकवादं जि आतकं मुक्तजुइ मफुनि ।”

“आवुसो आनन्द ! छ अथे हे खः । थुजापि इन्द्रिय संयम मदुपि ल्याय्हा भिक्षुपि नापं छ जुयाच्वन तिनि... । न थ्व कुमारकं थःगु प्रमाण सीकेफत ।”

“आर्य महाकश्यपं आर्य आनन्द वेदेहमुनियातः कुमारकवादद्वारा अप्रसन्न यात” धैगु खँ थुल्लनन्दा भिक्षुणीनं ताल । अले अप्रसन्न जुया तँ चाया थुल्लनन्दा भिक्षुणीनं थथे धाल—

“ह्लापा अन्यतीर्थिय जुयाच्चंहा थ्व आर्य महाकश्यपं
आर्य आनन्द वेदेहमुनियात गथे कुमारकवादं अप्रसन्न याय्-
फुगु !”

थुल्लनन्दा भिक्षुणीनं धाःगु खँ न्यना लिपा महाकश्यप
स्थविरं आनन्द स्थविरयातः “आनन्द ! थुल्लनन्दा भिक्षुणीनं
छुं हे खँ बांलाक मथुइकं द्वेषभावं थथे धाल । आवुसो
आनन्द ! गुबलेसं निसें जि छेँ त्वःता प्रव्रजित जुया उबलेसं-
निसें शास्ता वाहेक मेपि गुरु मानेयानागु खँ जि मस्यू...”
धका सारा थगुः जीवनया खँ न्यंका भगवानं थःतः थःगु थासे
तया बिज्याःगु खँ समेत कना सिंहनाद याना बिज्यात । थ्व
खँ ब्याकं सं. नि. II. पृ. १८२ः चीवरसुत्तले उल्लेख जुयाच्चंगु
दु । थुकिया अनुवाद लेखकया बुसा. च. भा-६. पृ. १६७ ले
उल्लेख जुयाच्चंगु दु ।

लिपा थुल्लनन्दा भिक्षुणीनं चीवर तोतावन । उखे
दक्षिणागिरिले च्वंपि मनूतसें भगवान् परिनिर्वाण जुया
बिज्यात घैगु खँ न्यना थः मस्तेत छन्हुं तुं सकसितं चीवर
तोतका यंकल । (सं. नि. अ. क. II. पृ. १३३).

धातु निधान

अजातशत्रु जुजुं राज्य याना च्यादें दुबले भगवान्

बुद्ध परिनिर्वाण जुया विज्यात^१ ।

भगवान्या परिनिर्वाणं लिपा महाकश्यप महास्थविरं
न्यासःपि प्रतिसम्भदा लाभी तथा विभिन्न अग्रस्थान प्राप्त
अरहन्तपि सहित राजगृह्या वेमार पर्वते च्वंगु सप्तपर्णि गुफाया
न्धौने प्रथम सङ्गायना याना विज्याःगु खँ च्वे उल्लेख जुयु
धुंकुगु हे दु ।

भगवान्या धातु यंका थासे थासे चैत्य दय्के धुंकुगु
खः । धुथाय्तकं जम्बुद्वीपे शारीरिक धातु दुगु स्तूपत च्यागः
दय्घुंकल । धातु दाःगु 'तुम्ब' व चिताय् च्वंगु हेम्बा तथा
दय्कुगु स्तूप नापं याना जंमा छिगः (१०) स्तूपत
दय्घुंकल^२ ।

छन्हु महाकश्यप स्थविरं भविष्यले थ्व धातुतेत बिघ्न
जुइगु खना अजातशत्रु जुजु याथाय् वना "महाराज । धातु
निधान याय्माल" धका धया विज्यात^३ ।

१. महा. वं. टी. पृ. १०५: दुतियपरिच्छेद, गा. नं. ३२.

२. स्वयादिसं लेखकया बु. रा. भा-२. पृ. ४८: अजातशत्रु ।

३. महाकश्यप स्थविरं थये धया विज्याःगु भगवान परिनिर्वाण
जुयाः च्यादं ति लिपा खः धका धाय्फू । छाया धाःसा दी.
नि. अ. क. II. पृ. ३२५: महापरिनिब्बानसुत्तवण्णनाया धापु
अनुसार कुशीनगरं धातु पूजा यायां राजगृहले धातु थ्यंकहःबले
न्हेदं (७) व न्हेला (७) व न्हेन्हु (७) बित । अनंलिपा तिति
थ्व खँ स्थविरं ह्निथना विज्यात धैगु खँ स्वतः सिद्ध जू ।

“भन्ते! ज्यु, धातु निधान याय्मु ज्या जिगु जुल ।
किन्तु, भन्ते! मेयासं गय याना धातु कया ह्यग्गु ले?”

“महाराज! धातुत कया ह्यग्गु ज्याया जिम्मा छपिनि
मखु व जा जिमिगु ज्या खः ।”

भन्ते! ज्यु, अथे खःसा छलपोलपिसं धातुत कया हया
बिज्याहँ निधान याय्मु ज्या जिगु जुल ।”

अले स्थविर उगु उगु जुजुकुले वना पूजाआजा
याय्त माच्छि जक धातुत तय्का मेगु ब्याकं धातुत कया हया
बिज्यात । रामआमे जुलसां धातुत नागतसें कयात्तःगुलि अन
धातुयात बिघ्न जुइमखु धका अन च्वंगु धातुत कया हया
क्विमज्या । भविष्यले अन च्वंगु धातुत लंकाय् च्वंगु महाविहा-
रया महाचँत्यले (अनुराधपुरे) च्वंवनी तिनि धका अनया
धातुत महःसे मेगु न्हेगू (७) नगरं धातुत मुंका हया
बिज्यात ।

अले राजगुहया पूर्वदक्षिण दिशा पाखे दना महास्थ-
विरं “थ्व थासे दुगु ल्वहँत ब्याकं लोपजुय्माः । धू-धा सफा
जुय्माः । लः पिहाँ मव्य्माः” धका अधिष्ठान याना बिज्यात ।
जुजुं व थासे ह्मूवीके बियाः अनं पिहाँ वःगु चाःया अप्पा
छिना अस्तीतिमहाआवकपिनि^२ चँत्य दय्कल ।

१. महा. वं. टी. पृ. ५२०-२१ ले नं थये हे उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।
एकतिसातिमो परिच्छेदो ।

२. अस्तीतिमहाआवक धींपि सु सु खः धमुया नामावली लेखकया दु.

म. भा-१. पृ. ८६ या पादटिप्पणीले उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

“थन जुजुं छु याना च्वन थें?” धका मनूतसें न्यनी-
बले “असीतिमहाश्रावकपिनि चैरथं दय्का च्वन” धका धाइगु ।
धातु निधान यानाच्वन धका सुयातं मधाः । च्येकुति (८०)
गावंक ह्युय् सिधेका अन नया पाता लायाः उकीदघीने
थुपारामयाछे (लंकायागु) पाय्खा जुइक सिक्क व नया छे
दय्के बिल । अले च्यागः च्यागः हरिचन्दनया सन्दूक व स्तूपत
दय्के बिल । अले भगवान्या धातुत व हरिचन्दनया सन्दूके
तयाः व सन्दूकत मेगु हरिचन्दनया सन्दूके तल । थुगुहे प्रकारं
च्यागलिं हरिचन्दनया सन्दूकत मेगु च्यागः हरिचन्दनया
सन्दूके तल । अले व च्यागः सन्दूकत च्यागः स्तूपे तल । थ्व
च्यागः हरिचन्दनया स्तूपत मेगु च्यागः लोहितचन्दनया सन्दूके
तल । थ्व च्यागः लोहितचन्दनया सन्दूकत मेगु च्यागः लोहित
हरिचन्दनया स्तूपे तल । थ्व च्यागः लोहितचन्दनया स्तूपत
मेगु च्यागः दन्तया सन्दूके तल । थ्व च्यागः दन्तया सन्दूकत
मेगु च्यागः दन्तया स्तूपे तल । थ्व च्यागः दन्तया स्तूपत हानं
मेगु च्यागः रत्नमय सन्दूके तल । थ्व रत्नमय च्यागः सन्दूकत
मेगु च्यागः रत्नमय स्तूपे तल । थ्व च्यागः रत्नमय स्तूपत
मेगु च्यागः सुवर्णमय सन्दूके तल । थ्व सुवर्णमय च्यागः
सन्दूकत मेगु च्यागः सुवर्णमय स्तूपे तल । थ्व च्यागः सुवर्ण-
मय स्तूपत मेगु च्यागः वहया सन्दूके तल । थ्व च्यागः वहया
सन्दूकत मेगु च्यागः वहया स्तूपे तल । थ्व च्यागः वहया
स्तूपत मेगु च्यागः मणिमय सन्दूके तल । थ्व च्यागः मणिमय
सन्दूकत मेगु च्याग मणिमय स्तूपे तल । थ्व च्याग मणिमय

स्तूपत मेगु च्याग ह्याउँगु मणिया—सन्दूके तल । ध्व च्यागः ह्याउँगु मणिया सन्दूकत मेगु च्यागः ह्याउँगु मणिया स्तूपे तल । ध्व च्यागः ह्याउँगु यणिया स्तूपत हानं मेगु च्यागः मसारगल्लया सन्दूके तल । ध्व च्यागः मसारगल्लया सन्दूकत मेगु च्यागः मसारगल्लया स्तूपे तल । ध्व च्यागः मसारगल्लया स्तूपत मेगु च्यागः मणिमय सन्दूके तल । ध्व च्यागः मणिमय सन्दूकत हानं मेगु च्यागः मणिमय स्तूपे तल ।

दकेसिबे दद्यौने च्वंगु मणिमय स्तूप शूपाराम (लंकाय् अनुराधपुरेच्वंगु) पाय्गोगु चैत्य जुल । उकियात तोपुया रत्नमय छेँ दय्कल । उकिया दद्यौने लुंया, उकिया नं दद्यौने नँया छेँ दय्कल । अले रत्नमय फीह्वला जलजः थलजः दोलंदो स्वाँत ह्वला न्यासः व न्येपु (५५०) जातकत, असीतिमहाधावर्कपि, शुद्धोदन महाराजा, महामायादेवी अले सिद्धार्थ कुमार नापं जन्म जुपि व उत्पन्न जूगु न्हेता वस्तुत ब्याकं सुवर्णमयया दय्का, न्यासः न्यासःग लुं व वहया पूर्ण धँपत तय्के बिल । न्यासःपु सुवर्णमय ध्वाँय्त ब्वेकल । न्यासःगु लुंया पाल्चात व न्यासःगु वहया पाल्चात दय्के बिया उकी बासवःगु चिकं तथा इता तथा च्याकल ।

वयाँलिपा “स्वाँत सुखु मचिनेमाः, सुगन्ध तना मवनेमाः तथा मतः मसिय्माः” धका महाकश्यप स्थबिरं

१. ध्व विषयले अट्ट. सा. पृ. ३२६: धारम्मणकथाय् व विंसु. म.

II. पृ. ६३१: पक्किणकथावण्णनाले “अविषयले निसः व

अधिष्ठान याना विज्यात । अले हानं “भविष्यले प्रियवात्स
बेहा कुमारं छत्र धारण याना अशोक धर्मराजा जुइतिनि । वं
ध्व धातुत फैलेयाई” धका लुं पाताय् च्वका विज्यात ।

अनेक प्रकारया आभूषणद्वारा पूजा याना छसिकथं
लुखाद्वा त्युत्यूं अजातशत्रु जुजु पिने पिर्हाबल । अले सिक्क ब
नया लुखाद्वात तिना चुकःया खिपते ताचा घाना उथाय्सं
छगः तःगोगु मणिया ग्वारा तथा “भविष्यले जुइहा गरीबहा
जुजुं ध्व मणि ग्वारा कया धातुया पूजा सत्कार थयाय्माः”
धका च्वके बिल ।

शक देवेन्द्रं विश्वकर्मायातः सःता “तात! अजातशत्रु जुजुं
धातु निधान याय्धुंकल । छं अन रक्षा या” धका धाल । अले
विश्वकर्मा अन वना बाजं थाइगु यन्त्र तल । धातुमर्भ दुथाय्
स्फटिकया तरवार ज्वना च्वंपिं सिया रूपत वायुवेगं चाःहिला
च्वनीगु यन्त्र तथा छचाः हे घःचाले चिना बिल । अले प्यखे-
रसं लोहैया पःखा दना छगः तःगोगु लोहैतं दघीने तोपुया चा
तथा जमिन थें च्वंक माथवंका वया दघीने लोहैया चैत्य
तथा बिल ।

ज्ञिच्याई (२१८) तक ध्व सुगन्ध मत्तनेमाः, स्वात्त सुखु मचिने-
माः, अले मतः मसिय्माः” धका अधिष्ठान याना विज्यात
धका उल्लेख यानातःगु दु ।

१. सुमं. वि. II. पृ. ३२६-२८: महापरिनिब्बानसुत्तवण्णना ।

थुकथं धातु निधानया ज्या सिधय्का अय्यु दत्तले
च्वनः स्थविर परिनिर्वाण जुया विज्यात' । जुजु नं कर्मानु-
सार परलोक जुल, मनूत नं ।

महाकश्यपयातः वन्दना या !

आः जक महाकश्यप स्थविर घुताङ्गधारी मखु, म्हापा
म्हापा ऋषिभेष कया प्रव्रजित जुया च्वंबलेनं वसपोल
घुताङ्गधारी हे जुया च्वंगु खः धका मनोरथपूरणीं^१ थये धमा
तल--

“थे पञ्चजि जातिसतानि पञ्च;
पहाय कामानि मनोरमानि ।
तं वीतरागं सुसमाहितिन्द्रियं,
परिनिव्वुतो वन्दथ महाकस्सप' न्ति' ॥”

१. गुबले, गन परिनिर्वाण जुल धैगु खं जुलसां गनं उल्लेख जुया-
च्वंगु लेखकं खंके मफुनि । दी. नि. अ. क. II. पृ. ६६:
महाकश्यपसुत्तवण्णनाले जुलसां वसपोलया धायु सच्चि व न्यीदं
(१२०) दुगु खः धका उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

उत्तरी बौद्धतेगु श्रोत अदुसार महाकश्यप स्थविर
मंत्रेय्य बुद्ध नाप लाय्त कुक्कुटगिरिले सम्याधिष्ठ जुया च्वनः-
च्वंगु दु धका डा. मललसेकरं वय्कया D. P. P. II. पृ.
५८२ या पादटिप्पणीले उल्लेख यानातःगु दु ।

२. I. पृ. ७६: एककनिपातवण्णना ।

अर्थ—

“मनोरम्यगु काम सुख्यात तोता गुह्य न्हापा न्यासःगु जन्मतक प्रव्रजित जुल; उह्य सुसमाहितिन्द्रिय जुया वीतरागी जुया विज्याःह्य वसपोल परिनिर्वाण जुइधुंकल अकि वसपोल महाकश्यपयातः वन्दना या ।”

सम. पा. I. पृ. ६३: बाहिरनिदानकथाले जुलसां बुद्ध परिनिर्वाण जुयाविज्याय् धुंका अजातशत्रु जुजुं न्यीप्यदं (२४)तक राज्य यात धका उल्लेख यानातःगु दु । अथेहे महावंश-टीका पृ. १०५ ले नं थथे उल्लेख जुया च्वंगु दु—

“अजातसत्त नो वस्से, अट्टमे मुनि निम्बुतो ।
पच्छा सो कारयी रज्जं, वस्सानि चतुवीसति’ ॥”

अर्थ—

“अजातशत्रुं राज्य याना च्यादं दुबले भगवान् बुद्ध परिनिर्वाण जुया विज्यात । वयां लिपा अजातशत्रु जुजुं न्यीप्यदं (२४) तक राज्य यात ।”

बिलियम् गाइगरं अनुवाद यानातःगु चुल्लवंस II. पृ. १६६-६७, गा. नं. ८०-८१ ले महाकश्यप महास्थविरया छपु दन्तधातु लंकाया बेन्टोट घैगु जिल्लाया भीमतित्थ घैगु विहारे सुरक्षित याना तःगु दु धका उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

श्रद्धिबल प्रदर्शन

भगवान् परिनिर्वाण जुया विज्याय्घुंसेली अजातशत्रु जुजुं कुशीनगरे प्राप्त जूगु धातुया भाग राजगृहले थ्यंक ह्युत न्हे देँ (७) व न्हेला (७) व न्हेनु (७) लगेजुल धका अर्थकथातसेँ उल्लेख यानातःगु दु^१ । थुकथं धातुया पूजा यानाच्चंगु बखते चित्त प्रसन्न याना अनेक मनूत सुगति स्वर्गलोके वंषि दुसा चित्त स्यंका अप्रसन्न जुया मृत्युं लिपा प्रेतलोके वंषि मनूत नं अनेक दुगु खः धका अर्थकथातसेँ उल्लेख यानातःगु दु^२ ।

राजगृहले वैभव सम्पन्नगु छगू परिवार दुगु खः । व परिवारया भार्या, ह्याय् व भमचापिं छन्हु धातु पूजा याय् धका चित्त प्रसन्न याना नस्वाःगु स्वां ज्वना धातु तयातःगु थासे वनेतसन । अले व परिवारया मालिक जुयाच्चंह्य पुरुषं “ध्व क्वेँया पूजा याना छु फाइदा !” धका धया ब्वःबिया धातुया निन्दा यात । इपिं जुलसां वया खँयात त्यरे पुछे मयाःसे श्रद्धापूर्वक चित्त प्रसन्न याना धातु पूजा याना बल । छुं दिन लिपा उजागु हे रोगं याना इपिं मृत्यु जुया देव-लोके उत्पन्न जुल ।

-
१. दी. नि. अ. क. II. पृ. ३२५: महापरिनिब्बानसुत्तवन्नना;
पेत. व. अ. क. पृ. १५१: धातुविवण्णपेतदुकथा, लेखकया
बु. रा. भा-२. पृ. ५६: अजानशत्रु ।
२. दी. नि. अ. क. II. पृ. ३२५; पेत. व. अ. क. पृ. १५१.

व मालिकह्य पुरुष धाःसा तमं चूर जुया मृत्यु जुया
प्रेतलोके उत्पन्न जुल ।

छन्दु महाकश्यप महास्थविरं उजागु ऋद्विबल प्रदर्शन
याना बिज्यात कि मनूतसें व देवलोके उत्पन्न जूपि व
प्रेतलोके उत्पन्न जूह्य पुरुष खन । अले चैत्यस्थाने च्वना
धातुया निन्दायाःह्य व प्रेतयाके थथे न्यना विज्यात—

१. “अन्तलिक्खस्मिं तिठुन्तो, दुग्गन्धो पूति धायति ।
मुखं च ते किमयो’ पूतिगन्धं, खादन्ति किं कम्ममकासि पुब्बे ॥
२. “ततो सत्थं गहेत्वान, ओक्कन्तन्ति पुनप्पुनं ।
खारेण परिप्फोसित्वा, ओक्कन्तन्ति पुनप्पुनं ॥
३. “किं नु कायेन वाचाय, मनसा दुक्कटं कतं ।
किस्स कम्मविपाकेन, इदं बुक्खं निगच्छसी’ ति ॥”

अर्थ—

१- “आकाशे दनाच्चंह्य छंगू दुग्गन्ध वयाच्चन । छंगू
ह्युतु जाय्क तू दु अले छं व नयाच्चन, ह्यापा छं छु कर्म-
याना ?

२- “अले छं चुपी कया थःगु ह्युतुया म्ये ध्यनिगु
अले ह्यनं चीडुमु लखं ह्युतु कुल्ला याना हानं हानं म्ये
ध्यनिगु ।

१. स्याम व रोमने ‘किमियो’ ।

३- “ह्लापा छं शरीरं वचनं तथा मनं छु मखुमु ज्या याना ? छुकिया कर्मभोगं थ्व दुःख भोग याना च्वनागु ?”

अले वं थथे धाल—

१. “अहं राजवहे रम्मे, रमणीये गिरिब्बजे ।
इस्सरो धनधञ्जस्स, सुपहूतस्स मारिस ॥
२. “तस्सायं मे मरिया च, धीता च सुणिसा च मे ।
ता' मालं उप्पलं चा पि, पच्चग्घं च विलेपनं ।
थूपं हरन्तियो वारेंसि, तं पापं पकतं मया ॥”

अर्थ—

१- “भन्ते ! ह्लापा जि रमणीय तथा पहाडं चा-
उय्कातःगु राजगृह नगरया छद्दा प्रसस्त धनसम्पत्ति दुह्मा
साहु खः ।

२- “अले जिह्मा कलाः, ह्याय् तथा भमचापिं नस्वाःगु
पलेस्वांया माः तथा श्रीखण्डया लेपन ज्वना स्तूप पूजा याःवं-
पितः ब्वविया रोकेयाना धातुया निन्दायाना । वहे पापया
फल आः जि भोगयाना च्वना ।”

आकाशे वयाच्च्वंपिं देवतापिं खना वं हानं थथे धाल—

१. स्याम व रोमने 'त...' ।

“इमा च पस्स आयन्तियो, मालाधारी अलङ्कृता ।
 मालाविपाकमनुभोन्तियो^१, समिद्धाच^२ ता यसस्सिनियो^३ ॥
 तं च दिस्वान अच्छेरं, अम्भुतं^४ लोमहंसनं ।
 नमो करोन्ति सप्पञ्जा, वन्दन्ति तं महामुनिं ॥
 सोहं^५ नूनं^६ इतो गन्त्वा, योनिं लद्धान मानुसिं ।
 थूपपूजं करिस्सामि, अप्पमत्तो पुनप्पुनं^७ ॥”

अर्थ—

१- “प्रसन्न चित्तं धातु पूजा याःपि थ्व देवतापि
 स्वांमाः क्वखाया, समृद्ध जुया, यशस्वी जुया थन वया च्वन ।

२- “बुद्धि दुपि इमिसं महामुनियात वन्दना यात ।
 आः इमिगु श्री सम्पत्ति खना जि आश्चर्यं चकित जुया जिगु
 चिमिसं थाहाँ थाहाँ वल ।

३- “आः जि थनं मनुष्यलोके वना मनु जुया जन्म
 काय् दयमाः । अले अप्रमादि जुया जि स्तूप पूजा याय् ॥”

-
१. सिंहलले ‘अनुभोन्ति’ ।
 २. सिंहल, स्याम व रोमने मदु ।
 ३. स्यामले ‘यसस्सियो’ ।
 ४. स्यामले ‘अम्भूतं’ ।
 ५. सिंहलले ‘सोही’ ।
 ६. रोमनले ‘दानि’ ।
 ७. पेत. व. पा. पृ. १८६-१६०.

प्रेतं धागु खँयात कया महाकश्यप महास्थविरं अन
उपस्थित जुघाच्चर्वापि अपार जनसमूहयात धर्मोपदेश
याना बिज्यात^१ ।

×

×

×

Dhamma.Digital

[४] बोधिसत्त्वलिसे सम्बन्ध

संसारे चाच्चहिला जुया च्वंबले ध्वसपोल महाकश्यप जुया बिज्याःह्य पुरुषलिसे बुद्ध जुया बिज्याःह्य महापुरुषलिसे गन, गुजागु सम्बन्ध दुगु खः धैगु खँ सीकेत जि थन “बोधिसत्त्वलिसे सम्बन्ध” धैगु शीर्षक तयागु खः । थन क्वे च्यया तयागु खँ द्वारा बोधिसत्त्वलिसे गुजा गुजागु सम्बन्ध दुगु खः धयागु खँ फीसं सौके फई ।

(१) दके ह्लाप्पां वसपोलपिनि सम्बन्धया खँ जा. अ. क. I—II. पृ. २११, नं ६१ या असातमन्त जातके खने दु । ध्व जातके मिसातया कमजोरी अथवा इमि दोषया खं क्यना तःगु दु ।

अतीत समयस वाराणसी देशे ब्रह्मदत्त-धैह्य जुजुं राज्य याना च्वं बले की बोधिसत्त्व गन्धार देशया तक्षसिला (=तक्षशिला) नगरे छह्य प्रमुख आचार्य जुया च्वंगु खः ।

व बेलस वाराणसीया छगू ब्राह्मण कुले काय्मचा छह्य जन्म जुल । तद्धिक जूसैली वतः वया माँ-ब्वापिसं जंगले

व्यथा अग्निहोत्री याना अहलीके व्ययंगु विष्काः वातं । कायह-
स्यां घ्रासां छे सं चवनं गृहस्थी जुय चवनेषु विष्कायात् ।
तक्षशिलाय वना प्रं विदया सयका वःगु दुगु खः । माहस्यां
घाःसां ह्यक्तयं याना नं वैतः जंगले व्छया अग्नीहोत्री हे याना
तयगु विचाः यात । अले छन्हु वं थथे मनेतल-

“जि कायनं मिसाते कुचक्र मस्यूनि । वैतः
थुकिया ज्ञान दयका बीमाल ।”

थुलि मने तथा “बाबु ! छं विदया सयका वय् धुन-
धका धाल । छु छं ‘असातमन्त्र’ घैगु विदया सयका वयागु
दुला ?” धका न्यन । कायहस्यां धाल “उजांगु मन्त्रला
सयका वयांगु मडु !”

“अयसां छं छु सयका वलं ले ः हुं, तक्षशिलाय
वना ‘असातमन्त्र’ घैगु विदया सयका वां धका वैतः हा
तक्षशिलाय व्छत ।

अले आचार्य याथाय वना “जितः असातमन्त्र
घैगु विदया सयना विज्याहुं” धका वं धाल । आचार्य जूहा-
स्यां “ज्यू, सयना बी” धका धाल । अले आचार्य वैतः सच्छि
व न्यीदें (१२०) दय् धुं कुहा थःहा मांयातः सेवा शुश्रूषा या
धका धाल । उसानिसें वं व बुढीया ह्य तीकेगु, मोल्लुकेगु,
चिके बुड्केगु आदि व्यय याना सेवा यात । वं थथे याना च्वंगु
सन-मनुससें वृणम-याइयु ।

छं दिन लिपा बिदाले शिष्यह्य छे वना च्वंतले आचार्य जूहसयां मांहासितः कुबिया जंगले वना मांया सेवा याना च्वन। बिदा सिधयका लिहाँ वःह्य शिष्यं आचार्ययातः मखंसेली “आचार्यं गन वन ?” धका न्यना “जंगले च्वं वन” धैगु न्यना व नं जंगले वन।

“छ ला याकनं हे लिहाँ वल ले” धका आचार्य धाः सेंली “छपिसं जितः आतलें असातमन्त्र धैगु विदद्या स्यना बिमज्यानि । जि मामं धाःसा व हे विदद्या सय्का वा धका धया च्वन ।

ध्व खँ न्यना बोधिसत्वं बिचाःयात—“अवश्यनं ध्वया मामं ध्वैतः मिस्ते कुचक्र अथवा दोष कचना बीगु इच्छा याना च्वं थें च्वं ।” थुलि मने लुइका “ज्यु, स्यना विय्” धया “अयसा छं, ह्यापा थें हे जि मांयातः सेवा या । जि मांयातः चिकं बुइके बले अथवा लाहा तुती तीके बले “आःहे छपिनि ह्या तुती थपाय्चव बांला यइपुसे च्वं धाःसा ह्यापा छपि ल्यासे जुया च्वंबले गपाय्सकं यइपुसे व बांला जू जुई” धका प्रशंसा या । अले जि मामं धाइगु खँ सुमचुकुसे ब्याकं खँ जितः कं । अलेतिनि छ असातमन्त्र सय्के लाइकह्य जुई धका धाल। उसांनिसें वं बुढीं धाइगु खँ ब्याकं आचार्य-यातः कनेगु यात ।

छन्हु, व ल्याय्हाया खँ न्यना बुढीं “ध्व माणवया जिलिसे रतिसंभोग याय् मास्ति व जुइमा” धका भालपाः “छु

छन्तः जिलिसे रतिसम्भोग याय् मास्ति वःला?" धका न्यं बले वं "वयां छुयाय्, आचार्यं खना ग्याः" धका धाल ।

अले बुढीं धाल- "अय्सा जि काय्यातः स्याना व्यू ।"

"जि थःह्य आचार्ययातः स्याय् मफू ।"

"छं स्याय् मफुसा जि हे स्याय् ; तर छं जितः तोते दैमखु ।"

थथे जूगु खँ व्याकं माणवं आचार्ययातः कन ।

"कंगु बाहे लात" धका आचार्यं धाल ।

बोधिसत्त्वं थः मांया आयुसंकार फूगु सौका, थःथें च्वंक सिंया मूर्ति छगु दय्का उकियात थः दचनेगु खाताय् तथा फांगां फाय्का शिष्ययातः धाल--

"थौं परीक्षा याय्गु जुल । थौं बःनी जि मांयात्तः थौं जितः स्या धका धा ।"

वं बुढीयातः अथेहे धाल । बःनी बुढी कोथाय् दुहाँ बना फांगा उला ठीक गपते लाइगु याना, थर थर खाखाँ पाःनं यांक कय् कल । "त्वाक्क"जुइक पां कःगु सः ताया 'सिं खनिका' धका सीकल । व बेलस हे काय्हा वया "भाँ ! छु याना च्वनागु ?" धका न्यं बले "जितः छले यात" धका धाधां बेँ गोतुला अनसं मन्त । अले आचार्यं शिष्ययातः धाल—

“असातमन्त्रं धयागु अलग्गं छुं विदेधा मदु ।
मिसातेत हे ‘असात’ घाई । छं मामं छन्तः मिसातय् कुचक्रं वा
दोष खंरु काय्या निरिति छन्त व्छया हःगु खः । आः छं प्रत्यक्ष-
रूपं मिसाते दोष खने घुंकल । अकिं मिसा घैपि दुःखदायी खः,
लामक खः धका सीका का ।”

अले माणव द्वाराणसीले लिहाँ वन माँ-बीपितः
थः जंगले च्वं वनेगु विचार प्रकट यासे थथे धाल—

“आसालोकिस्थियो नाम, वेला तासं न विज्जति ।
सारत्ता च पगढभा च, सिस्सी सब्बघसो यथा ।
ता हित्वा पढ्बजिस्सामि, विवेकमनुब्रूह्य’ न्ति ॥”

अर्थ—

“मिसा घैपि दुःखदायी खः । इमिके मर्यादा मदु ।
इपि पञ्चकाम विषयले आसक्ता व घमण्डी नं खः । गथे
मिनं भि-मभि न्हागु वस्तुयात नयाबिई अथेहे इमिसं नं
बाँला-वाँभला, तद्धं-चीधं न्हाहासितः नं काः । उज्जपितः
तोता आः जि प्रव्रजित जुया जंगले च्वना ध्यानयाय् ।”

“व बेलस माणवया माँ जूहा मद्रा कापिलानी-सः
अकु-जूहा कश्यप खः । शिष्य जूहा आनन्द खः अले आचार्यं
जूहा स्वयं जि हे खः” धका भगवानं धया बिज्यात ।

(२) जा. अ. क. I-II. पृ. ३६० नं १५५: गगजातकं

एव ज्ञातके हर्तिष्ठ वइवले 'चिरंजीवि' जुइमाः चंगु
चलन शुरु जून् खँ दु ।

भगवान् बुद्ध जेतवन लिक्क च्वंगु प्रसेनभित् कोशल
जुजु दय्का व्यंगु राजकारामे च्वना विज्याना च्वं बले थःतः
हाछि वःगु कारणे एव खँ कना विज्याःगु खः ।

छगू समयस राजकारामे प्यंगू परिषद्यातः धर्मोपदेश
याना विज्याना च्वंबले वसंबीलयातः हर्तिष्ठ वल । अले
भिक्षुपिसं "भगवान् चिरंजीवि जुइमाः ! सुगत चिरंजीवि
जुइमाः !" धका ततःसकं धाल । एव संलंघाना धर्मश्रवणे
बाधा जुल ।

अले भगवामि भिक्षुपितः सम्बोधन धाना यथे न्यना
विज्यात—

"भिक्षुपि ! छु ले सा, 'चिरंजीवि जुइमाः !' धाय्वं
मनूसे चिरंजीवि जुइला ?"

"भन्ते ! जुइमखु ।"

भिक्षुपि ! हाछि वइवले 'चिरंजीवि जुइमाः' धका
धाय्वं मखु । गुहास्यां धाई घेतः दृष्कृत्य आपत्ति जुई' धका
धया विज्यात ।

एव बेससं भिक्षुपिनि हाछि वइवले मनूतसे "चिरंजीवि
जुइमाः" धका धाइगु । भिक्षुपि सुमुक च्वना च्वनीगु । छुं
लिसः मव्यूसे भिक्षुपि सुमुक च्वना च्वंगु खना भनूतसे

“गुजापि भिक्षुपिल्या ! चिरंजीवि जुइमाः धका घाल नं छुं मघासे च्वनीगु ।” भगवान्यातः ध्व खँ बिनित्यात । अले भगवानं “भिक्षुपि ! गृहस्थीत श्रुतमांगलिकपि अर्यात् न्यनेगु-यात मंगल सम्भे जुइपि खः । अकिं गृहस्थीपिसं ‘चिरंजीवि जुइमाः’ धका धाइबले इमितः नं ‘चिरंजीवि जुइमाः’ धका लिसः व्यूसां ज्यू” धका धया बिज्यात ।

भिक्षुपिसं भगवान्याके न्यन--

“भन्ते ! ध्व ‘चिरंजीवि जुइमाः’ धका धाइगु व अथे धाइपितः हानं ‘चिरंजीवि जुइमाः’ धका लिसः बिइगु चलन गबलेसं निसें जूगु थें?”

“भिक्षुपि ! ध्व चलन न्हापा न्हापांनिसें जूगु खः” धया निम्न जातकया खँ कना बिज्यात-

“अतीत समयस बाराणसीले ब्रह्मवत्त जुजुं राज्य याना च्वं बले बोधिसत्व छह्य ब्रह्मया कुले जन्म जुल । वया अबुं व्यापार याना जीविका याइगु ।

“छन्हुं फिखुदें दुह्य थः काय्यातः खःमु कुबिका व्या-पार याःवंबले बाराणसीले थ्यना अन छह्य पाले याथाय् जा नया कुबेला जूगुलि बासं च्वनेगु थाय् लुइके मफुत । अले ‘कुबेलाय् वइपि मनूत गन च्वनीगु ?’ धका न्यं बले मनूतसें ‘शहरं पिने छगू सतः दु अन च्वनीगु । तर व सतःले धाःसा यक्ष छह्यस्यां बास याना च्वंगु दु । न्हाःसा अन वना च्वहुं’ धका घाल ।

“काय्हास्यां धाल 'वा अबु! अन वनेनु । यक्ष खना ग्याय्माःगु मद्दु । जि वैतः दमन याना छंगु पाली भ्व पुइके बिय् ।' थुलि धया अबुह्य व्वना अन वन । अले वया अबु सिपुत्ती दचन । थः स्वयं अबुया तुती तीका तुतीक्वे च्वन ।

“अन च्वंहा यक्ष जुलसां किनिदं तक वैश्रवणया सेवा याना “हाछि वइबले चिरंजीवि जुइमाः धका धाइहा व हानं वैतः चिरंजीवि जुइमाः धका लिसः बिइहा-थुपिं निहासितः बाहेक मेपितः ज्वना नय्दु” धैगु वचन प्राप्त याना अन सतः ल्युने छगू थासे च्वना च्वंगु जुया च्वन ।

“बोधिसत्त्वया अबुयातः हाछि वय्केत वं थःगु प्रभावं मसीनोगु धु ह्वला बिल । धु बोधिसत्त्वया अबुया न्हासे दुहाँ वना हाछि वल । बोधिसत्त्वं चिरंजीवि जुइमाः धका मधा । अले बोधिसत्त्वयातः ज्वनेत यक्ष वल । यक्ष वयाच्वंगु खना बोधिसत्त्वं बिचाः यात- “शायद ध्वं हे जि अबुयातः हाछि वय्का व्यूगु जुइमा । हाछि वःहासितः 'चिरंजीवि जुइमाः !' धका मधाःहासितः ध्वं ज्वना नइगु जुई धका बिचाः याना 'चिरंजीवि जुइमाः !' धका धाल । अले यक्ष अबुहासियाय् वन । वं नं बिचाः यात कि 'चिरंजीवि जुइमाः धाःहासितः हानं चिरंजीवि जुइमाः धका मधाःहासितः ध्वं नइगु जुइमाः' धका ध्वीका वं नं 'चिरं-जीवि जुइमा' धका धाल । निहासिया वचन म्यना यक्ष लिहाँ वन । अले लिहाँ वना च्वंहा यक्षयाके बोधिसत्त्वं थये म्यन-

“छाब् छं यथन वया भीषितः
स्वनागु?”

“यक्षं घाल- किनिदं तक वैश्रवणयातः सेवा यानागु-
या प्रतिफल स्वरूप वैश्रवणं जितः हाछि वइबले चिरंजीवि
जुइमा धका मघाईपितः उवनः नयदु’ धका वचन बियातः गु
दु।”

“हे यक्ष! छं न्हापा नं अनेक हिंसाकर्म याना थुजागु
गति लात। आः नं छं यथे यात धाःसा तमोत्तमपरायण अर्थात्
अन्धकारं अन्धकारे वनीहा जुई” धका सम्भे बुंभे याना
पंचेस्त्रीलं बिया यक्षयातः सुविनीत याकल।

“श्व खं बाराणसीया जुजु सियां बीधिसत्वयातः सःतके
छ्वया सेनापति पदे तल। वया अबुयातः आपलं धनसम्पत्ति
बिल। थुकथं बीधिसत्वं थः अबुया ज्यान बचे यानं बिल।”

“थुलि खं कना भगवानं चिरंजीवि जुइमा घाईपितः
“हामं चिरंजीवि जुइमाः” धका लिसः बिइगु चलन अबलेसं
निसं जुगु खः धका जातक खं ववचायका “उगु बखते जुजु
जुया च्वंहा धानन्द खः, अबु जुया च्वंहा करयप खः, काय जुया
च्वंहा स्वयं जिहेखः” धका वयो विज्यात।

(३) अ. क. III. पृ. ६१, नं. ३२६ः
कवकारुजातकं।

थ्व जातके हेका खँ ल्हाइगुया फल थनया थनसं भोग
याःगु खँ दु ।

अतीत समयस बोधिसत्त्व त्रयस्त्रिंश भवने छ्हा देवपुत्र
जुया उत्पन्न जुया च्वंगु खः ।

छ्हु, बाराणसीले उत्सव दुगु खः । आपलं नाग,
सुपर्ण, यक्षपि वयाः उत्सव स्वः बल । त्रयस्त्रिंश देवलोकं
बोधिसत्त्व सहित प्यह्ना देवपुत्रपि नं कक्कारु घयागु दिव्य स्वां
छुना उत्सव स्वः बल । इमिसं छुना वयातःगु स्वांया बास
नगर छ्गूलि फेले जुल । अले मनूतसें थ्व छुकिया बास खनि
धका उखे थुखे स्वः बले देवतापिसं छुना वया च्वंगु स्वांया
बास धका सीका काल । अले व देवतापि आकाश मार्गद्वारा
जुजुया पटांगिनिले थ्यंक वन । अन जुजु सहित सकल
भारदारत मुना च्वंगुखः ।

अले जुजुपिसं “गुगु देवलोकं वयागु?” धका न्यंबले
देवतापिसं त्रयस्त्रिंश देवलोकं वयागु खः धका लिस बिल । थ्व छु
घैगु स्वां खःले? धका न्यंबले इमिसं ‘कक्कारु’ घैगु दिव्य स्वां
खः धका धाल । छलपोलपि देवलोके च्वना बिज्याइपि, छल-
पोलपितः थुजागु स्वां अन आपालं दय्फु । अकिं थ्व स्वां
जिमितः बिया बिज्याहुँ धका धाल । अले न्हापां याःह्य देवतां
थथे धाल--

“कायेन यो नावहरे, वाचाय न मुसा भणो ।

यसो लद्धा न मज्जेय, सवे कक्कारुमरहति ॥”

अर्थ—

“गुह्यस्यां मेपिनि वस्तु मबिइकं काइमखु, ज्यान वंसां गुह्यस्यां हेका खँ लहाइमखु; यश प्राप्त जुल धका गुह्यस्यां अभिमान याइमखु—उजाह्यसिनं जक थ्व कक्कारु स्वाँ छुय् बहःजू ।”

थ्व खँ न्यना पुरोहितं मने लुइकल कि—“थ्व गुण मध्ये जिके छगूहे गुण मंदु । अय्सां हेका खँ लहाना जि थ्व स्वाँ काय्माल । ताकि मेपि मनूतसें स्वय्बले थुजागु गुण जिके दु खनि धका भालपाः काई ।” थथे मने तथा वं ‘थुजागु गुण जिके दु’ घया स्वाँ पवना कया छयने छुना मेह्यसिके स्वाँ पवन । मेह्य देवतां थथे घाल—

“धम्मेन वित्तमेसेय्य, न निकत्या धनं हरे ।
भोगे लद्धा न भुञ्जेय्य, सवे कक्कारुमरहति ॥”

अर्थ—

“धर्मतापूर्वक धन दय्केगु, छलकपत याना धन मदय्केगु । भवभोग सम्पत्ति दत्त धका अभिमान मयाय्गु—उजाह्यस्यां जक थ्य स्वाँ छुय् बहःजू ।”

पुरोहितं जिके थ्व गुण दु धका स्वाँ पवना छयने छुना मेह्यसिके स्वाँ पवन । अले वं थथे घाल—

“यस्स चित्तं ग्रहालिद्दं, सद्धा च अबिरागिनि ।
एको सादुं न भुञ्जेय्य, सवे कक्कारुमरहति ॥”

अर्थ—

“गुम्हस्या मन धाय्वं रागे रंगेमजू, गुम्हस्यां श्रद्धायात्
स्याग याइमखु, गुम्हस्यां थः याकचां जक मनःसे मेपिन्तः नं
इनाचना ब्यू—उजाहास्यां जक थ्व कक्कार स्वां छुय् योग्य
जू ।”

पुरोहितं थ्व गुण नं जिके दु धया मेह्यसिके नं स्वां
पवन । प्यहाहास्यां थथे धाल—

“सम्मुखा वा तिरोक्खा वा, यो सन्ते न परिभासति ।
यथावादी तथाकारी, सवे कक्कारुमरहति ॥”

अर्थ—

“गुहास्यां न्हाीने वा ल्यूने साधु सन्ततेतः निष्ठा
याइमखु; गथे धाल अथे गुहास्यां याई— उजाहास्यां जक
थ्व कक्कारु स्वां छुय् वहः जू ।”

पुरोहितं थ्व गुण नं थःके दु धका हेका खँ ह्लाना
स्वां पवना कया छयने छुत । प्यहां देवतापि स्वां बिया
लिहां वन । व देवतापि लिहां वंसांनिसें पुरोहितया छयो
तज्याइ थें च्वंक स्याना वल । जिगु छयनं स्वां
लिकयाब्यू धका व हालेसगे जुल । तर सुनानं वया छयनं
स्वां लिकाय् मफुत । अले वइतः जुजु याथाय् यंकल । अले
जुजुपिनि सलाह जुल । आः जुलसां थ्व पुरोहित सी फू ।
आः छु याय् मालि ? अले मन्त्रीतसें “हानं छको उगुहे छांटं

उत्सव माने यात घाःसा व देवतापि नं हानं वय्फू” धका
 अले ममूतसे पुरोहितयातः हया सकस्यां स्थीने तल। पुरोहितं
 भिक्षु ज्वान वचेयानाब्बू” धका देवतापिके विन्ति बाना
 प्रार्थना यात। देवतापिसं “थके मदुगु गुण दु धका हेका खँ
 ल्हइहसितः थये हे जुई” धका धया वयछचनं स्वां कया
 देवतापि लिहां वन।

“व प्यहा देवतापि मध्ये छहा देवता कश्यप सः।
 मेहा देवता मौद्गल्यायन सः। मेहा देवता सारिपुत्र सः।
 अले दकले थकालिहा देवता स्वयं जिहे सः” धका भगवानं
 धया विज्यात।

(४) जा. अ. क. III. पृ. ३२७, नं. ४२३:
 इन्द्रियवस्तकं। थव जातके च्याहा ऋषिपिनि खँ दु।

“उवले नारव धँहा ऋषि उत्कण्ठित भिक्षु सः। सालिस्सर
 धँहा सारिपुत्र सः। मेण्डिस्सर धँहा कश्यप सः। पळवत
 धँहा अनुसुद्ध सः। कालदेवल धँहा कच्चान सः। अनुशिष्य
 जुया च्वँहा आनन्व सः। किसवच्छ धँहा मौद्गल्यायन सः।
 अले सरमङ्ग धँहा स्वयं जि हे सः” धका भगवानं धया
 विज्यात।

(५) जा. अ. क. IV. पृ. १५५, नं. ४२२: यवमाशाव-
 विजातकं।

ध्वं जासकया खं छह्यं हेवो दुह्यं मचायाःकरणे
भगवन्तं कना विज्याःगु खः । थुकी छह्यं यक्षिणीयाः ब्रह्मणुः ।
भातयाः प्राखें बोधिसत्त्व जन्मजुगु खं दु ।

अतीत समयस वाराणसीले ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना-
च्चं बले वया महारानीं अनाचार याना च्वंगु खः ।
अले जुजुं सिया वके प्यंबले महारानीं "यदि जि अनाचार
यानागु दु सा जि सिना सलःखा दुह्यं यक्षिणी जुग्माः" धका
पा फ्यकल । लिपा व मरण जुया छगू पहाडया ववे सलस्वपा
दुह्यं यक्षिणी जुया जन्म जुल । व छगू पहाडया गुफाय् च्वन ।

स्वदंतक वैश्रवणया सेवा याय् धुसंली वयातः वैश्रवणं
(=कुबेरं) स्वीगू (३०) योजन हाक व न्यागू (५) योजन
व्यादुने लाःगु भूमि भागे वइपि मनूतय्तः ज्वना नय्ज्यू धका
आज्ञा बिल ।

Dhamma.Digital

उबलेसं निसें वं थःगु सिमाना दुने वइपि मनूत ज्वना
नय्गु यात । छको, थथे हे बने वयाच्च्वंपि मनूत ज्वं वं बले
मनूत बिसि वना यक्षिणीनं छह्यं वांलाह्य ब्रह्मः छह्यसितः
ज्वना कुबिया हया च्वंबले वया स्पर्शद्वारा रागचित्त उत्पन्न
जुया वयातः गुफाय् तया लहिना तल । मनूत ज्वना हइबले
यक्षिणीनं ब्रह्मया निति नय् त्वनेगु वस्तुत नं हया वयातः
बिया थःह्यं मनूया ला नय्गु यात । यक्षिणी पिहां वनीबले
ब्रह्मः बिसिवनी धका गुफाया लुखाद्वाले तःग्वगु लोहं छगः
तया वनीगु ।

समय बिते जुयावंलिसे संसंगद्वारा यक्षिणीया कोखे बोधिसत्त्वं गर्भाधान यात । फिला दय्का यक्षिणीनं काय्मचा बुइकल । काय् बूसेंली काय्मचाया स्नेहं याना भातह्य व काय्यातः विशेषरूपं हेरविचार यात । कायमचा तद्विक जूसेंली निह्यसित गुफा दुने तथा लुखाद्वा लोहंतं त्वपुया यक्षिणी पिहां वनीगु ।

अले छन्दु, यक्षिणी पिहां वना च्वंबले बोधिसत्त्वं लोहं फाता पुइका अबुह्यसितः पित हल । यक्षिणी वया “सुनां थ्व लोहं फाता पुइकल ?” धका न्यंबले “मां ! खिउं धासे च्वने मफया जि फाता पुइकागु खः” धका धाल । पुत्रस्नेहया कारणं याना वं छुं मघाः ।

छन्दु बोधिसत्त्वं बोह्यसिके न्यन— “अबु ! छंगु ख्वा व मांया ख्वा पाः । छाय् थथे जूगु ?”

“पुता ! छं मां जुलसां मनूया ला नइह्य यक्षिणी खः । कीपि निह्य जुलसां मनू खः ।”

“अथे खःसा छाय् कीपि थन च्वना च्वनेगु । मनूत दुथाय् वनेनु ।”

“पुता ! कीपि वन घाःसा छिमि मामं कीतः स्याना बिय्फू ।”

“अबु ! ग्याय्मो । जि छन्तः मनूत च्वनीगु धासे यंका बिई” धका धया हानं छन्दु मांह्य पिहां वना च्वंगु

मौका लाका अबुयातः ज्वना वायुवेगं बिसि वन । यक्षिणी वःबले इपि मखना वायुवेगं व्वां वना इमितः लिलाका “छाय् छिपि विसी वयागु ? छिमितः थन छु नपुग जुलधका” धाःबले “भद्रे ! जिगु उपरे तँ चाय्मते । छं काय् नं जितः व्वना हःगु खः” धका धासेंली पुत्र प्रेमया कारणं छुं मधासे धैयं बिया इमितः लितव्वना हल ।

छन्हु बोधिसत्त्वं मने ल्वीकल “जि मांया थ्व भूमिले छुं सिमाना दय्माः । वया प्रभाव गनतक दु खनि धका न्यना स्वय्माल । अले जि व सिमाना पुला वने ।” थुलि मने तथा छन्हु मांहानापं खँ ह्लाना च्वंबले बोधिसत्त्वं न्यन—

“य मां ! मांया सम्पत्ति काय्यातः प्राप्त जुई । अकिं मांया सिमाना गुथाय्तक दु खनि धैगु खँ जि नं सीका तय्माः ।”

थ्व खँ न्यना यक्षिणीनं ब्याकं खँ कंसे प्रत्येक दिशाया सिमाना चित कन । थ्व नं कन कि स्वीगू योजन हाक व न्यागू योजन ब्या दुगु खँ नं कन । “पुता ! थ्व सिमानाया चित बांलाक लुमंका ति” धका नं धाल ।

हानं छन्हु, मांह्य पिहांवना च्वंगु मौका लाका अबुयातः लुकु छिना बोधिसत्त्व वायुवेगं व्वां वना सिमाना पुला खुसी छिना च्वन । यक्षिणी वःबले इपि मखना वायुवेगं

इमितेः लिलाक वना तरु व बेलस इपि सिमाना पुलस्तुखुसीनी
 छिनाध्वंगु खः । अले खुसी सिधे दना यक्षिणीनां पुताः ।
 छं अबुयातः व्वना लिहां वा । छिमितः थन छु भगाः धकाः ।
 जिगु छु दोष दु धका । स्वामी ! लिहां विज्याहूँ । जिगु छु पा
 दोषा दु ?" धका काय्यातः नं भातयातः नं धालतः थके
 धयावं च्वंबले अबुहा खुसीपारी थ्यंकवन ।

"मां ! जिपि मनुत खः । छ जुलसां यक्षिणी खः ।
 छ मापंसदां च्वने फँ मखु ।"

"पुता ! अयसा लिहां वयगु मखुत ला ले ?"

"खः मां, लिहां वय मखुत ।"

"अयसा, पुता ! मनुष्यलोके च्वनीपितः अनेक दुःख
 कष्ट याना जीविका याय मालेयो । जि चिन्तामणि धंगु
 विदद्या स्यू । व विदद्याया प्रभावं छिनिदं ह्लापा वं पिनि
 पलाख्वाय् सीका मनू लुइका काय्फू । थ्व विदद्या छन्तः
 बिये । थुकि छंतः जीविका याय अपुई । थ्व अनर्घ विदद्या
 सय्का का । पुत्रस्नेहया कारणं बोधिसत्त्वयातः वं व
 विदद्या स्यता बिल । बोधिसत्त्वं खुसी दथुई च्वनाहे व
 विदद्या याकुप्वाले कत्ताका तय्थे याना न्वे वयका काल ।
 अले खुसी दथुइ च्वना हे मांहासितः वन्दना याना "मां !
 छ हूँ जि नं वने" धया विडा कया बोधिसत्त्व वन ।

पुत्रस्नेहया कारणं याना नुगःपा तज्वाइ थें च्वंक
 वेदना जुया अनसं यक्षिणी भाराकक गोतुला प्राण त्यागः

यात । यक्षिणी मदुगु सीका बोधिसत्त्व अबुह्य च्वना च्या
चिता दयका अनेक स्वांसि तथा छायापा याना माया
अन्तिम सत्कार याना इपिं निह्य वाराणसीले वन ।

वाराणसिले वना जुजुया दरबारे वना “पद कुशल
माणव वया च्वन” धका खबर बीके व्छत ।

जुजुं दुने च्वनाहति धका धाल । बोधिसत्त्व वना
जुजुयातः वन्दना यात । जुजुं “छं छु विदया स्यू” धका न्यं
बले “फिनिदे ह्लापा तंगु वस्तु नं पलास्वाय् स्वया जि लुइका
हया बीफू” धका धाल ।

“अयसा छ जिथाय् च्वना जिगु सेवा या ।”

“ह्लि दोछिदां प्राप्त जूसा च्वने ।”

“ज्यू, बिय्” धका धाःसेली व दरबारे च्वन ।

दिन विते जुया वंलिसे छन्हु पुरीहितं जुजुयातः धाल-

“महाराज ! कीसं माणवयातः ह्लि दोछि दां बिया
तैतया । किन्तु वया पाखें छुं ज्या स्वय् मखंनि । अकि वं
धाःगु विदया वेंके दु ला कि मदु धका परीक्षा याना स्वय्माः ।”

अले छन्हु, धुकुपिवायातः सूचना बिया निह्यसिनं
धुकुती च्वंगु जुहारात कया दरवारं कुहाँ वया दरवार स्वचाक
चाःउला पःखा गया न्यायालयस वना अन पलख च्वना अन वया
हानं सुहान तथा पःखा गया सुहान तथा पःखालं कुहाँ वया

छथाय् पुखुली जुहारात तथा वल ।

कन्हे खुनु जुजुया धुकुति आपलं जुहारात खुया यंकल धका हो हल्ला याकल । जुजुं मस्यू पहःयाना बोधिसत्वयातः सःता दरबारया धुकुति आपलं जुहारात खुया यंकल । व वस्तु लुइका ह्यमाल धका धाल ।

“महाराज ! ि निदँ पुलांगु वस्तु लुइका ह्य फुह्य-सितः ह्यिगतिनि तंगु वस्तु लुइका ह्यगु अपाय्चव थाकुगु ज्या मखु धका धया बोधिसत्वं पलाख्यँय् स्वस्वं पुखुली कुहाँ वना जुहारात हया विल ।

जुजुं बिचाःयातकि शायद थ्वं तंगु वस्तु जक लुइका ह्य फू जुइमाः । तर खुँ लुइके मफू जुइमाः । थथे मने तथा जुजुं बोधिसत्वयातः धाल--“वस्तु ला लुइका हल । किन्तु खुँ-यातः ज्वना मह । खुँ यातः ज्वना ह्य फय्केमाः ।”

“महाराज ! खुँतः थनसं दु, तापामजू ।”

“व सु ले ?”

“महाराज ! सु माल व हे खुँ जुय्फू । छपिनि वस्तु दय् धुंसेली खुँ छु याय्त माःगु दु । थ्व खँ न्यना बिज्याय् मते ।”

“तात ! जि छन्त ह्नि दोछि दां बियाचवना । जितः खुँ हे ज्वना ह्यमाः ।”

“महाराज ! धन लुइधुंसेली खुं ज्वनेगु छुयात माःगु दु ।”

“तात ! धन स्वया नं जितः खुं हे पत्ता लगे याय्माः ।”

“महाराज ! अय्सा जि खुं थ्व खः धका कितेयाना धाय्मखु । तर छुं कारणत छपितः कने । उकिं खँ थुइका कया बिज्याहुँ ।”

लःया पाखें मय--“महाराज ! अतीत समयस वाराण-
सीले पाटल घँहा प्याखँम्व छहा दुगुखः । व थःगु गामं
वाराणसीले वना म्ये हाला प्याखँ हुया नय्त्वने याना ऐला
त्वना थःगु गामे लिहाँ वनेत वया च्वं बले खुसी बा वया
च्वंगुलि वीणा थःगु गःपते चिना कलाया लाहा ज्वना खुसी
छिना वन । वीणाया प्वालं ल दुहाँ वना पाटल डुबे जुइत
संसेली कलाहसयां वैतः तोताथः छहा जक खुसी पारि वन । अले
वं भातहसिके म्ये छपु स्यना काय्माल धका “म्ये छपु स्यना
ब्यू” धका घरि डुबे जुइगु घरि थाहाँ वया च्वंहा भातहसितः
धाल । वं थथे धाल--

“येन सिञ्चन्ति बुद्धिते, येन सिञ्चन्ति आतुरं ।
तस्स मज्झे मरिस्सामि, जातं सरगतो भयं ॥”

अर्थ--

“गुगु लखं दुःखी जुइपितः सिञ्चुका बिइगु ख, गुगु लखं

आपत परे जुइबले सिचुका बिइगु खः, वहे लःया दइइ जि सिनाच्चवना-गुगु वस्तुया शरण काय्गु खः वहे वस्तुया पाखें भय उत्पन्न जुल ।”

“महाराज ! गथे लखं मनूतय्त रक्षा याइगु खः अंथे हे जुजुपिसं प्रजाया रक्षा याई । यदि वहे रक्षकया पाखें भय उत्पन्न जुल धाःसा सुनां छु याय्फू । अतः महाराज ! थ्व खँयात्त थुइका कयाबिज्याहुँ । बुद्धिवानीपिसं थुइगु कथं जि धाय्धुन” धका बोधिसत्त्वं धाल ।

“तात ! जि थुजागु रहस्य खँ मस्यू । जितः खुं हे ज्वना ह्याब्यू ।”

आयापाखें भय—अले हानं बोधिसत्त्वं थथे धाल । अय्सा थ्व खँ न्यना कारण थुइका कया बिज्याहुँ—

न्हापा थ्वहे चाराणसीले च्वंगु द्वार गामे च्वंहा छहा कुहानं सदां छगू हे थासं चा कयाहइगु । वं चा कयाहइगु थासे ह्युह्यु गांवन । छन्हु चा कया च्वंबले तस्सकं वा वल । अले व गाले खः जाल । उकिं याना दचौने पाखें चा पांय् कुतुं वया वया छचों तज्यात । अले वं थथे धाल—

“यत्थ बीजानि रुहन्ति, सत्ता यत्थ पतिट्ठिता ।
सा मे सीसं निपीलेति, जातं सरणतो भयं ॥”

अर्थ—

“गुगु थासे मुसा पिना मा बुया वइगु खः, गुगु थासे

मत्तसं बासक्या च्वनिगु खः, वहे चां थौं जिगुछग्रो तछग्नात-
गुगु वस्तुया शरण कायगु खः वहे वस्तुया पाखें भय उत्पन्न
जुल ।”

जुजुं धाःसा खुं हे ज्वना क्यनेमाः घका जित्ति याना
च्वन । बोधिसत्त्वं मेगु नं उदाहरण खंत कन । तर जुजु चित्त
बुभे मजू । हानं छगू उदाहरण खंत कन—

“महाराज ! न्हाप थ्वहे नगरे छहा मनूनं काय्मचा
दय्माः घका प्रार्थना यात । लिपा काय्मचा दया व साव
हर्षित जुल । लिपा बोह्य बुढा जुल । छुं ज्या-जि याय्
मफुत । अले वया काय्मनं वैतः ‘छं छुं ज्या-जि याय् मफुत’ घका
छेन्नं पितिना व्छत । पिहां वना कष्टपूर्वक जीविका याना
हाला-ख्वया जुया थथे घाल—

“येन जातेन नस्दिस्सं, यस्स च भवमिच्छति ।
सो मं घरा तिच्छुभति, जातं सरणतो भयं ॥”

अर्थ—

“गुहा मचा बु बले जि अति हर्षित जुयागु खः,
गुहासिया अभिवृद्धिया कामना नं यानागु खः । थौं वहे मचां
जित्तः छेन्नं पितिना हल-गुहासिया शरण कायगु खः वयागु हे
पाखें भय उत्पन्न जुल ।”

“महाराज ! गथे बुढा जूहा बोया हेरविचार काय्महास्थां
याम्माः, अथे हे सकल प्रजागणपिनि रक्षा जुजुं याय्माः ।

गुगु ध्व भय उत्पन्न जुया च्वन व व्याकं रक्षा याइह्य जुजुया हे पाखें उत्पन्न जुया च्वन । देव ! अकिं ध्व कारणद्वारा नं फलानाह्य खुं खः धका सीका कया बिज्याहुँ ।”

ध्व खँ न्यना नं जुजुं थथे धाल—“तात ! जि उगुं थुगुं कारण मस्यू । जितः खुँ हे ज्वना हैब्यू । मखुसा छ हे खुँ जू ।”

थथे धका जित्ति यासेली बोधिसत्त्वं “जि ध्व जुजुयातः अचे यायूत सना । तर ध्वं थपायूच्व जित्ति याना च्वन” धका भालपाः ‘अय् सा सभाषद्या न्ह्यौने खुँ कचना बिई; सभाषद् मुंका बिज्याहुँ” धका धाल । जुजुं अथे हे यात । अले बोधिसत्त्वं थथे धाल—

“सुखान्तु भो जानपदा, नैगमा च समागता ।
यतोदकं तदादित्तं, यतो खेमं ततो भयं ॥

“राजा विलुम्पते रट्टं, ब्राह्मणो च पुरोहितो ।
अत्तगुत्ता बिहरथ, जातं सरणतो भयं ॥”

अर्थ—

“थन मुनाच्च्वंपि जनपदवासी व निगमवासीपि !
जिगु खँ न्यना दिसँ । गन लः दु अनं हे मिं पिहाँ वल । गन भय मदु अनं हे भय दया वल ।

“जुजु व पुरोहित ब्राह्मणं राष्ट्र लुटेयाना च्वन ।

थःथःगु रक्षा याना च्वना दिसँ । शरण काय्गु थासं हे भय
उत्पन्न जुल ।”

ध्व खँ न्यना मनूतसें बिचाःयात—“ध्व जुजु स्वयं
रक्षक जुया नं मेपितः खुँ पाः याय्त सना च्वन । थःगु वस्तु
थःमंतुं पुखुली तथा खुँ माय्का च्वन । हानं थ्वैतः थथे याके
बीमज्यू” धका मनूतसें जुजुयातः कथि दाया स्याना
बोधिसत्त्वयातः हे राज्याभिषेक बिल ।

भिक्षुपि ! बे च्वंगु पालिख्वाय् सीकेगु अपाय्चव
तद्धंगु खँ मखु । ह्लापा यापि पण्डितपिसं आकाशे च्वंगु
पालिख्वाय् नापं सीका काल धका धया जातकया खँ
क्वचाय्का बिज्यात ।

“व बेलस अबु जुया च्वंहा कश्यप खः । पवकुशल
माणव जुया च्वंहा स्वयं जि हे खः” धका भगवानं धया
बिज्यात ।

(६) जा. अ. क. IV. पृ. ४०, नं. ४३८:
तित्तिरजातकं ।

भगवान् बुद्ध गृद्धकूट पर्वते च्वना च्वंबले देववत्तं भग-
वान्यातः स्याय्गु प्रयत्न याःगुया कारणं ध्व जातकया खँ
कना बिज्यागु खः ।

१. ध्व जातकया अनुवाद लेखकया जा. सं. भा-१. पृ. ८३ ले
उल्लेख जुयाच्वंगु दु ।

ध्व जातके तित्रां स्वंगुलि वेद सय्का मेपितः स्यना
ब्यूगु खँ दु । खँ थथे--

अतीत समयस वाराणसीले ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना
च्वंबले अन छह्य प्रमुख आचार्यं न्यासल (५००) शिष्यपितः
शास्त्र ब्वंका चवन । छन्हु आचार्यया मने थथे जुल--“थन चवना
शिष्यपितः बांलाक ब्वंके मफू । आपालं भंजत थन दु । अकिं
गनं छथाय् बने वना अन चवना थुमितः नं अनहे ब्वना
यंकेमाल ।”

अले वं ध्व खँ शिष्यपितः नं कन । ज्ञाकि, घ्यो, त्रिकं
आदि नय् त्वनेगु सामानत ज्वंका आचार्यं जंगले वन । अन
पर्णकुटीया आश्रम दय्का चवन । शिष्यपितः नं ब्वंकल । व
आचार्यं जंगले वन धैगु खँ सीका मनूतसँ नय् त्वनेगु सर-
सामानत अन तय्के ब्छत । दुरु त्वनेया लागि छह्यस्यां मचा
सहित सा नं बिल । आचार्यया आश्रम लिवक निह्य मचा
दुह्य गोही छह्य नं दुगु खः । सिंह व धुँत नं अन बरोबर
वः । छह्य तित्रा नं सदां अनसं चवनीह्य दुगु खः । आचार्यं
शिष्यपितः ब्वंकीगु वेद मंत्रत ब्याकं तित्रां न्यना सय्का
काल । अन च्वंपि माणवपिनि नं तित्रानापं अति विश्वासी
जुल ।

लिपा, माणवपितः ब्वंकेगु ज्या पूमवंति बले हे
आचार्यं मदया वन । आचार्यया शरीरयातः अन्तिम सत्कार
याना फिया स्तूप दय्का पूजायाना शिष्यपि अतिकं विलाप

याना चक्षुः ॥ अले, अन तित्रा वया: "छाय् व्रिसाम याना
चक्षुःगु?" धका न्यंबले "जिमितः व्वंकेगुः ज्यः व्वमचाय्वं तुं
जिमि आचार्यं मन्त" धका धाल । थथे खःसा जि छिमितः
व्वंका वी । धन्दा काय्मोः धका तित्रां धाल ॥

"गय्याना छं जिमितः व्वंकई?"

"आचार्यं छिमितः व्वंका च्वनौबले जि न्यना च्वनागु
दु । अतः स्वंगूलि वेद व्याकं जि सय्का तयागु दु ।"

"यदि छं स्वंगूलि वेदय्य खं स्यू धयागु जूसा जिमितः
युकिया छुं उदाहरण व्यू" धका माणवतसें धाल । अले स्वंगु-
लि वेदे काकुः थरकुगुः पदय्य अर्थ पर्वतः लः काः वइथे च्वंक अर्थ
छग्रान्त इमितः तित्रां न्यंकल ।

माणवपि अति प्रसन्न जुल । उसां निसेः इमितः तित्राः
याके वेद व्वन । प्रमुखः आचार्यया स्थाने च्वनाः तित्रां इमितः
विदया स्यन । माणवपिसं तित्रायातः सुवर्णमयः पञ्च दय्का
उकी दधोमे इलां प्यमा लुंया थले नसा तथा बिल । महानः
सत्कार यात । तित्रां न्यासलः माणवमितः विदया व्वंका च्वना
वैगु खं जम्बुद्वीप छगूलि फेले जुल ।

छन्हु जम्बुद्वीपेः छसू तद्वंगु उत्सव जुहगु घोषणा जुल ।
माणवया मां-बोपिसं इमितः उत्सव स्वयत्त वा धक्का खबर
छ्वया हल । माणवपिसं थ्व खं तित्रायातः न्यंका बिडा कया
गोहीयातः अश्चमया भाला बिया इमि थःथःगु छे वन ।

व बेलस छह्य निर्दयीह्य दुष्ट जटिल तपस्वी उखें थुखें चा ह्युह्युं अन थ्यंक वल । तपस्वीयातः खना गोहीनं आगन्तुक सत्कार यासे “फलाना थासे घ्यो दु, फलना थासे चिकं दु, फलाना थासे कस्ती दु तथा फलाना थासे जाकि आदि दु । जा थुया नया बिज्याहुँ” धका धाल । थुलि धया गोही नसा मा वन ।

तपस्वीनं गोहीया निह्य मचात स्याना ला खुना नल । निहने पाखे तित्रायातः नः साया मस्तेत नं स्याना ला खुना नल । संध्या पाखे सा दुहाँ वः बले वैतः नं स्याना ला नया सिमाक्वे गोतुला घुरु घुरु जुइक न्ह्यो सः वय्का दचना च्वन ।

संध्याइले गोही वःबले मचात मखना उखें थुखें माला जुल । गोही साबसंग ग्यात । थर थर खात । व बेलस वृक्षदेवता छह्यस्यां वैतः थथे धाल—

“हे गोही ! छं मचातः, तित्रा, साचिया मस्त व सायातः समेत स्याना छह्य दुष्ट निर्दयी जटिल तपस्वीनं नय्धुं कल । आः व सिमाक्वे गोतुला न्ह्यो वय्का च्वन । वयात छं वांन्याना स्याना ब्यू” धका धासे थथे धाल—

“ये ते पुत्तके अखादि, दिग्भक्तो अदूसके ।

तांस्म दाठं निपातेहि, मा ते मुच्चित्तथ जीवतो।”

अर्थ—

“गुह्यसितः छं जा थुया न धका वस्तुत बिल वं छं निर्दोषी मचातय्तः स्याना नल । अकिं छं वैतः वांन्याना

स्यानाब्यु । वया ज्यान बचे याय् मते ।”

ध्व खं न्यना गोहीनं धाल-

“आकिण्णलुहो पुरिसो, षातिचेलं व मक्खितो ।
पदेसं तं न पस्सामि, यत्थ दाठं निपातये ।
अकतञ्जुस्सपोसस्स, निच्चं विवरदस्सिनो ।
सब्बं चे पठविं दज्जा, नेव नं अभिराधये ।”

अथ—

“धाई माया फोहर तथा दुर्गन्धगु वस थें अत्यन्त रौद्र
तथा निर्दयी जुया च्वंहा मनूया ह्ये जिगु वा दोकेगु थाय् हे
मदु । न्हाथाय् सं क्लेशं जाया च्वंगु दु ।

“गुण मस्यूहा मनू व सदां दोष जक माला जुइहा
मनूयातः ध्व पृथ्वी छगूलि व्यूसां वया मन सन्तोष जुइ मखु ।”

न्हालं चाय्वं ध्व मनूनं जितः नं स्याय्फु धका थःगु
ज्यान बचेयासे गोही बिसि वन ।

अन च्वंपि सिह व धुँ तिन्नाया पासापि खः । गुबलें
गुबलें इपि वया तिन्नाया उपदेश न्यं वः । अले छन्हु सिहं
घुँयातः धाल—“तःन्हु दत कीसं की पासा तिन्ना मखनागु ।
छ वना वया हालखबर सीका वा ।” अले धुँ वना अन स्वः
वंबले गोही बिसिजक वने धुंकल । व दुष्ट तपस्वी सिमाक्वे
घुरु घुरु याना न्ह्यो सः वय्का दचना च्वंगु खन । साचिया

मचातय् ववे-किं व तित्राया भुत्ला व पपु आदि मं उखें थुखें
खन । पञ्जले तित्रा नं मदूगु खन । अले धुंनं बिचाः यात
कि अवश्य थ्व दुष्ट तपस्वीनं थुपिं सकसितं स्याना नल जुई ।
अले वं थःगु तुतिं दाया वैतः थन । न्ह्यलं चाय्वं न्ह्यौनेसं धुं
खना व साबसकं ग्यात ।

अले वैके धुंनं न्यन-“छं थुमितः स्याना नयाःला ?”

“मनया ।”

“छं स्याना मनःसा मेपिसं सुनां स्यात जुई ।”

थुकथं केल-फेल याना सत्य खँ मधाःसा छंगू ज्यान
ब्वे जुइमखु धका धासेंली वं मेपिं जा स्याना नयागु खः । तर
तित्रायातः धाःसा जिं मस्यमा धका धाल ।

अले धुंनं वैतः सिंह याथाय् ब्वना यंकल । सिंहं वैके
“छं तित्रायातः स्यानागु खःला कि मखु, सत्य खँ कं, मखुसा
छंगू ज्यान दइमखु” धका धासेंली वं “खः, जिं स्याना नयागु
खः” धका धाल । सत्य खँ ह्लागुलिं वैतः सिंहं तोता ब्छत ।
तर धुंनं धाःसा स्याय्माःहासितः तोते मज्यू धया वैतः
वांन्याना स्याना बेँ गाःह्यु या तल ।

माणवपिं लिह्वाँ वःबले आश्रमे सुं मखना इमिसं
तस्सकं विलाप यात ।

शास्तां थ्व खँ कना देवदत्तं आः जक जितः स्याय्त
संगु मखु ह्लापानं जितः स्याःगु दु धका धया जातक खँ ववत्राम्का

विज्यात । अले हानं" व बेलस दुष्ट जटिल तपस्वी जुया च्वंहा
 देवदत्त खः । गोही जुया च्वंहा कृषागीतमी खः । धुं जुया
 च्वंहा मौद्गल्यायन खः । सिंह जुया च्वंहा सारिपुत्र खः ।।
 प्रमुख आचार्य जुया च्वंहा कश्यप खः । तित्रा जुया च्वंहा
 स्वयं जि हे खः" धका भगवानं धया जियात ।

(७) जा. अ. क. IV. पृ. ६०, नं. ४५०: बिलार-
 कोसिय जातक^१ ।

ध्व जातक छहा दान बिईहा भिक्षुया कारणे कंगु खः ।।
 ध्व जातकले दान बिईगु ज्या याना बोधिसत्त्व
 शक्रत्वले उत्पन्न जूगु खँ उल्लेख जुया च्वंगु दु । अथेहे याना
 बोधिसत्त्वया कायनं दान बिया चन्द्र देवपुत्र धका देव-
 लोके उत्पन्न जुल । वया कायनं अथेहे दान बिया
 सूर्यदेवपुत्र जुया देवलोके उत्पन्न जुल । वया काय नं दान
 बिया मातलि देवपुत्र जुया देवलोके उत्पन्न जुल । वया
 काय नं दान हे बिया पञ्चशिख देवपुत्र जुया देवलोके उत्पन्न
 जुल । वया कायनं धाःसा दान बिईगु ज्या तीता बिल ।
 लिपा व देवपुत्रपि वया वयातः हानं दान बिईहा यात ।

"उगु बखते दानपति जुया दान ब्यूहा साहु आः
 दान बियगु ज्या याःहा भिक्षु खः । चन्द्र देवपुत्र जूहा

१. ध्व जातकया अनुवाद लेखकया जा. सं. भा—३. पृ. १३५ ले
 दु ।

सारिपुत्र खः । सूर्य देवपुत्र जूहा मौद्गल्यायन खः । मातलि
देवपुत्र जूहा कश्यप खः । पञ्चशिख देवपुत्र जूहा आनन्द खः ।
अले शक्र जूहा जुलसां स्वयं जि हे खः” धका भगवानं धया
बिज्यात ।

(८) जा. अ. क. V. पृ. २१, नं. ४८८: भिसजातकं ।

धव जातके वाराणसीया छहा धनीहा ब्रह्मया कुले
बोधिसत्त्व जन्म जुल । वया नां महाकश्चन कुमार खः । वया
किजाया नां उपकश्चन कुमार खः । थुपिं सकलें न्हेहा दाजु-
किजापिं दुगु खः । च्याहाहा जुलसां क्यहें खः । गुहासिया
नां कश्चनदेवी खः ।

माँ-बोपिं मदेधुंका थुपिं च्याहा व छेँ च्वपिं दास,
दासी व छहा पासा समेत याना जंमा फिछहा (११)
मनूत तपस्वी भेष कया प्रव्रजित जुया जंगले वना चवन ।
व बेलसं इमिसं तयातैगु फिछभाग (११) नयगु मध्ये न्हाब-
लेसं छभाग (१) नयगु शक्रदेवं लोप याना बिइगु । लिपा
थुपिं सकसिनं अभिज्ञा ध्यान प्राप्त याना ब्रह्मलोके उत्पन्न
जुल । अकिं भगवानं धया बिज्या:गु--

“उबले जि व सारिपुत्र, मौद्गल्यायन व कश्यप ।
अनुरुद्ध, पूर्ण, आनन्द, न्हेहा दाजु किजा जुल ॥
क्यहें जूहा उत्पलवर्णा, दासी खुज्जुत्तरा जुल ।
चित्त गृहपति दास जुल, सातागिरी यक्ष जुल ॥

पारिलेय्य किसी जुल, कस्तिहःस्य माकः माकः जुल ।
शकू जूह्य कालुवायी, ध्व जातक खँ थथे सिकी ॥”

(६) जा. अ. क. V. पृ. ३७, नं. ४६०: पञ्चुपोस-
धजातकं ।

मगध देशे छह्य धनीह्य ब्रह्मकुले बोधिसत्त्व जन्म
जुल । तद्विक जूसैली व छे त्वःता जंगले वना आश्रम
दय्काच्चन । व आश्रम सत्तिक छजो बखुँत दुगु खः । छगू
चाद्वय् ताहा छह्य दुगु खः । छगू फाले छह्य ध्वंचा च्वना
च्वंगु खः । थथेहे मेगु छगू बने भालु छह्य च्यनाच्वंगु खः ।

छन्हु बखुँया मिजह्यसितः छह्य बाजं ज्वना यंकल ।
मिसाह्य बखुँयातः साव दुःख जुल । अले वं “ध्व आसक्त-
यात दमन याय् मफुतले जि गनं वनेमखु” धका अधिष्ठान
याना व आश्रमे वना उपोसथशील पाले यानाच्चन । ध्वहे
बेलस ताहानं दोहँ छह्यसितः न्याना स्याना विल । थुकि
याना मनूतेतः दुःख जुल । अले ताहानं “ध्व क्रोधयात
त्याके मफुतले जि गननं वने मखु” धका वहे आश्रमले वना
उपोसथशील पाले याना च्वन । ध्वंचा जुलसां छह्य सीह्य
किसिया लाः ननं प्वाथे दुने दुहाँ वन । अले लिपा प्वाथं
पिहाँ वय् मफया वैतः साव दुःख जुल । लीपा प्वाथं पिहाँ
वय्धुँसेली “ध्व महालोभयात त्याके मफुतले गननं वने
मखु” धका व नं वहे आश्रमे वना उपोसथशील पाले याना
च्चन । भालुं मनूतेत दुःख कष्ट बिईलगे जूसैली मनूतसँ

दाया वया कपा तच्छ्याना विल । असे व नं "जिके दुगु
अतिलोभयात् त्याके मफुतले गननं वने मखु" धका वहे
आश्रमे वना उपोसथशील पाले यात ।

तपस्वी जुलसां जातीय अभिमान याना साब घमण्डी
जुया च्वंगु खः । प्रत्येकबुद्ध थें ज्यापितः नं अभिवादन
मयाः । प्रत्येकबुद्ध "छ बुद्धअङ्कुर खः । थ्वहे कल्पे छ बुद्ध
जुइतिनि" धका धाल नं वास्ता मयाः । लिपा प्रत्येकबुद्ध
आकाशं वंगु खँसेली पश्चात्ताप चाया "थ्व जातीय अभि-
मानयात् दमन याय् मफुतले जि थनं गननं वने मखु" धका
अधिष्ठान याना च्वन । लिपा बोधिसत्त्व तपस्वी ध्यान प्राप्त
याना ब्रह्मलोके वन । व पशु पक्षित नं तपस्वीया उपदेशे
च्वना स्वर्गलोके वन ।

"व बेलस बखुं जुयाच्वंहा अनुरुद्ध खः । भालु जुया-
च्वंहा कश्यप खः । ध्वँचा जुयाच्वंहा मौद्गल्यायन खः ।
ताहा जुया च्वंहा सारिपुत्र खः । तपस्वी जुयाच्वंहा स्वयं जिहे
खः" धका भगवानं धया विज्यात ।

(१०) जा. अ. क. V. पृ. १५०, नं. ५०६:
हत्थिपालजातकं ।

थ्व जातके वाराणसीले च्वंहा एसुकारी घंहा जुजु व
वया पुरोहित ब्रह्म अति विश्वासी जुया च्वंगु खः । इपि
निह्यस्यां सन्तान मदु । छहा गरीबहा मिसाया न्हेहा त्हेहा

कार्यपि दुगु खः । ध्व खना पुरोहित वना वयाके “छं गय-
याना न्हेह्य न्हेह्य कार्यपि दत ?” धका न्यन । अले व मिसां
“वृक्षदेवताया वरदानं दुगु” धका व्युगु लिसः न्यना व
पुरोहित नं वृक्षदेवता याथाय् वना काय्मस्त दय्माः
धका प्रार्थना यात । वृक्षदेवतां प्यह्य कार्यपि दैगु वरदान
बिल ।

वहे अनुसार लिपा वयातः प्यह्य काय्मस्त दत । तर
इपि छेँ च्वनीमखु धका ह्लापां हे देवतां धयातःगु खः । अकिं
थः मस्तेत पुरोहितं छह्य काय् माहुतेयातः, छह्य काय् सवार-
यातः, छह्य काय् गोथलायातः व छह्य काय् च्वले जवायातः
लहिके बिल ।

तद्धिक जुसेली गुलि प्रयत्न यात नं इमितः सुनानं छेँ
तय् मफुत । इपि छह्य छह्य याना सकलें प्रव्रजित जुयावन ।
इपि प्रव्रजित जूसेली पुरोहित व जुजु नं थःथःपिनिपत्ति नापं
प्रव्रजित जुया वन ।

“व बेलस एसुकारी जुजु जूह्य शुद्धोदन जुजु खः ।
महारानी जूह्य महामाया खः । पुरोहित जूह्य कश्यप खः ।
पुरोहितया पत्नी जूह्य भद्रा कापिलानी खः । च्वलेजवाः जूह्य
अनुरुद्ध खः । गोथला जूह्य मौद्गल्यायन खः । सवार जूह्य
सारिपुत्र खः । माहुते जूह्य स्वयं जि हे खः” धका भगवानं
धया विज्यात ।

(११) जा. अ. क. V. पृ. २१३, नं. ५१५: सम्भव-जातकं ।

श्व जातके छद्म चिकिचा धिकद्म मचां प्रश्नया उत्तर व्यूगु खँ दु ।

अतीत समयस कुरुराष्ट्रया राजधानी इन्द्रप्रस्थ (इन्द्र-पत्त) नगरे धनञ्जय कोरब्ब्य घैह्य जुजुं राज्य याना च्वंगु खः । सुचिरत घैह्य जुजुया पुरोहित ब्रह्म जुजुया हितैषी जक मखु अर्थ व धर्मानुशासक नं जुया च्वंगु खः ।

छद्म जुजुं वैके “जि धर्मयज्ञ याय् मास्ति वः । धार्मिक राज्य दय्के मास्ति वः । गय् याना थथे याय् फई ?” धका न्यन । पुरोहितं “श्व ला साव गम्भीरगु प्रश्न खः । थुकिया लिसः जि बिय् मफु । थुकिया उत्तर शायद वारणसीया जुजुया पुरोहित विधुर पण्डितं बिय् फय्माः” धका धाल । अले सुचिरत वारणसीले वना विधुर पण्डितया छेँ वन । अले वं विधुरयाके प्रश्न न्यन । विधुरं “जि काय् भद्रकार याथाय् वना न्यं हुं, वं कनेफू” धका धाल ! व भद्रकार याथाय् वना न्यं वले वं “जि किजा सञ्जयकुमार याथाय् वना न्यं, वं कनी, धका धाल । पुरोहित सञ्जय याथाय् वना न्यं वले वं “न्हेदँ दुह्य जि किजा सम्भवकुमार घैह्य दु वैथाय् वना न्यं, वं थुकिया उत्तर बिई” धका धाल । पुरोहित अन वं वले सम्भव कुमार अन पचिनागां मेपि मस्तलिसे ह्यिता च्वंगु खः । सुचिरत पुरोहितं वैके प्रश्न न्यन । वया प्रश्न न्यना सम्भव

कुमारं वसः पुना बुद्धलीलां प्रश्नया लिप्तः बिल । सुधिरत
प्रसन्न जुया जुजु याथाय् लिहाँ वना व्याकं खँ न्यंकल ।
तदनुसार जीवन बिते याना लिपा जुजु स्वर्गारोहण जुल ।

“व बेलस धनञ्जय कोरव्य जुजु जुया च्वंहा आनन्द
खः । सुचीरत पुरोहित अनुरुद्ध खः । विधुरपण्डित कश्यप खः ।
भद्रकार जुया च्वंहा मौद्गल्यायन खः । सञ्जय माणव
सारिपुत्र खः । सम्भव कुमार जुलसां स्वयं जि हे खः” धका
भगवानं धया विज्यात ।

(१२) जा. अ. क. VI. पृ. १५. नं. ५२२: सरमङ्ग-
जातकं ।

ध्व जातकया खँ लेखकया जा. सं. भा-४. पृ. १६२
ले अनुवाद जुया च्वंगु दु । अतः अनहे स्वयंगु बेश जुई ।

“व बेलस सालिस्सर जुया च्वंहा सारिपुत्र खः । मेण्डि-
स्सर जुया च्वंहा कश्यप खः । पब्बत जुया च्वंहा अनुरुद्ध खः ।
देवल जुया च्वंहा कात्यायन खः । अनुशिष्य जुया च्वंहा आनन्द
खः । किसवच्छ जुया च्वं ह्य कोलित (=मौद्गल्यायन) खः ।
नारद जुया च्वंहा उदायी खः । सरम जुया च्वंहा स्वयं जि हे
खः” धका भगवानं धया विज्यात ।

(१३) जा. अ. क. VI. पृ. ४५. नं. ५२४: सङ्गपाल-
जातकं ।

थ्व जातकस शंखपाल नागराजां शील पाले याःगु खँदु ।

अतीत समयस मगध देशया राजगृह नगरे च्वना मगध जुजुं राज्य याना च्वंगु खः । व बेलस बोधिसत्त्व जुजुया अग्र-महिषीया कोखे जन्म जुल । वया नां दुर्योधन खः । तद्धिक जूसैली तक्षशिलाय् शास्त्र सय्का वया थः अबुयातः शिल्प प्रदर्शन याना क्यन । जुजु लय्ताया वैतः राज्य बिया थः ऋषिभेष कया प्रव्रजित जुल । दुर्योधन जुजु थः अःबु याथाय् ह्ति निको स्वको धैथें हेरविचार याःवं ।

थ्व प्रपञ्चं मुक्त जुइत छन्हु, जुजु थः काय्यातः मधासे सुतुक्क मगध राष्ट्र पार याना महिसक देशे वना शंखपाल दहनं पिहाँ वया च्वंगु कर्णावेण्ण नदीया तीरे चन्द्रक धैगु पर्वतस आश्रम दय्का च्वन ।

अन, शंखपाल धैह्य नागराजा कर्णावेण्ण नदीलं पिहाँ वया समय समयस ऋषि याथाय् वया धर्मोपदेश न्यं वइगु । काय् जूह्य दुर्योधन जुजुं थः अबुयातः मखँसेली मनूत व्छया थासे थासे माय्के व्छत । लिपा फलाना थाय् च्वना च्वन धैगु खबर सिया जुजु अन वन ।

व बेलस अन आश्रमे शंखपाल नागराजां थःगु श्री-सम्पत्ति क्यना धर्मोपदेश न्यना च्वंगु खः । जुजु वःगु खना शंखपाल नागराजा वन । जुजुं व सुखनि धका न्यं बले ऋषि व शंखपाल धैह्य नागराजा खः धका धाल । जुजुयामने वया

श्रीसम्पत्ति खना “जि नं अन नागलोके जन्म का वने दुसा ज्युखै” धैगु इच्छा जुल । अले वहे आशिका मने तथा दान विद्या शील पाले याना लिपा मृत्यु जुया नाग भवने उत्पन्न जुया शंखपाल नागराजा जुल ।

अन च्वच्चं उकुस मुकुस लगेजुया लिपा हानं मनुष्य लोके हे जन्म जुयुदुसा ज्यू खै धैगु इच्छा वैतः जुल । अले शंखपाल नागराजा नागभवनं पिहाँ वया मनुष्यलोके वना उपोसथशील पाले याना हानं नाग भवनेसं लिहाँ वनेगु याना च्वन ।

छन्हु, किखुह्य ब्याधातसें जंगले छुं सिकार याय् मफया लिहाँ वया च्वंवले छथाय् च्वना च्वंह्य शंखपाल नागराजायातः खना थ्व हे जूसां स्याना ला नय्माल धैगु मने तथा ब्याधातसें वैतः भालां सुया न्हासे प्वा खना खिपतं चिना किखुह्य मनूतसें मफु मफु कुबिया यंकल ।

अले विदेह देशया मिथिला नगरे च्वंह्य छह्य आलार धैह्य साहुनं खना इमितः सलंस गाडा धनसम्पत्ति विद्या शंखपाल नागराजायातः तोतके बिल ।

थ्व गुण लुमंका छन्हु शंखपाल नागराजां आलार साहु-
यातः नागभवने यंकल । अन च्व च्वं विरक्त जुया आलार साहु
अनं तुं प्रत्रजित जुया वन ।

छन्हु, बाराणसीया जुजुं थ्व प्रव्रजितयातः खना अति प्रसन्न जुया व प्रव्रजितयाके “छपिं छाया् प्रव्रजित जुया विज्या-नागु ?” धका न्यं बले वं ब्याकं खँ कन । अले प्रव्रजित अन च्वना चतुर्ब्रह्मविहार भाविता याना मरणं लिपा ब्रह्मलोके उत्पन्न जुल । जुजु नं थःगु कर्मानुसार परलोक वन ।

“व बेलस ऋषि जुयाच्वंहा कश्यप खः । बाराणसीया जुजु आनन्द खः । आलार साहु सारिपुत्र खः । शंखपाल नागराजा स्वयं जि हे खः” धका भगवानं धया विज्यात ।

(१४) जा. अ. क. VI. पृ. ५८, नं. ५२५: चुल्लसुत-सोमजातकं ।

थ्व जातके बोधिसत्त्वं थःगु छयने च्वंगु भुयुगु सँ खना प्रव्रजित जुया वंगुखँ उल्लेख जुया च्वंगु दु ।

अतीत समयस, बाराणसीया नां सुदर्शन जुया च्वंगु खः । अन ब्रह्मदत्त जुजुं राज्य याना च्वन । जुजुया अग्र महिषीया कोखे बोधिसत्त्व जन्म जुल । वया नां सोमकुमार खः । तर लिपा सुतसोम धका नां च्वन । तक्षशिलाय् विदयाध्ययन याना वय् धुं सेली वैतः जुजुं राज्य बिल । चन्द्रदेवी घैहा जुजुया अग्रमहिषी खः । राजदरबारे ऋषुदोल (१६,०००) स्त्रीपिं दुगु खः । जुजुया निह्य किजापिं व छह्य धाई दुगु खः ।

लिपा सुतसोम जुजुया- गृहस्थी जुया च्वने मय्ल ।
 अले छन्हु, नौयातः सःता “जीगु छ्यने भुयूगु सँ खनेवं जितः
 धाः” धका धाल । छन्हु नौनं जुजुया छ्यने भुयूगु सँ खना
 जुजुयातः क्यन । जुजुं छेँ तोता वनेगु निश्चय यात । वया माँ
 ब्वा पत्नी तथा काय्मस्तसें गन नं गने मफुत । राजदरबारया
 कोषागार जुयाच्चंह्य महासेनगुप्त व कुलवर्धक साहुपिसं नं
 गने मफुत । लिाप सोमदत्त घैह्य थः किजायातः राज्य बिया
 नौयातः सःता सँ खाका, चाःया भिक्षापात्र कया काषाय-
 वस्त्रं पुना राजदरबारं पिहाँ वन । सुतसोम जुजुं गृहत्याग
 यासेंली दरबारे च्वंपि सकसिनं घैथेँ छेँ तोता वन । सुतसोम
 जुजुं छेँ तोतू बले वसपोलया पत्नी गर्भिणी जुया च्वंगु खः ।

“उगु बखते माँ-बौ जूपि शुद्धोदन व महामाया खः ।
 चन्द्रादेवी जुया च्वंह्य राहुलमाता खः । थकालिह्य काय्
 सारिपुत्र खः । कान्छाह्य काय् राहुल खः । धाई जुया च्वंह्य
 खुज्जुत्तरा खः । कुलवर्धक साहु कश्यप खः । महासेनगुप्त
 मौद्गल्यायन खः । सोमदत्त कुमार आनन्द खः । सुतसोम जुजु
 जुलसां स्वयं जि हे खः” धका भगवानं धया बिज्यात ।

(१५) जा. अ. क. VI. पृ. २२४, नं. ५३५:
 सुधामोजनजातकं ।

थ्व जातकया अनुवाद लेखकया जा. सं. भा-३.पृ.
 १४७ ले उल्लेख जुया च्वंगु दु । खँ ब्याकं अन हे स्वयंगु ।

“व बेलस हिरी देवता जुया च्वंहा उत्पल वर्णा खः ।
कोसिय घैहा साहु दानपति मिक्षु खः । पञ्चसिख देवपुत्र
अनुरुद्ध खः । मातली देवपुत्र आनन्द खः । सुरिय (=सूर्य) देव-
पुत्र कश्यप खः । चन्द्र देवपुत्र मौद्गल्यायन खः । नारद जुलसां
सारिपुत्र खः । शक्र देवेन्द्र जुलसां स्वयं जि हे खः” धका
भगवानं धया बिज्यात ।

(१६) जा. अ. क. VI. पृ. २८८, नं ५३७:
महासुतसोमजातकं ।

थ्व जातकया खँ अङ्गुलिमालया कारणे कना
बिज्यागु खः ।

अतीत समयस पोरिसाद घैहा वाराणसीया जुजुं
मनूया ला नइगु । शहरे च्वना मनूया ला प्राप्त याय्
मफुसेली जंगले वना लेँ वइपिं मनूत स्थाना ला नइगु यात ।
कुरुदेशया राजधानी इन्द्रप्रस्थ नगरे च्वंहा सुतसोम घैहा जुजुं
थ्वैतः दमन यात ।

“व बेलस वाराणसीया जुजु जुया च्वंहा अङ्गुलिमाल
खः । वया मंत्री कालहत्थि घैहा सारिपुत्र खः । बोधिसत्वयातः
उपदेश न्यंकुहा ब्रह्म आनन्द खः । जंगले च्वंहा वृक्षदेवता
कश्यप खः । शक्र देवेन्द्र अनुरुद्ध खः । स्याय्त यंकुपिं जुजुपिं बुद्ध
परिषद् खः । बोधिसत्वया माँ-बौपिं शुद्धोदन व महामाया खः ।
सुतसोम जुजु जुलसां स्वयं जि हे खः” धका भगवानं धया
बिज्यात ।

(१७) जा. अ. क. VII. पृ. ५७, नं ५४०:
सामजातकं ।

श्व जातकया खँ भगवानं भिक्षा पवना थः माँ-बौयातः
पालन पोषण याना च्वंहा छ्हा भिक्षुया कारणे कना बिज्यागु
खः ।

अतीत समयस बाराणसी लिक्क छगू खुसीया वारी
व पारी नैसादङ्गुलयापिनि (=सिकारी वा न्या लाना
नईपिनि) गां दुगु खः । छन्हू वारी व पारी च्वंगु गांया
नायोतेबिचे “यदि छं म्हाय् बुया जि काय् बुल धाःसा अथवा
जि म्हाय् बुया छं काय् बुल धाःसा इपिं निह्यसिया ब्याहा
याय्गु धका खँ जुल ।”

अले वारी गामे च्वंहा नायोया कुले काय् बुल । मचा
बुइवं दुकुलं (=इचां) भुना काःगुलि वया नां ‘दुकुल’ धका
च्वन । पारी च्वंगु गामे च्वंहा नायोया म्हाय् बुल । पारी पाखे
बूहा जूया निंति वयातः ‘पारिका’ धका नां तल ।

इपिं निह्यं साब बाँला । सिकारीया कुले जन्म जूसं
इमिसं हिंसा याय्गु ज्या मया । अले दुकुल कुमार खिबुदँ ति
दुबले बँया माँ-बवापिसं वयातः ब्याहा याना बिय्गु खँ कन ।
श्व खँ न्यना ब्रह्मलोकं वःहा दुकुल कुमारं निष्पां ह्य्यपं
तिना थुजागु खँ जितः न्यंकेमते, जितः छेँ च्वने माःगु म्दु
धका धाल । स्वक्व स्वक्व तक कर यात नं व माने मजु ।

१. ‘सुवण्णसामजातकं’ धका नं धाः ।

पारिक्रामायातः न वया माँ-बौपिसं “मै ! की पासाया बांलाह्य काय् छह्य दु, वैतः छन्त वियाच्छय्” धका धाल । व नं ब्रह्मलोकं वःह्य शुद्ध प्राणी जुया च्वंगुलि वं नं डुकुल कुमारं थें लिसः बिल । लिपा इपि निह्यसिनं वं वैतः वं वैतः “यदि छिके मैथुनया आशा दु धयागु जूसा मेह्य लिसे ब्याहा याना दिसँ । जिके ला मैथुनया बारे छप्ति नं आशा मदु” धका पौ च्वया व्छत ।

लिपा इच्छा मदय्कं हे इमि विवाह जुल । इपि निह्य क्लेशया खुसी कुहां मर्वसे निह्यं ब्रह्मा थें शुद्ध जुया च्वन । डुकुल कुमारं न्या लाय्गु ज्या वा सिकार याय्गु ज्या मया । थ्व ला छु वया छें च्वंपिसं हइगू ला, न्या नापं मय्यू ।

अले वया माँ-ब्वापिसं “पुता ! छ नेसादकुले जन्म जुया न न्या लाना हल, न सिकार याःवन, न छें हःगु ला, न्या हे म्यू । छं छुयाय्गु ?” धका धाल ।

“माँ-ब्वापिसं अनुमति ब्यूसा जि ला थौं हे छें त्वःता प्रव्रजित जुया वने ।”

“अय्सा छिपि निह्यं थौं हे हुँ” धका इमितः पित व्छत । अले माँ-बौपिन्तः भागियाना इपि निह्यं छें नं पिहाँ वन । छें तोता इपि हिमाल पाखें कुहां वया च्वंगु गंगा पारी वना मृगसम्मत् धैगु नदी पाखे च्वंगु छगू पहाडे वन । व बेलस शक्र देवेन्द्रया आसन क्वाना वःसेंली छाय् खनि धका स्वःबले निह्य महापुरुषपि छें तोता वंगु खं शक्रं सी कल ।

अले विश्वकर्मायातः वृक्षया इमि निति मृगसम्मत नदीं बागु कोस दुने आश्रम दय्के बिया अन श्रमण जीवन यात माःगु वस्तुत नं तथा बिल, लँ नं दय्का बिल । इपिं वहे लँपुं थाहां वना आश्रमे थ्यंकवना अन दुगु सिमा ख्वलाया ह्याउँगु वस्त्रं पुना छयंगु बला बोहले पाच्छाया जटा चिना ऋषिभेष कया प्रव्रजित जुल ।

इपिं मैत्री भावाना यानाच्वन । इमिगु मैत्री भावना-या प्रभावं जङ्गले च्वंपि पशुपक्षीते मने नं मैत्रीभाव दयावल । सुनानं सुयातं बिघ्न बाधा मव्यू । पारिकां आश्रमे बँ पुया, सफा सुगधर याना, फलफुल माला हइगु । अले निह्मस्यां नय्त्वने याना थः थःगु पर्णशालाय् च्वना श्रमणधर्म पाले याना च्वन ।

इमितः बिचा याय्त शक्र देवेन्द्र बरोबर अन वय्गु यानाच्वन । छन्हु शक्र देवेन्द्रं, भविष्यले इपिं निह्मसिया मिखा कां जुइगु सीका बुकुल याथाय् वना वन्दना याना थथे धाल—

“छलपोलपितः लिपा बिघ्न बाधा जुइगु सम्भव दु । अकिं छलपोलपितः सेवाटहल याय्त काय्मचा छहा दय्के माः । अतः लोकधर्म सेवन याना बिज्याहुँ ।”

“भो शक्र ! थ्व छु खँ ह्लानागु । छेँ च्वना बले ला जिमिसं थुकियात ह्नि जायाच्वंगु कै थें भालपाः लोकधर्म सेवन मयाना धासेली आः छेँ तोता जङ्गले च्वना ऋषि जुया

गय् याना थुजागु ज्या याय्फै; कदाचित जुय् फै मखु ।”

“अय्सा भन्ते ! यदि थथे याना विज्याय् मफू धैगु
जूसा पारिका थीमत्यो जुइबले वया त्यपुचाय् ह्लाति उसि
उसि याना विज्याहुँ ।”

“थुलि जा याय् फै” धका दुकुल ऋषि स्वीकार यात ।
शक्र वन्दना याना थःगु थासे वन । दुकुलं थ्व खँ पारिका-
यातः नं कन । अले व थीमत्यो जूबले वया त्यपुचाय् उसि उसि
याना विल । व बेलस बोधिसत्त्व देवलोकं च्युत जुया वया
क्वखे गर्भ धारण जुल । पारिकां फिला दय्का सुवर्ण वर्ण थें
च्वंहा कामय्चा बुइकल । सुवर्ण वर्ण थें च्वंगुलि वयातः
‘सुवर्ण श्याम’ धका नां छुत ।

दुरु त्वनीह्म मचायातः आश्रमेसं तोता इपि फलफुल
मालेत जङ्गले वनीगु । इपि जङ्गले वना च्वनी बले पर्वते
च्वंहा किन्नर वया मचायातः मोमिलिह्वकैगु माःमाःगु सुसाकुसा
याना वनीगु । पारिका लिहाँ वया मचायातः दुरु त्वंकइगु ।

सुवर्ण श्याम फिखुदँ ति दय् धुंका नं वैतः आश्रमेसं
तया माँ-बौपि जङ्गले वना फलफुल माःवनीगु । बोधिसत्त्वं
माँ-बौपिन्तः छुं छां जुया विघ्नबाधा जुइ धका इपि वंगु लँपु
सीका च्वनीगु ।

छन्हु इपि जङ्गलं फलफुल कया सन्ध्या इले ति लिहाँ
वया च्वं बले आश्रमं नाकं तापा मजू थाय् थ्यं बले घनघोर

जुइक वा वल । इपि छगू सिमाक्वे चाब्दंले दना च्वन । व
चाब्दंया दुने ताहा छहा दुगु जुया च्वन । वां दाया इमि
शरीरं चःति त्वाकज्यागु ल वाःवनाः ताहाया ह्हासे लात ।
ताहा तंम्बेका ह्हासं फ्य् पिकया व्छत । थुकिं याना इपि
निह्म सिया मिखा काँ जुल । दुकुलं पारिकायातः “पारिके !
जिगु मिखां छुं खनेमन्त । जिं छन्तः नं खंके मफुत” धका
धाल । पारिकां नं अथे हे धाल ।

“आः धाःसा की फुत ! लँपु नं खने मदु” धका धाधां
महाविलाप याना हाला ख्वया च्वन ।

ह्हापा ह्हापा यागु छगू जन्मे इपि वैदच कुले जन्म
जुया च्वंगु खः । अले वं छहा धनीह्म मनूया मिखाया वासः
याना च्वंगु खः । व धनीह्म मनूनं वैदचयातः छुं मब्यू ।
वैदच तंचाया कलाह्मसितः धनीह्म साहुनं छुं मब्यूगु खँ
कन । कलाह्म नं तंचाया “वया पाखें कीतः छुं मागु मदु ।
वरु छगू वासः दय्का वया मिखा काँ याना ब्यू” धका धाल ।
कलाह्मस्या खँ न्यना वैदचनं अथे हे याना बिल । उकिया हे
कर्म विपाकया कारणं इपि काँ जूगु खः धका जातकटुकथां
उल्लेख याना तल ।

उखे, बोधिसत्त्वं मने त्वीकल— “जि माँब्वापि मेबले
जूसा थुइतकं लिथ्यकः वइगु । थौं जुलसां आतलें लिहाँ
मवःनि । इमितः छु जुल थें” धका मने तथा इपि वंगु लँपु पाखे
ख्वया वना चिच्चे याना सः बिल । इमिसं वया सः ह्मसीका

इमिसं नं सः बियाः, पुत्र स्नेहया कारणं “पुता ! थन वय्मते । थन विघ्न बाधा दु” धका धाल ।

“अथेसा थ्व कथिच्च ज्वना वा” धया ताःहाकगु कथि छपु बिल । इपि व कथिच्च ज्वना श्याम याथाय् वल ।

अले श्यामं “छु जुल ?” धका न्यं बले इमिसं व्याकं खँ कन । थुलि न्यनेवं बोधिसत्वं “अन ताहा दु जुई । वं ह्लासं फ्य् पिकाल जुई” धका व्याकं खँ थ्वीका काल । अले माँ-बौपि काँ जूगु खँ न्यनाः बोधिसत्त्व ख्व नं ख्वल, ह्लि नं ह्लिल । अले इमिसं “छ छाया् ख्वयागु व ह्लिलागु ?” धका न्यंसैली “माँ-ब्वापि ! छिपि बुढा बुढी मज्जीवं हे छिमिसं मिखां मखन धका ख्वयागु । आः जि छिमितः सेवा याय्दत धका ह्लिलागु । छिमिसं छुं धन्दा काय्मो । जि छिमितः बांलाक विचाः याय्” धका धाल ।

अले वं माँ-बौपितः आश्रमे ब्वना हया दिवास्थान, रात्रिस्थान, चंक्रमणस्थान व दिसा पिसाव याय्गु थासे दकबनं खिपः स्वाना बिल । उसांनिसै माँ-बौपितः आश्रमे तया थः जङ्गले वना फलफुल कयाहया माँ-बौपिनि सेवाटहल यात । मृगसम्मत्त नदीले वना लः कया हइगु । माँ-बौपितः नकेधुंका थ.मं नइगु । माँ-बौपितः भागियाना जङ्गले च्वँपि चला आदि पशुपक्षित लिसे जङ्गले वना फलफुल कया हय्गु याना च्वन । चिकुला बले क्वालः क्वाका मोल्ह्वी किइगु । मकले मि तया

लुमुके बिइगु आदि याना माँ-बौपिनि सेवा-टहल याना च्वन ।

छन्हु, धाराणसीया पिलियक्ख घँहा जुजु चलाते ला नय्गुली लोभ लगेजुया सिकार याःयां ला ननं मृगसम्मत नदी सिथे थ्यंकः वल । व बेलस बोधिसत्त्व श्याम नं माँ-बौ-पितः भागियाना लः कया वय् धका चलाते बथान नापं मृगसम्मत नदीले वना लः काःवन । व बेलस अपाय् च्व बाँलाह्य मनु चलात नापं वया च्वंगु खना जुजुं “ध्व पुरुष, देव खः लाकि नाग खः धका सीके माल धका मने तल । यदि जि थथे न्यने ला धाःसा देवता खःसा आकाशे ब्वया वनी, नाग खःसा बेँ दबे जुया वनि । अकिं ह्यापां ध्वैतः बाणं कय्का वःमलाका लिपा न्यने मालि” धका मने तल । उथाय् तकं बोधिसत्त्व घँप जाय्क लः तथा दचेपागु ब्वहले तथा खुसि थाहां वया च्वंगु खः । व बेलस सुला च्वंहा जुजुं बाणं कय्कल । बाणं कःगु सीका चलात व्याक्कं ग्याना बिसिवन ।

बाणं कःसां घँप कुतुं वंके मब्यूसे बांलाक होस तथा घँप ब्वहलं कोकया माँ-बौपि च्वना च्वंगु दिशा पाखे फुस लाका सुधरणं श्याम पण्डित फिसले ग्वारा तुल । अले होस तथा थथे मने ल्वीकल--

“ध्व हिमाल प्रदेशे जितः वैरभाव तइपि प्राणीपि सुं मदु; न जिगु मने सुयागुं उपरे द्वेषभाव दु” धाधां ह्युतुं ही ल्ह्या थथे धाल-उथाय् तक वं बाणं कय्कूह्य जुजुयातः मखंनि ।

“को नु मं उमुना विज्झि, पमत्तं उदहारकं ।
 सत्तियो ब्राह्मणो वेस्तो, को मं विद्धा निलीयसि ॥”

अर्थ—

“लः कया वया च्वनाह्म जितः प्रमादे लाका सुनां
 बाणं कय्कल खनि । व क्षत्री, ब्राह्मण, वैश्य सु खनि ? छाया
 जितः बाणं कय्का सुलाच्चंगु जुई ?”

थुलि धया हानं वं थथे धाल--

“न मे मंसानि खड्जानि, सम्मेनत्थो न विज्जति ।
 अथ केन नु वण्णेन, विद्धेय्यं मं अमज्जथ ॥”

अर्थ—

“जिगु ला नयज्यूगु मखु, न जिगु छयंगुति छुं ज्या
 वः । अले छाया जितः बाणं कय्केगु मने तल थें ।”

थुलि धया बाणं कय्कूह्मस्या नां न्यसे हानं थथे
 धाल--

“को वा त्वं कस्स वा पुत्तो, कथं जानेमु तं मयं ।
 पुट्ठो मे सम्म अक्खाहि, किं मे विद्धा निलीयसि ॥”

अर्थ—

“छ सु खः ? छ सुया काय् खः धका गय् याना छन्तः
 जि सीके फैं ? हे सौम्य ! जि थ्व न्यना च्वना कि जितः

बाणं कय्का छ छाया सुला च्वनागु ?”

थ्व खँ न्यना जुजुं थथे मने तल—“थ्वैतः जि विष दुगु बाणं कय्का नं थ्वं जितः न ब्व विल, न निन्दा हे यात । वरु प्रिय वचनं खँ ह्लाना च्वन । वया न्ह्यौने वनेमाल ।” अले जुजु अन वना वया न्ह्यौने दना थथे धाल—

“राजाहमस्मि कासीनं, पिलियक्खाति मं विदू ।
लोभा रट्टं पहित्वान, मिगमेसं चरामहं ॥”
‘इस्सत्थे चस्मि कुसलो, दल्ह धम्मो ति विस्सुतो ।
नागो पि मे न मुच्चेय्य, आगतो उमुपातनं ॥”

अर्थ—

“जि काशीयां जुजु पिलियक्ख धयाहा खः । चलाया ला नय्गुली लोभ लगे जुया देश तोता चलात मामां थन वयागु खः ।

“धनुष विदयाय् जि निपुण जुया च्वना । दोछि मनूतसें ल्हने माःगु धनुष जि ल्हने फू । छ देव वा नाग धका मसिया जि बाणं कय्कागु खः ।”

थुकथं थःगु शक्ति प्रदर्शन याना जुजुं वया नां न्यंसे थथे धाल—

“त्वञ्च कस्स वा पुत्तोसि, कथं जानेमु तं मयं ।
पितुनो अत्तनो चापि, नामगोत्तं पवेदय ॥”

अर्थ--

“छ सुखः व सुया काय् खः ? छन्तः गय् याना ह्वासिकेगु ? छं अबुया नां, छंगु नां व गोत्र कं ।”

थ्व खँ न्यना बोधिसत्वं “यदि जि थ्वैतः जि देवता अथवा नाग खः धका धाःसा थ्वं विश्वास याय्फू । तर जि थ्वैतः सत्य खँ जक कने” धका मने तथा थथे धाल--

१. “नेसादपुत्तो भहन्तो, सामो इति मं जातयो ।
आमन्तयिसु जीवन्तं, स्वाज्जेवाहं गतो सये ॥
२. “बुद्धोस्मि पुथुसल्लेन, सविसेन यथा मिगो ।
सकम्हि लोहितं राज, पस्स सेमि परिप्लुतो ॥
३. “पट्टियामगतं सल्लं, पस्स विहामि लोहितं ।
आतुरो त्थानुपुच्छामि, किं मं विद्धा निलियसि ॥
४. “अजिनम्हि हज्जते बीपि, नागो दन्तेहि हज्जते ।
अथ केन नु वण्णेन, विद्धेय्यं मं अमज्जय ॥”

अर्थ--

१- “हे भहन्त ! जि नेसाद कुलया मचा खः । जि स्वाना च्वं दले जितः जिमि थःथितिपिसं श्याम धका धाइगु । आः जि थथे जुया मरण मुखे वना च्वना ।

२- “चलातय्तः कय्के थें जितः विष दुगु वाणं कय्कल । हे राजा ! स्वयादिसं आः जि थःगु हे हीले लटपटे

जुया ग्वतुला च्वना ।

३- “जिगु ह्ये दघेपा पाखें बाण पिहाँ वया च्वन ।
स्व जि ह्युतुं ही ल्ह्या च्वना । आः जि विपत्ति ले लात ।
छाय् छं जितः बाणं कय्का सुला च्वनागु ?

४- “दुगु च्वले तय्तः चितुवातसें वां न्याना स्याई ।
किंसि थःगु डाढां सुया स्याई । अतः छु कारणे छं जितः बाणं
कय्कागु ?”

वया खँ न्याना यथार्थ खँ मकसे जुजुं वैतः ह्येका खँ
ह्लासे थथे धाल--

“चलात ग्याना विसि वया जितः च्व वल । अले
जितः तं पिहाँवया जि बाणं कय्कागु खः ।”

“महाराज ! थ्व वनान्तरे जि खना ग्याईपि प्राणीपि
सुं मद्दु । सुं नं प्राणीपि जि खना मग्याः । सकलें नापं जिगु
मित्रता दु । अतः जि खना ग्याना विसि वना छु याय्त छन्तः
च्व वई ?”

थथे धाःसेलि जुजुं सत्य खँ कनेमाल धका थथे धाल--

“हे श्याम ! ह्लापा ला चलायातः कय्केत जि सुला
च्वनागु खः । लिपा छन्तः खना देवता लाकि नाग धका
मसिया छन्तः कय्कागु खः ।”

थुकथं सत्य खँ कना जुजुं “थ्व याकचा जक थ्व
जङ्गले च्वना च्वंगु खँ मखु । थ्वया थन मेपिं सुं दय्माः”

धैगु मने तथा:- "हे श्याम ! छन्तः लः काय्त सुनां व्छया हल ? छ गनं वयागु खः ? गनं छ ध्व मृगसम्मत खुसी लः काःवयागु ?"

जुजुया खँ न्यना तस्सकं स्यानाच्चंगु वेदनायात वाक्कुछिना सहेयाना ह्युतुं ही ल्ह्व ल्ह्वं थथे धाल--

"अन्धा मातापिता मय्हं, ते भरामि ब्रहाबनै ।
तेसाहं उदकाहारो, आगतो मिगसम्मतं ॥"

अर्थ—

"ध्व स्वातुगु बने च्वनाच्चंपि जि मिखां मखंपि माँ-बौपितः जि सेवा-टहल यानाच्चवना । इमितः जि फलफुल मालाहया नका त्वंका च्वना । इमिहे निंति लः काय्त जि ध्व मृगसम्मत खुसी वयागु खः ।"

थुलि धया माँ-बौपिं जक लुमंका बोधिसत्त्वं थथे धाल—

"इपि फलफुल नया गोन्हुतक म्वानाच्चनि धका ! लः त्वने मखना मिखां मखंपि जि माँ-बौपिं याकनं मदेफू । ध्व बाणं कःगु स्वया नं मिखां मखंपि जि माँ-ब्वापिं स्वय् मखंगु हे जितः तद्धंगु दुःख खः । आः विचरा माँ-ब्वापिं जि मखना गुलि स्वया च्वन जुई । चाःह्ने दना जितः लुमंका गुलि स्वइगु जुई । ध्व निगूगु कारण खः गुकि याना जिगु हृदय कम्पित जुयाच्चन । बाणं कःगु स्वया नं ध्व निता कारणं याना जितः अपो दुःख जुयाच्चन ।"

थुकथं विलाप याःगु खना जुजुयातः सावसंक नुग मछिना वल । थुजाह्य शुद्ध ब्रह्मचारीयातः नाहाके जि बाणं कय्के लात । आः जि नर्के वनीबले थ्व राज्यं जितः छु याइ धका ! थ्वया माँ-ब्वीपितः जि हे हेर विचार याय्माल । अले थ्वया मनयातः भतिचा शान्त्वना दई । थुलि बिचाः याना जुजुं थथे धाल--

“हे श्याम ! आः आपा विलाप याय्मते । जूगु जुइ धुं कल । छं माँ-ब्वीपितः जि जीवनभर छं थें बिचाः याय् । जङ्गलं फलफुल कया हया जि छं माँ-ब्वीपितः नके त्वंके याय् । हे श्याम ! छं माँ-ब्वीपि गुगु दिशाय् च्वं च्वन ? जितः कं । जि इमितः छं याः थें भरण पोषण याय् ।”

अले महासत्त्वं जुजुयातः साधुवाद बिया अन वनेगु लँपु कथंसे थथे धाल--

“महाराज ! जिगु फुसः पाखे चिकिचा पुगु लँपु छपु दु । व लँपुं बाक्वे ति वन धाय्वं आश्रम ध्वद्दई । अनहे जि माँ-ब्वीपि च्वं च्वन ।”

माँ-ब्वीपितः सेवा याय् धाःगु ताया साब लय्ताया वेदनायात वाक्कुछिना सहयाना जुजुयातः धम्यवाद बिया नमस्कार यात । अले थथे नं धाल-

“हे महाराज ! जि माँ-ब्वीपितः थथे धया बिज्याहुँ कि जि बाणं कया वह चूं थें ज्याःगु फिसले ग्वारातुला च्वन ।

जि वसपोलपिनि तुतीपाली भागियाना हःगु दु धका नं न्यंका विज्याहूँ ।”

जुजुं ज्यू धाल । थुलि धया बोधिसत्व बेहोस जुल । मिखा तिसिल । लाहा तुती तिल्ल प्यंकल । ह्युतुप्वा तिल । ह्य छह्य ही ही जक जुल । अले जुजुं विचाः यात- पलख न्ह्यो तक खँ ह्याना च्वंहा श्यामं ह्युतुप्वा तिल । लाहा तुती तिल्ल प्यंकल । छु जुल खनि ? सास दनिलाकि मन्त खनि धका स्वः वले सास मदे धुंकल धका भालपाः छ्यने लाहा तया जुजुं सावसकं विलाप यात ।

व बेलस गन्धमादानस च्वनीह्य बहुसोदरी धयाह्य देवकन्या न्हेगू जन्म ह्यापा बोधिसत्वया मां जुया च्वंगु खः । पुत्र स्नेहया कारणं वं न्ह्यावलेसं काय् लुमंका च्वनीगु । उखुनु नं काय् लुमंका स्वःवले व बेहोस जुया च्वंगु खँ सीकल । पिलियबख धैह्य जुजुं वाणं कय्का भृगसम्मत् खुसी सिथे फिसले गोतुला च्वन । पिलियबख जुजु नं अन च्वना महाविलाप याना च्वन धैगु खँ नं सीकल । जि अन मवन धाःसा जि पुता सुवर्ण श्याम अनहे सिई । जुजुया नं नुगपा तज्याना वनी । श्यामया मां-वौपिं नं निराहार जुया लः छफुति नं त्वने मखना गना वना प्राण तोते फू । जि अन वन धाःसा जुजु धंप ज्वना वना वया मां-व्वापिंथाय् वनी । अले जुजुं इमितः वया काय् दुथाय् व्वना हई । अले इमिसं नं जि नं सत्यकृया याय् । सत्यकृयाया प्रभावं श्यामया ह्यले विषं तोतई । थुकथं जि पुताया ज्यान वचे जुई । वया मां-वौपिसं मिखां खनी । श्यामया

अति उपदेश न्यना जुजु थःगु देशे लिहां वना महादान बिया स्वर्गपरायण जुई ।

थथे मने तया व देवकन्या अन वया मृगसम्मत नदीया तीरे खने मदेक आकाशे च्वना जुजु नापं खँ ल्हासे थथे धाल--

“हे राजा ! छं साव तद्धं गु अपराध यात । छह्य प्राणीयातः जक स्याःगु मखु स्वह्य स्वह्य प्राणीपितः नं छं स्यात । आः जि छन्त धाय् कि छं श्यामया माँ-ब्वापितः श्यामं थें हेरविचार याना सेवा या । थुंकियाना छ सुगतिले वने फई ।”

देव कन्याया खँ न्यना जुजु “अवश्यमेव जि वया माँ-बौपितः हेर विचार याय्” धका प्रतिज्ञा यात । थथे बल्लाक प्रतिज्ञा याना सावसकं विलाप यात । लिपा शोकयात थामे याना “श्याम मदे धुंकल” धका भालपाः वया शरीरे अनेक स्वाँ छाया स्वचाक चाहुला प्यखेरसं वन्दना यात । अले जाय्क लः तया तःगु घँप कोबिया मन सुख मदेका जुजु दक्षिण दिशा पाखे स्वया वन ।

जुजु आश्रमे थ्यंकवना दुकुल पण्डितया पर्णशालाय् वन । जुजुया पला सः ताया दुने च्वना च्वंह्य दुकुल पण्डितं “थ्व पला सः जि काय्या मखुथें च्वं । थ्व पला सः सुया खनि न्यने माल” धका थथे धाल--

“थ्व पला सः सुयाखनि ? मनुया पला सः थें च्वं ।
जि काय् श्यामया पला सः जा मखु । वया पला सः साव
नाइसे च्वं । हे भाजु ! छि सुखनि ?”

अले जुजुं घँप बें दीका “जि काशी देशया पिलियवख
घेह्य जुजु खः । चलाते ला नय्गु लोभं याना सिकार यायां
जि थन वयागु खः” धका धाल ।

अले दुकुल पण्डितं जुजुलिसे कुशलवार्ता यासे थथे
धाल--

“तापकं निसें बिज्याह्य महाराज ! छपिनि स्वागत
दु । जिमि स्वामी थन विज्यत । महाराज ! फलाना थासे
जङ्गलं हया तःगु फलफुल दय्फू । आमकन स्वाउँगु लः नं
दय्फू । फलफुल भपा लः त्वना बिज्याहँ ।”

थुकथं वया कुशलवार्ता न्यना जुजुं कल्पना यात--
“जि श्यामयातः श्याय्लात धका छकोतलं कने जिइ मखु । थ्व
खँ पिकाय्त छुं खँ न्यनेमलि ।” थथे मने तया जुजुं धाल--

“मिखां मखं पिं छिमिसं गय् याना फलफुल वनं कया
हयागु ? छिमितः फलफुल कया हया विइपिं मेपिं सुं दुला कि
छु ?”

“महाराज ! थ्व फलफुल जिमिसं हयागु मखु ।
श्याम धयाह्य जिमि काय्न् कया हइगु । व आः लः का वना
च्वन ।”

थुलि खँ न्यना जुजुं धाल--

“अभाग्यवश छिमि काय् श्यामयातः जि बाणं कय्के लात । आः व जिगु बाणं कया ह्यछह्य ही ही जुइका मृगसम्मत्त नदीया तीरे वहचुं थें ज्याःगु फिसले गोतुला च्वन ।”

दुकुल पण्डितया सत्तिकसं पारिकाया कुटी दुगु खः । इमि खँ ल्हानाच्चंगु वं ताः । जब जुजुं श्यामयातः बाणं कय्का घाःगु सः ताल अले व खँ बांलाक सीकेत पारिका खिप ज्वना बुलुहुँ दुकुल याथाय् वया थथे धाल--

“दुकुल पण्डितं सु नापं खँ ल्हानाच्चंगु थें ? श्यामयातः बाणंकल घंगु सः ताया जिगु नुग कम्पित जुल । सिमाया चिचिघंगु कच्चात फसं त्वत्थुले थें श्यामयातः बाणंकल घाःगु सः ताया जिगु नुग साब कम्पित जुल ।”

अले दुकुल पण्डितं पारिकायातः सम्भे यासे-- “हे पारिके ! थ्व काशीया जुजु खः । चलाते सिकार यायां क्रोधया कारणं मृगसम्मत्त नदीया तीरे श्यामयातः बाणं कय्कल । अर्कि जुजुया उपरे फीसं तँम्बय्के मज्यू ।”

पारिकां धाल--

“किच्छा लद्धो पियो पुत्तो, यो अन्वे अमरी वने ।
तं एकपुत्तं घातम्हि, कथं चित्तं न कोपये ।”

अर्थ —

“दुःखपूर्वकं दुह्य प्रिय पुत्र, गुह्यस्यां वने च्वंपि मिखां
मखंपि मां-बौपिन्तः बिचा यानाच्वन । उजाह्य याक काय्यातः
स्याह्यसिया उपरे गय्याना चित्ते कोप मजुई !”

दुकुल पण्डितं लिस बिल--

“किच्छा लद्धो पियोपुत्तो, यो अन्धे अभरी वने ।
तं एकपुत्तं घातन्हि, अक्कोधं आहु पण्डिता ॥”

अर्थ—

“दुःखपूर्वकं दुह्य प्रिय पुत्र, गुह्यस्यां वने च्वंपि मिखां
मखंपि मां-बौपिन्तः बिचा यानाच्वन । उजाह्य याक काय-
यातः स्याह्यसिया उपरे पण्डितपिसं तँ पिमकाय्गु हे बेश जुई ।
तँ पिकाय्गुलि याना नर्के वनेमालेयो । अकिं तँ पिकाय्
मज्यू ।”

थुलि धया छाती ब्व ब्व स्यास्यां महासत्वया गुण
लुमंका इपि निह्यस्यां साबसंक विलाप यात ।

ध्व न्यना जुजुं धैर्यं ब्यूसे थथे धाल--

“श्यामयातः स्यात धका तस्सकं ख्वय्मोल । न्हागु
जूसां जुइधुं कल । गथे श्यामं छिमितः सेवाटहल याना बिचा
याइगु खः अथे हे जिं छिपि निह्यसितः बांलाक बिचा याना-
च्वने । जङ्गलं फलफुल कयाह्य, खुसी वना लः कयाह्य ।

जीवनकाच्छि छिमि सेवक जुया जि चवने । जितः राज्य
माःगु मदु ।”

अले इमिसं जुजुयातः थथे धाल--

“नेस धम्मो महाराज, नेतं अम्हेसु कप्पति ।
राजा त्वमसि अम्हाकं, पादे वन्दामि ते मयं ॥”

अथ--

“महाराज! थ्व धर्म मखु । छपिसं सेवा याका चवनेगु
जिमितः मत्यो । छपि जिमि जुजु खः । छपिनि चरण
कमलस जिमि वन्दना दु ।”

थुलि खँ न्यना जुजु अति प्रसन्न जूगु जक मखु बडो
आश्चर्य नं चाल । “अहो ! गुजागु आश्चर्य थ्व ! थुजागु
अपराध याःह्य जिगु उपरे भतिचा हे द्वेषभाव तथा तँम्वेका
खँ मल्हा ।” थुलि मने तथा जुजुं धाल--

“गुगु खँ छिमिसं धाल व खँ धर्मानुकूल खः । हे
दुकुल पण्डित ! थनिनिसं छपिसं जितः जुजु धका भालपाः
मकासे छपिनि काय् श्याम धका भालपाः कया बिज्याहुँ ।
थनिनिसं छपि जिह्य अबु जुल । माँ पारिके ! छपिसं नं जितः
जुजु धका भालपाः मकासे छपिनि पुत्र श्याम धका भालपाः
कया बिज्याहुँ । थनिनिसं छपि जिह्य माँ जुल? श्यामया

थासे च्वना छलपोलपिनि जिं याय् माक्को सेवाटहल याय्गु जुल । जितः जुजु सम्भे मजूसे श्याम धका सम्भे जुया विज्यहूँ ।”

इमिसं लाहा ज्वजलपाः विन्तियाना धाल—

“महाराज! छपिसं जिमि सेवा यानाविज्याय् माःगु मदु । बरु जिमि कथि ज्वना जिमितः अन यंका जिमि काय् श्यामयातः क्यना विज्याहूँ । जिमिसं श्यामया अन्तिम दाह-संस्कार याय् ।”

इपिं खँ ह्लाना च्व च्वं सूर्यदचो लुकुं बिल । अले जुजुं कल्पना यात—“यदि जिं थुमितः अन यंकल धाःसा थुमी नुगपाः तज्याना थुपिं नं मदय्फु । थथे जुल धाय्वं स्वहा प्राणीपिनि देहान्त जुइ । अले जिं नके वनीहा जुई । अकिं थुमितः अन यंके जिइ मखु ।” थुलि कल्पना याना जुजुं थथे धाल—

“आः जुलसां सूर्यदचो लुकुं वि धुंकल । जङ्गले आपलं धुं भालुत दु । यक्को पशु पक्षिपि दु । इमिपाखें आपलं भय दय्फू ।”

अले इमिसं जुजुयातः “महाराज ! थ्व जङ्गले च्वपिं सुनं पशुपक्षिते पाखें जिमितः छुं भय वइगु मदु” धका धासे थथे गाथा व्वना न्यंकल—

“यदि तस्य सहस्सानि, सतानि नहुतानि च ।
नेवम्हाकं मयं कोचि, वने वात्सेसु विज्जति ॥”

अर्थ—

“यदि श्व बने दोलंदो, लखंलख पशुपक्षिपि दुसां इमि पाखें जिमितः छुं भय वैगु मदु ।”

इमितः गने मफुसेली जुजुं इमि लाहा ज्वना श्याम दु थाय् यंकल । अले श्यामया लिक्क तथा “श्व छिमि काय् श्याम खः” धका घाल । अले अबुह्य श्यामया फुसःपाखे च्वना श्यामया छचों थःगु मुले तल । मांह्य तुतीक्वे च्वना वया तुती थःगु मुले तथा निह्य साबसंक विलाप यात । भापलं विलाप याय् घुसेली मांह्यस्यां तीजकं लाहा छातिपाखे तथा स्वःबले छाति बवानिगु खना “विषया प्रभावं जि पुता बेहोस जूगु जुइमा धका भालपाः विष मदेका छ्वेत सत्यक्या याय्-माल” धका मने तथा थथे सत्यक्या यात—

- Dhamma.Digital
- (१) “गुगु सत्यले च्वना श्याम न्हापा धमंचारी जुया च्वंगु खः वहे सत्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष मदया वनेमाः ।
 - (२) “गुगु सत्यले च्वना श्याम न्हापा ब्रह्मचारी जुया च्वंगु खः वहे सत्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष मदया वनेमाः ।
 - (३) “गुगु सत्यले च्वना श्याम न्हापा सत्यवादी जुया- च्वंगु खः वहे सत्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष मदया वनेमाः ।

- (४) “गुगु सत्यले च्वना श्याम न्हापा मां-बो पिति सेवा यात वहे सत्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष मदया वनेमाः ।
- (५) गुगु सत्यले च्वना श्यामं न्हापा छे च्वंपि थाका-लिपितः सम्मान तथा च्वन वहे सत्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष मदया वनेमाः ।
- (६) गुगु सत्यया कारणं श्याम जिगु प्राण स्वयानं अपो यः ध्वहे सत्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष मदया वनेमाः ।
- (७) “छुं गुगु पुण्य जि व वया बीनं याना तःगु दु धयागु जूसा वहे पुण्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष मदया वनेमाः ।”

शुलि सत्यकृया माहास्यां याय् धुंबले श्याम मु-पुल । अले वया बीहास्यां श्याम म्वानिखनि धका भालपाः जि नं पारिकां थें सत्यकृया याय्माल धका थःमं नं सत्यकृया यात । वं सत्यकृया याना च्वं बले श्याम हानं मुपुला मेपाखें दचन ।

अले स्वंगूगु सत्यकृया व देवकन्यां यात ।

“जि गन्धमादान पर्वते ताकालंनिसें च्वं च्वना श्याम ति यःह्य जितः मेपि सुं मदु धैगु खँ सत्य खःसा ध्व सत्यया प्रभावं श्यामया शरीरं विष तना वनेमाः । जि च्वनेगु बन

छगूलि सुगन्धं जाः धैगु खँ सत्य खःसा ध्वहे सत्यया प्रभावं
श्यामया शरीरं विष तना वनेमाः ।”

इपि सकसिनं धथे सत्यकृया याणा च्वच्वं पलेस्वाया
हलं लः कुतुं वने थें, रोगंलाःह्य थें जुया श्याम तीजकं दना
वल ।

(१) ध्व बेलस श्याम दना वल । (२) वया मां-बौ
पिसं मिखां खन । (३) अरुणोदय जुल । (४) अले इपि
प्यह्यं (जुजुनाप) देवताया प्रभावं आश्रमे प्रकट जुल । अले
इपि सकलें अति प्रसन्न जुल ।

अले अन जुजु नं खनाः जुजुलिसे श्यामं कुशलवार्ता
यासे “महाराज! छपिनि स्वागत दु । छपि जिमि मालिक
खः । थन दुगु फलफुल नया ख्वाउंगु लः त्वना बिज्याहूँ”
धका धाल ।

“जि ला छन्तः सित धका च्वनागु । जि ला धथे अथे
धका छुं हे धाय् मफुत !” धका बडो आश्चर्य चाया जुजुं
धाल ।

जुजुं मसिनिह्य जितः सित धका भाःपा च्वन । जि
मसिनि धका कने माल धका “महाराज! जि मसिनि । किन्तु
तस्सकं जूगु वेदनाया कारणं जि बेहोस जूगु खः । जिगु चित्त
भवाङ्गले लाना च्वंगु खः । अकिं छपिसं जितः सित धका
भापिया बिज्यागुखः” धका धाल ।

थुकथं जितः मसीकं हे सित धका भापिल । आ जि
ध्व जुजुयातः कुशल धर्मे तय्माल धका मने तया धथे धाल-

“यो मातरं वा पितरं वा, मच्चो धम्मेन पोसति ।
 देवापि नं तिकिच्छन्ति, मातापेत्तिमरं नरं ॥
 “यो मातरं वा पितरं वा, मच्चो धम्मेन पोसति ।
 इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सगो पमोदति ॥”

अर्थ—

‘गुह्य ममूनं मां वा बी यातः धर्मतापूर्वक पोषण याई
 उजाह्रासितः देवतापिसं नं चिकित्सा याई ।

“गुह्य ममूनं मां वा बीयातः धर्मतापूर्वक पोषण याई
 उजाह्रा ममूयातः ध्वहे जन्मे प्रशंसा नं दई परलोके वना अन
 नं व प्रमुदित जुई ।”

मां-बीपिनि सेवा याइपितः देवतापिसं नं चिकित्सा
 याई धयागु खँ ला बडो आश्चर्य खः धका श्यामया खँ न्यना
 अति प्रसन्न जुया जुजुं श्यामयातः नमस्कार याना थथे
 धाल—

“एस भीरयो पमुह्मामि, सब्बा मुह्मन्ति मे दिसा ।
 सरणं तं साम गच्छामि, त्वञ्च मे सरणं भव ॥”

अर्थ—

“आः ला जि ऊन् अलमल जुल । उजाह्रा गुणवान्
 यातः अपराध याना जिगु निति ब्याकं दिशा अन्धकार थें
 जुल । अकि श्याम ! जि छंगु शरणे वय् । जितः छं शरण
 का । जिगु प्रतिष्ठा जुयाव्यू । जितः देवलोके वर्न ह्य याना
 ब्यू ।”

“महाराज ! यदि छर्पि देवलोके वने मन्दुसा, देवलोक्या श्रीसम्पत्ति परिभोग याय् मन्दुसा, श्व ऋता धर्मयात बालक पालन याना जि्याहुँ” धका धया थथे धाल-

१. “महाराज ! क्षत्री मां-बौपिनि उपरे धर्मतापूर्वक विचाः याना बिज्याहुँ ।
२. “महाराज ! क्षत्री काय् ह्यचाय्पिनि उपरे धर्मतापूर्वक हेर बिचार याना बिज्याहुँ ।
३. “महाराज ! मित्र व अमात्यपिनि उपरे धर्मतापूर्वक विचाः याना बिज्याहुँ ।
४. “महाराज ! थः सेनागणतय् उपरे धर्मतापूर्वक व्यवहार याना बिज्याहुँ ।
५. “महाराज ! गामे व निगमे च्वनिर्पि जनताया उपरे धर्मतापूर्वक विचाः याना बिज्याहुँ ।
६. “महाराज ! राष्ट्र व जनपदे च्वनिपिनि उपरे धर्मतापूर्वक विचाः याना बिज्याहुँ ।
७. “महाराज ! श्रमण ब्राह्मणपिनि उपरे धर्मतापूर्वक व्यवहार याना बिज्याहुँ ।
८. “महाराज ! जीवजन्तु पशुपक्षिपिनि उपरे धर्मतापूर्वक हेर विचार याना बिज्याहुँ ।
९. “महाराज ! धर्मया आचरण याना बिज्याहुँ, धर्मया आचरण याय्गुलि सुख लाभ जुई ।

१०. "महाराज! धर्माचरण याना विज्याहूँ । धर्मया आचरण याय्गुलि सुख प्राप्त जुई । बालक धर्माचरण याना हे इन्द्रलोके, देवलोके अथवा ब्रह्मलोके वनीह्य जुई । अर्कि धर्माचरण याय्गुली भुले जुया विज्याय् मते । महाराज! थ्व लोके धर्मया आचरण याःसा तिनि स्वर्गलोके वनेफई ।"

थुकथं बोधिसत्त्वं जुजुयातः दशराजधर्मया उपदेश बिया पञ्चशीले तथा अर्ति बुद्धि बिल । जुजु बाराणसीले लिहां वना बोधिसत्त्वया अर्ति उपदेशे च्वना दान बिया शील पालन याना परिवार सहित स्वर्गपरायण जुया वन । बोधिसत्त्व नं माँ-बौपिं नापं अभिज्ञा ध्यान लाभ याना समापत्ति नं लाभ याना ब्रह्मलोके उत्पन्न जुल ।

"भिक्षुपि ! माँ-बौपितः सेवा याय्गु ज्या पण्डितपिनि वंश परम्पराया धर्म खः" धका धया भगवानं जातकया खँ ववचाय्का विज्यात । थ्व खँ न्यना माँ-बौपितः भिक्षाद्वारा पालन पोषण याना च्वंहा भिक्षुं स्रोतापत्ति फल प्राप्त यात ।

"व बेलस जुजु जुया च्वंहा आनन्द खः । देवकन्या जुया च्वंहा उत्पलवर्णा खः । शक्र जुया च्वंहा अनुरुद्ध खः । अबु जुया च्वंहा कश्यप खः । माँ जुया च्वंहा भद्रा कापीलानी खः । सुवर्ण श्याम जुया च्वंहा स्वयं जि हे खः" धका भगवानं धया विज्यात ।

(१८) जा. अ. क. VII. पृ. १११, नं. ५४२:
 खण्डहालजातक' ।

अतीत समयस बाराणसीया नां पुष्पवती दुगु खः ।
 अन वशवर्ति घँहा जुजुया काय् एकराज घँहा जुजुं राज्य
 याना च्वंगु खः । वया काय् चन्द्रकुमार घँहा उपराजा जुया
 च्वंगु खः । खण्डहाल घँहा ब्रह्म पुरोहित जुया च्वंगु खः ।
 घुसनय् मखंसेली खण्डहाल पुरोहितं ईष्याया कारणं जुजुया
 परिवार सकसितं स्याय्गु मने तथा यज्ञ याय्गु तोह तथा
 षडयन्त्र रचे यात्त ।

एकराज जुजुया अग्रमहिषी गीतमी देवीया पाखें
 चन्द्र कुमार व सूर्य कुमार निहा काय्पि दुगु खः । मद्रसेन व
 सूरवामगोत्र घँपि निहा काँछि मांया पाखेयापि निहा किजापि
 दुगु खः । चन्द्र राजकुमारया वचहें सेला कुमारी घँहा दुगु
 खः । वया भार्याया नां चन्द्रादेवी खः । वया वासुल घँहा काय्-
 मचा छहा दुगु खः । चन्द्रकुमार लिपा जुजु जुल ।

“उगु वसते खण्डहाल जुया च्वंहा देवदत्त खः । एक-
 राजया अग्रमहिषी जुया च्वंहा महामाया खः । चन्द्रदेवी
 राहुलमाता खः । वासुल कुमार राहुल खः । वासुल कुमारी
 उत्पलवर्णा खः । सूरवामगोत्र कश्यप खः । चन्द्रसेन मौद्गल्यायन

१. थ्वहे जातकयात 'चन्द्रकुमारजातक' नं धाः ।

खः । सूर्य कुमार सारिपुत्र खः । चन्द्र जुजु जुलसां स्वयं जि हे
खः” धका भगवानं धया बिज्यात ।

उपरोक्त जातकया खँ अध्ययन याय्बले बोधिसत्त्वनायं
महाकश्यप स्थविरया सम्बन्ध थुकथं जूगु खने दु—

बोधिसत्त्वया शिष्य जुया स्वकः (३)

अबु जुया स्वकः (३)

देवता जुया स्वकः (३)

आचार्य जुया छक्कः (१)

दाजु जुया निक्कः (२)

किजा जुया छक्कः (१)

छक्कः (१) महाकश्यप भालु जुयाच्चंबले बोधिसत्त्व
तपस्वी जुया च्वंगु खः ।

छक्कः (१) बोधिसत्त्व न्या जुया च्वंबले महाकश्यप
पुरोहित जुया च्वंगु खः ।

छक्कः (१) बोधिसत्त्व नागराजा जुया च्वंबले
महाकश्यप ऋषि जुया च्वंगु खः ।

बोधिसत्त्व जुजु जुया च्वंबले छक्कः (१) महाकश्यप
कुलवर्धक साहु व छक्कः (१) वृक्षदेवता जुया च्वंगु खः ।

धुक्थं अतीत समयस वसपोलपिनि सम्बन्ध थथे जूगु
खने दु । वर्तमान समयस महाकश्यप महास्थविर बुद्ध भग-
वान्या तृतीयं श्रावक (=शिष्य) जुया बिज्याना जीवन
मरणं मुक्त जुया बिज्यात ।

वात्महाघातु,

बैंकोक

जुलाई २५, १९८७.

नामावली

अ, आः	पृष्ठ	पृष्ठ
अग्गिसोन ब्रह्मया व्यूगु १४	म्हायन्	अजातशत्रु जुजुं २२५, २२७, २३४
अङ्गुत्तरनिकाय २०१, २१०, २११, २१२, खः २१२, २१६		अजातशत्रु जुजु १८०, २३२, या १८०, याथाय् वना २२८, या पालाय् ३२, ३३
अङ्गुलिमाल खः २८०		अजातशत्रु वैदेहिपुत्र २००
अङ्गुलिमालया कारणे ४५, २८०		अङ्केकासि गणिका ४६
अङ्गुलिमाल स्थविर ४८		अनाथपिण्डिकया २१७
अङ्गुलिमालपिटक ११३		अनुरुद्ध १४३, १४४, खः २५२, २७२, २७३, २७५, २८०, ३०६ स्थविर १११, १४२, १७४, १८६, स्थविरया प्रायु १११, स्थवि-
अङ्गुत्तर निकाय २०२		
अच्छरिय अम्भूतसुत्तं २१४		
अच्छरिय मनुस्ससुत्तं २१४		
अजातशत्रुं १६४		

रयातः २०१, नापं च्वनीह्य
 १२६, पूर्ण, आनन्द २७०,
 याके १५८
 अनोत्पत्त दहले २६
 अपण्णक जातक २१४
 अपदान २०२, २१०
 अम्बलट्टिकाले १६६
 अभिज्झक घँह्य भिक्षुयातः १२६
 अभिघर्मपिटक ३०६, २१२,
 २१३, २१७, खः २०२,
 २१०, २१६
 अल्लकप्प यापि १६४
 अशोक घर्मराजा २३२
 आतुम नगरे १५०, १५२,
 बिज्यात १५०
 आतुमले १५१
 आतुमवासी १५०
 आनन्दं ६०, १३६, १४४, १६८,
 १७०, १७६, १६७
 आनन्द २१७, खः २४४, २४८,
 ३५२, २७०, गो ले? १८५,
 थें ज्याःह्य २२१, नापं
 च्वनीह्य १२६, पिनि नां
 १४३, १४४, यातः कनेगु
 ३२५, यातः मबिइगु २२४,

याके १६७, १६६, २००,
 २०३, २०८, यातः ६०,
 १६६, १८१, १८५, २०१,
 यातः नं ल्यया बिज्याहुँ १७०,
 यातः नं ल्यय्माः १६६,
 यातः ल्यया काल १६६, या
 प्रति १६६, या पॅलिना
 १६६, या न्हौने २२०,
 २२१, या न्हौने वना ख्वया
 हाला २१६, या विरह
 १७६, विना १६६, खः
 २७५, २७८, २७६, २८०,
 ३०६
 आनन्द स्थविरं ६०, १७५;
 २१७, २२६
 आनन्द स्थविर ११२, १७४;
 १७५, १८५, २२४, या
 १६७, या आयु १११, या
 थाय् २२५, यातः ५२, ५४,
 १७०, १७७, २२६, २२७,
 यातः थाय् तोता १६७
 आनन्द महास्थविर १८६
 आलवकभिक्षुवत्थुले ७६
 आलवक यक्षया कारणे ४५
 आलार २७७, साहु २७७, २७८

इ, उ,

इतिवृत्तक २०२, २१०, २१३,

धका घाई ३१४

इन्द्रप्रस्थ २७४, नगरे च्वंहा २८०

इन्द्रिय जातकं २५२

उज्जैन निगमया २

उत्तर कुमार २

उत्तरा १३

उदानं २१३

उदान २०२, २०८, २१०, खः
२०६

उदायी खः २७५,

उदुम्बर १४

उपकञ्चन कुमार खः २७०

उपनन्द शाक्य पुत्र थें ८२

उत्पलवर्णाथेरीगाथट्टकथा २६

उत्पलवर्णा खः २८०, ३०६,
३०७

उपालि १४४, १८६, अग्र खः

१८७, याके १८६, १६०,

१६३, २०८ यातः १८७

१६६

उपालि बिया बिज्यात १६०

उपालि स्थविरं १६४, १६६,

पंखा तथा १६६, बुद्धयाके

न्यना बिज्यात १८७

उपालि स्थविर याके प्रश्न न्यना

बिज्यात १८८

उपालि महास्थविर १८६

उरुवेल कश्यप ३१, ८०, या वने

५३

ऋ, ए, ओ

ऋषिपतन मृगदायले १४

ऋषिपतने १४, ६६

एकसाटक ब्रह्मयातः ११

एकसाटक ब्राह्मण ८

एसुकारी घंहा जुजु २७२

एसुकारी जुजु जूहा २७३

श्रीघतरन सूत्र २१०, २१२

क, का

कक्कारु जातकं २४८

कञ्चनदेवी खः २७०

कच्चना खः २५२

कणवेण २७६

कथावत्थु २०२, २१०

कनकविमाने ७४

कनकागमन १३

कपिल ३०, ३७, ब्रह्मयातः ३७,

ब्राह्मण ३१

कपिलवस्तुले च्वंपि १६४

कपिलवस्तुले ध्यना ५६

कपिलवस्तुले विज्यात ५७

कपिलवस्तुले वना ५८

कपिलवस्तुस ५७

कलन्दकनिवापे १०४, ११८

कलन्दकनिवापले ६८

कश्यपं ६०

कश्यप ८, १२, १३, ३१, ८०,

खः २४४, २४८, २५२,

२६३, २६६, २७०, २७२,

२७३, २७५, २७८, २७९,

२८०, ३०६, २०७, कुमार

१४, नं ६३, नं च्वनेफू

१५६, नं प्रथम ध्याने

च्वनेफू ६३, नापं च्वंहा

१३७, बुद्ध १४, १८, बुद्धया

१६, बुद्धया चीभाले २१,

बुद्धया पालाय् १८, याके

६३, या चित्तं ८६, यातः

५२, ८०, ६०, यातः ह्यं

फुला १३६, या थःथितिपि

८८, या मने ६०

कश्यप स्थविर ६७, ७६, यातः

१२०, या सन्मुखे ६५

काकण्डपुत्र १७८

काकवलय ७७, या ७७

कात्यायन खः २७५

कानविलङ्गिक ७७

कालदेवल घंहा २५२

कालहत्थि घंहा २८०

कालाशोक जुजुया पालाय् १७८

कि, कु, कृ

किसवच्छ जुया च्वंहा २७५

किसवच्छ घंहा २५२

कुक्कुटगिरिले २३३

कुम्भकार पुत्रया कारणे १६१

कुमार कश्यप ३१८०

कुमार कश्यप महास्थविरं १८६

कुरु राष्ट्रया राजधानी २७४

कुरु देशया राजधानी २८०

कुलवर्धक २७६

कुशीनगरं १५०, राजगृहले बनेगु

खं २२०

कुशीनगर पाखे १४६, वया च्वन

तिनि १५६

कुशीनगर पाखें १४७

कुशीनगर स्वया १४७, वया च्वन

हं १५६

कुशीनगरया १५८, मल्लपिसं

१६२, पि १५८, १६४, पि

मल्लपिसं १६४

कुशीनगरे २२४, अर्वापि १४६,
 ध्यंकः विज्याना १५६, वर्हापि
 १७४, सं च्वना विज्यात
 १७४
 कृषागीतमी खः २६६

को, कौ

कोनागमन बुद्ध १३
 कोनागमन १२, १३, बुद्ध १३
 कोलियतसें १६४
 कौण्डिन्य ११०
 कौण्डिन्य महास्थविरयातः ८१
 कौशम्बिले १३६
 कौशिक ३१, ब्रह्मया ३१

ख, ग

खण्डहाल जातकं ३०७
 खण्डहाल जुया च्वंहा ३०७
 खण्डहाल घंहा ३०७
 खण्डहाल पुरोहित ३०७
 खदिरवने १४, १५
 खन्धक १६५, १६६, २१३
 खुज्जुत्तरा खः २७६
 खुद्दक ग्रन्थ घका २०२
 खुद्दकनिकाय २०२, २१०, २११,
 २१२, २१६, ले दुध्यागु

जुल २१७

खुद्दकपाठ २०२, २१०, २१२
 गन्धकुटीस ७६
 गग्गजातकं २४४
 गन्धमादान पर्वत ३०२
 गन्धमादानस २६४
 गन्धार देशया २४०
 गया कश्यप ३१, ८०
 गूल्हमहोसघं ११३
 गूद्दकूट पर्वते ५७, च्वना च्वंबले
 २६३
 गूद्दकूटे च्वनाहे ५८
 गोपक मोग्गल्लान ब्राह्मणं १६८
 गोपक मोग्गल्लान परिचयले
 ११५

गोतम घयाहा बुद्ध ६

गोतम देवीया पाखें ३०७.

च, ज

चन्द्रक घंगु पर्वतस २७६
 चन्द्रकुमार ३०७
 चन्द्रकुमार घंहा ३०७
 चन्द्र देवपुत्र २६६, २८०
 चन्द्रदेवी २७८, जुया च्वंहा २७६;
 खः ३०७
 चन्द्र राजकुमारया कयहें ३०७

चरियापिटक २१०
 चित्त गृहपति दास जुल २७०
 चित्तपरियादान सूत्र २१०, २१२
 चीवरसुत्तं २२४
 चीवर सूत्रले १४३
 चुल्लवग्ग १६६
 चुल्लसुत्तसोम जातक २७८
 चुल्लवेदल्ल २१४
 जातक २०२, २१०
 जालिनी देवकन्यां १४२
 जीवकया आम्भवने २००
 जेतवन महाबिहारे १७८
 जेतवनया ७६
 जेतवनारामे ६५, ११२, २१७
 जेतवने च्वना च्वंहा ६८
 जेतवने दुर्हा वना १७६
 जेतवने वना १३६
 जेतवने वया च्वंगु खः २१६
 जोत्तियदास ८५
 क्षानाभिञ्ज सूत्रे ६८
 क्षानाभिञ्ज सूत्रले ६२

२४६, देवलोकवासी ६५;
 देवलोके ७४, ७५, भवने
 २४६
 तक्षशिला २४०
 तक्षशिलाय् २७६, २७८, वना
 २४१
 तित्तिर जातकं २६३
 तिन्दुक धंहा यवपालकं १४
 तिस्सा खः २२१
 तुवटक सूत्र २१३
 तुषित १३, ६५, भवन ७, भवनं
 १, १३, १४
 तोदेय्य ब्राह्मणया काय् १७७
 युपारामया छे २३०
 युल्लतिस्सा भिक्षुणीनं २२०,
 २२१, २२३
 युल्लनन्दा भिक्षुणीनं २२३,
 २२६, २२७, घाःगु खं
 २२७
 थेरगाथा २०२, २१०, २१३
 थेरीगाथा ११०

त, थ

तक्कसिला २४०
 तथागत ६६
 त्तयस्सिंश ६३, ६५, देवलोकं

द, ध, न

दक्षिणागिरि २२६
 दक्षिणागिरि धयागु २२४
 दक्षिणागिरिले २२५, च्वंप्पि २२७

चर्वापि मनुतसे २२५, ध्यं क
 बिज्यात २२४
 दीघतफल ७८, या ७८
 दीघनिकाय २०२, २१०, २११
 दीघनिकाय खः १०१, २११,
 २१६
 दीघंभाणवारकतसे २०२
 दीघंसङ्गिति १६८
 दुकुलं २८५
 दुकुल २८१, ऋषि २८४, कुमारं
 २८१, २८२, पण्डितं २६६,
 २६७, पण्डितया २६५,
 याथाय वना २८३
 दुर्योधन जुजु २७६
 देवदत्तं १४६, १५४, २६३,
 २६८
 देवदत्त खः ३०७, २६६
 देवदत्तया नां १४४
 देवदत्तया मने १४४
 द्रोण ब्राह्मणं १६५
 धनञ्जय कोरव्य जुजु २७५
 धनवती १४
 धनिय गोपालकया कारणे ४५
 धनीय घंहा १६१
 धम्मपद २०२, २१०, २१३
 धम्मसङ्गणि २०२, २१०

धर्माशोक जुजुया पालाय् १७८
 धातुकथा २०२, २१०
 'नगा' घंगु पर्वत १२४
 न्यग्रोधारामे ५७, ध्वनायंका
 बिज्यात ५६
 नन्द ७, १३६, जुजुं २६, जुजुया
 राज्यले २५, स्थविरयातः
 १४०, यातः लज्जित याका
 १४०
 नन्दन १
 नदीकश्यप ३१, ८०
 नागसेन महास्थविरं २०५
 नारद घंहा ऋषि २५२
 नारद जुया च्वंहा २७५
 नालक सूत्र २१३
 नालक स्थविर ११२
 निहेस २०२, २१०, २१३
 निर्माणरति ६५, देवलोक खः
 ६५, देवलोक ६२, देवलोक
 उत्पन्न जुल ६३
 प, पा
 पञ्चशिख देवपुत्र २६६, २८०,
 जूहा २७०
 पञ्चुपोसथ जातकं २७१
 पटितम्भिदामगा २०२, २१०

पठान २१०, यात २०२
 पदकुशल माणव २६३
 पदमाणव जातकं २५२
 पञ्चत घँह्य २५२
 पद्मावतीया न्यास कायपि २६
 पदुमुत्तर बुद्धवंस वणना २
 पद्योत्तर बुद्ध १, ३, ६
 परनिर्मित वशवती ६५
 परिवार १६६, २१०
 पारिकां २८३, २८४, धाल २६७
 पारिका २८१, २८४, २६७,
 ३०२, या कुटी दुगु खः
 २६७, यातः २८२, २८५,
 यातः नं कन २८४, यातः
 सम्झे यात २६७
 पातली ८
 पादियत्थ ८५
 पानियत्थ जनपद ८५
 पाराजिककण्ड धका १६४
 पारायणिक ब्राह्मण ४८
 पारिलेय्य किसी जुल २७१
 पावानं १४७, कुशीनगर १४७
 पावायापि मल्लतसे १६४

पिप्फली ६८
 पिप्फलि गुफा ६८
 पिप्फलि गुफाय् ६८, ७२, ६४,
 १३२
 पिप्फली ३०, ३३, ४६
 पिप्फली कुमारया ३१
 पिप्फलीं धाल ४३
 पिप्फली माणवं ३८
 पिप्फली माणवया ३८, तः ३४,
 ३८
 पिलियक्ख जुजु २६४
 पिलियक्ख धयाह्य खः २८६
 पिलियक्ख घँह्य जुजु २८७, खः
 २६६
 पुष्करसाति ११०
 पुक्कुसाति जुजुया कारणे ४५
 पुगलपञ्जति २०२, ११०
 पुष्पवती दुगु खः ३०७
 पूर्णं स्थविर १७४
 पूर्णं मन्त्राणि पुत्र १४४, १८६
 पूर्णा घँह्य दासीनं ५२, ५३
 पेतवत्थु २०२, २१०
 पोक्खरसाति ११०

पि, पु, पू, पे, पो

प्र

पिप्पलि ६८

प्रत्येकबुद्धं २७२

प्रत्येकबुद्ध १६, १७, २७२
 प्रत्येकबुद्धपिनि २७, २८
 प्रत्येकबुद्धपि २६, २७, तः २६,
 २७
 प्रत्येकबुद्धयातः १६
 प्रत्येकबुद्धया पात्र १६
 प्रत्येकबुद्धया ह्लातं १७
 प्रसेनजित् कोशल २४५
 प्रियदास घँहा कुमारं २३२

ब

ब्रह्मजाल १६८, २००, सूत्र १६६,
 २११, सूत्र सहित २१०
 ब्रह्मदत्त १४, जुजुं २४६, २५३,
 २६४, २७८, घँहा जुजुं
 २४०, माणवया कारणे १६६
 ब्रह्मायु ब्राह्मण ११०
 बन्धुमती ७, ८, नगरे ७, ८
 बन्धुमा ७, जुजु १०
 बक्कुल स्थविर ११२, थें ८२,
 या आयु १११
 बहुपुत्रक चैत्यस्थाने ४७
 बहुसोदरी २६४
 बावरीय ब्राह्मण १११
 बिम्बिसार जुजुया ५६
 बिलार कोसिय जातक २६६

बुद्धवंस २१०, पालिले ५७
 बेन्टोट २३४
 बोधिसत्त्वं २७८, २८५, २८६;
 २६०, २६२
 बोधिसत्त्व २, २७६, २८४,
 ३०६, नापं ३०८, पिनि
 शील १४४, बेहोस जुल
 २६४, या मां जुया च्वंगु खः
 २६४, या मां बोपि २८०,
 या शिष्य जुया ३०८

म

भगवान् बुद्ध ६१
 भगवान् बुद्धं ६५
 भण्ड घँहा भिक्षु १२६
 भद्रकार २७४, जुया च्वँहा २७५
 भद्राकापिलानी थेरीया गाथाले
 १३६
 भद्रां ३६
 भद्रा ३६, कापिलानी ३६, ४१,
 ४३, १३६, कापिलानी खः
 २४४, २७३, ३०६, कापि-
 लानी नापं ३१, घँहा
 म्हाय्मचा ३७, या ३८,
 याके न्यन ४१, यातः ३६,
 यातः लः ह्लाणा ४१

भद्रा कापिलानी स्थविरा ३२

भद्रा कापिलानी स्थविरां ३०

भद्विय १११

भद्रीय १११

भिस जातक २७०

भिक्षुणी विभङ्ग १६५, या १६४,

संग्रह १६५, घका १६५

भीमतिथ २३४

म

मकुटबन्धन १६०, तक १६३,

घा: थाय् १५८

मगध जुजु २७६

मगध देशे २७१

मगध देशया २७६

मगधया जुजु १६४

मगध राष्ट्र २७६, या ३०,

ले ३३

मङ्गलसूत्र २१३

मज्झिमनिकाय २०१, २०२,

२१०, २११, ख: २११,

२१६

मद् ३१

मद्र ३१, देश ३५

मध्यमभाणकतसें घा:सा २०२

मल्ल जुजु खलते १६३

मल्लतसें १५८, १६४

मल्लपिनि चैत्य १६०

मल्लपिनि शालोदघाने १४६

मल्लसेकरं २३३

महाकप्पिन ४८, १४४, या

कारणे ४५

महाकश्यपं ५६, १६७, १७०,

१६०, १६७, १६८, १६६,

२००, २०३, ताल २२१

महाकश्यप ३०, ३१, ३२, ८०,

८१, १०१, १०३, १३६,

१४२, १४३, १४४, १५६,

१६०, १७८, २१५, २१७,

३०८, अग्र ख: ८४, खना

१४१, गन हु ? १३६,

जुइह्य उपासक १६, यात:

६५, १७०, २२१, थें

ज्या:पि १४४, घैह्य जुई

६, नापं १४४, या १२७,

यात: वन्दना या २३४, या

परिषद् १४४, प्रति १५६,

या बारें ८६, या न्ह्यौने ८०

महाकस्सपत्थेर वत्थु १

महाकस्सपत्थेर गाथावण्णना १

महाकस्सप थेरापदानं १

महाकश्यप स्थविरं ४७, ६४,
७७, ८४, ८७, ९१, ९३,
११८, १३०, १४६, १६५,
१८४, १९६, २१७, २२१,
२२६, २२७, २२८, २३१,
र्थे १७८, घया विज्याः
१९६.

महाकश्यप स्थविर ४६, ५५,
५८, ६१, ६४, ७०, ७२,
८५, ८७, ९४, ९८, ११०,
११२, १२५, १७४, १८६,
२१६, २२०, २३३, या गुण
१३६, यातः ६, ६७, ७५,
१२६, १२८, १३०, १३२,
१४१, १४२, २०१, २१७,
२१८, या ७४, ६२, १२६,
१४५, या नां १३८, १४३,
याके ५३, या प्रशांसा ६४,
या मने १४८, या शरीरे
५०, पि ६६, १३६

महाकश्यप महास्थविरं ५६,
१७१, १७३, १८५, १८७,
१८८, २२४, २२८, २३७,
२३६

महाकश्यप महास्थविर ८४,
१४३, १४७, १५८, १८६;

३०६, र्थे ८३, या १५८,
२३४, याके १००, यातः
७४, ८१, १४३, २१८,
२२३, या नां ६०, या मने
१५४, पि १४०, १४३

महाकञ्चन कुमार खः २७०

महाकोट्टित १४४, महास्थविरं
१८६

महाचुन्द १४४

महातीर्थं ३०, धैगु गामे ३७,
धैगु ब्रह्म गां ३३

महानिसभ ३, स्थविर ४ स्थवि-
रया ५, स्थविर यातः ४,
भिक्षु ३

महाप्रजापति गीतमी १३६, या
आयु १११

महापद्म प्रत्येकबुद्धं २६

महापद्म प्रत्येकबुद्ध २७, या २८
महापुण्णक २१४

महामाया खः २७३, ३०७

महामाया देवी २३१

महामौद्गल्यायन ११०, १४०,
१४३, १४४, गन दु ?

१३६, स्थविरयातः ५६,

महास्थविर ५६, १४३,

महाकर्मविहं ५६, या परिषद् १४४	२७०, २७२, २७३, २७५, २७६, २८०, व कश्यप २७०
महावग १६६	
महावगं २००	
महावेदल्ल २१४	य, इ
महासद्वं २६३	यमक २०२, २१०
महामुतसोम जातकं २८०	यस स्थानि १७८
महासेनगुप्त २७६	यस्यवा १५
महिषक देशे २७६	यज्ञदत्त १३
मातलि देवपुत्र २६६, २७०, २८०	यामा ६५
माप्रमाद पर्वत ८८, तक जक ८६	रठुपाल १११, मण्डित ११३
मिथिला नगरे २७७	रतन सूत्र २१३
मिलिन्दप्रश्ने २०५	राजकारामे २४५
मिलिन्दमञ्जो २०५	राजगृह १७१, दुने १७६, नमरे ६७, २७६, नगरं ५७, पाञ्च ६८, २२५, नमरमा २३७, या ६८, ७२, ६४, १३२, २२६, या गरीवते त्वाञ्चि ७२, या छखा छे ६१, या प्यख्यरसं च्वंगु २२४, या लेंपुई १४२, या वेणुवने १०३, ले ३२, ४४, ६१, ६६, ७३, ७७, ७६, ८७, ६४, १७२, १७३, १६१, २००, २२०, २२४, २२६, ले च्वंगु १३६, ले च्वंक
मूलपरियाय सूत्र २१०, २११	
मृगसम्मत २८३, २८७, खुसी २६२, २६४, खुसी बयागु खः २६२, धंगु नदी २८२, नदीञ्चि वना २८६, २८७, नदीया तीरे २६५, २६७	
मेण्डिस्सर जुषा च्वंगु २७५	
मेण्डिस्सर च्वंगु २५२	
मैत्रेय्य बुद्ध २३३	
मोगलतिस्सपुत्तं १७८	
मोद्गल्यायन खः २५२, २६६,	

वःह्य २२६, ले विज्यात	वग्गुमुदातीरे च्वंपि भिक्षुपिनि
१७५, १७८, ले वने घका	कारणे १६३
१७४, ले वनेगु मने तथा	वशवति २, प्रासाद २
१७५, ले वर्षावास च्वना	वासुदत्ता २
१७१, ले वर्षावाल मयाय्गु	वाराणसी २८१, बेसे २४०, या
१७१, १७२, ले वर्षावास	१८, २२, १०१, २४०,
याना १७२, व नालन्दाया	२७०, २७८, २८७, ३०७,
दथुई ४७, १६६, वने घका	या ऋषिपतने १६, ले १८,
२१६, वने त्यल १७४	२२, ८६, २४६, २५३,
राष्ट्रपाल १११	२६४, २७२, या नां २७८,
रामग्रामे च्वंपि १६४	या जुजु २७८, २८०, या
रामग्रामे जुलसां २२६	जुजुं २४८, २८०, ले उत्सव
राहुलकुमारं ५६	दुगु खः २४६, ले च्वंगु
राहुलपि १३६	२६०, ले पाटल घैह्य
राहुल कुमारया प्रव्रज्या जुल ५६	प्याखंस्व २५६, ले वन २५७,
राहुलमाता खः २७६, ३०७	ले वना २५६, २७४, स
रुचिगत्ता १३	१२, १३
रुचिनन्द २	विजितसेन १५
रेवत १४३, १४४, स्थविरं १७८	विदेह देशया २७७
	विधुर पण्डित २७५, या छे वन
	२७४
	विधुर पण्डितं २७४
	विधुरयाके प्रश्न न्यन २७४
	विनयपिटक १६६, २१०, खः
	घका १६५
	विपश्ची ७, बुद्ध ७, ८
ल, व	
लाजदेवीधीता ७६, खः ७४	
लाजदेवीधीतावत्थु ७६	
लालुदायि स्थविर ८२	
लिच्छवीतसें १६४	
वङ्गीस महास्थविर १८६	

विपस्ती ७	वैश्रवणया सेवा याय् धुंसेली
विभङ्ग २०२, २१०	२५३
विमल घँहा ८६	
विमानवत्थु २०२, २१०	श
विलियम् गाइगरं २३४	शक्रं ७१
विश्वकर्मायातः २८३	शक्र जुया च्वँह्य ३०६
विशाखा महाउपासिकाया ११०	शक्र जूहा २७०, कालुदायी २७१
वेद्वीपे च्वँपि १६४	शक्रदेवं लोप याना बिद्दुगु २७०
वेणुवन ६१, या कलन्दक निवोप	शक्र देवेन्द्र ६२, ६५, ७०, २८०,
६१, महाविहारया ४४	२८३, या आसन २८२,
वेणुवनारामया ६८	वया ५३
वेणुवनारामे ५६, १२५	शक्र देवेन्द्रं ६३, ६५, ७०, ७१,
वेणुवनेच्वंगु ११८	३३३
वेतुल्लपिटकयात ११३	शाक्यमुनि गीतम बुद्ध १४६;
वेदेही २, साहु ३, साहुनं ४	यातः १४७
वेभार पर्वते २२८	शाक्यमुनि बुद्धं ३०
वेभार पर्वतया १८१	शाक्यमुनि सम्यक्सम्बुद्ध ४४
वेरञ्जाले १६१	शागल नगर ३५, या ३१
वैदेही २	शागल नगरे ३६
वैशालीया १७८	श्यामं २८६, २६४
वैशाली ले १८६, १६२	श्यामं २८७, २६६, दनावल
वैशालीस १३६, १६३	३०३, दुथाय् यंकल ३०१,
वैश्रवणं २४८, २५३	धका धाइगु २६०, म्वानि
वैश्रवणयातः सेवा यानागुया	खनि ३०२, मदे धुंकल
२४८	२६५, या २६५, ३००, या
	खँ न्यना ३०४, या पला सः

२६६, या माँ-बोपि २६४,	सङ्खपाल जातकं २७५
या थाय् वल २८६, या	सञ्जय कुमार २७४
लिकक तथा ३०१, या शरीर	सञ्जय माणव २७५
३०३, ३०१, २०३, यातः	सञ्जय थाथाय् वना २७४
२६८, ३००, यातः बाणं	सप्तपर्णि गुफाया १८१, न्होने
कल २६७, या ह्यले २६४,	२२८
यात स्याम् लात २६६	सन्तुष्ट १३
श्याभावतीया कथाय् ६१	सन्तुषित १३
शालवने २, ८	सम्भव कुमार २७५, घंहा दु
शुद्धोदन जुजु खः २७३	२७४
शुद्धोदन व महामाया खः २७६,	सम्भव जातकं २७४
२८०	समन्तपासाविकां २०६
शुद्धोदन महाराजा २३१	सरभङ्ग घंहा २५२
शंखपाल २७६, घंहा नागराजा	सरभङ्ग जातक २७५
२७६,	सरभ जुया च्वंहा २७५
शंखपाल नागराजा २७७, २७८,	सरल २
जुल २७७	सलल २
श्रावस्ती जुया विज्यात २२०	साम जातकं २८१
श्रावस्तीले २२०, ध्यंकवन १३६,	सामञ्जफल सूत्र २००, या २०३
ध्यंसेली १७५, १७६,	सारिपुत्र ६६, १०१, ११०,
विज्यात १७५, २२४	१४०, १४३, १४४, खः
श्रावस्ती वासीपि १७६	२५२, २६६, २७०, २७२,
	२७३, २७५, २७८, २८०,
	गन दु ? १३६, स्थविर
	नापं च्वनीपि २०१, स्थविर
	यातः ५६, पि १०१,

महास्थविर १४३, महास्थ- विरयातः ५६, ८१, महा- स्थविरं ५७, ५८, १००, या परिषद् १४४, जुया च्वंहा २७५	सुधा भोजन जातकं २७६ सुनन्द ७, १५ सुनन्दा १५ सुप्रिय परिव्राजक १६६ सुभगवती १३ सुभद्र १५०, घंहा भिक्षु १४६; १५०, भिक्षु १५१, भिक्षु- यागु दुर्व्यवहार खं १७३, भिक्षुं १५२, भिक्षुं धाःगु खं १६५; भिक्षुया मने १५०, या १५४, याके १५२ सुभद्रं ब्रिन्तियात १५२ सुभसुत्तं १७७ सुमङ्गलविलासिनी १८० सुमनदेव ७८ सुमनदेव यक्षं ७८ सुमनदेवी ३०, ३३ सुमित्त २ सुरिय २८० सुवर्ण श्याम २८४, २६४, जुय च्वंहा ३०६, पण्डित २८७ सूत्रपिटक १६८, २०६, खः २१६, घका घाई २१० सूत्रपिटके हे समावेश यात २०२ सूर्य कुमार ३०७ सूर्यदेव पुत्र २६६, जूहा २७०
सालिस्सर घंहा २५२ सिङ्गिल घंहा मंगः १३६ सिङ्गिल मंगमं घाल १३७ सिङ्गिल १३७ सिद्धार्थ कुमार २३१ सिरिनन्दन १५ सिरिमा ७ सुचिरत २७४, २७५, घंहा २७४, पुरोहित २७५ सुचीमती ३६ सुजात ८ सुजाता १, असुर देवकन्या ७०, देवीया कोबे १ सुत्तनिपात २०२, २१०, २१३ सुतसोम २७८, जुजु २७६, २८०, जुजुं २७६, घंहा जुजुं २८० सुदर्शन १४, २७८, सेठया म्हाय मचां ७ सुदर्शना ७, देवीं ७ सुदिम घंहा कलन्दक पुत्रया कारणे १८६	

[१२६]

महाकश्यप महात्थविर

सेल ब्राह्मण १११

सोपाक ४६, याके प्रश्न न्यंबले
४६

सोमकुमार खः २७८

सोमदत्त २७६

सोम घँह्य यवपालकं १५

सोममित्त ८६

सोममित्त ८६

सोमवती नगरे १३

संयुत्तनिकाय २०२, २१०, २११,

२१२, २१६

संयुत्त संग्रह २१६

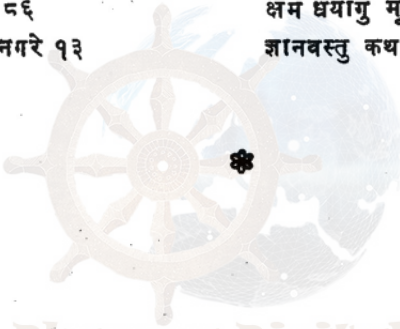
ह, क्ष, ज्ञ

हत्थिपाल जातकं २७२

हंसवती १, २, १५, नगरे २

क्षेम धयागु मृगदायले २, ८

ज्ञानवस्तु कथा ११३

Dhamma.Digital

शब्दावली

अ

पृष्ठ

पृष्ठ

अं खाना ५६

अं सयकल ५६

अकल्पिय २०५, वस्तु १५३

अग्र खः ८४

अग्रस्थान ५, प्राप्त १८६

अग्रस्थाने तथा बिज्यात ८१

अग्रस्थाने तथा बिज्यागु खः ६४

अगतिले १७०

अङ्गया ल्याखं २०७, २१५, गुग्गू

प्रकार खः २१४

अग्रश्रावकपि ४८

अष्टगरुधर्मं ४६

अष्टसमापत्ति लाभ ११७

अद्भुताचिक-उपसम्पदा ४७, ४६

अणु ६७

अन्त काय् चाकु ६५

अन्तर्धान जुहगु अवस्था ११३

अन्तिमगु बुद्धवचन खः २१६

अन्तिम वचनया ल्याखं २०७,
२०८

अन्तिम वचन खः २०६

अन्तिम सत्कार याना २५७

अत्ते री १२६, १२८

अथे याम्ज्यु १४८

अदिना दानया ख्यं १६२

अन्धभक्त खः १५०

अधर्म प्रकाश जुहन्ह्यो १५७

अधर्मवादी बलवान् जुहन्ह्यो १५७

- अध्यामिक खः १५२
 अधिकरण समथ धका १६४,
 १६५
 अधिष्ठान याना विख्यात २३२
 अधिगम लोप जुई ११५
 अधिगम सद्धर्म लोप जुई ११४
 अधिगम सद्धर्म लोप जूगु जुई ११४
 अधिगम सद्धर्म प्रतिरूपक ११३
 अधिचित्त ११७
 अधिप्रज्ञारूपी ११७
 अधिशील ११७
 अग्यतीथिय जुयाच्चव्हंहा २२७
 अनागामी ११५, फल प्राप्त याई
 ११४, मार्ग व फल १४२
 अनाचार याना च्वंगु खः २५३
 अनाचार यानागु दुसा २५३
 अनातापी १०१, जुई १०१, १०२
 अनापत्ति १६०, १६२, १६३,
 १६४
 अनास्रवी जुय्फू १८२
 अनियत १६४, यात तोता २०४
 अग्निहोत्री २४१
 अनुकूलगु खँ ह्लायेगु ८६
 अनुखुद्दक २०५
 अनुप्रज्ञप्ति १६०, १६२, १६३,
 १६४
 अनुमोदन याना ६३
 अनुशय १५४
 अनुशिष्य जुया च्वंहा २५३,
 २५७
 अनुश्रावण ६०, याये मछा ६०
 अनुशासन स्वीकार मया १२६
 अनोत्तप्पी १०१, जुई १०२
 अप्रसन्न जुय्फू १५२
 अप्रसन्नपि प्रसन्न जुय् फँमखु
 १५२
 अप्पाछिना २२६
 अपमान यात २२१
 अल्पेच्छता ८३
 अल्पेच्छताया वर्णवादी १२०
 अल्पेच्छिपि १३०, १३१
 अपो खँ ह्लाय्फू १२६, १२७
 अपो भोजन मयाय्गु ८६
 अव्याकृत १००, १०१
 अबु जुया च्वंहा २४८, २६३,
 ३०६
 अबु जुया स्वक्वः ३०८
 अबु जूहा २४४
 अब्बुद अवस्थाय् ६५
 अब्बुद धाई ६८
 अभिधर्म धका धाई २०२
 अभिधर्मपिटकले संग्रह यात २०२

अभिघमं पिटकं हे जुल २१७
 अभिघमंया भावां ६६
 अभिध्या १०४
 अभिवृद्धि हे जुई १३०
 अभिवृद्धि जुइमखु १२८
 अभिवृद्धिया लंपु खः १२८
 अभिषेक मण्डप २३
 अब्भूतघम्मं २१३, २१४
 अद्भूत घर्मं धाई २१४
 अं मसइगु इले ५६
 अंमाय् ५६
 अरण्यवासी ५१, ५२
 अरण्यवासया वर्णवादी ११६, पि
 नं १३०
 अरहत्त्व जेक लाभ याई ११५
 अरहत्त् जुया १८४, हे १८६
 अरहत्त्-फल-समाधिसे ६१
 अरहत्त् मार्गं व फल १४२
 अरहत्त्वे प्रतिष्ठित जुगु ११३
 अरहन्त जुया हे १८३
 अरहन्तपिसं अना बिज्यात १६६,
 २००, २०२
 अरहन्त मखुसां १६८
 अलसीहा धाय्गु हे १२६
 अलसी मदुहा धाय्गु हे १२६
 अलोभता ८३

अत्रवाद उपदेश या १२६
 अत्रवाद ग्रहण याइवि १२६
 अविनय प्रकाशजुइ न्ह्यो १५७
 अविनयवादी बलवान् जुइ न्ह्यो
 १५७
 अवीतरांगी भिक्षुवि १४८
 अवैरोहा धाय्गु हे १२६
 अश्रद्धालुहा धाय्गु हे १२६
 अंशभागी जुया नव्गु ५५
 असर्फी बिया ३४
 असातमन्त जातके २४०
 असातमन्त २४२
 असातमन्त घयागु २४४
 असातमन्त धंगु विद्या २४१,
 २४२
 असाधारण नियम १६५
 असीतिमहाश्रावक २२६, पि
 १४३, २३१, विनि १३८,
 विनि चैत्य २३०, विनि
 चैत्य दय्कल २२६, विनि
 प्रति १५८, पि मध्ये ४५,
 १४०
 अमुभकथा ११३
 असंसर्गी जुयाचवना ११६
 असंसर्गीपि १३०, १३१
 अहित व दुःख जुई १३२
 अहिघातक रोग ६१

आ	आयुष्मान् आनन्द १८३, १८६,
आकाशलं विज्यात १८५	२१६, यातः १८२, २१८,
आश्चर्यं व अद्भूत धर्मत २१४	२२१, सहित २२०
आचार्यं जुया छक्वः ३०८	आयुष्मान् आनन्दं १८२, १८३,
आचार्यं जुयाच्चंगु खः २४०	२००, २०३, २१८, २१६,
आचार्यं जूहा २४४	उत्तर बिल २०२
आचारशील १४४	आयुष्मान् उपाति १८८, उत्तर
आजीवक १४७	बिल २०२
आजीवकं १४७	आयुष्मान् उपालियाके १६२
आतप्त याई १०३	आयुष्मान् कश्यपं १८८
आतप्त याइमखु १०२	आयुष्मान् महाकश्यपं १८८,
आतापी १०१, १०२, जुई १०२,	१६२, २०५
१०३	आयुष्मान् महाकश्यप ६०, ६२,
आदरतया खँ न्यनीपि १५०	६८, २२०, यातः ७१
आदर, सम्मान याः १३१	आरण्यिक १३१, जुयागु खः ११६,
आदर सम्मान याई १३२	जुयाच्चना ११८, िं दुगु खः
आपत्ति १६०, १६२, १६३,	१३०, जूपि नं मदु १३१
१६४	आलवकगज्जित ११३
आपत्तिलाई १५३	आलवीस विज्याबले ७६
आभाष फेने याना ६५	आलोक बढेयाना ६४
आर्यं आनन्द २२६, २२७	आलोकमय ध्यान याय्गु ८६
आर्यं महाकश्यपं २२६, २२७	आषाढ पुह्लिया दिने १७६
आर्यं विनयले १२८	आसने प्रकट जुल १८५
आर्यवंशचर्या ५३	आस्रवं वित्त विमुक्त जुल १८२,
आयु ११०, १११, अपो दु ११०,	१८३
दत्तले २३३	आस्रवक्षय-ज्ञान ८५

आहार ६३

आज्ञाचक्र जुल १८०

आज्ञा पाले याद्वि १५०

इ, ई, उ

इणपरिभोग ५५

इता तथा च्याकल २३१

ईका पःका १६२, पाय्गोगु १६२

ईर्यापथ १८२, परिवर्तन याय्गु
८६

उच्चकुलं प्रब्रजित जूहा १५४

उत्कण्ठित भिक्षु खः २५२

उत्तरी बौद्धतेगु श्रोत अनुसार
२३३

उत्तरीय मनुष्य धर्मं धयानु १६३

उत्तरीयमनुष्य धर्मया ख्य १६३

उदान २०२, धका धाई २१३,

संग्रह २१६

उपड्डं भिक्खुमङ्गु गहेत्वा २१६

उपचार समाधि ६६

उपस्थाक १६८, कुले १३४

उपस्थम्भक ६७

उत्पन्न मज्जुन धाःसा १०२

उत्पन्न मज्जुनिगु १०२, १०३,

कुशलधर्मत १०२

उपन्न जूगु १०३, कुशलधर्मत

१०२, पापक अकुशल धर्मत

१०२

उप-नियम १६०, १६२

उपदेशया १२५

उपदेश याय्माः १२६

उपसम्मादा ४७, ४८, ४९, ५०,

५९, याना बिज्यात ४७

उपहास याय्थे-याना-२२३

उपहास व धवज्ञा २२३

उपश्रय २१८, ले ब्वना यंकेत

संगु २१८

उपासक ३

उपासिका ३

उभय प्रातिमोक्ष २१०

उभयविभङ्ग १६६, लोप जुया
११५

उत्सव माने यात २५२

उसभ १५

ऋ, ए, ओ

ऋद्धिबलद्वारा १२२

ऋद्धिबल प्रदर्शन २३५, २३६

ऋषिभेष कया २८३

ऋद्धिविध- ज्ञान ८५, ६३

एककनिपात २१६

एकान्तवासी नं खः ११६

एकान्तवासीपि १३०
 एकान्तवासी जुया विज्यात १२०
 एकांशचीवर याना १५६
 एहिभिक्षु उपसम्पदा ४७
 श्रोतस्पी १०१, १०२, १०३
 श्रोवाद आचार्य ५६
 श्रोवाद पटिगाहण उपसम्पदा ४७,
 ४६

क

ककाया काय् १६६
 कक्काह धयागु २४६
 कक्काह धंगु दिव्य स्वां २४६
 कक्काह स्वां २५१, छुय् बहूजु
 २५०
 ककुधभण्डत २३
 कस्ति १५१
 स्कन्धया स्याखं २१४
 कल्पवृक्षत २३
 कपाया क्वे १६२
 कपाय् पयना च्वन ७०
 कपाय् पयनिपिनिमु भेष कया ७०
 कप्पिय २०५
 कर्मस्थानया खं कंके बिया २१८
 कम्मरामी १०४
 कया वस्त्वर्थे २२३

कलल अवस्थाय् ६५
 कलल धाई ६७
 कल्याण मित्त नापं च्वनेमु ८६
 कःसिले २६
 क्यहे जूहा उत्पलवर्णा २७०
 काप टुक्रा छकु १४३
 कापतं व कपाय् १५६
 कापः मि मन १६०
 कामावचर भूमिले ६५
 काय् जुया च्वंहा २४८
 काय्मचा छहा दय्केमाः २८३
 काय्मचा दय्माः २६१
 काय्यातः स्याना भ्यू २४३
 कायगत स्मृतिले १८३, च्वना
 १८२
 कायसंस्कार ६६
 क्वालः हया १३३
 किजा जुया छक्वः ३०८
 किन्नर कया २८४
 किसिया ला ननं २७१
 किसीह्मे च्वना १३
 कुं खने मदेवं २०६
 कुण्टरोगीनं ६६
 कुण्टरोगीया न्होने ६७
 कुण्टरोगीया ६६
 कुटी ६१, मि तःहा १३७, ले

मि तया १३६
 कुमारकवादं २२६
 कुमारकवादद्वारा २२६
 कुमारीपि ६७
 कुहानं २६०
 कुहवा ३६
 कुलगृहले तक्यना च्वनीपि १०५
 कुलगृहले वनेगु १०६
 कुलगृहले वनीबले ६१
 कुशलघर्म अभिवृद्धि जुई १२६
 कुशलघर्म लज्या दंमखु १२८
 कुशलघर्म श्रद्धा १२८, १३०,
 वई १२६
 कुहाया घःचा २, १५
 कृष्णपक्षया दिने १२८
 क्वेया पूजा याना छु काइदा
 २३५
 कैंची १५३
 कोपुंगु जा ६२, ६४, दान ६५
 क्रोधीह्य धाय्मु हे १२६
 कौशिक गोत्रिय ३६, ३७

ख, म, घ

खङ्ग २२
 खडाउ २२
 खःमु कुबिका २४६

खव्य लये जुल १४८
 ख्वया च्वंगु सः ताया ७६
 खन्ध २१०
 खँ स्वीकार याइपि १५०
 खँ ह्याय्फू १२७
 खँ न्यनीपि मखु १२६
 खाताय् थाहाँ वन ३६
 खीर भोजन ७, १४
 खँ क्यना बिई २६२
 खुद्क २०५, ग्रन्थ खः २०२
 खुद्दान्खुद्कानि सिक्खा पदानि
 २०३
 खुया नय्गु ५५
 खुल्लागु थासे च्वनेगु ८६
 खुँ हे च्वना ह्य्माः २५८
 खुँ हे च्वना हेब्बू २६२
 खुँ माय्का च्वन २६३
 खुसी छिना च्वन २५५
 खोचा १५३
 खोले तया बिल ७७
 गतिमान् १६८
 मथेमाल मथे याय्जिल १४८
 गन्धकुटी ६१, बँ पुवा १७६,
 यात भागियाना १६७, स
 वन्दना याना १७६
 गन तोतायका जिज्याना १७५

गन सङ्गायना यायुगु १७१	गूष्म ऋतुया लत्या १७४
गर्भाधान ६६, जुद्धुका ६६,	गेय्यं २१३
जुया ६७, जुय्वं तुं ६५,	गोतुला घना विमज्जा १११,
जुल घका घाई ६७, नाश	११२
जुई ६६	गोतुलेगु मने तथा १८२
गर्भे च्वंहा प्राणी ६५	गोतुले माल १८३
गरीब त्वाले ७०	गोथला जूहा २७३
गरुधम्म पटिग्गहण - उपसम्पदा	गोही २६४, नं २६६, नं धाल
४७, ४६	२६७, नसा माः वन २६६,
गाउत १५, १४७, १५६	यातः २६५, सावसंक ग्यात
गाथा २१३, घका घाई २१३	२६६
गाथा मदुगु सूत्रत २१३	घन अवस्थाय् ६६
गाथा सहित २१३	घन घाई ६८
ग्वारातुला भद्यनेगु ८४	घाय् कया २, १४, १५
ग्वाली स्वत्ताक ज्वना १६०	धयो १५०
गुजागु सम्बन्ध दुगु खः २४०	
गुफा ६१, दुने तथा २५४ य् तथा	
२५३	
गुलितक जि २२२, द्वितीय ध्याने	चतुर्थं कर्मवाचाद्वारा ४६, ८८
६३, प्रथामध्याने च्वनेफु	चतुप्रत्ययया बारे ६०
१५६	चतुमधु १७
गुलि धर्मं सय्का कयागु दु ?	चन्द्रमा र्थे नीर्मल ८६
१६८	चन्द्रमा र्थे परिशुद्ध ६०
गूह्लविनय ११३	चन्द्रमाया निति १२८
गूह्लवेस्सन्तर ११३	चन्द्रपमा सूत्रया उपदेश ६०
गूहस्थीपिसं नं स्यू २०५, २०६	चन्द्रमाया १२६

चन्द्रोत्तम प्रतिपदाया उपदेश	२०५, २०६
१५६	चिचिधंशु शिक्षापदया बारे २०३
चलाया ला २८६	चित्त बुद्धे जूसा १६७
चक्रमण याना च्चंबले १८२	चित्तसंस्कार ६६
चलायातः कय्के थें २६१	चिता च्याः बले १६०
च्वलेजवाः जूहा २३७	चिता चाःहिला १६१
चक्रमण शाला ५७, ६१	चिता दुथाय् बिज्यात १५६
चक्रमण याना ५७	चिताय् मि कय्के मफुत १५८
च्यागः स्तूपे तल २३०	चिताय् मि तल १५८
च्यागः सन्दूकत २३०	चिताय् मि नय्माः १५८
च्यागू वरदान २२४	चिताया प्यरुयर पाखें १६०
चातुर्मंहाराजिक ६५	चिन्तामणि धंशु विद्या स्यू २५६
च्यादें दुत्रले २२७, २३४	चिता मण्डप १५८
च्चाफी उत्रना ७४	चिताय् मि मकय्माः १५६
च्याभाग १६५	चिताय् मि मच्या १५८
चत्रामो २२	चिताया मि स्याय् धुनेवं १६३
चायापाखें भय २६०	चिता स्याना बिल १६२
चारिका २२५, याना बिज्याःगु	चितुवातसें वां न्याना स्याई २६१
खः २२६, या ८७	चिना तय्त १४८
चासु वडगु वस्त्र थें २२३	चिररात्रज्ञपि मध्ये ६१
च्याह्, घाय् ८	चिरंजीवि २४८, जुहमाः २४५,
चिकं १५०	२४६, २४७, २४८
चिकं बुडकेगु २४१	ची १५०
चिक बुडके बले २४३	चीवर उवना २१६
चिचिचाधंशु २०४, शिक्षापद	चीवर तोतका यंकल २२७
२०३, २०४, शिक्षापदयात	चीवर तोतल २२३

चीवर तोता वन २२७
 चीवर तोता वंगु खं २२४
 चीवर तोता वं थें २२३
 चीवर पुनाचवने मफया २२४
 चीवर हिलाफुला याना ५२,
 १५६
 चुकःया खिपते २३२
 च्युत जुल २२३
 च्युत जुइपि ६५
 च्युत जूपि ६४
 च्युतिचित्त धयागु ६६
 च्युतिचित्तया लिपा ६६
 च्युति व उत्पत्ति ६५
 च्युत व उत्पन्न जुइगु ६५
 चुं दन १६२
 चूं मदें १६२
 च्येनिदोल २१५
 ८२,००० २१५
 चैत्य स्थाने वनेबले ११६
 च्येप्यदोल २१४, २१५, दु २१५,
 धर्मस्कन्ध २१५
 ८४,००० २१४, २१५
 चैत्य तयाविल २३२
 चैत्यस्थाने च्वना २३६
 चैत्य दय्के धुं कुगु खः २२८

छ

छगू भ्रासने जक च्वना नयेगु ८४
 छगू निगू खण्डत १५५
 छगू निगू प्रश्न १५५
 छगू निगू शिक्षापद १५५
 छगू हप्तातक १६४
 छघने च्वंगु सँ २२६
 छघने छुना २५०
 छेंयले लाहातया १४८
 छं बा जि १२६
 छत्र २२
 छन्द १७०
 छपु जक वस्तु दु ८, ६
 छ बुढा जुइ धुं कल ११८
 छ बुढा जुल १२१
 छवर्णरश्मी ११
 छाति क्वानिगु खना ३०१
 छाया ख्वया च्वनेगु १४८
 छु कर्म याना २३६
 छु मन्दु व याये १४८
 छु याय्मन्दु १४६
 छु सङ्गायना याय्गु १८७
 छेंखाप्वा पत्तिकं वना १५०
 छघो फुसले तय् मलाय्बं १८२
 छघो फुसे मलाति १८३

ज, झ, ञ,

जटिल तपस्वी २६६, २६६

जटिलपि ४८

जनकचित्त ६६

जम्बुद्वीपे २२८

ज्वरे याना तय्धुंगु १५३

जाकी बागः पाय्गोगु १६२

जिगु खँ न्यना विज्याहुँ १७१,

१७२, १६७

जीर्णोद्धार याय्गु ज्या १७६

जीर्णोद्धार याय्त १८०

जीर्णोद्धार याना विज्यात १८०

जीर्णोद्धार याय्नु १७६

जुजुकुले वना २२६

जुजुकुले च्वंहा २४८

जुजु जुया च्वंहा ३०६

जुहारात २५७, २५८, खुया

यंकल २५८

झिखुगू चर्याद्वारा ६६

झिच्याकु हाक ६१

झिच्यागू कोटी ८७

झिच्यागू विहारया १८०

झिच्यागू महाविहारत १७६

झिनिदँ ह्लापा २५६

झिस्वंगू धुताङ्ग धयागु ८४

झिला दय्का २८४

झुप्रो दुने वना ७०

जत्तिचतुत्थकम्म-उपसम्पदा ४७

त

तँ नं पिहाँवल १५५

तँ पिकाय् मज्जू २६८

तँम्वेका खँ मल्ला २२६

तपस्या याना विज्यात ७, १४

तपस्वी जुया च्वंहा २७२

तपस्वीनं २६८

तपस्वी भेष कया २७०

तवेला ४०

तलाउत ३६

त्याके धुन १०

ताचा घाना २३२

त्यात १०

ताता हाकःगु सूत्रते पुचः २११

ताय् तया विल ७३

ताय् दान विल ७५

ताय्दान व्यूहा ७६

ताय् सिया च्वन ७३

त्यासकया नयेगु ५५

ताहा छह्य दुगु खः ७३, २७१

ताहा छह्य दुगु जुया च्वन २८५

ताहा जुया च्वंहा २७२

ताहानं ७४, २७१, न्यात ७४,
७५

त्रिचीवर जक पुनीह्य ११६

त्रिचीवर धारीपि १३०, १३१

त्रिचीवरधारी जुया विज्यात १२०

तित्रा २६४, २६६, जुया च्वंहा

२६६, मखनागु २६७, या

उपदेश न्यं २६७, या भुत्ला

२६८ याके वेद व्वन २६५,

या पासापि खः २६७, यातः

२६५, यातः स्यानागु खः

ला ? २६८, वया २६५

तित्रां २६४, धाल २६५, न्यन

३६४, न्यंकल २६५

त्रिपिटक २१०, बुद्धवचन ११५

त्रिविद्या ११५, धारी १६७

तुच्छपुरुष १५२

तुती तिलप्यंकल २६४

तुतीपाली पिहां वया १५६

तुतीपाली भागियात १६०

तुतीपाली भागियाय्धुंका १५८

तुम्ब २२८

स्तूपत २२८, २३०, २३१

स्तूप पूजा या वंपिन्तः २३७

स्तूपे तल २३०

तृतीय श्रावक यातः ३, ३०६

तेजधानुले च्वना ६६

तेरसकं १६४

थ

थःगु थासे तथा विज्याःगु खँ

२२७

थःथमंतुं मि पिहांवल १६१

थ्व याय्ज्यू १४६

थ्व याय्मज्यू १४६

थ्व याय्माः १४८

थ्व याय्मज्यू १४८

थलवलत १३५

थलवलत ज्वंका १५१

थलवलत माः १५१

स्थविर ५०, भिक्षु ५०, भिक्षुपिं

१३०, १३१, भिक्षुपिंसं

१३१, १३२

थीनमिद्ध १०४

थीमत्यो जुइबले २८४

थुत्ल धाःगु खः २२१

थूपाराम २३१

थेय्यपरिभोग ५५

थेरपिसं याःगु सङ्गायना जूगुलिं

२१७

थेरवाद धाःगु खः २१७

थीं कन्हे जुलसां १३१

द

दके दुने च्वंगु १६१
 दके पिने च्वंगु १६१
 दन्त धातु २३४
 दन्तया सन्दूके तल २३०
 दय्का तःगु नियमयात २०६,
 तोता मछ्वय्गु २०६
 दय्का मतःगु नियमयात २०६,
 मदकेगु २०६
 दरभर १३०, दर्ई १२६, दुह्य
 धाइगु हे १२६, दैमखु १२८,
 मदुह्य धाय्गु हे १२६
 दरिद्र ब्रह्मनुं ८
 दरिद्र ब्रह्मुया कुले जन्म जुल ८
 दरिद्री भिसां ६६
 दर्शन बीकेगु २२५
 दशबल च्वना विज्याइगु १७६
 दशराजधर्मया उपदेश ३०६
 दक्षिण पाखे च्वंगु २२४
 दागा तल १५४
 दाजु जुया निक्वः ३०८
 दानपति भिक्षु खः २८०
 दायज्ज परिभोग ५५
 दायादपरिभोग ५५
 द्वार गामे च्वंह्य २६०
 दान बीह्य भिक्षुया कारणे २६६

दाह्नी-सँ १५०

दाह्नीसँ खाय् मोपिसं नं १५०
 द्वितीय सङ्गायना १७८
 दिव्यचक्षुं ७४
 दिव्यचक्षुद्वारा ६५, खंकेफू ६३
 दिव्यचक्षु-ज्ञान ८५
 दिव्यश्रोत-ज्ञान ८५
 दिव्यसम्पत्ति ७५
 दीघनिकाय धाःगु गुगु खः ले ?
 २११
 दीघमाणकं १८४
 दीर्घायु दुपि ११०
 दुक्कट २०५
 दुकनिपातादि २१६
 दुकुल पण्डितं लिसः बिल २६८
 दुष्कृत्य आपत्ति जुई २४५
 दुर्गन्ध फँले याना च्वन १८१
 दुने च्वंगु १६०
 दुब्बचा खो भन्ते १२६
 दुब्भासित २०५
 दुर्विनीत १२६, १३८
 दुहां वं बले १६०
 दूतेन-उपसम्पदा ४७, ४६
 देखासिखि याय् फय्माः १२०
 देवकन्या १४०, पि ६८, जुया
 च्वंह्य ३०६

देवतां १७७

देवता संयुक्त भादिया ल्याखं
२१२

देवमनुष्यपिनि तं यः १४२

देवलोके उत्पन्न जुल २३५

देवलोकं च्युत जुया २८४

दोंगुयात दोंगु धका १२८

दोष १७०

घ

ध्वंवा च्वना च्वंगु खः २७१

ध्वंवा जुया च्वंहा २७२

धोपत तय्के बिल २३१

ध्वजापताका १८१

धर्मकथिक जुइपि १५०

धर्मस्कन्धत २१५

धर्मस्कन्धया ल्याखं २०७

धर्म खः २१६

धर्मचक्र १८०, प्रवर्तन १४, १६

धर्मता पूर्वक बिचाः याना

बिषयाहूँ ३०५

धर्मताशील १४४

धर्मधर २२१

धर्म धाई २०८

धर्म प्रतिक्षेप याय् न्ह्यो १५७

धर्म प्रति गौरब तमा ११७

धम्मं च विनयं च सङ्गायाम
१५७

धर्मभण्डागारिकया न्ह्योने २२१

धर्मया खं कं १२६

धर्म व विनय १७०, या उपदेश

१५७, या ल्याखं २०७,

२०८, २१५, या सङ्गायना

१७१, १७२, १८०, या

सङ्गायना मात १७८, या

सङ्गायना याय्माः १५६ तं

१५५, सङ्गायना १८०, या

१५७, अध्ययन याना १५६,

या १५७, या सङ्गायना

याय्गु १६६, त्यके जुया

च्वनी १५५, ले १०४,

१२७

धर्मवादी कमजोर जुइ न्ह्यो

१५७

धम्मसङ्ग्रह २१०

धर्मसङ्गायना १६७, याइपिनि

निति १८१, याइपिसं १६७,

याय्फैम्बु १६६, यायमाः

१५५

धर्मसेनापति ८१, २०१, सारि-

पुत्र २१५

धर्मासन तथा १८१

धर्मासिने फेतुना १८६

धम्मो च विनयो च देसितो
१५७

धर्मोपदेश ८, ९, १०

धयागु खं न्यनीपि मखु १२८

धव क्वं १६२

ध्याचना १७, तथा बिल १७

धातु कया ह्यगु २२६

धातुत चु दल १६२

धातु चु दलेमाः धका १६२

धातुत चु मखं १६२

धातु तथा १६३

धातु ध्यंक हःबले २२८

धातुनिघान ३२, २२७, पाम्गु

ज्या २२६, या ज्या ३३,

याय् धुकल २३२, या ज्या

सिधय्का २३३, याय्माल

२२८

धातु पूजा याय् धका २३५

धातु पूजा याना वल २३५

धातु पूजा यायां २२८

धातु पूजाया न्हेतु १७४

धातुत २२६, कया ह्यगु २२६,

कयाह्या बिज्यहं २२६,

तय्का २२६, मुंकाहया

२२६

धातु फवना दूत छ्वधाहल १६४

धातुमा निन्दा याना २३७

धातुया निन्दा याःह्य २३६

धातुया पूजा २३२

धातुयात १६४, बिध्न जुहमखु

२२६

धातु यंका २२८

धातुया दो १६१

धातु विभाजन जुल १७३

धातु विभाजन जूगु दिने १६६

धातु विभाजनया खं १६५

ध्याने मन तह्हा १२४

धार्मिक कथाद्वारा २२०

धार्मिक मखु १५२

ध्वयित ब्वेकल २३१

धुकुपिवायातः २५७

धुताङ्गधारी २३३, हे जुयाब्बगु

खः २३३

धुं २६७, यातः धाल २६७

धुंनं न्यन २६८

धुत ८१, गुण ८२ गुण नं दु ८२,

८३, गुण नं मदु ८२, गुण

धाःसा मदु ८२, गुण मदुह्य

८२, धर्मं ८१, ८३, धयागु

८१, वांद ८१, वाद धयागु

८२, वादी ८१, ८२, ८४,

वादी धाःसा खः ८२, वादी

नं खः ८२, ८३, वादी नं	नागतसें कया तःगुलि २२६
मखु ८२, वादीपि मध्ये ८४,	न्या १५१, जुया च्वंबले ३०८
शब्द ८३	न्यादो दे २१६
धुताङ्ग गुणले ८४	नां जापि १३२
धुताङ्ग धयागु १८, ८४	नामरूप १४६
धुताङ्गद्वारा ८२	५,००० २१६
धुताङ्गधारी ३, पि मध्ये १८६,	न्यासल भिक्षुपि १८१
भिक्षुपि ५, ६, भिक्षुपि मध्ये	५०० अरहन्तपिसं १६१
६४	न्यासः व न्येपु जातकत २३१
धुताङ्गले दइगु ८३	न्याहा किसिया बल दु ५३
धुताङ्गशील ५४, या बारे ८४	ह्लापांगु बुद्ध बचन खः २१६
धूम्रकालिक २०५, शिक्षापद	निकाय बारे २०२
२०५, २०६	निकायया बारे २०३
धृतिमान १६८	निकाय ल्याखं २०७, २११,
	२१३, २१७
न	निदान १६०, १६२, १६३,
नैया छे दयकल २३१	१६६, २००
न्यना बिज्यात २००	निन्दा याना २२४
नयेगु पदार्थ १५५	निहारामी १०४
नरवाहन २	२,००० २१५
नव-अनुपूर्व ध्याने ६८	निधान याय्गु ज्या जिगु जुल
नकलि धातुत ११४	२२६
न्यग्रोध (=बर्मा) सिमाक्वे दना	निधान याना च्वन २३०
५०	निपात संग्रह २१६
नवक भिक्षु ५०, पिनि ५०	नियम १६०, १६२, जक, दय्का
नवविध लोकुत्तर धर्म १४२	बिज्यात १४८

निरोध सभापत्ति खः ६६	पञ्चवर्ण प्रीति ६, १०
निरोध समापत्ति ध्यान ६१	पञ्चाङ्गिक तूर्यनादद्वारा ६४
निरोध समापत्तिले ६६, ७०, चवना ७७	पञ्च छपञ्चि ६६, ६७
निर्वाण धातु खः १४२	पचिनांगा ८
निसः व क्षिच्यार्दे लिपाः १७८	पटिसन्धिचित्त ६६
निस्सगिय पाचित्तिय १६४, १६५, यात तोता २०४	पर्णशालाय् २६५
न्यीछन्हु १७२, १७३	पण्णासक संग्रह २१६
न्यी न्यार्दे तक २२५	परका तःगु १४५
न्यी प्यर्देतक राज्य यात २३४	परचित्त-ज्ञान ८५
नेसाद कुलया मचा खः २६०	परिनिर्वाण जुई त्यंगु समयस २०६
नेसाद कुलया पिनि खः २८१	परिनिर्वाण जुय्धुंका २१७
नेसाद कुले २८२	परिनिर्वाण जुइ न्ह्यो १५७
नी कुलयाह्य खः १५०	परिनिर्वाण जुया १७८, बिज्यात १४७, बिज्यागु १४७,
नी जुया च्वंहास्यां १५३	बिज्याय् धुंसेली २२४, बिज्यात २२८, २३३, २३४, बिज्यात धंगु खं न्यना २२७, च्यार्दे ति लिपा खः २२८, बिज्यागु द्यै २२५
प, पा, पि, पो	परिनिर्वाण जूगु खबर १६४
पङ्क १०६	परिनिर्वाण जूगु दिने थो १७५, १७६
पःखा गया २५७	परिनिर्वाणं लिपा १७६, १२८, या घटना १४६
पःखालं ६१	परिनिर्वाण समयस २०३
पंखा कया १८६, १६७	
पंखा तया १८१	
प्यंगू प्रतिक्षेप २२४	
पञ्चमी खुनु १८४	
पञ्चककुधमण्ड २२	

परियत्तिघर १६७	पात्र-चीवर ज्वना १७५, १७६,
परियत्ति लोप जुयेवं ११५	१७६
परियत्तिसद्धमं प्रतिरूपक ११३	पात्र जाय्क ६७
परियत्तिसद्धमं लोप जुई ११४	पात्रले च्वंगु भिक्षा १७
परियत्तिसद्धमं लोप जूगु जुई ११५	पाताय् च्वका २३२
परिवार १६५, २१३	पात्र-चीवर ज्वना २२४
परिहानी १०४, खः १२६,	पाथिक वर्ग २००
जुइमखु १२६	पापक अकुशल धर्मंत १०२
परेवाया दिने १७६	पाराजिका कण्ड खः १६४
पलाञ्चवाय् स्वया २५७	पाराजिकाया खं १६३
पलाञ्चवाय् सीका २५६	पाराजिकाया नियम १८६, १६३
पलाञ्चवाय् सीकेगु २६३	पाराजिकायात तोता २०४
पलेस्वाँ छाया १६	पाली दुपाखे वना १५६
प्यसः व ग्वीगुह्य १६७, १७०	पिटकया ल्याखं २०७, २०६,
४६६, १६७, १७०	२१०
पहाड गय्बले १२१, १२२	पिनेच्वंगु १६०
पहाड गया १२२	पिहाँ वःबले १६०
पञ्चह्याकरण - उपसम्पदा ४७,	प्यीन्यादें तक २०७
४६	प्यीन्हू १७३
पाल्चात दय्के बिया २३१	
पाचित्तिय धका १६४, १६५	पु, पू
पाचित्तिययात तोता २०४	पुखुली तया २६३
पाटल २५६	पुत्र स्नेहया कारणं २५४, २५६
पाटिदेसनीय धका १६४, १६५	पुथं दयावल १५४
पाटिदेशनीययात तोता २०५	पुरोहितं २५०, २५१
पाटिहीरं निदस्सित ५८	पुरोहित जूह्य २७२

पुरोहितयातः २५२

पुरोहितया पत्नी जूहा २७३

पूजाभाजा यायत् माच्छि २२६

पूर्वदक्षिण दिशापाखे २२६

पूर्वहेतुक शील १४४

पूर्वाण्ह समयस ६२

पूर्वनिष्वासानुस्मृति-ज्ञान ८२

पे, पौ, पं

पेशी भ्रवस्थाय ६६

पेसि धाई ६८

पोरिसाद घैह्य २८०

पौ च्वया छोट ३८

पंखां गाल १५८

प्यंगू निमित्त २, ७, १३, १५

प्यंगू फल ६६

प्यंगू मानज्ञान ६६

पंबो दुगु खः ६१

पंसुकूल काप ५१, मरमां १४२

पंसुकूल चीवर ५१, ५४, १४५,

पुनेगु ८४

पंसुकूल वस्त्र ५३

पंसुकूलिक ५१, ५२, पि १३०,

१३१, जुइहास्यां ५२, नं खः

११६, जुइपिनि वर्णवादी

१२०, जुया विच्यात १२०

प्र

प्रकृति नियमया दुने १४६

प्रकृतिशील १४४

प्रत्ययत चुमलात घाःसा ६६

प्रस्ताव पारित जूयु घोषणा १७२

प्रतिनिस्सर्गं ६६

प्रतिपत्ति लोप जुई ११५

प्रतिपत्तिसद्धर्मं नं लोप जुल धाई

११५

प्रतिपत्तिसद्धर्मं लोप जुई ११४

प्रतिभाण १८६

प्रतिसन्धि जुइकथं ६६

प्रतिसन्धि जुय्धुंका ६७

प्रतिसम्भिदालाभी १६७, पि दुगु

खः ११४

प्रथम २०७, २०८, ध्यान प्राप्त

याना च्वनेफू २२२, मध्यम

-अन्तिमया ल्याखं २०६,

बुद्धवचन खः २०६, ध्यानि

च्वनेफू ६३, बोधिया समयस

११४, बोधिले ११५, व

अन्तिम बुद्ध वचनया दधुई

२०६, सङ्गायना २२८,

सङ्गीतिले संग्रहित जूगु

२१०

प्रव्रजित २, याकल २२५, जुल फेतुइगु १८२
२८३

प्रशाख भ्रवस्थाय् ६६

प्रज्ञप्ति १६०, १६२, १६३

प्रज्ञा दई १२६, १३०

प्रज्ञा दुह्य धाय्गु हे १२६

प्रज्ञा दैमखु १२८

प्रज्ञा मदुह्य धाय्गु हे १२६

प्रज्ञावानपि मध्ये ८१

प्रातिमोक्ष लोप जुई ११५

प्रातिमोक्ष ल्यंनच्वंतले ११५

प्रासादत ७, १३, १५

प्रातिहायं क्यना बिज्यात ५८

प्रीति वाक्य ७१, प्रकट याना
२०६

पृथक्जन जुया ५४

पृथ्वीघातुं सद्धर्म लोप याइमखु
११६

पृथ्वीले दवे जुया १८५

प्रेतं धाःगु खंयात कया २३६

प्रेतयाके थथे न्यना २३६

प्रेतलोके उत्पन्न जुल २३६

फ

फलसमापत्तिले ६६

फसं पुइका १५५

फुस दु १५६

ब

ब्वंका बिज्याहुं २०१

बखुं जुया च्वंहा २७२

बखुंत दुगु खः २७१

बखुंयातः साब दुःख जुल २७१

बन्धनं मुक्त जुल १४८

बं पुया ७४

बर्मा क्वे च्वना १५

बर्लागु सुकाते हनातःगु १५५

बहुजन हित १२०

बहुजन सुख जुइगु १२१

बहुश्रुत १६८, २२१, ले १८६

ब्यापाद १०४

बाफ् वय्क १३२

बांलाक खं स्वीकार याइपि १५०

बांलाह्य मिसा खः ४३.

ब्याहा जुल ३१

बिरामी जुया ७२

ब्वीका तय्धुंगु १५३

बुढा २ जुइका प्रव्रजित जुइपि

१५०, जुइका प्रव्रजित जुया

च्वंहा १४८, जुल ११८,

जूह्य बोया २६१

बुढाह्य भिक्षुयातः १५५

बुढीं धाइगु खं २४२	२५४, २५५, २६१, २६२,
बुद्ध भ्रुकुर खः २७२	गर्भाधान यात २५४, थये
बुद्धभेष धारण याना ४५	घाल २६०, घाल २६०,
बुद्धया दायाद १४०	पलाख्वाय् स्वस्वं २५८,
बुद्धरश्मी फेले याना ४५	बिचाः यात २४७
बुद्ध लीलां २७५	
बुद्धवचनया विभाजन २०७	ब्र
बुद्धत्व ज्ञान २	ब्रह्म कुले २७१
बुद्धशासनया आयु खः १८७	ब्रह्मचर्यं च्युत जुल २२३
बुद्धशासन खः २१६	ब्रह्मचारी उपद्रव १३२
बुद्ध समान जुया विज्याह्य २१८,	ब्रह्मलोके ६६, उत्पन्न जुल ३७०,
२२१	दनि बले ३४, वन २७२
बुद्धशासन याकनं हे अन्तः जुय्फू	ब्रह्मलोकं च्युत जुया बह्विपि ३६
१५४	ब्रह्मविमानर्थे च्वंक १८१
बुद्धज्ञानं नं अन्त काय् षाकु ६५	ब्रह्म भातया पाखें ३५३
बुद्धानुबुद्ध श्रावकपि १२०	ब्राह्मण धाय् ७३
बू ३६	
बोधिसत्व २४६, २४८, २४९,	भ
२५७, २६६, २७२, जन्म	भत्के जुया च्वंगुयात १८०
जुल २७०, २७१, जन्म जुगु	भत्के जुगुयात १७६
खं दु २५३, या २६६, या	भगवान्या पात्र-चीवर उवना
अबुयातः २४७, या अबुया	२२४
ह्लासे २४७, यातः २४८,	भगवान् परिनिर्वाण जुल १५४
२५६, २५८, यातः हे २६३,	भगवान् बुद्ध ४५, कनाविज्या-
लिसे सम्बन्ध २४०	इगुली १६०
बोधिसत्वं २४२, २४३, २४७,	

भगवान्या तुतीपाली १५६,	भिक्षुणीपि च्वनीगु थासे २१७
१६०	भिक्षुपि ल्यया बिज्याहुँ १६६
भगवान्यातः गन तोता थका	भिक्षुसङ्घपि ज्वना २१६
बिज्याना १७६	भिक्षुसङ्घपिसं घाल १६७
भगवान्या भिक्षापात्र २१६	भुतु दय्का १५१
भमचापि २३७	भुनातःगु १५६, १६१
भस्सारामी १०४	भूकम्प जुल ५३
भागि मयातले १५६	भूकम्प जुगु खः ५२
भाणवार १६५, २०१	भोजन ६३, माल १३४
भालां सू थें जुल १४८	भीनं पुल १५८
भालु जुया च्वंबले ३०८	
भालु जुया च्वंहा २७२	म, मा
भालु छहा च्वना च्वंगु खः २७१	मकुट २२
भिक्षाटनार्ब पिहा बिज्यात १५२	मङ्गल उद्याने २२
भिक्षाटनं लिहा वया १२२	मंगलामंगल कार्यस ८८
भिक्षाटनं लिहा बय्घुंका १२३	मज्झिमभाणक १८५
भिक्षाटन् याइपि १३०, १३१	मण्डप ६१, या दथुई १८१
भिक्षाटनया वर्णवादीपि नं १३०	मणिमय स्तूप २३१
भिक्षाटन याना जक नयेगु ८४	मणिमय सन्दूकत २३०
भिक्षाटन् हे याः १२१	मणिया स्वारा तथा २३२
भिक्षापात्र ४२, २१६, कया १७	मस्त १४०, १४१
भिक्षापात्रे तथाबिल ६३	मतः मसियमाः २३१, २३२
भिक्षा पर्व बिज्यात ६८	मस्तया मने १४१
भिक्षुणी उपश्रय २२०, ले २१७,	मस्तेसं १४०
२१८, ले बिज्यात २१७	मदय्का छ्वत धाःसा २०५,
भिक्षुणी नापं २२२	२०६

मन्दार घंगु स्त्री १४७
 मन्दार स्त्री १४८
 मध्यम २०७, २०८, प्रमाणगु
 २११, बुद्धवचन खः २०६,
 २१६, भिक्षु ५०
 मधि कू १४१, कुबिका वंगु १४१
 मधि तयाविल ६७
 मधि नय्ला ? १४०
 मधि बिया १४१
 मधि लः ह्लात १४२
 मनूया ला नय्गु य्यात २५३
 मनुष्य विग्रहया कारणे १६२
 मर्यादा महु २४४
 मरण घाई ६६
 मरणं लिपा ६६, १००
 मसाने जक च्वनेगु ८४
 मसाने वाञ्छवया तःगु ५२
 मसारगल्लया सन्दूके तल २३१
 ह्यस्यूला १४७
 ह्य तीकेगु २४१
 महाभार्यवंश चयलि ५२
 महाचैत्यले (मनुराघपुरे) च्ववनी
 २२६
 महापुरुषलिसे २४०
 महाविभङ्ग घका १६४
 महाविभङ्गया संग्रह १६४

महाविहारया २२६
 महारानी जूहा २७२
 महारोदन जुल १७५, १७६
 महासत्त्वया गुण सुमंका २६८
 माक १३७
 मां जुया च्चंहा ३०६
 मां जूहा २४४
 माणवयातः २५७
 माल्पा मधिय कू ष्चंका १४०
 माप्रमाद पर्वते ध्यन ८८
 मांन्वापितः २६३
 मांन्वापिसं २८२, मन्वायक ६५,
 ६७
 मांनं चाइमखु ६६, ६७
 मां-बीपि २६२,
 मां-बी जूपि २७६
 मांमं चाय्फू ६६
 मांमं मचाइगु अवस्थाय् ६६
 मांया कोखे जन्म जुइपि प्राणीपि
 ६५
 मालियातः घाल ५६
 मांयातः सेवा या २४२
 माः हना मतःगु स्त्री चें १५५
 माहुते जूहा २७३
 मांहा पिहांवना च्वंगु मीका लाका
 २५५

माहासितः वन्दना याना २५६
महायमचा दत्त ३८

मि, मु, मू, मृ

मिखा कां यानाव्यू २८५
मिखा तनावन १४८
मिखां छुं खनेमन्त २८५
मिखां मर्खपि २६२, २६८,
छिमिसं २६६

मि तयमफू १५८
मि तथा १३५
मि तथा बिसेवन १३६
मि तल १५८
मिनं २४४

मि पिहां बल १६०
मि मकः १५८
मि मन १६१
मिस्ते कुचक्र २४२
मिस्त मूर्ख हे खः २२१
मिसातया कमजोरी २४०
मिसातय् कुचक्र २४४, मस्युनि
२४१

मिसातेत हे असात धाई २४४
मिसाते दोष खनेधुंकल २४४
मिसा वीपि दुःखदायी खः २४४
मुलु दयकीहा जुल २२१

मुलु दयकीहासितः २२०

मुलु मिइहा जुल २२१

मुलु मिइहास्यां २२०

मुलु मीगु खः २२०

मुलुं सू थें जुया २२३

मूर्खं भिक्षुपि ११६

मू बागः पाय्गोगु १६२

मूल नाश जुय्वं १५५

मृगसम्मत नदीया तीरे २६७

स्मृतिमान १६८

स्मृतिसम्प्रजन्य जुया १२२

मृत्युभारं २१६

मे, मै, मो

मेपि गुरु मानेयानागु खं २२७

मेपि भिक्षुपिसं १७१

मैथुनया आशा २८२

मैथुन सम्बन्धी ख्यं १८६

मोह १७०

य

यष्ठी १५

यन्त्र तथा २३२

यन्त्र तल २३२

यथावादी तथाकारी २५१

यमकप्रातिहार्यं ६६, वयना

विज्यात ५७, लिपा १३८	राष्ट्रपिण्ड ५४, नया ५५
यशवाहन २	राष्ट्रपालगजित ११३
यशस्वी १३२	रवावासी जुल १७६
यक्ष खना ग्याय्माःगु मदु २४७	रेशमया ५१
यक्ष छह्मस्यां २४६	रोग लात ७२
यक्षपि वया २४६	रोगी २
यक्षिणी खः २५४, २५६	लः क्वाका १३३
यक्षिणीया २५३, कोखे २५४	लः क्वाके धुन १३३
यक्षिणीनं २५६	लखे व पृथ्वीले उत्पन्न जूपि ६४
यक्षिणी जुय्माः २५३	लज्या १२८, १३०
यक्षिणी पिहाँ वना च्वंबले २५४	लज्या दई १२६
यक्षिणी वः बले २५५	लज्या दुहा धाय्गु हे १२६
याचना २२५	लज्या मदुहा धाय्गु हे १२६
यो वो आनन्द १५७	लः का बयागु २६२
रतिसंभोग याय्मास्ति वः जुइमाः	लः का वना च्वन २६६
२४२	लः तय्गु १३२
रतिसंभोग याय् मास्ति वः ला ?	लः तथा बिल ७४, १३२
२४३	लः तूबले १३३
रत्नमय स्तूपत २३०	लः पिहाँ मवय्माः २२६
रत्नमय स्तूपे तल २३०	लः पाखें भय २५६
रत्नमय सन्दूके तल २३०	लें स्वः विज्यात १५६
रश्मी ४६	लें स्वः विज्यागु घटना ४५
रसया ल्याखं २०७, २०८, २१५	ल्वहँत व्याकं २२६
राजदरवारं पिहाँ बल ५६	ला १५१
राजागारे १६६	ल्वापु जुइथें च्वन १६५
राज्याभिषेक बिल २६३	लाभसत्कार १३६

लाभोपि १३२
 ल्याय्हापि भिक्षु श्रामणेरपि २२४
 लाहा चकंका १६०
 लुकमीयातः ३४
 लुखा द्वात तिना २३२
 लुखाद्वा त्युत्युं २३२
 लुं चुं ३६
 लुं वह र्थे ज्याःगु ११४
 लुं वह लोप जुई ११४
 लुं वा गाःगु १३
 लोकधर्म २८३
 लोकोत्तर धर्म १४२
 लोह्या पःखा दना २३२
 लोहत दघीने तोपुया २३२
 लोहं फाता पुइकल २५४
 लोहतं त्वपुया २५४
 लोहितचन्दनया सन्दूके २३०

व

वगंसंग्रह २१६
 वचन प्रकट याना १३५
 वची संस्कारयात ६६
 वर्णपिटक ११३
 व्यक्ति १६३, १६६, २००, नं
 १६०, १६२
 वरदान कया २२४

वशवति धंहा जुजुया काय् ३०७
 वर्षावास ८७, अघिष्ठान यात
 १७६, च्वनेगु समय १७८,
 याय्गु दिन २११, याय्गु
 समय १७४

बहया स्तूपत २३०
 बहया सन्दूकत २३०
 वायुघातुं सद्धर्म सोप याई ११६
 वाणं कय्कल २८७, २६१
 वाणं कय्का २८६, २६१
 वाणं कय्के लात २६७
 वाणं कय्कागु खः २६१
 वायुवेग २३२
 विद्याकदम्बकया ११३
 विनय २१६, दया च्वंतले
 १८७, धका २०८, धयागु
 १८७

विनय प्रतिक्षेप याय् न्ह्यो १५७
 विनयपिटक २०६, २१२, खः
 २१६, छगू जक ११५, या
 संग्रह याय्गु ज्या १६६

विनयघर जुइपि १५०
 विनयघर भिक्षुपि १०४
 विनयले १८६

विनय सङ्गायना याय्माः १८७

विनय सम्बन्धी १८७, प्रश्नया
उत्तर १८८

विनयवादी कमजोर जुहन्हो १५७

विनये ठिते सासनं ठितं होति
१८७

विपश्यना ११४, बल खः ६६, या
मलिनताद्वारा ११४

विमुक्ति रस २०७

विरह १७७, याना बिज्यात
१७२, याइगु २१६

विरचन १७७

विलाप यात १६०, ३११

विवाह जुल २८२

विवृतानुपश्यना ६६

विश्वकर्मा घन बना २३२

विश्वकर्मा देकु खँ छ्वंक १८१

विश्वकर्मायातः सःता २३२

विश्वासी जुया १४४

विश्वासीपि १४४

विष मदया बनेमाः ३०१, ३०२,
३०३

(विज्ञप्ति) भोजन १३५

विहारत तोता वन १७६

वीतरागी भिक्षुपिसं १४८

वीर्य १३०, दई १२६, दुह्य

घाय्गु हे ११६, वान् १६१,
वानपि १३१

वृक्षदेवता २८०, जुया च्वंगु खः
३०८

वेदया खँ २६५

वेदल्लं २१३

वेदल्ल खः २१४

वेदल्ल घका घाई २१४

वेदेहमुनि २२०

वेय्याकरणं २१३

बैद्य कुले २८५

वंरभाव १४६, या कारणे १४६

वंरीह्य घाय्गु हे १२६

श

शास्त्र-ग्रन्थ भ्याना ७८

शरीर जक १६१

शरीरघातु छधि जुई १६२

शरीर घातुया १६१, १६२

शरीर भुनातःगु १६०

शाक्यतसें १६४

शास्ता (=गुरु) जुई १५७

शास्ता दुगु जूसा १८५

शास्ता प्रति गौरव तथा ११७

शास्ता प्रति गौरव मतःसे ११६

शारीरिक घातु २२८

शासन अन्तरधान ११५

शासन लोप ११५

शासन लोप जुल धका धाय्मण्यु
११५

शासन लोप जूगु जुई ११५

शिष्य जूहा २४४

शिक्षापद ११३, त २०६, तोता
छवत २०६

शिक्षा प्रति गौरव तथा ११७

शिक्षा प्रति गौरव मतःसि ११६

शीलवान्पि हे मद्दु २५

शुक्लपक्षया दिने १२६

शूलिले च्वंहा मनूनं ७८

शैक्षप्रतिसम्भिदालाभी १६८

शैक्षया रूपे १८३

शैक्ष समान जुया १८२

शैक्ष हे तिति १८२

शोक व विलाप धाय्मते १४६

शंका जुइगु खं २२५

षडभिज्ञलाभीपि जुल ११४

षडभिज्ञ-ज्ञान धयागु ८५

अ

अद्दाहुहा धाय्गु हे १२६

अद्दा देमखु १२८

अमण गीतमं १४८

श्रीखण्डया खें बास १६

श्रीचरणे भागियाना १६१

श्रुतमार्गलिकपि २४६

स, सा

स- ऋणी जुया ५४, ५५

सङ्कार भाजनीय २१४

सङ्गणिकारामी १०४

सङ्गायना धाय्गु २२४

सङ्गायना धाय्त् २२५

सङ्गायना याना विज्यात २१६

सङ्गायना याःबले २१७

सङ्गीतिया अघषामे २१६

स्वंगूपिटक २१०

स्वंगूगु सङ्गायना १७८

स्वंगू उपदेशद्वारा १५६

स्वंगू जन्म न्ह्यो ६३

सच्छि व न्यौदं दुगु खः २३३

सन्तान मद्दु २७२

संस्थागारे १६३, तथा १६४,

धातु पूजा १७३

संस्थागारं पिने १६३

सन्दशित २२०

सं दाह्नी खाना १०५

सन्दूकत २३०

सङ्ग्रहित २२०

समादपित २२०	सङ्घयातः चित्तबुझे जूसा १७१,
सम्मादिट्ठि २१४	१७२
समुत्तेजित २२०	सङ्घभोजन ५५
स्वंगूलि वेद २६५	सङ्घसन्निपात १६५
संयम याय् धका १२८	सङ्घादिसेस १६५, यात १६४,
संसर्ग २२२	यात तोता २०४
सँया च्वकाय् ६७	सच्छिदँ लिपा १७८
संवेग उत्पन्न जुल १५४	सज्झायना याय्धुंका १६६
स्वँ स्यंकाबिल १३७	सत्यकृया २६४, ३०२, याय्माल
संक्षेपं कनिगु खँयात १८६	३०१
सकृदागामी जुई ११४	सत्तरसक १६५
सकृदगामी मार्गं व फल १४२	सप्तबोधयङ्गया खँ ७२
स्वखा प्रासादत २	सन्तुष्टिता ८३
सङ्गायना याना २००, २०१,	सन्तुष्टताया वर्णवादी १२०
२०२	सन्तोषी जुई ६०
सङ्गायना याय्नु १५७	सन्तोषी जुया च्वना ११६
सङ्गायना याय्गु प्रस्ताव १६४	सन्तोषी जुया बिज्यात १२०
सङ्गायनाया लागि १७०	सन्तोषी जू ६०
सङ्गीतिया दुने लाःगु ११३	सन्तोषीपि १३०, १३१
सङ्घस्थविर १६५, यातः २७	सद्धर्मं चिरस्थायी जुय्फई १५५
सङ्घनवकयातः २७	सद्धर्मं थिर जुया च्वनी ११७
सङ्घ प्रति गौरव तथा ११७	सद्धर्मं थें ज्याःगु धर्मं ११३
सङ्घ प्रति गौरव मतःसे ११६	सद्धर्मं थें ज्याःगु मेगु धर्मं ११४
सङ्घया इच्छा जुल धाःसा २०३	सद्धम्मपटिरूपकं ११३
सङ्घयातः चित्त बुझेजू २०७	सद्धर्मं याकनं हे लोप जुय्फु १५५

सद्धर्म लोप जुई ११४, मखु
 ११३, ११४, ११६
 सद्धर्म लोप जुय् फेमखु १५५
 सन कापया ५३
 सनपातया चीवर ११८
 सनपातया पंसुकूल चीवर १२१
 स्वपु जक चीवर छधलेगु ८४
 सर्फा सुग्घर याना १७८
 समन्त पासादिका १८०
 समन्तपासादिकां २०२
 सम्मत याना बिज्यात १८८
 समापत्ति ६६, ले ७०
 समाधि प्रति गौरव मतःसे ११६
 सम्मेलने बिज्यात १८४
 सरणागमन-उपसम्पदा ४७, ४६
 सल्लेखता ८३
 सर्वाष्टक धैगु दान ११
 सवार जूहा २७३
 सहजात प्रत्यय ६७
 सह याय् मफया १३६
 साचिया मस्त २६६
 सर्वा २४६, पवना कया २५०,
 २५१, त सुखु मचिनेमाः
 २३१, २३२, या पुत्तीखुनु
 ३, १४, १५, या पुत्तिया
 दिने ७, या बास २४६,

यात १५५, मा ३६, मा
 छाया १६०, मायात १५५,
 या पुत्तिया दिने ७

साधारण नियम १६५
 साधारण शिक्षापद १६५
 साधुकार बिया बिज्यात १८५
 साधुकार बिल जुई १८५
 साधुकुडा १७३, १७४, यात
 १६३, यासे १६३
 साधुवाद १२६, बिया बिज्यात
 १२०
 सास दिन लाकि मस्त २६४
 स्याय्गु प्रयत्न २६३

सि, सी

सिमाक्वे जक च्चनेगु ८४
 सिमानाया चित २५५
 सिमाना दय्माः २५५
 सिमाना पुत्तावने २५५
 सिलातःगु मोती ये च्चंगु १६१
 सिंह २६७
 सिंहनाद याना बिज्यात २३३
 सिंह याथाय् व्वना यंकल २६८
 सीहा ३

सु, सू, से

सुका जक पिर्हा बइगु १४५
 सुकाते हनातःगु १५५
 सुगन्ध तना भवनेमाः २३१
 सुगन्ध मतनेमाः २३२
 सुत्तं २१३, गेय्यं १६७
 सुमन मकुल थें च्वंगु १६१
 सुवर्णमय सन्दूके तल २३०
 सुवर्ण थें च्वंगु १६१
 सुवर्णरूप रथे तथा ३५
 सुवर्णमय द्रोणीनं १५६
 सुवर्णमय शरीर १५४
 सूत्र खः २१३
 सूत्रघर १०४
 सूत्रपिटक १६७
 सूर्य चन्द्रया तेज थें ४६
 सेखिय धका १६४, १६५
 सेवा-टहल ७४, ७५, ८८, यात
 तोता ८६, याना ७५,
 याइपि १३२

ह, क्ष, ज्ञ

हरिचन्दनया सन्दूक २३०
 हाकुगु कापतं न्यया १५१
 हाछि वय्केत २४७

हाछि बइबले २४४, २४५, २४७
 हाछि बल २४५
 हाछि वःगु कारणे २४५
 ह्याउंगु मणिया सन्दूके २३१
 हात्तिसार ४०
 हानीहे जुई १२८
 ह्यापांगु बुद्धवचन खः २१६
 हामो पाना ४१
 हित व सुख जुई १३१
 हितैषी मखु १५४
 हिनातःगु कापते १६०
 हेका खं ह्याइगुया फल २४६
 हेका खं ह्याइमखु २५०
 हेका खं ह्याइहासित थये हे जुई
 २५२
 हेका खं ह्याना २५०, २५१
 हेंग्वा २२८
 न्हेंगु लाख १६५
 ७,००,०००, १६५
 न्हेंदं २२८, दुहा २७४
 न्हेंनु दत १४८
 ७०० भिक्षुपि नापं १७४
 ह्यो का खं ह्याय् मत्यो १३५
 ह्यो का धाय् मत्यो १३४
 न्ह्रुपि भिक्षुपि १३१, सं १३२
 ह्य तीकेगु २४१

[३५८]

महाकश्यप महास्थविर

क्षमा पवन १२७, १२८
क्षीणास्रवीपि १६७

ज्ञप्ति खः १७१
ज्ञापन याना बिज्यात १७१

卐

Dhamma.Digital

गाथा-सूची

पृष्ठ

पृष्ठ

अकतञ्जुस्सपोसस्स २६७	अम्बुना नेक्खम्मनिन्नो ६२
अजात सत्तुनो वस्से २३४	अलं ज्ञायितुं कामस्स १२३
अट्टमे मुनि तिब्बुतो २३४	अलं मे अत्थकामस्स १२३
अत्तकनक सन्निभो ५८	अलं मे योग कामस्स १२४
अत्तगुत्ता विहरथ २६२	असेय्यो सेय्य समानं १०७
अत्तनो कम्म कुब्बानं १४२	अम्हे पि तत्थ गन्त्वान ५८
अत्तभरस्स अनञ्ज पोसिनो ७१	अहो दानं वराकिया ६५
अन्तलिकखस्मिं तिट्ठन्तो २३६	अहं कुमार कस्सपो ८०
अथ केन नु वण्णेन २८८	अहं राजगहे रम्मे २३७
अन्धा मातापिता मय्हं २६२	आकिण्णलुट्ठो गुरिसो २६७
अनञ्जपोसि मञ्जाति ७३	आरका होति सद्धम्मा १०६
अनाकिण्णा गहट्ठे हि ६२, १२५	आलोपं पक्खिपन्तस्स ६६
अनुद्धतो अचपलो १०६	आसालोकित्थियो नाम २४४
अनेक जातिसंसारं २०८	इन्दगोपकसञ्छन्ना १२३
अब्बुदकाले पि ६७	इद्धिबलेनुपत्थद्धो १२१
अब्बुदा जायते पेसि ६५	इधेव नं पसंसन्ति ३०४

इमा च पस्स भ्रायन्तियो २३८
 इस्सत्थे चस्मि कुसलो २८६
 इस्सरो धनघञ्जस्स २३७
 उत्तिट्ठपिण्डो आहारो १०६
 उद्धतो चपलो भिक्खु १०६
 उपसन्तस्स सदा सतीमतो ७१
 उमापुप्फेन समाना १२४
 उय्यञ्जेन्ति सतीमन्तो ६१
 उस्सुको सो रसानुगिद्धो १०६
 एको च थेरो सप्पञ्जो ४८
 एको साहुं न भुञ्जेय्य २५०
 एकं चरियं दत्तं कयिरा १३७
 एते हि सब्बे सङ्घाता ४८
 एस दीघनिकायो ति २११
 ओक्कन्ति चित्तं ६६
 ओट्ठप्पहतमत्ते न १०७
 कथं जानेमु तं मयं २६०
 कपीव सीहचम्मेन १०६
 कम्मं बहुकं न कारये १०६
 करेरिमालवितता १२३
 कललकाले पि चवति ६७
 कलला होति अम्बुदं ६५
 कायेन यो नावहरे २४६
 किञ्छति कायो किलमति १०६
 किञ्छा लद्धो पियो पुत्तो २६७,
 २६८

कि मे विद्धा निलीयसि २८८
 किस्स कम्मविपाकेन २३६
 कि नु कायेन बाचाय २३६
 कुञ्जराभिरुदा रम्मा १२३
 कुट्टमूलं च निस्साय ६६
 को नु मं उमुना विज्झि २८८
 को मं विद्धा निलीयसि २८८
 को वा त्वं कस्स वा पुत्तो २८८
 खत्तियो ब्राह्मणो वेस्सो २८८
 खीणासवं वन्तदोसं ७३
 गहकारकं गवेसन्तो २०८
 गिज्झकूटे ठितो येव ५७
 गोतमो अनप्पमेय्यो ६२
 धनकाले पि ६७
 चत्तालीसं पुनापरे ४८
 चतुर्तिसेव सुत्तन्ता २११
 चतुरासीति सहस्सानि १६८, २१५
 चरञ्चे नाधिगच्छेय्य १३७
 चेतोसमथमनुत्तं तं १०८
 जातं सरणतो भयं २५६, २६०,
 २६१, २६२
 जिण्णोसि दानि त्वं ११८
 ज्ञायति अनुपादानो १२२
 ठपेत्वा चतुरोपेते २१२
 तं च दिस्वान अञ्छेरं २३८
 त्वञ्च कस्स वा पुत्तोसि २६०

ततो सत्थं गहेत्वान २३६
 तत्थ सा सुखिता नारी ६४
 तदञ्जं बुद्धवचनं २१२
 तस्मिं दाठं निपातेहि २६६
 तस्स बुद्धस्स दायादो १२१
 तस्स मज्झे मरिस्सामि २५६
 तस्सायं मे भरिया च २३७
 तम्हि छन्दं कयिराथ ७६
 ता हित्वा पब्बजिस्सामि २४४
 तीणि एव सतानि च ४८
 तीणि सतं सहस्सं च ४८
 थूपपूजं करिस्सामि २३८
 थूपं हरन्तियो वारेसि २३७
 थेरा सन्नपतिसु ते १८४
 थेरिका ति पवुच्चति २१७
 थेरेहि कतत्ता च २१७
 थेरो महाकस्सपो च १६५
 थोमितो सत्थुवण्णितो ५८
 दलिहा कपणा नारी ६४
 द्वासट्ठि चेव सुत्तन्ता २१२
 द्वासीति बुद्धतो गर्हिह १६८, २१५
 दियड्ढसत्त सुत्तान्ता २१२
 देवापि नं तिकिच्छन्ति ३०४
 देवा पिहयन्ति तादिनो ७१
 धम्ममेन वित्तमेसेय्य २५०
 धुतगुणे अग्ग निक्खित्तो ५८

धुतगुणे विसिट्ठोहं ८४
 न कुलानि उपव्वजे मुनि १०५
 न गणेन पुरक्खतो चरे १०५
 न चीवरे न सयने ६२
 न तं विञ्जू पसंसन्ति १०७
 न निकत्या धनं हरे २५०
 न पञ्चङ्गिकेन तुरियेन ६४
 न मे मंसानि खज्जानि २८८
 नमो करोन्ति सत्पञ्जा २३८
 नवसुत्तसहस्सानि २१२
 नवम्हाकं भयं कोचि ३००
 नानाजनसङ्गहो दुक्खो १०५
 नानादिजगणाकिण्णा ६२, १२४,
 १२५
 निकायो मज्झिमो २१२
 निच्चं विवरदस्सिनो २६७
 निम्माणरतिनो नाम ६४
 नीलम्भकूट सदिसा १२३
 नेव नं अमिराधये २६७
 नेस धम्मो महाराज २६६
 नेसादपुत्तो भदन्तो २६०
 पङ्कोति हि नं अवेदयुं १०५
 पच्छा सो कारयी रज्जं २३४
 पञ्जवन्तं तथा तादि १०८
 पञ्जापासाद माख्ह ६८
 पठमं कललं होति ६५

पत्थद्वगीवो चरति १०७
 पदेसं तं न पस्सामि २६७
 पब्बतट्टेव भुम्मट्टे ६८
 पमादं अण्णमादेन ६८
 पराभत्तेन दानेन ६५
 परिनिब्बुतो वन्दथ महाकस्सप
 २३३
 पस्सति लोकनायकं ५७
 पसन्ना सैहि पाणिभि ६४
 पहाय कामानि मनोरमानि २३३
 पिण्डपातर्पितककम्तो १२२
 पिण्डगतिकस्स भिक्खुनो ७१
 पिण्डाय ते चरन्तस्स ६४
 पितुनो अत्तनो चापि २८६
 पिलियक्खाति मं विदू २८६
 पुञ्जं चे पुरिसो कयिरा ७६
 पुट्टो मे सम्म अक्खाहि २८८
 पुत्तो बुद्धस्स दायवो १३६
 पुब्बेनिवासं थो वेदि १३६
 पेसि काले पि ६७
 पेसि निब्बसते घनो ६५
 भुञ्जन्तं पुरिसं कुट्टि ६६
 भुञ्जमाने वा भुत्तो वा ६६
 भोगे लद्धान मण्जेय्य २५०
 मनसा दुक्कटं कत्तं २३६
 महाकस्सपमानम्म ७०

महाकस्सपो पिच थेरो ५८
 मातापेत्तिभरं नरं ३०४
 माला विपाक मनुभोन्तिग्रो २३८
 यतोदकं तदादित्तं २६२
 यत्थ एके विहञ्जन्ति १२१
 यथा एकग्गचित्तस्स ६४
 यत्थ बीजानि रूहन्ति २६०
 यत्थ दाठे निपातये २६७
 यदा ह्वे पातुभवन्ति धम्मा २०६
 यदि तत्थ सहस्सानि ३००
 यस्स चित्तं अहालिद्दं २५०
 यस्स ब्रह्मचारीसु १०६
 यस्सेते अभिसम्भुत्वा १०६
 या ते अदासि आचमं ६४
 यावता बुद्धखेत्तह्मा ८४
 ये ते पुत्तके अखादि २६६
 येन जातेन नन्दिसं २६१
 येन सिञ्चन्ति दुक्खिते २५६
 येसं च हिरि ओत्ताप्यं १०६
 यो अन्धे अमरि बने २६७
 यो च सेय्योहमस्मीति १०७
 योनि लद्धान मानुसि २३८
 यो पठ्वजि ज्ञाति सतानि पञ्च
 २३३
 यो मातरं वा पितरं वा ३०४
 यो सन्ते परिभासति २५१

गाथा-सूची

राजा त्वमसि अग्नाकं २६६
 राजा बुलुम्पते रट्टं २६२
 राजाहमस्मि कासीनं २८६
 रुचिरे मण्डपे तस्मि १८४
 लोकप्पसादनं नाम ५८
 लोभा रट्टं पहित्वान २८६
 वन्दिस्साम मयं जिने ५८
 वस्सानं दुतिये मासे १८४
 वस्सानि चतुवीसति २३४
 वाचाय न मुसा भणे २४६
 वारणाभिरुदा रम्मा १२३
 विद्धेय्यं मं अमञ्जत्थ २८८
 विरुह्ल ब्रह्मचरिया ते १०६
 विसह्वारगतं चित्तं २०८
 बुद्धोस्मि पुथुसल्लेन २६०
 वेला तासं न विज्जति २४४
 सत्तापञ्जास सुत्तान्ता २१२
 सत्तावीस सहस्सानि ४८
 सत्ता सुत्तसहस्सानि १६५, २१२
 सतेहि सञ्चहि कता २१७
 सद्धा च अविरागिनि २५०
 सब्वा ते फामुका भग्गा २०८

सब्बं चे पठवि दग्गा २६७
 समाधिज्ज्ञान कोविदो ५७
 सम्मुखा वा तिरोक्खा वा २५१
 सरणं तं साम गच्छाम ३०४
 सवे कक्कारुमरहति २४६, २५०,
 २५१

सामो इति मं जातयो २६०
 सारिपुत्तो महापञ्जो ५७
 सा मे सीसं निपीलेति २६०
 सारत्ता च पगम्भा च २४४
 सा हित्वा मानुसं देहं ६४
 सीलदस्सन सम्पन्नं १४२
 सुणन्तु भो जानपदा २६२
 सेनासनं रुक्खमूलं १०६
 सेनासनम्हा ओरुय्ह ६६
 सोभति अचपलो १०६
 सोभति पंसुकूलेन १०६
 सो मे पक्केन हत्थेन ६६
 सो मं घरा निच्छुभति २६१
 सोहं नून इतो गन्त्वा २३८
 हौनो तं सदिसो वा ति १०७
 हंसाव पल्ललं हित्वा ६१

